Sf-Sfepanyan

în polific

imperialisfi

Artă. STEPANYAN

ARMENIA

ÎN POLITICĂ

GERMANIA IMPERIALISTĂ

(Sfârșitul secolului al XIX-lea-Începutul secolului XX)

EDITURA „HAYASTAN”

EEREVAN 1975

9 (M) 32 (h4*i/-J) C 79

Cartea dezvăluie planurile expansioniste ale Germaniei imperialiste față de Armenia din 1878 (Congresul de la Berlin) până în 1920 și dezvăluie complicitatea criminală a Kaiserului Germaniei la genocidul populației armene din Imperiul Otoman. Lucrarea luminează continuitatea imperialismului german și a fascismului german.

Un loc special este acordat rolului decisiv al Rusiei sovietice în eliberarea socială și națională a poporului armean.

Lucrarea a fost efectuată la Departamentul de istorie al URSS al Academiei de Științe Sociale din cadrul Comitetului Central al PCUS.

10604 (900)

701 (01) 75

75 "M"

PREFAŢĂ

Această carte Art. S. Stepanyan „Armenia în politica Germaniei imperialiste (sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX)” este rezultatul unui studiu minuțios și pe termen lung al unei probleme puțin studiate de istoricii noștri cu privire la planurile imperialiste ale Germaniei Kaiserului în legătură cu Armenia în general și „chestiunea armeană” în special.

De obicei, când vorbim despre munca științifică, apare o întrebare rezonabilă: ce este această lucrare, ce nou oferă istoriografiei, care este valoarea ei științifică?

În această cercetare, bazată pe bogate materiale documentare extrase din arhive, biblioteci ale Republicii Democrate Germane, ale țării noastre, periodice germane, ruse și armene, precum și literatură istorică și de memorii, autorul oferă răspunsuri bazate științific la următoarele întrebări stringente:

1. Ce loc ocupau Orientul Mijlociu și Armenia în planurile Kaiserului Germaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea?

2. În ce măsură a fost Germania Kaiserului responsabilă pentru genocidul armean din Imperiul Otoman la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea?

3. Rolul publicului progresist din Germania în protejarea intereselor poporului armean.

4. Eşecul planurilor intervenţioniştilor germano-turci din Transcaucazia şi victoria puterii sovietice în Armenia.

5. Rolul decisiv al Rusiei Sovietice în eliberarea socială și națională a poporului armean.

Este de la sine înțeles că formularea de mai sus a întrebărilor, precum și interpretarea obiectivă, prezentarea și generalizarea lor din punctul de vedere al metodologiei marxist-leniniste, au o mare semnificație teoretică și științifico-cognitivă.

Subliniind în detaliu soarta tragică a populației din Armenia de Vest, care a devenit victima primului genocid din lume în vremurile moderne, comis de guvernul Tinerilor Turci cu conivența evidentă a Kaiserului Germaniei, autorul citează o mulțime de fapte noi. , documente și date de arhivă introduse în circulația științifică pentru prima dată.

Lucrare Art. Stepanyan este importantă și interesantă din două puncte de vedere: în primul rând, pentru prima dată, cu atât de complet, ea luminează rolul și activitățile imperialismului german în exterminarea populației armene din Turcia; în al doilea rând, dezvăluie în mod convingător continuitatea imperialismului și fascismului în Germania.

Desigur, literatura marxistă a făcut multe pentru a demasca imperialismul german și complicitatea lui la genocidul armean din Turcia. Cu toate acestea, lucrările de pe această parte a crimei imperialismului german erau insuficient echipate cu date documentare relevante. Acum, datorită lucrării Sf. Stepanyan, a fost introdus în literatura de specialitate un nou material documentar despre politica de pradă, agresivă a imperialismului german. Însă semnificația principală este materialul găsit de autor în arhivele RDG, care a realizat opera de art. Noua contribuție a lui Stepanyan la știința politicii externe a imperialismului german. Alături de aceasta, autorul a folosit pe scară largă mărturia participanților activi și a martorilor evenimentelor. Rezultatul este un studiu bine documentat al imperialismului german, al calculelor sale agresive și al cruzimii inerente cinice a acestui aspirant la dominația lumii.

În politica de exterminare a popoarelor întregi, fascismul german a folosit pe scară largă experiența predecesorilor săi în persoana imperialiștilor germani. Această ultimă împrejurare - care arată rădăcinile istorice ale fascismului - face cartea deosebit de relevantă, deoarece istoriografia burgheză, inclusiv cea germană, încearcă să înfățișeze fascismul ca pe un fenomen social accidental care nu are nimic în comun cu istoria Germaniei.

Toate acestea fac ca arta să funcționeze. Cercetările științifice și politice ale lui Stepanyan sunt foarte relevante pentru lupta împotriva falsificatorilor istoriei imperialismului german și fascismului german.

Această carte va fi citită cu mare folos nu numai de istorici, ci și de toți cei care sunt interesați de problemele istoriei relațiilor internaționale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

I. I. MONETARI,

Academician al Academiei de Științe a URSS, laureat al Premiilor de Stat și Lenin.

INTRODUCERE

Poporul armean a parcurs un drum dificil de luptă pentru eliberarea sa socială și națională. Armenia, situată la granița dintre Europa și Asia, a fost scena unor bătălii și invazii nesfârșite. Unii cuceritori au fost înlocuiți cu alții. Au măturat țara ca o tornadă devastatoare, au distrus orașe și sate, au jefuit țara și au ucis locuitorii. „Istoria poporului armean este scrisă cu sânge ca nicio altă istorie”, a recunoscut chiar săptămânalul burghez german.

După fiecare invazie, poporul armean a restaurat țara din ruine, și-a apărat dreptul la existență și a creat monumente culturale de neprețuit.

„Drumul poporului armean către eliberarea socială și națională nu a fost ușor sau simplu”, a subliniat L. I. Brejnev. „Multe adversități grave s-au abătut asupra oamenilor muncii din Armenia. După ce a creat exemple minunate de cultură în cele mai vechi timpuri, poporul armean a fost forțat de-a lungul secolelor să-și apere roadele muncii și dreptul său de a exista cu armele în mână. După fiecare invazie a cuceritorilor străini, el a restaurat orașe și sate distruse, monumente culturale neprețuite din ruine și a mers înainte, crezând cu fermitate în viitorul său.”* 2.

Un eveniment istoric major din istoria poporului armean a fost anexarea Armeniei de Est la Imperiul Rus.

* „Der Deutschen-Spieqel”, 11. Mai, 1928, 19. Heft, S. 810.

2 Curs Brejnev L. Leninsky, M, 1972, vol. 3, p. 167-168.

acestea după victoria Rusiei în războiul ruso-persan (1828). „Figurele avansate armene au văzut salvarea patriei lor într-o alianță strânsă cu Rusia”1.

Anexarea Armeniei de Est la Rusia a avut o importanță istorică enormă. Prin acest act, „poporul armean și-a legat viitorul cu marele popor rus, cu lupta forțelor sale revoluționare avansate”* 2. Poporul armean își amintește mereu cu profundă recunoștință de rolul enorm al poporului rus în destinele istorice ale sale. tara natala

Armenia de Vest a continuat să fie sub jugul sultanului Turciei, fiind supusă constant opresiunii sociale și naționale. Ca urmare a politicii de genocid continuată față de armeni și a luptei eroice a populației din Armenia de Vest pentru eliberarea lor de sclavii lor sângerosi, a apărut problema armeană. Din punct de vedere juridic, a fost stabilit pentru prima dată în deciziile Tratatului preliminar de la San Stefano și ale Tratatului de la Berlin, iar de atunci, în special de la Congresul de la Berlin, problema armeană a devenit internațională și s-a găsit în centrul unui nod complex de diplomație mondială.

Începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Germania Kaiserului a început să joace un rol major și în Orientul Mijlociu și în problema armeană.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, lupta puterilor europene pentru posesiunile coloniale s-a mutat în Asia, și în special în Asia Mică. Începe împărțirea Orientului Mijlociu. Este bine cunoscut faptul că, deși Germania a fost implicată în jaf colonial mai târziu decât toate celelalte puteri, pătrunderea imperialismului german în Orientul Mijlociu a fost întâmpinată cu hotărâre.

„Rezoluția Comitetului Central al Partidului Comunist din Armenia cu privire la aniversarea a 50 de ani a Republicii Sovietice Socialiste Armene și a Partidului Comunist din Armenia”. Erevan, 1970, p. 4.

2 Ibid.

6

rezistență puternică din partea Rusiei, Angliei și Franței. Întregul: politicile cercurilor conducătoare ale Germaniei imperialiste față de popoarele asuprite din Orientul Mijlociu, inclusiv poporul armean, s-au manifestat clar la sfârșitul secolului al XIX-lea. Din notele secretarului de stat german pentru Afaceri Externe von Marshall din 8 octombrie 1893, s-a aflat că încă în 1886, când Goschen, ambasadorul britanic de atunci, a ridicat problema armeană, Kaiser Wilhelm I, la cererea Sultan, i-a instruit ambasadorului său și Londrei să sfătuiască guvernul englez să nu atingă mai mult decât această problemă, ceea ce, în opinia sa, ar duce cu siguranță la tulburări în Turcia1.

Expansiunea germană în Orientul Mijlociu a continuat activ în timpul domniei lui Kaiser Wilhelm al II-lea. Politicienii Germaniei imperialiste nu și-au mai ascuns adevăratele planuri cu privire la Orientul Mijlociu. Astfel, în 1914, una dintre declarațiile guvernamentale semnate de cancelarul Reich-ului Bethmann-Hollweg sublinia necesitatea distrugerii stăpânirii Rusiei „asupra popoarelor vasale non-ruse”1 2. După toate acestea, declarațiile lui A. Schreiner, unul dintre istoricii moderni ai RDG, par nepotrivit că „Germania a fost interesată de chestiunea orientală în măsura în care ar putea

aprinde antagonismul anglo-rus”3. De fapt, pe lângă întărirea contradicțiilor anglo-ruse, Germania avea și propriile planuri expansioniste în Armenia.

Istoria arată că vina pentru genocidul armean nu revine numai conducătorilor Imperiului Otoman, ci

1 „Die Groβe Politik der EuropaischeH Kabiuetle 1871-1914 Samniliiug der Diploinatischen Akten des Auswartigen Ainles”, Derlin, 1923, 9. Dand, S. 198.

2 Dcuisches Zeiitralarchiv Potsdam. Bestand ReiehskaiizIei, Ak-ten-Nr. 2246, DJ. 57.

3 Schreiner A. Znr Geschichte der deulschen Ausseiipolilik 1871 1945 Ersler Band: 1871 - 1918 Berlin, 1952, S. 188

MMMn

și Germania lui Kaiser. În lucrarea istoricului orientalist modern, profesorul Republicii Democrate Germane E. Werner, a publicat în mai 1973, „Ororile armene din 1915-1916 – sunt ficțiune armeană?” Pe baza unei analize profunde a evenimentelor din perioada Primului Război Mondial, se exprimă o anumită opinie: „Conducătorii Reich-ului, din motive strategice, au fost interesați de evacuarea, otomanizarea și, la nevoie, lichidarea armenii. Chiar dacă uneori și-au exprimat nemulțumirea față de o persoană atât de exaltată și extravagantă ca Enver Pașa”, subliniază autorul, „atunci în cele din urmă au avut același scop.”1

Politica Turciei sultanului față de armeni a îndeplinit pe deplin interesele claselor conducătoare ale Germaniei Kaiserului și a fost încurajată activ de acestea. Diplomația germană era conștientă de faptul că bătaia armenilor a provocat un just sentiment de indignare din partea comunității mondiale și, prin urmare, a încercat să împiedice discuția publică a acestei probleme. „Guvernul german, ca putere creștină, nu poate decât să regrete și să nege actele crude... În același timp, este convins că violența împotriva armenilor creștini va crea dificultăți serioase, deoarece puterile Antantei le pot folosi în viitor pentru a interveni. în afacerile interne ale Turciei”1 2, este indicată în documentele Ministerului Afacerilor Externe al Kaiserului Germania.

Un memorandum al ambasadei Germaniei la Constantinopol din 9 august 1915 afirma că „opinia publică era deja convinsă de participarea Germaniei la masacrul armenilor”3. Multe documente similare sunt sub-

1 Werner E. Die Armeniergreuel 1915/16– eiπ armenisches Greuelmarchen? „Zeitschrift fur Geschichtswissenschaft*, XXI. Jahrgang. 1973. Heft 2. S. 219.

2 Lepsius J. Deutschland und Amienten 1914–1918. Sammlung (Iiplomatischer Aklensliicke. Potsdam, 1919, S. 313-314

3 Ibid., S. 128.

Γ·'... flg

afirmă că Germania Kaiserului a tolerat genocidul armenilor din Imperiul Otoman.

În ciuda acestui fapt, unele surse germane încearcă să expună politicile Angliei, Franței și Rusiei în problema armeană, în timp ce politicile criminale ale Kaiserului Germania nu sunt deloc criticate*.

Baza metodologică a acestei lucrări o constituie lucrările lui K. Marx, F. Engels și V. I. Lenin.

K. Marx şi F. Engels credeau că singura soluţie posibilă la problema estică era eliberarea socială şi naţională a tuturor popoarelor asuprite de sub jugul Imperiului Otoman2.

K. Marx, F. Engels și V. I. Lepin au susținut mișcarea de eliberare națională a tuturor popoarelor asuprite ale Imperiului Otoman. În procesul de lucru, prevederile teoretice ale lui V. I. Lenin privind imperialismul și politica expansionistă a marilor puteri din Orientul Mijlociu, în special Germania Kaiserului, au fost adoptate pentru îndrumare. Lupta pentru acapararea coloniilor de la sfârşitul secolului al XIX-lea, întreprinsă de statele capitaliste, inclusiv de Germania imperialistă, a fost un fapt binecunoscut în istoria diplomaţiei şi a politicii externe3. În ceea ce privește soluționarea problemei armeane în perioada de dinaintea victoriei Revoluției din octombrie, I. Lenin în lucrarea sa „Sarcinile revoluției” a pus problema eliberării „până la libertatea secesiunii... a întregii Armenii.. .”4.

V.I. Lenin considera Armenia de Est, care făcea parte din Rusia, și Armenia de Vest, aflată sub jugul Turciei, ca o singură țară.

ɪ „Mitteilungsblatt der Deutsch–Armenischen Gesellschafts. Berlin 1939, Nr. 5–6, S 75 80.

2 Marx K. și Engels F.. Soch., vol. 9, p. 33, 35, 219.

3 Lenin V. Și Poli, eobr soch., vol. 27, p. 375.

4 Ibid., vol. 34, p. 232.

b lIi

Studiul propus acoperă o perioadă de peste 40 de ani. Trebuie remarcat faptul că doar unele aspecte individuale ale acestei probleme sunt acoperite în lucrările istoricilor. S-au scris multe cărți, pamflete și articole despre genocidul armean din Imperiul Otoman; În această lucrare, această problemă este tratată într-un paragraf separat al celui de-al doilea capitol. În primul rând, acest lucru este necesar pentru a identifica rolul Germaniei Kaiserului, iar în al doilea rând, vă gândiți la genocidul armean! în principal din surse germane, dintre

care o parte semnificativă este introdusă pentru prima dată în circulația științifică.

Cercetarea și dezvoltarea acestei probleme este o sarcină foarte importantă în sens științific și are o semnificație istorică și educațională, mai ales că lucrarea examinează în principal probleme de diplomație internațională, de altfel, pe fondul general al intereselor conflictuale ale marilor puteri din Mijlociu. Est și Caucaz. Lucrarea, desigur, nu pretinde a fi o acoperire completă, exhaustivă a tuturor aspectelor acestui subiect. Scopul său este de a rezuma fapte necunoscute sau puțin cunoscute științei istorice cu privire la politica Germaniei imperialiste în problema armeană și de a oferi o analiză obiectivă a evenimentelor din acele vremuri.

CAPITOLUL 1

EXTINDEREA IMPERIALISMULUI GERMAN ÎN ORIENTUL MIJLOCIU LA sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea și chestiunea armeană

§ I PLANURI ALE KAISER GERMANIA SI ORIENTUL MIJLOCIU

La sfârșitul secolului al XIX-lea, cursul oficial al politicii externe a fost în cele din urmă format în Germania Kaiserului, cunoscută în istorie sub numele de „Drang nach Osten” („Onalt asupra Estului”). Scopul său a fost să extindă influența germană în teritoriile din estul Germaniei până la cucerirea lor. O parte din această politică a implicat pătrunderea germană în Orientul Mijlociu, care până atunci era un „os de dispută” între Rusia, Anglia și Franța. Obiectul contradicțiilor lor în acest domeniu este Imperiul Otoman. La acea vreme țara se confrunta cu o criză de politică internă și externă și era, în expresia potrivită a lui Nicolae I, un „om bolnav”. Deși fiecare dintre marile puteri se considera un pretendent la moștenirea turcească, încercând să-și dea deoparte vechii rivali și, dacă este posibil, să-i împiedice pe alții noi, deja la sfârșitul anilor 80, Germania Kaiserului a intrat în arena luptei pentru ei. influență în Turcia.

Originea cursului din Orientul Mijlociu „Drang nach Osten” datează din anii 40 ai secolului trecut. Părerile diverșilor ideologi reacționari care au susținut această politică și-au găsit expresia concretă în activitățile expansioniste ale diplomației germane în Orientul Mijlociu. Ambasadorul Germaniei la Constantinopol, Marshall von Berstein, în mesajele sale către cancelarul Reichului X. Gauguin-Lohe, a avertizat în mod repetat despre necesitatea monitorizării

pentru a se asigura că nimeni nu trece înaintea Germaniei în Orientul Mijlociu1.

Unul dintre ideologii imperialismului german, A. Dix, a elaborat un plan de transformare a Germaniei într-o putere mondială2. Politica externă agresivă a Germaniei Kaiserului a izvorât din însăși esența sistemului său intern reacționar.

În cea mai concentrată formă, planurile anexioniste ale imperialismului german s-au manifestat în activitățile lui Bismarck, care a fost timp de mulți ani la cârma politicii externe a țării. „Douăzeci și șapte de ani de stăpânire a lui Bismarck”, scria Engels, „au adus asupra Germaniei – și nu fără motiv – ura lumii întregi... Bismarck a reușit să creeze reputația Germaniei de țară însetată de cucerire...”3. Diplomația lui Bismarck în problema răsăriteană era îndreptată în principal împotriva intereselor ruse, iar domeniul său de activitate cuprindea atât Balcanii, cât și Orientul Mijlociu. Esența politicii lui Bismarck în Orientul Mijlociu a fost ca Imperiul Otoman să conțină Rusia dintr-o poziție de forță. Aceasta, în opinia sa, era de a asigura securitatea intereselor Kaiserului Germaniei în Orientul Mijlociu.

În activitățile sale diplomatice, Bismarck a dat dovadă de precauție și ingeniozitate extremă, fără a-și dezvălui niciodată pe deplin planurile. La fel a făcut și în problema armeană. De exemplu, la 5 decembrie 1876, la o ședință a Reichstag-ului, a declarat că „întregul nod estic... pentru Germania nu merită osemintele unuia.

* „Die Groβe Politik der Europaischen Kabinette 1871-1914. Samnilung dcr Diplomatischen Λkten des Auswartigen Amtes”, Berlin. 1927. 12. Band, zweiter Teil. SS. 557–570

2 Aeegyan A. Principalele direcții de dezvoltare ale geopoliticii germane în anii 20 ai secolului XX. În cartea: „Politica germană orientală în vremurile noi și contemporane”. Probleme de istorie și istoriografie. M., 1974 p. 201.

3 Marx K. și Engels F. Soch. vol. 22, p. 413.

grenadier pomeranian”*. Pe baza unor astfel de afirmații, în istoriografia burgheză germană a fost stabilită opinia că Bismarck nu a manifestat niciun interes pentru țările din Orientul Mijlociu, deși faptele dovedesc contrariul.

Un interes sporit al claselor conducătoare ale Germaniei pentru Turcia a fost observat deja la începutul anilor optzeci. Oficiali guvernamentali germani au acționat în Ministerul de Finanțe al Turciei ca „consilieri”, „reformatori”, precum și în Ministerul Comerțului și Agriculturii, în Ministerul Minelor și Pădurilor, în Ministerul Lucrărilor Generale și în Administrația Generală a Turciei. de îndatoriri, poşte şi telegrafe. La aceasta trebuie adăugat că conducerea militară germană, cu ajutorul diplomaților săi, a dobândit influență asupra administrației militare turce. În 1883, Bismarck a trimis un grup mare de ofițeri germani la Constantinopol pentru a reorganiza armata turcă. Această misiune militară a fost condusă inițial de colonelul Köhler, iar apoi de maiorul von der Goltz, care mai târziu a devenit mareșal de câmp. În cei 12 ani de activitate, împreună cu alți ofițeri prusaci, Goltz a reușit să exercite o influență semnificativă asupra statului major, cavaleriei, infanteriei, artileriei și comisariatului turc. Sub conducerea sa directă în 1877/78. Armata turcă, învinsă de trupele rusești, a fost reorganizată și pregătită pentru un nou război cu Rusia2. În același timp, s-a acordat o mare atenție și construcției de căi ferate și fortărețe în

regiunile limitrofe Caucazului, întărirea apărării Bosforului, Dardanelelor și Constantinopolului.

Ducând o politică vicleană față de Rusia, Bismarck era încrezător că va fi

' Silin A. Expansiunea germană în Orientul Mijlociu la sfârșitul secolului al XIX-lea. M., 1971, p. 38.

2 Kumpf~Koτjes S. Bismarcks „Draht nach Russiand”. Berlin, 1968, S. 181.

pentru a-și slăbi puternicul vecin estic. „Atacând Rusia de astăzi, am întări unitatea; Așteptând atacul ei, putem aștepta declinul și dezintegrarea ei interioară, poate înainte de a aștepta atacul ei, și chiar cu cât mai devreme, cu atât mai puțin o împiedicăm să se cufunde mai adânc în fundătura estică.”1 Prin „impassul estic”, Bismarck a înțeles Peninsula Balcanică și Constantinopol, unde a împins cu pricepere Rusia, promițându-i sprijinul și, în același timp, organizând o alianță îndreptată împotriva Rusiei din Austro-Ungaria și Italia. Ideea „politicii mondiale” începe să capete din ce în ce mai multă greutate în Germania Kaiserului, în contrast cu așa-zisa „politică europeană” dusă de Bismarck. Unul dintre obiectele importante ale „politicii mondiale” a fost Imperiul Otoman, unde pătrunderea rapidă a capitalului german a început în anii 80, ceea ce a dus chiar și atunci la creșterea concurenței între marile puteri mijlocii.

În octombrie 1888, Deutsche Bank a încheiat un acord cu guvernul turc privind construirea căii ferate din Bagdad.

O trăsătură caracteristică a activității Deutsche Bank a fost finanțarea tuturor lucrărilor de proiectare și construcția căii ferate Bagdad (1888), care trebuia să fie efectuată de la Bosfor până în Golful Persic. Sultanul turc Abdul Hamand Il a promis că va oferi sprijin deplin reprezentanților Deutsche Bank și altor organizații interesate1 2.

Scopul principal al construcției acestui drum a fost consolidarea pozițiilor economice și politice ale Kaiserului Germaniei în Orientul Mijlociu. Calea ferată Bagdad

1 „Die Groβe Polilik der Europiiischeii Kahinelte 1871 -1914. Sanimluiig der Diplomatischen Akten des Auswiirtigen Andes.” Berlin, 1922 6. Band. S. 303.

2 lbid., 14. Bd. zweile Halite, S. 443-446.

Horn a fost important nu numai pentru monopolurile germane, pentru finanțatori, pentru industria militară și grea care furnizează șine, ci a fost și un obiect strategic important îndreptat împotriva pozițiilor altor mari puteri. Acest drum a contribuit în mare măsură la crearea unui cap de pod militar-strategic german la granițele de sud ale

Rusiei, precum și la dezvoltarea în continuare a expansiunii germane împotriva țărilor din Orientul Apropiat și Mijlociu. Așa se explică interesul cercurilor politice germane pentru ca drumul să treacă prin teritoriul Armeniei de Vest. Cunoscutul personaj politic german P. Rohrbach a afirmat destul de clar că „acest lucru ar întări capetele de pod germane în viitoarele ciocniri cu Rusia”, iar „cine deține Armenia domină direct atât partea de est a Asiei Mici, cât și Mesopotamia”1 2 .

Subliniind importanța pe care Armenia de Vest a ocupat-o în Imperiul Otoman, P. Rohrbach credea că „Turcia, atât din punct de vedere politic, cât și militar, ar trebui să-și piardă viabilitatea de îndată ce pierde Armenia, mai ales dacă o pierde în fața Rusiei.” 3.

Potrivit lui P. Rohrbach, în timpul construcției căii ferate de la Bagdad, armenii ar fi trebuit să fie relocați pe șantiere, iar terenurile astfel eliberate ar fi trebuit să fie populate de turci musulmani, pentru a priva astfel Rusia de sprijin sub forma creștinilor. populaţia din zonele de frontieră4. Posibilitatea ca Armenia de Vest să intre sub stăpânirea rusă a îngrijorat foarte mult diplomația germană, care credea că „capturarea Armeniei de către Rusia va fi

1 Rohrbach P. Die Bagdadbahn. Berlin, 1902, S. 8.

2 Rohrbach P. Războiul și politica germană. M., 1915, p. 63.

3 Ibid., p. 62.

1 Rohrbach P. Die anatolische Bahn. Sonderabdrnck ans dea Preuβiscl |<4 | Jahrbucbern. Band IO, 3. !lofi. Berlin, l902, S. 29I—392.

pentru calea ferată Bagdad și pentru capitalul german investit în ea cu mare primejdie...”1. Planurile expansioniste ale Germaniei Kaiserului în timpul Primului Război Mondial s-au transformat într-o tragedie pentru armeni: în fața administrației germane a Căii Ferate din Bagdad, armenii implicați în construcție au fost împușcați de turci. Un document de la Reichstag-ul german a oferit o imagine a situației îngrozitoare a muncitorilor armeni din construcții: „Lângă tunelul mare de pe tronsonul de cale ferată din Bagdad între Miran și Ebteli, 1.500 de bărbați, femei și copii armeni sănătoși cu vârsta cuprinsă între 6-7 ani sunt încă. lucrul la piatră și terasamente. Aceștia sunt aprovizionați cu alimente de către inginerul șef al Căii Ferate din Bagdad, dar guvernul turc și-a înregistrat deja numele și, de îndată ce termină construcția acestui sit și nu mai sunt necesare, li se vor „arăta noi așezări”. ceea ce înseamnă: bărbaţii vor fi duşi şi ucişi, femeile şi fetele frumoase vor fi duse în hareme, iar restul, lipsiţi de hrană, vor fi alungaţi prin deşert până vor muri cu toţii.” 20.000 de femei şi copii3.

Asemenea fapte confirmă poziția binecunoscută conform căreia construcția de căi ferate de către imperialiști în țările coloniale și semicoloniale duce la exploatarea inumană a oamenilor muncii, la sărăcirea în continuare a maselor și la înrobirea economiilor acestor țări.

Întărirea influenței germane în Orientul Mijlociu a fost mult facilitată de călătoriile în Imperiul Otoman ale Kaiserului Wilhelm 11 și de contactele sale personale cu sultanul Abdul Hamid al II-lea.

1 Saclisisrlies Hauiilslaalsarcliiv Dresda1 Gesandtscliaft Berlin, Nr. 250 BI. Și a.

2 „Eiiigabe au den Reichstag. Der Hirkische Bundesgenosse Deutsclilauds>>, Berlin, 1932, 3. 6.

3]bid., S 7.

Ca urmare a primei călătorii a lui Wilhelm al II-lea în Turcia (1889), a fost clarificată sfera intereselor politice, economice și militare ale Kaiserului Germaniei în Imperiul Otoman. Acest lucru a fost recunoscut oficial de ambasadorul Germaniei la Constantinopol, Marshall von Bieberstein. Curând, un grup de ofițeri germani a fost trimis în Turcia pentru a reorganiza armata lui Abdul Hamid al II-lea.

Călătoria lui William al II-lea la Constantinopol, care a marcat „începutul unei noi ere în relațiile germano-turce”, a atras atenția atentă a marilor puteri, în special a Rusiei, ceea ce a contribuit la deteriorarea în continuare a relațiilor germano-ruse. Ambasadorul rus Nelidov a raportat de la Constantinopol la Sankt Petersburg despre acest „eveniment politic extrem de important... care necesită cea mai acută și atentă atenție”1 2, mai ales că vizita lui William al II-lea a fost aprobată de Anglia. Această vizită a lui Wilhelm 11 a fost o încercare de a submina influența Rusiei, indiferent dacă Bismarck a convins Turcia să se alăture Triplei Alianțe sau nu.

A doua călătorie, care a avut loc în octombrie 1898, potrivit organizatorilor săi, trebuia să întărească și mai mult legăturile de cooperare dintre Germania și Turcia. Nu a existat niciun exces în discursurile pompoase în care William al II-lea a încercat să-l glorifice pe sultan și să-l asigure de prietenia lui cordială. Astfel, în timp ce se afla la mormântul lui Salah ed-Din din Damasc, Kaiserul a declarat: „Să fie Maiestatea Sa Sultanul și 300 de milioane de mahomedani... să fie încrezători că în persoana Kaiserului german își vor găsi un prieten pentru veșnicie”. 3

1 „Marea politică a lui EiropSiscIien Kahiiiette 1871–1911. „Culegerea dosarelor Diploniaiisclieii ale reclamantului Amies”, Berlin, 1927, vol. 30 p. 223.

2 „Draht Iiach Bii«'4and». Berlin, 1968. P. 184.

3 „Marea politică a Kahineltei europene 1871–1914. Samiiliiiiig (] (,r DiplomaUslien files of the Foreign Office», Berlin, 1923, volumul al XII-lea, al doilea TetL p. 575.

Un număr special (noiembrie 1898) al revistei satirice pariziene „La Rire” („Râsete”) a fost dedicat călătoriei lui William al II-lea în Est, complet plin! caricaturi antigermane. Este interesant de observat că Abdul Hamid al II-lea și William II au fost înfățișați în ele ca vânători de armeni1. Nu a scăpat nici faptul că una dintre manifestările „prieteniei” celor doi monarhi a fost sprijinirea activă de către William al II-lea a politicii turcești de „reducere a populației armene” în Imperiul Otoman, chiar până la masacrele armenilor. opinia publică a Europei.

O astfel de atitudine față de poporul armean din partea cercurilor conducătoare germane a rămas dominantă pe toată perioada de existență a chestiunii armene. „În esență, Germania nu are nevoie de armeni”, scria diplomatul german Zimmermann, „Armenia populată de armeni este dăunătoare intereselor sale... Toate rapoartele din Armenia! mărturisesc marile speranțe pe care acești oameni le pun în Rusia...”2.

Versiunea conform căreia problema armeană a fost umflată în întregime artificial de Rusia a fost creată de diplomația germană cu mult înainte de războiul mondial pentru a îndepărta influența p \ сское din Armenia. De-a lungul anilor, campania anti-rusă pe problema armeană a început să se intensifice. Un anume Makai scria în revista „Die Hilfe” că „dacă cucerirea Constantinopolului ar fi fost o lovitură pentru capul Turciei!, atunci confiscarea vilaietelor armene ar fi fost o lovitură fatală pentru inima Imperiului Otoman. , întrucât prin această Asia Mică s-ar fi despărțit de Arabia, ar fi fost baza islamo-ierarhică a statului ar fi fost distrusă, iar turcii s-ar fi aflat în stare de asediu.

' Bondarevskiș G. Drumul Bagdadului și pătrunderea imperialismului german în Orientul Mijlociu (1888-1903). Tașkent, 1955, p. 118

-' AVPR, f. Birou. 1914, d. 207, l. 32.

„Ilo”, continuă autorul, „pentru Rusia, calea către Arma-ιι |mo trece prin Berlin”.

Astfel, în Orientul Mijlociu a apărut un nod de contradicții germano-ruse. Glumind versiunea „pericolului rusesc” din Asia Mică, diplomația germană a sperat că Anglia se va opune Rusiei și planurilor sale în problema armeană. Totuși, întrucât aici existau și anumite contradicții între Rusia și Anglia, Germania a fost nevoită să le adâncească pentru a slăbi Rusia cu mâinile greșite.„Ar fi fără îndoială o greșeală”, a motivat ambasadorul Germaniei în Turcia G. Baiireii-game. , „dacă am ajuns să ducem castane din foc pentru Hiiglnl"1 2.

Țarismul rus, preocupat de problemele marilor puteri din Orientul Mijlociu, și-a îndreptat atenția și asupra Armeniei de Vest. Țarismul și-a ascuns planurile militar-strategice și coloniale sub declarații declarative despre asistența populației creștine și sprijinul pentru armeni în lupta lor de eliberare împotriva opresiunii turcești.

Unul dintre documentele Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei țariste indică faptul că Germania Kaiserului și Turcia Sultanului încearcă să distrugă videoclipul armenesc din lumea musulmană, ceea ce ar fi neprofitabil pentru Rusia. „Dacă germanii și turcii au nevoie de Armenia fără Armeni, dacă au nevoie de distrugerea videoclipului armean, dacă vor Să distrugă bariera care există între musulmanii noștri, kurzi și gurkha, sarcina Rusiei este să creeze cu orice preț acest clip armean, această barieră între gurkha ∏ kurzi și noștri. ! ¿cupluri”3. Nu aș obiecta la bătaia armenilor în Typ-

1 *The Ilille>, Xr 36. 1915. S. 58,Λ

2 Die Groβe Pollilik <ler l<iiropiiis<hen Kaliiiiellc 1871 1914. SauimliiIig lier Diploiiiatisclieii Aclen <less Aiiswiirligeu Aniles» Ilerlin, 1926. .38. Hanil S.

АВПР. φ Ilo iiiTapkiii. 1915. д. 3480 până la 29 oct. 30

ESTE

i

unu, dacă nu ar avea teama că Rusia va ucide imediat Armenia, înspăimânta Germania și teama de a provoca tulburări în rândul armenilor, ceea ce ar oferi și rușilor un motiv să ocupe Armenia de Vest. Pe baza acestor considerente, Germania a fost chiar parțial de acord cu proiectul de reforme propus de Rusia în raport cu Europa de Vest.

În ajunul Primului Război Mondial, presa germană a început să publice în mod activ materiale despre problema armeană. Ziarul „Drcsdcner Nachriehten” a remarcat, în același timp, că problema armeană se află pe lista prioritară a principalelor puteri KiHX, deoarece a exacerbat contradicțiile acestora în domeniul economic și politic, inspirând oɪiaee nnya. Se pare că Armenia, care este atât de dorită și despre care există atâtea controverse, ar trebui să devină... un al doilea Balcan în care, poate, există mai mult pericol de fond, de vreme ce aici intră în conflict rivalitatea din ce în ce mai mare a marilor puteri. cu naționalități.” Ziarul a indicat că guvernul german acordă pe bună dreptate o atenție deosebită evenimentelor din partea de est a Vestului Turciei, deoarece soarta acestei părți a țării, ținând cont de proximitatea căii ferate de la Bagdad, este de o importanță foarte mare pentru Germania * 2 3.

Într-un alt ziar important „Frankfurter Zeitunpf” a fost notat. că problema armeană se află pe primul loc printre problemele marii probleme din Orientul Mijlociu „Importanța strategică a Armeniei se bazează pe astfel de factori naturali care sunt cunoscuți de mult timp.Orice țară care pretinde dominație în Asia de Vest trebuie să cucerească. Armenia...”8. Cu toate acestea, politicienii Germaniei Kaiserului au prețuit planurile expansioniste nu numai în legătură cu Armenia de Vest, ci și în întreaga

, *Dresdener NacIiiielHeii*, Ch NoveiiiLier 1913.

2 Ibid

3 *Fraukfurler Zeihiilg*, 23. Noveiilior 1913.

Caucazul, pe care imperialiștii germani intenționau să-l transforme „în colonia lor condusă de prințul Joachim, fiul lui William al II-lea. În plus, ei intenționau să folosească Transcaucazia ca trambulină pentru cucerirea Orientului Mijlociu și apoi a Indiei.”1

Situația socială și internă dificilă a Armeniei de Vest, complicitatea criminală a puterilor europene și, în primul rând, Kaiser-ul Germaniei cu politica anti-armeană a conducătorilor turci au condus în mod obiectiv la faptul că singura speranță de salvare a poporului armean au început să fie puse pe marele lor vecin, poporul rus.

§ 2. ÎNTREBAREA ARMENĂ ÎN TRATATUL PRILIMINAR DE LA SAN STEFAN ȘI LA CONGRESUL DE LA BERLIN

Timp de secole, poporul armean, sub conducerea Imperiului Otoman, a fost supus opresiunii naționale brutale și exterminării fizice barbare. Conducătorii Imperiului Otoman „au dus la o politică de crudă opresiune națională și de exterminare fizică barbară a armenilor din regiunile armene”1 2. Populația armeană a fost supusă asimilării forțate și masacrelor și acea parte a acesteia care a reușit să evite. masacrul a fost forțat să-și părăsească patria și s-a împrăștiat pe tot globul.

Caracterizând relațiile socio-economice din Armenia de Vest în secolul al XIX-lea, sursele germane au indicat că în Armenia de Vest la acea vreme mai existau rămășițe deosebite de iobăgie: populația armeană muncitoare figura în rolul iobagilor3.

1 Ludshuveit E. Turcia în timpul Primului Război Mondial 1914-1918, M„ 1966, p. 199.

1 „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1957, vol. 1, p. 712.

3 Sachsisches Hauptstaatsarchiv Dresda, Gesandtschaft Berlin, Ak-ten—Nr. 250, BL C.

Referindu-se la poziția dificilă și inegală a popoarelor creștine, inclusiv a armenilor, în sultanul Turciei, K. Marx și F. Engels au subliniat că turcul „indiferent ce poziție socială ocupă... aparține unei religii și unei naționalități privilegiate.. . ” '. În astfel de condiții, după Marx și Engels, se creează o așa-zisă „globulină”, care „își apără cu gelozie superioritatea imaginară și dreptul real de a comite ultraje cu nepedepsire...”1 2 asupra populației creștine.

Într-o atmosferă de teroare, jaf și violență constantă, armenii au luptat pentru existența și independența națională. De mai multe ori armenii s-au răzvrătit împotriva Turciei sultanului, care s-a transformat în adevărate războaie populare. Una dintre cele mai mari revolte a fost revolta Zeytun din 1862.

După cum se știe, așa-numita „Constituție armeană” proclamată în 1863 pentru populația armeană din sultanul Turcia a rămas doar pe hârtie3. Analizând această constituție, un proeminent specialist francez în drept internațional, M. G. Rolin Jecmain, a scris: „Este totul aici, cu excepția paragrafului la care s-ar putea referi un armean pentru a-l împiedica pe bei să-și ia oile, să-și violeze fiicele și să ruineze. pământul lui, colectorul - să ceară de două-trei ori același impozit, într-un cuvânt, totul, excluzând o astfel de comandă care să-i servească drept garanție reală împotriva arbitrariului guvernului turc... Cu alte cuvinte, nicăieri nu poate. se găsesc garanţii serioase, nici drepturile colective ale naţiunii, nici drepturile individuale ale membrilor ei individuali”4.

1 Marx K. și Engels F. Soch., vol. 9, p. 6.

2 Ibid., pp. 6-7.

3 Sachsiscbes Hauptstaatsarchiv Dresda. Gesaiidlscliaft Beilin, Lk Ien-Nr. 250, Bl. 10.

4 „Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor în 18-5”, M., 1896, p. 19.

Situația populației armene s-a deteriorat extrem de încă de la domnia sultanului Abdul Hamid al II-lea, când, pe lângă convertirea forțată a armenilor creștini la islam, răpirea femeilor, închiderea ziarelor publicate în limba armeană, chiar folosirea a cuvântului „Armenia” a fost interzisă.

Soarta tragică a populației Armeniei de Vest este reflectată în multe surse rusești.

În istoriografia burgheză germană a problemei armene, contrar adevăratei stări de lucruri, s-a susținut că înainte de războiul ruso-turc din 1877-1878. Armenii erau considerați supuși fideli și devotați ai sultanului, iar guvernul turc ia preferat chiar și în fața mahomedanilor nesiguri de naționalitate otomană, precum arabii, kurzii și alții1 2.

Această încercare stângace a autorilor germani de a justifica politica deschisă anti-armeană a cercurilor conducătoare ale Turciei și de a menține astfel situația existentă a făcut ecou celebrei formule de status quo3, susținută de marile puteri în propriile interese egoiste. Dezvăluind ipocrizia politicilor puterilor europene și a țarismului, F. Engels a subliniat că menținerea status quo-ului pentru supușii creștini „înseamnă pur și simplu perpetuarea asupririi lor de către Turcia”4.

Situația dificilă a popoarelor creștine din Imperiul Otoman a dus în anii 70 ai secolului al XIX-lea la revolte armate ale populației slave din Bosnia și Herțegovina împotriva opresiunii feudal-absolutiste și național-religioase a sultanului Turciei. Aceste evenimente au stat la baza așa-numitei crize din Orientul Mijlociu.

1 AVPR, f. Ambasada la Constantinopol, nr.3184, nr. 193, 205.

2 „Das pene Deiitschlaricl>>, Berlin, |915. Nr. 30/33, S. 285.

3 Situație de fapt sau juridică existentă sau existentă la un anumit moment

4 Marx K. și Engels F., Soch., vol. 9. p. 31.

Criza a dus la o intensificare a contradicțiilor între marile puteri din Orientul Mijlociu.

Rusia a luat partea rebelilor, sperând că popoarele slave îi vor fi aliați în lupta împotriva Imperiului Otoman și a Austro-Ungariei. Guvernul austro-ungar intenționa să folosească revolta slavilor din Bosnia și Herțegovina pentru a le pune stăpânire pe teritoriile. Germania a încercat să tragă Rusia într-un război cu Turcia, sperând astfel să o pună împotriva Austro-Ungariei în Balcani și să folosească slăbirea generală a Rusiei pentru a câștiga libertatea de acțiune în lupta împotriva Franței.

Anglia a căutat, de asemenea, să slăbească Rusia. Prim-ministrul său B. Disraeli a sprijinit Austro-Ungaria și Turcia împotriva Rusiei. Cu toate acestea, evitând agravarea în continuare a situației din Orientul Mijlociu, Anglia a intrat într-un compromis cu Rusia, care a rezultat în Protocolul de la Londra, care a fost semnat de reprezentanții a șase puteri europene la 31 martie 1877. Protocolul cerea Turciei să implementeze reformele necesare „pentru pacea și bunăstarea provinciilor”*, a căror soartă era de interes pentru puterile europene.

La 9 aprilie 1877, considerând Protocolul de la Londra ca ingerință în afacerile interne ale Turciei, sultanul l-a respins. Rusia a răspuns la aceasta prin mobilizare, iar la 24 aprilie 1877, țarul a semnat un manifest prin care declara război Porții.

Operațiunile militare au avut loc atât pe frontul balcanic, cât și pe cel caucazian și au avut un mare succes pentru Rusia încă de la început. În Caucaz, rușii au luat Bayazet și Ardahan, au luat Kars cu asalt, dar cea mai mare semnificație în lista succeselor militare ale Rusiei

I „Politica internațională a timpurilor moderne în tratate, note și declarații”. Comp. Klyuchnikov Yu și Sabanin Λ. M, 1925, partea I, p. 219.

Păcatul în acest război a fost ocuparea Erzurum, un punct strategic în care s-au intersectat mai multe dintre cele mai importante rute ale lumii. Ce a însemnat Erzurum pentru armata turcă poate fi văzut din scrisoarea sultanului către comandantul șef al forțelor turcești din Asia Mică: „Doamne ferește, dacă rușii cuceresc Erzurum, aceasta este cheia și speranța Turciei.”1 Erzurum a fost considerat un cap de pod-cetate a Turciei în Armenia.

Populația armeană a primit un călduros bun venit trupelor ruse care au intrat în Armenia de Vest. Soldații ruși au fost întâmpinați cu clopoței și li s-a oferit pâine și sare.

În acest război, poporul armean a ajutat cu toată puterea armata rusă. Regimente și echipe de cavalerie de voluntari au fost organizate pe teritoriul Armeniei de Est. Astfel, numai populația provinciei Erivan a furnizat aproximativ 45 de mii de căruțe, o mulțime de provizii etc. Eschipele armene, ca parte a trupelor ruse, au luptat cu curaj în multe bătălii.

Succesele armatei ruse atât în Balcani, cât și în Armenia de Vest l-au obligat pe sultanul Turcia să ceară un armistițiu, care a fost încheiat la 31 ianuarie 1878 la Adrianopol (Edirne). Proiectul tratatului de pace a fost întocmit de fostul ambasador al Rusiei în Turcia, contele N. Ignatiev, și aprobat de Alexandru al II-lea. La 3 martie 1878, în orașul San Stefano, lângă Constantinopol, a fost semnat un tratat preliminar de pace între Rusia și Turcia.

Conform Tratatului de la San Stefano, teritoriul Bulgariei a fost extins. Cea mai mare parte a coastei Mării Egee i-a fost transferată și a devenit un principat autonom în vasalajul nominal al sultanului; Forțele armate turcești se retrăgeau din Bulgaria, iar rușii

* Deutsclies Zentrararchiv Potsdam, Bestaud Auswartiges Amt, Akten-Nr. 57725, BL. 84.

trupele au rămas acolo doi ani. Tratatul a stabilit independența completă a Serbiei, României și Muntenegrului, acesta din urmă primind un port pe Marea Adriatică, iar România primind Dobrogea de Nord. Bosnia și Herțegovina au devenit autonome. Sud-vestul Basarabiei, despărțit de ea în 1856, a mers în Rusia, iar în Caucaz orașele Ardagan, Kars, Batumi și Bayazet.

Odată cu apariția Acordului preliminar de la San Stefano, problema armeană a devenit pentru prima dată obiectul jurisprudenței internaționale, devenind oficial parte a unui tratat internațional. În acest document, Rusia a insistat asupra necesității îmbunătățirii situației populației din Armenia de Vest și a cerut Turciei să ia măsurile corespunzătoare. Acordul a stabilit următoarele obligații ale Turciei în raport cu Rusia. 1) implementarea reformelor necesare, 2) asigurarea securității populației din Armenia de Vest. Articolul 16 din tratat spunea: „Având în vedere faptul că curățarea de către trupele ruse a zonelor ocupate de acestea în Armenia, care ar trebui să fie returnate Turciei, ar putea da naștere la ciocniri și complicații acolo care ar putea afecta negativ bunele relații ale ambele state, Sublima Poarta se angajeaza sa efectueze fara intarziere imbunatatirile si reformele cauzate de nevoile locale in zonele locuite de armeni, si sa protejeze securitatea acestora din urma de kurzi si circasi”1.

Articolul 25 al tratatului completează într-o oarecare măsură articolul 16, stabilind perioada de ședere a trupelor ruse în Armenia de Vest. „Curățirea Turciei asiatice de către trupe va avea loc în termen de

șase luni de la data încheierii păcii finale”,12, se menționează în tratat. Bazat pe

1 „Culegere de tratate între Rusia și alte state. 1856—1917”. M., 1952, p. 168-169.

2 Ibid., p. 173.

Potrivit acestui articol, trupele ruse ar putea rămâne în vilayetele armene din Turcia până la implementarea reformelor

Un dezavantaj major al Tratatului de la San Stefano a fost că nu indica metode de control din partea Rusiei asupra îndeplinirii obligațiilor Turciei.

Tratatul de la San Stefano a întărit semnificativ influența Rusiei țariste în Balcani și Armenia de Vest, a creat pentru Rusia o situație în raport cu țările balcanice și provinciile armene din Turcia, care nu corespundea deloc cu opiniile politice ale Puterile europene și, prin urmare, au provocat, din partea lor, și, mai ales, , a existat un protest acut din partea Angliei. Tiglil a luat măsuri pentru a-și proteja interesele între cele două părți contractante - Rusia și Turcia. Ca urmare, la 30 mai 1878 s-a încheiat un acord între ministrul de externe britanic R. Salisbury și ambasadorul Rusiei la Londra P. Shuvalov pentru modificarea Tratatului de la San Stefano. A șaptea clauză a acestui acord spunea: „Promisiunile referitoare la Armenia cuprinse în Tratatul preliminar de la San Stefano trebuie făcute nu exclusiv Rusiei, ci și Angliei”1,

După ce s-a asigurat de Rusia, Anglia a intrat ulterior în negocieri directe cu Turcia și a semnat Tratatul de la Constantinopol la 4 iunie 1878, angajându-se să apere Turcia împotriva Rusiei cu forța armelor dacă aceasta din urmă ar încerca să pună mâna pe orice parte a teritoriului turc. La rândul său, sultanul Abdul Hamid al II-lea, pentru această promisiune, a permis Angliei să ocupe insula Cipru. Acest așa-numit tratat defensiv sublinia că „în cazul în care Batumi, Ardahan sau Kare sau unul dintre aceștia

1 „Culegere de tratate între Rusia și alte state. 1856—1917”. M.. 1952, p. 177-178.

zonele vor fi deținute de Rusia, sau dacă Rusia a făcut vreodată o încercare de a ocupa o altă parte a teritoriilor Majestății Sale Sultanul din Asia, determinată de tratatul final de pace, atunci Anglia se angajează să se unească cu Majestatea Sa Sultanul în apărarea teritoriile menţionate cu forţa armelor. În schimb, Majestatea Sa Sultanul promite Angliei să introducă reformele necesare, care ulterior vor fi determinate de ambele puteri și care se referă la buna

organizare a administrării și protecției creștinilor și altor supuși ai Sublimei Porți care locuiesc în teritoriile specificate. ; iar pentru a permite Angliei să aibă mijloacele necesare pentru a-și îndeplini obligațiile, Majestatea Sa Sultanul este de acord, în plus, să desemneze insula Cipru pentru ocuparea și administrarea ei de către Anglia...”1.

Cum putem explica interesul Angliei pentru reformele care trebuiau să îmbunătățească soarta creștinilor, și în special a armenilor, din posesiunile turcești? În primul rând, faptul că Armenia, care cu ajutorul Marii Britanii trebuia să obțină autonomie și deci orientată către această țară, ar avea o semnificație foarte semnificativă pentru afirmația britanică în Mesopotamia, întrucât Munții Armeni domină strategic Tigrul și Eufratul. vale. De asemenea, guvernul britanic nu dorea agravarea situației din provinciile armene, care să permită Rusiei să se amestece în treburile interne ale Imperiului Otoman. Anglia privea Rusia cu prudență și nu avea să rămână indiferentă dacă Rusia începea să facă ceva1 2.

Rusia, la rândul ei, a vrut să demonstreze că nu a fost

1 „Politica internațională a timpurilor moderne în tratate, dar și declarații” Comp. Klyuchnikov IO și Sabanin A.M., 1925, partea I, p. 22G.

2 „Die Große Politik der Europiiischen Kabinette 1871-1914. Sammlung der Diplomatischen Λkten des Auswiirtigen Amtes*, Berlin, 1923, 9. Band S. 192.

se străduiește să avanseze în continuare în Asia Mică, pe care britanicii i-au atribuit-o. Câțiva ani mai târziu, ministrul țarist de externe N. Gire, într-o conversație cu însărcinatul german cu afaceri la Sankt Petersburg, F. Pur-tales, a explicat poziția de atunci a Rusiei astfel: „A trebuit să-l luăm pe Kars ca pe un punct strategic important și avem nevoie de Batumi în scopuri comerciale, altfel nu suntem foarte interesați.

Cu toate acestea, în multe cazuri, indiferent de scopurile țarismului, politica Rusiei în Orientul Mijlociu a fost obiectiv progresistă. „Înfrângerile Turciei în războaiele cu Rusia din secolele XVIII-XIX au fost de mare importanță pentru eliberarea popoarelor sub jugul turc și au contribuit în mod obiectiv la progres”,2 scria în Pravda.

În ceea ce privește poziția Austro-Ungariei în această perioadă, aceasta din urmă, chiar înainte de încheierea Tratatului preliminar de la San Stefano, a făcut apel la statele care au semnat Tratatul de la Paris din 1856 și Convenția de la Londra din 1871, cerând ca un Congres european să fie convocat la Viena pentru a rezolva toate problemele controversate care decurg din rezultatele războiului ruso-turc.

Cancelarul rus A. Gorchakov, opunându-se categoric la convocarea congresului de la Viena (întrucât Austro-Ungaria era o parte direct interesată), realizând că Rusia încă nu putea evita revizuirea rezultatelor războiului ruso-turc de către puterile europene, a întors

la medierea lui O. Bismarck. Vorbind la Reichstag, O. Bismarck a spus că Germania nu își va asuma rolul de arbitru la viitorul congres, ci va îndeplini doar datoria de „broker onest”. După aceasta, a devenit clar că Germania nu va sprijini Rusia și, prin urmare, guvernul țarist a fost forțat să refuze

1 „Die Groβo Politik der Europaisclien Kabinelte 1871-1914. Sanimi ung der Diplomatischen Akten des Auswartigen Amtes”, Berlin. 1923, 9. Band, S. 193.

Pravda, 29 iulie 1960

să refuze să apere pe deplin Tratatul de la San Stefano la congresul internațional, care s-a deschis la 13 iunie 1878 la Berlin.

La congres au participat Rusia, Anglia, Germania, Austro-Ungaria, Franța, Italia și Turcia; Au fost invitați și reprezentanți ai Greciei, României, Muntenegrului, Serbiei și Iranului.

Încă de la începutul Congresului de la Berlin, diplomația rusă s-a aflat într-o situație foarte dificilă. Anglia și Austro-Ungaria s-au opus în mod deschis pretențiilor rusești, iar Germania lui Kaiser, reprezentată de O. Bismarck, s-a comportat în mod duplic. După cum se indică în nota lui P. Shuvalov, reprezentantul Rusiei la Congresul de la Berlin. O. Bismarck chiar nu i-au plăcut negocierile dintre Rusia și Anglia. El și-a exprimat „extrema uimire când a aflat că Anglia a fost de acord să ne cedeze Kara și Batumi”1. Nici Bismarck, nici împăratul german nu au vrut asta. Nu întâmplător, la o întâlnire cu acesta din urmă, P. Șuvalov a fost informat de aceleași îngrijorări cu privire la un acord direct cu Anglia pe care le exprimase Bismarck.

Problema armeană a fost examinată la a 12-a ședință a Congresului de la Berlin (4 iulie 1878). O delegație armeană formată din Arhiepiscopul Mkrtich Khrimyan, fostul Patriarh al Constantinopolului, Arhiepiscopul Khoren Narbey, Stepan Papazyan și Minas Cheraz a sosit la Berlin pentru a participa la congres. Dar nici măcar nu i s-a permis să intre în sala de ședințe și a fost îndepărtată de la discuția despre o problemă care a afectat vital interesele populației din Armenia de Vest. Acest fapt reflecta toată ipocrizia politicilor marilor puteri față de națiunile mici și desconsiderarea totală a destinelor lor.

Congresul a abrogat decretul Păcii de la Sai-Stefai privind realizarea reformelor în vilayetele armene sub auspiciile

* „Arhiva Roșie”, 1933, vol. 4 (59), p. 96.

2 Ibid., p. 97.

Don al Rusiei. Articolul 16 din Tratatul de la San Stefano a fost înlocuit cu articolul 61 din Tratatul de la Berlin, care prevedea: „Sublima Poartă se angajează să realizeze fără întârziere îmbunătățirile și reformele cerute de nevoile locale în zonele locuite

de armeni și pentru a le asigura siguranța față de cercasi și kurzi. Ea va raporta periodic măsurile pe care le-a luat în acest scop Puterilor care vor supraveghea aplicarea acestora.”1 Trecerea problemei reformelor asupra puterilor a însemnat, după cum au arătat evenimentele ulterioare, dezvoltarea: împreunării mâinilor cu Turcia, deoarece contradicțiile dintre puteri nu au făcut posibilă convenirea și luarea rapidă a măsurilor. Însuși cuvântul „Armenia”, care a apărut în al 16-lea Tratat de la San Stefano, a fost exclus din Tratatul de la Berlin. Ca urmare a înfrângerii de la Congresul de la Berlin, țarul dorea astfel de teritorii ale Armeniei de Vest.

cercetarea lui Alashkert și orașul Bayazet, care din nou a mers în Turcia. In afara de asta. Rusia a trebuit să-și retragă trupele din Armenia de Vest.

Natura deciziilor Congresului de la Berlin a fost influențată într-o anumită măsură de Kaiser Hermann, președintele congresului, O. Bismarck, care sub-

documente diplomatice germane apoi me2. O. Bismarck nu a fost deloc adeptul discutării situației armenilor din Turcia la congres sub pretextul că este prematur. „Când chestiunea greacă este rezolvată”, a spus el, „atunci este timpul să o ridicăm pe cea armeană”3.

„Colectare de tratate între Rusia și alte state 1856—>17.” M., 1952, p. 205. Cursive de autor.—Sf. S.

2 Siicbsisclies Iliiiiptstaiitsarchiv Dresdeiif Gesaiidschaft Berlin. Akten Nr. 50.BI. 10; Kraft-Bonard. Die fij∏f Etapen eines Dramas 1878—1943 Ziirich, 1944, S. 5.

Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția Deozh.iv în 1895.” M., 1896. p. 110.

La Congresul de la Berlin, chestiunea armeană a fost smulsă din mâinile Rusiei și predată puterilor europene, cu alte cuvinte, atrasă în sfera rivalității lor și expusă tuturor pericolelor care decurg din frecarea diferitelor interese ale multor petreceri. Din acel moment, problema armeană a încetat să mai fie obiect de relații doar între Turcia și Rusia, ci a devenit o problemă internațională. Toate puterile europene care au semnat Tratatul de la Berlin au primit dreptul de a interveni în soluționarea problemei armeane. Dar atotputernica diplomație internațională era interesată să rezolve această problemă în interesul poporului armean? Cu siguranta nu. Liderii armeni realiști au înțeles și ei acest lucru. Astfel, M. Khrnmyan, întors acasă de la Berlin, a explicat pe bună dreptate motivele eșecului misiunii pe care a condus-o în următoarele cuvinte: „Dacă toți participanții la congres au mâncat hawiz cu linguri de fier, atunci aveam linguri de hârtie, ceea ce este de ce nu am primit nimic.”1

Întreaga activitate a Congresului de la Berlin a arătat clar că problemele internaționale nu sunt rezolvate în mod obiectiv și echitabil, ci în secret, dintr-o poziție de forță sau, după spusele lui F. Engels, prin ușile din spate. Diplomația burgheză este „diplomația

unei uși din spate deschise constant, capacitatea de a negocia și de a îndura în tăcere palme atunci când este necesar în interesul afacerii, asigurări „să nu fim escroci”, într-un cuvânt, oamenii de afaceri fac. totul pentru toată lumea”1 2.

În practică, „patronajul” marilor puteri nu a adus niciun beneficiu armenilor. Le-a oferit doar un pretext convenabil pentru amestecul constant în treburile interne ale Turciei pentru a-și consolida pozițiile în Imperiul Otoman în detrimentul populației armene. Cu toate acestea, armenii au continuat să pună mare accent pe

1 "MSrz", deulsche Wochenschrift. München, 1913. Oktober bis Dezember, S. 841.

2 Marx K. și Engels F. Soch., vol. 31, p. 249.

mereu pe marile puteri, sperând că vor rezolva problema armeană prin legile dreptului internațional și prin metode de influență diplomatică.

La scurt timp după Congresul de la Berlin, soarta a pregătit un nou test pentru populația Armeniei de Vest. După plecarea trupelor ruse din vilayetele armene, autoritățile turce s-au răzbunat cu brutalitate pe armeni pentru participarea lor la războiul de partea Rusiei și pentru primirea călduroasă a soldaților ruși. Ignorând decizia Congresului de la Berlin cu privire la problema armeană, sultanul Abdul Tamid al II-lea a început să-i extermine sistematic pe armeni pentru a desființa odată pentru totdeauna conceptul de provincii armene și, prin urmare, a preveni intervenția marilor puteri. Autoritățile turce au evitat cu fermitate utilizarea cuvintelor „Armenia” sau „provincii armene”, înlocuindu-le cu cuvintele „Kurdistan” sau Anatolia”. Parcă batjocorind articolul unui anumit tratat, care vorbea despre măsuri împotriva populației armene, sultanul a organizat regimentele de cavalerie Hamidiye de la cei X kurzi și le-a plasat în anumite zone de lângă granița cu Rusia.

Guvernul sultanului nu a ratat nicio ocazie de a-i slăbi pe armeni, recurgând la pre-slavnia.', natura economică, luarea de pământuri, i unități etc. Colectarea impozitelor de stat și

De . Aceasta a fost sursa unor abuzuri și abuzuri fără precedent și a dus adesea la vânzarea imediată a proprietății armenilor pentru a plăti taxe. O comisie specială trimisă de Patriarhul Armenesc în pachete armeane pentru studierea problemei funciare a notat pe nume terenurile, casele și morile, pământurile, mănăstirile și bisericile luate de la armeni și predate musulmanilor.

Procedurile legale din sultanul Turcia erau într-o astfel de stare încât chiar și cu relații normale cu creștinii era imposibil să se obțină adevărul. Funcționarii administrativi și organele guvernamentale, în loc să se conformeze

Forțele ordinii și a legii însele au creat nelegiuirea și au tolerat-o când a fost îndreptată împotriva armenilor. Guvernul turc a incitat la discordia națională și la ostilitatea între diferitele secțiuni ale populației, în special între creștini și musulmani, pentru a-i împiedica să se unească în numele oricăror scopuri politice. Nu a fost vorba de autoapărare, deoarece armenilor le era strict interzis să poarte arme,

Ca răspuns la măsurile brutale ale regimului sultanului, o mișcare de eliberare națională s-a dezvoltat în toată Armenia de Vest. Un impuls puternic pentru aceasta a fost eliberarea popoarelor balcanice de sub jugul otoman ca urmare a războiului ruso-turc. În 1878 până în 1884 Populația din Zeituia s-a ridicat de două ori pentru a lupta împotriva asupritorilor turci. În anii '80, în Armenia de Vest au apărut cercuri și societăți secrete, promovând captivitatea luptei de eliberare națională, „Unitate și Salvare” (Wan, 1882), „Societatea Secretă a Marii Armenii!” (Erzerum, 1882), „Apărătorii poporului” (Erzerum, 1887) și DR·

Ideea eliberării armenilor occidentali a fost foarte populară în rândul populației armene medii din Caucaz. În multe locuri din Transcaucazia s-au strâns donații și au fost create echipe de voluntari, care au intrat în secret în Armenia de Vest. Organizarea și armamentul lor au fost conduse de cercurile și societățile politice secrete armene care operau în multe locuri din Rusia. Printre acestea se numără „Uniunea Patrioților” (Sankt. Petersburg, 1883), „Forța” (Shusha, 1888), „Uniunea Patrioților” (Moscova, 1889), „Tânăra Armenie” (Tiflis, 1889) și etc. mișcarea de eliberare din Armenia de Vest, fiind antisultanică și antifeudală, „a avut din punct de vedere istoric o semnificație progresivă”1.

''Eseuri despre istoria partidului mistic Kommj din Armenia>' Ereva! 1967, p. 16.

Situația tensionată din Armenia de Vest, creată după Congresul de la Berlin, și tulburările populației armean-oro au forțat guvernele marilor țări. semnatarii Tratatului de la Berlin, amintesc de punerea în aplicare a articolului 61 din tratat. La 11 iunie 1880, Rusia, Anglia, Franţa, Italia, Austro-Ungaria şi Germania au trimis Turciei o notă privind reformele din Armenia de Vest1. Yenul a declarat că, în baza articolului 61, Poarta urma să efectueze reforme și îmbunătățiri în Armenia de Vest, raportând periodic măsurile corespunzătoare puterilor, a căror sarcină era să monitorizeze implementarea acestora. Nota menționa că guvernul sultanului nu a făcut nimic pentru a pune în aplicare deciziile Congresului de la Berlin, în urma cărora teritoriul provinciilor armene era încă o regiune europeană, iar clauzele Tratatului de la Berlin referitoare la acesta erau litere moarte . După această notă Tur-

a X măsuri de îmbunătățire a afacerilor din Armenia de Vest și a acceptat, iar într-o notă de răspuns din 5 iulie 1880, Lino a anunțat reformele planificate în Kurdistan, atitudinea neglijentă a sultanului Turciei față de tratatul Ber-ɪ și nota mari puteri i-au forțat

Încă o dată, guvernul turc trebuie să-și îndeplinească obligațiile. Pe 11 septembrie a urmat a doua notă a celor șase puteri,

S-a remarcat, de asemenea, că guvernul sultanului nu a vrut „să pună capăt jafurilor kurdozilor și circasienilor” din Armenia1 2. Marile Puteri au cerut din nou ca formele să fie realizate sub supravegherea lor.

Deși nota spunea că „doar măsurile de incendiu” ar putea pune capăt violențelor care domnesc în provinciile armene, Turcia nu avea de gând să înceapă să le implementeze, deoarece cunoștea bine adevărul.

1 AVPR, f Politarchiv, 3460, l. 33.

2 Ibid.

Aceasta a fost atitudinea marilor puteri față de soarta Armeniei de Vest, care s-a reflectat în 1881, când Bismarck a declarat că „ ridicarea chestiunii armene va fi însoțită de serioase inconveniente”1.

Condamnând acest comportament al cercurilor germane de conducere, faimoasa figură a „Societății germano-armene” E. Shpr a scris mai târziu că poporul armean nu va ierta „Germania oficială pentru poziția pe care o are la acea vreme...”1 2. O astfel de atitudinea Germaniei, precum și a altor mari puteri, înseamnă în esență că armenii au fost lăsați la mila destinului. Tratatul de la Berlin a devenit sursa unor noi, și mai teribile dezastre pentru oamenii îndelung suferinzi. Acest lucru a fost subliniat de E. Shpr, deja amintit mai sus: „În 1878, Europa, în al 61-lea paragraf al Tratatului de la Berlin, a cerut reforme pentru armeni și a dat armenilor garanții pentru implementarea lor. Europa nu și-a îndeplinit promisiunea pe care a făcut-o atunci și de aceea a devenit complice la pogromurile ulterioare, complice la vărsarea de sânge a armenilor”3.

După Congresul de la Berlin, fără să aștepte reforme și îmbunătățiri, Armenia de Vest s-a transformat într-o arenă pentru masacrul civililor lipsiți de apărare de către conducătorii Turciei otomane. După cum a subliniat academicianul V.M. Khvostov, decizia puterilor capitaliste la Congresul de la Berlin „a fost fatală pentru armenii turci: i-a condamnat la exterminare fizică”4.

O nouă perioadă și mai tragică a început în istoria Armeniei de Vest.

1 TsGAOR URSS, arhiva personală a lui P. Milyukov, f 579, on. I, d. 1957, l. 6.

2 „Die Christliche Well”, 1913, Nr. 9, S. 212.

3 Ibid-, S. 210.

4 „Istoria diplomatiei”, vol. 11, M., 1963, p. 333.

§ 3 ROLUL PENAL AL GERMANII LUI KAISER ÎN POGROMUL POPULAȚIEI ARMENE

IMPERIUL OTOMAN

După Congresul de la Berlin, imensul Imperiu Turc a cunoscut o profundă criză internă. Pentru a întârzia procesul de prăbușire a statului său și, cel mai important, pentru a-și păstra puterea, sultanul Abdul Hamid al II-lea, după dizolvarea parlamentului, a introdus un regim de despotism crud, numit de supușii săi „zulum” (opresiune, tiranie - arabă) . O trăsătură caracteristică a politicii interne a lui Abdul-Gami al II-lea a fost înfruntarea popoarelor de diferite medii naționale și religioase care locuiau imperiul unul împotriva celuilalt. În anii 90, poporul armean a devenit victimele cruzimii „Zulum”. Potrivit mărturiei armeologului german profesor I. Marquart, scopurile unei anumite Turcie în raport cu populația armeană sunt ⅛¾f ɪ din cuvintele canibale ale lui Abdul Hamid al II-lea, care declara * că „când nu vor fi armeni, vor să nu fie rouă armeană.” 1, Ca urmare a unui număr de măsuri luate la i; Ca urmare a acestui plan nebunesc, „armenii și-au pierdut... viețile, iar bătaia lor a fost astfel interzisă-

kona

Pentru toți eI Rio "

iar exterminarea populaţiei armene a fost politica statului chiar înainte ca procesul de formare a burgheziei turce să fie finalizat şi să apară curente şovine ale islamismului şi panturcismului. Ideologii pan-turcismului au realizat unirea popoarelor din Orient cu Imperiul Otoman pe motive religioase. În acest scop, Emis-Bdul-Hamida II a călătorit prin Asia Centrală, Afganistan și alte zone, făcând apel la turma musulmană să se alăture Turciei.

Marquart J. Die Entstohung und Wiedcrhorstellung der armo-nɪselɪ Nation. Berlin—Schoneberg, 1919, S. 45.

Situația armenilor în Turcia înainte de intervenția puterilor în 1895 M., 1896, p. 133.

Politica pan-islamă care expiră s-a reflectat și în relocarea musulmanilor din Peninsula Balcanică în Armenia de Vest, ceea ce a dus la expulzarea unei părți semnificative a armenilor indigeni din casele lor. Poziția populației armene a fost agravată și mai mult de taxele exorbitant de mari pe care era obligată să le plătească domnilor feudali kurzi la instrucțiunile sultanului turc. În plus, nomazii kurzi au continuat să pătrundă continuu în zone care anterior erau exclusiv armene. Aceștia au fost atrași aici în primul rând de pășuni noi, de oportunitatea de a jefui populația locală și de confiscarea terenurilor arabile1.

Politica pe termen lung de strămutare sistematică și bătaie a populației armene a dus la exterminarea în masă a armenilor în anii 90 ai secolului al XIX-lea. Una dintre crimele odioase ale guvernului sultanului a fost masacrul locuitorilor din muntele Sasun (octombrie

1894), în timpul căruia 40 de sate au fost distruse și aproape 16 mii de bărbați, femei și copii au murit1 2. Acest masacru a fost efectuat de trupele kurde. înarmat de sultanul turc, precum și de soldați din armata regulată.

Cu toate acestea, ororile lui Sasun au fost umbrite de atrocitățile mai teribile ale conducătorilor turci comise de aceștia în alte regiuni armene. O imagine a situației tragice a oamenilor nevinovați a fost oferită de celebrul profesor irlandez E. Dillon: „Gemetele jalnice ale copiilor înfometați, bocetele bătrânilor care vedeau atrocități dincolo de orice descriere, țipetele fetelor violate și țipetele mamelor care și-au pierdut copiii... țipătul inuman al femeilor care se zvârceau sub viță...”3.

1 „Verhandlungen der Gesellscliaft fiir Eidkur.de”, Berlin, 1900, Band XXVII, S. 132.

2 „Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor în 1895.” M., 1896, p. 240.

3 Ibid. pagina 373.

Scenele cu unt erau caracteristice nu numai celor șase provincii Myap, ci și tuturor celorlalte locuri în care populația armeană era răspândită. Supraviețuitorii masacrului au fost condamnați la moarte de foame sau forțați să se convertească la mahomedanism. Cele mai fertile zone ale Imperiului Otoman au fost devastate și pline de sânge.

Cartea „Armenia Europa” a celebrului orientalist și expert în problema armeană I Lepsnus1 este dedicată evenimentelor care au avut loc în Armenia de Vest în anii '90. A fost scrisă pe baza raportului ambasadorilor a șase puteri TiKiix la sultanul turc în februarie 1896, a mărturiei martorilor oculari, consulilor, turiștilor etc. despre formele sale brutale de bătaie a populației armene din Trebizond, Erzurum, Bitlis. , și Snvas, Adana, Angora , Vanskom, în multe alte vilayete. Pogromuri,

Jaful Twa era de obicei planificat din timp

si a cazut de administratia turca, si a incitat

către și clerul musulman se înghesuie mahomedan-

înghesuit. Populația armeană, după cum se știe, este complet dezarmată2. Atât jandarmii turci, cât și armata sunt activi în toate aceste scandaluri.

Pogromiștii erau conduși de cavaleria kurdă

(„G ai cărui conducători fuseseră avertizați în prealabil

Au fost staționați la Constantinopol, unde au primit cantitatea necesară de arme și uniforme.

Septembrie 1895, fără nicio încurajare din partea populației X armeane, cartierul creștin din

unde a fost atacat de 3 mii de oameni înarmați. Ca urmare, aproximativ 600 de armeni au murit, iar în Goth și împrejurimile sale numărul celor care au pierdut toate mijloacele pentru marș a ajuns la 3 mii. În ulterior

Lepsius J. Armenien und Europa, Berlin, 1896.

Die Iiatliolischen Missionen>>, 1896, 5, S. 107.

zile în cartierele rurale Trebizond, 34 de sate armene au fost distruse și peste 2 mii de armeni au fost uciși1.

În vilayetul Erzurum, la 20 octombrie 1895, o mulțime înarmată de musulmani, cu ajutorul ofițerilor și soldaților turci, a atacat cartierul armean Erzurum și a jefuit 1.500 de magazine și câteva sute de case. Masacrul și jafurile au continuat câteva zile, iar 1.200 de armeni au murit. În orașul Erzincan, în timpul masacrului, așchiile au ucis 700 de armeni și au rănit 400 de armeni, pierzând doar 7 oameni. O soartă deosebit de dificilă a avut loc locuitorii orașului Bayburt: la 27 octombrie 1895, toți armenii bărbați au fost uciși sau întemnițați, 14 femei cu bebeluși au fost arse, 100 au fost tăiate în bucăți și 50 de tinere și fete, pentru a evita violența, s-au ucis ei înșiși. Toate satele armenești din provincie (peste 250 de sate) au fost jefuite și distruse. Armenii supraviețuitori au fost forțați să se convertească la islam* i 2.

În vilaietul Van, masacrul populației armene a luat proporții și mai mari. 543 de sate au fost jefuite și distruse, iar peste 30 de mii de oameni au fost uciși în pogromurile organizate de două ori (în 1895 și 1896)3.

În vilayetele Van și Bitlis, fanaticii musulmani au distrus la pământ 236 de biserici și 53 de mănăstiri; locuitorii a 245 de sate armene au fost convertiți cu forța la islam, iar 116 biserici au fost transformate în moschei4.

La începutul lunii noiembrie 1895, pogromiștii turci au instigat masacrul Kharput. Rapoartele ambasadorilor marilor puteri au indicat că trupele turce și kurde aflate în proces de masacrare a populației armene au folosit

1 Lepsius J. Arménien und Europa, Berlin, 1896, S. II-12.

i Ibid., S. 13.

s Ibid., S. 14.

♦Ibid-

.41

chiar artilerie. În vecinătatea Harputului, peste 60 de sate au fost supuse paɔ/rensho, ai căror locuitori au fost uciși sau convertiți la islam. În orașul însuși, 200 de familii ap-κι iнкпx au fost, de asemenea, forțate să accepte mahomedanismul.

În Arabkpre, detașamentele armate ale jandarmeriei locale i-au atacat pe armeni și au devastat orașul. Potrivit relatărilor consulilor, jafurile și incendiile au continuat timp de zece zile. 3.700 de case jefuite și 500 de magazine, 4.000 de uciși – acesta este rezultatul teribil al acestui jaf. În orașul Malatpp, masacrele începute în octombrie 1895 au continuat timp de șase ani. Numărul victimelor a fost de 5 mii de persoane, printre care femei și copii. Totodată, toate casele (circa 1000) au fost arse din temelii.

Cam în același timp, o tragedie similară a lovit orașul IX și satele Dparbekirsky și Siva. . Ayetov În Dnarbekir, 2.000 de armeni au murit, 1.701 de case au fost ucise și 2.448 de magazine au fost arse. Toate zonele sunt devastate de kurzi; numai în două raioane au fost jefuite și arse 295 de sate. Au fost expuse 105 biserici, care au fost apoi refăcute; populația supraviețuitoare este forțată în lame.

orasul Spvas a ajuns la 2000 si toti noii de 10 kilometri de el au fost consacrati lui S'u. După un asediu de patru zile, orașul Gorun a fost redus la un morman de ruine și mulți oameni au fost uciși. În orășelul Piabpn au murit 2.000 de armeni, majoritatea femei care s-au refugiat în biserică. Numărul victimelor din vecinătate

Uicgrl a fost iipiih;

41 c.τιj⅛ | seles^B^

lumini

luând

până la 2 Kara

l

i IX orașe s-au ridicat la peste 3 mii

trei vilayete – Alep, Adana și Angora, unde armenii erau o minoritate a populației, tabloul atrocităților era același: „Copiii de pretutindeni au urmat aceeași cale: fie înarmați.

II

II

C

suis J. Arménien und Europa Berlin, 1896, S. 17.

bandele căsătorite, la instigarea militarilor, au atacat brusc pe creștini nebănuiți, sau autoritățile i-au lipsit cu trădare pe creștini de arme > de toate mijloacele de apărare, iar apoi au fost măcelăriți ca o turmă de oi”, scria I. Lapsius.

Acțiunile barbare ale pogromștilor locali Hammond împotriva populației armene au depășit toate limitele. Locuitorii fără apărare au fost târâși afară din case și adăposturi, li s-a tăiat capul, au fost spânzurați, au fost uciși cu bâte, topoare și țăruși de fier. Când aceste torturi au devenit plictisitoare, ucigașii au recurs la forme mai sofisticate de cruzime. Oamenii au fost arse de vii, li s-au scos ochii, le-au fost tăiate nasul și urechile. Nici măcar bebelușii din pântec nu au fost cruțați. Erau scoși cu forța, apoi tăiați în bucăți și aruncați în fântâni, sau tăiați în cruce și reintroduși în pântecele mamei3. Dar cruzimea și cinismul vandalilor turci s-au manifestat nu numai în aceasta. S-a ajuns la punctul în care femeile au fost supuse unei violențe urâte în fața soților lor legați. După fiecare bătaie a armenilor, soldații și ofițerii au împărțit fetele, care, de regulă, erau împușcate după viol. Din întâmplare, de aceea sute de femei din Armenia de Vest au preferat moartea voluntară decât rușinea.

Acțiunile însetate de sânge ale Gumpdaiților s-au încheiat adesea cu profanarea morților. Cadavrele a mii de creștini uciși, dezbrăcate în mod cinic, îngrozitor de mutilate și mutilate, au fost împrăștiate peste tot: în munți, sate, orașe și pe străzi, pe grămezi de bălegar, în

1 Lepsius J. Armenieu uɪɪd Europa, Berlin. 1896, S. 19.

2 lbiıl., S. 24.

≡ Ibid-, S. 26.

gropi de gunoi, fântâni... În cele din urmă, au fost scoși din oraș ca niște carii și nimeni nu și-a putut găsi sau identifica rudele moarte într-un morman de carne umană mutilată... Cadavrele au fost fie lăsate să fie mâncate de câini, fie , stropite cu ulei, au fost arse, sau au fost îngropate într-o igname imensă...”1. În regiunea Arabkpra, de exemplu, au fost instalate șiruri de stâlpi cu capete tăiate de armeni lipite pe ei. Un fapt și mai dezgustător are loc în Thranesuids: trupurile măcelarului armean și ale fiului ei au fost tăiate în bucăți. Au fost agățați și oferiti oamenilor: „Cine are nevoie de brațe, picioare, capete? Dacă este ieftin, cumpărați-l!” 2.

Evenimentele din 1895-1896 în Armenia de Vest i-a șocat pe apologeții imperialismului german: „Ceea ce s-a întâmplat de fapt în Khrmsnpi, în detaliile sale, este atât de uimitor încât nici un stilou și nici un ventilator.

tazi oyaipip da o idee clară... a suferinței nesfârșite aduse acestui popor de

redenumit IX"3. Locuitorii supraviețuitori ai orașelor și satelor au suferit consecințe nu mai puțin grave, trecând cu foametea în prima iarnă de după masacr. pentru o perioadă destul de lungă, deoarece câmpurile în ulterioare

cinci și   nu a fost procesat sau procesat

nu   din cauza lipsei de material semințe,

de lucru   . Au fost găsite mii de oameni

'moarte prelungită de foame și frig (la munte, iarna durează până la 5 luni, iar stratul de zăpadă este înalt ca zăpada). Erau mulţi cerşetori care colindau pe drumuri; Acestea sunt schelete adevărate îmbrăcate în zdrențe4.

rn al poporului armean, pe care l-a suferit cu groaza

Lepsius J. ArineiIieiI unii Europa, Berlin, 1896, S. 27. Ibid-, S. 25.

Lthrbnth l,. Deiilscliland linter den Ariiienieii "Proiifiisclie Jahi ehei·..>, 9g rj.lnd l8g9 | 3pr | in s 311

I1 bill., S. 312-315.

masacrele din anii 90 au fost de neînlocuit. Numai în 1895, conform datelor departe de a fi complete, au murit 85 de mii de armeni, au fost distruse 2.500 de orașe și sate, 568 de mănăstiri și biserici. Întreaga populație supraviețuitoare din 559 de sate și sute de familii din orașe au fost convertite cu forța la islam, 282 de biserici au fost transformate în moschei.

Peste jumătate de milion de armeni au rămas fără adăpost și fără niciun mijloc de subzistență1. Numărul total al armenilor uciși în anii 90 a ajuns la 300 de mii1 2, iar potrivit unor surse3, chiar și jumătate de milion. După acest masacru al armenilor au rămas 400 de mii de văduve și orfani4.

Potrivit raportului patriarhului armean la Congresul de la Berlin, în 1878, 1.330.000 de armeni trăiau în șase provincii armene (Van, Bptlis, Erzurum, Sivas, Kharput, Diarbe kir). Ca urmare a exterminării lor în masă în 1896, nu mai mult de 737 de mii de armeni au rămas în aceleași regiuni. Peste 18 ani, numărul acestora a scăzut cu aproape 600 de mii5. Acestea au fost rezultatele politicii anti-armene a lui Abdul Gampda al II-lea în cei douăzeci de ani de domnie. Nu degeaba, după masacrul din Africa de Vest, Abdul Hamid al II-lea a primit porecla de „sultan sângeros”.

Descriind politica lui Abdul-Gampda al II-lea cu privire la problema armeană, consilier principal al ambasadei Rusiei la Constantinopol A. Mandelstam a scris: „Sute de mii de armeni nefericiți care au fost

măcelăriți la sfârșitul anilor 90 la ordinul personal al lui Abdul-Gampda. Depune mărturie istoriei despre adevărata atitudine a lui Abdul-Gampda față de HRPS

1 Tepsius J. Arménien und Europa, Berlin, 1896, S-21.

2 AVPR, f. Politarchiv, 3460, l. 34.

8 „Asistență fraternă armenilor care au suferit în Turcia”, p. XXIII.

4 Saclisiscbes Hauptstaatsarchiv Drcsden, Gesaudschaft Nr- 251, BI. 127 b.

5 „Die Welt des Islams”, 1914, Band 11, Heft 2/4, S. 287.

M., 1898

Berl⅛

TIiaHCKiiM subiecţilor"1. Analiza acțiunilor guvernului sultanului în raport cu populația armeană, începând cu ·; Congresul de la Berlin și terminând cu tragedia de la sfârșitul secolului, arată că, încercând să ocolim art. 61 din Tratatul de la Berlin și profitând de conivența marilor puteri, Ab-dul-Hamid al II-lea a decis să distrugă însuși subiectul disputei - poporul armean.

În condițiile brutalului regim Hamid, mai ales în perioada masacrelor, populația armeană a rezistat cu încăpățânare pogromiștilor, până la autoapărare armată. În vara anului 1890, la Erzurum a avut loc o demonstrație a armenilor, care protestează împotriva atrocităților autorităților turce. După dispersarea sa, în orașul Alpi au început ciocniri armate între populația armeană și trupele regulate.

Discursul populației armene din Erzurum a fost suprimat de autoritățile turce. O lună mai târziu, o altă, o altă demonstrație a armenilor a zguduit stâlpul Constantinopolului. S-au adunat demonstranții

în afara palatului Sultanului au protestat împotriva arbitrarului administraţiei din Erzurum2. Din ordinul Dumei de Stat 11, demonstrația a fost dispersată de acțiuni guvernamentale. Un număr mare de morți, răniți și arestați sunt rezultatul acțiunilor autorităților.

Această politică de înfruntare a kurzilor cu populația circasiană a provocat în vara anului 1894 puterea armenilor la Sasun, unde tradițiile naționale.

lupta fizică a fost deosebit de puternică. Amploarea revoltei poate fi judecată după faptul că împotriva rebelilor au fost aruncate detașamente armate turcești și kurde cu un număr total de peste 50 de mii de oameni. Forțele punitive aveau 60,ıee 150 de tunuri. Deși și forțele partidelor erau

Mandelstam A. Puterea tânărului turc. M., 1915, p. 4-5. ÷ВПР, f. Politarchiv, nr.3447, pp. 53-75.

inegale, oamenii din Sassoun au luptat eroic până la ultimul om. Hoardele otomane și cavaleria kurdă („Gamidis”) au căzut nu numai asupra participanților la revoltă, ci și asupra întregii populații armene din Sasun, punând-o în foc și sabie.

Tragedia Sasun a provocat o nouă revoltă a armenilor la Constantinopol. A fost întocmită o petiție în care se subliniază nemulțumirile și principalele revendicări ale populației armene, care trebuia să fie prezentată Marelui Vizir. Aproximativ două mii de oameni s-au îndreptat spre palatul său, dar poliției au primit ordin să nu permită depunerea petiției. Acest lucru a dus la lupte între demonstranți și forțele guvernamentale, cu mulți armeni uciși și răniți și peste 500 de persoane arestate.

Evenimentele de la Erzurum, Sasun și Constantinopol au confirmat încă o dată că orice acțiune a populației armene în apărarea drepturilor lor fundamentale a fost întâmpinată cu ostilitate de către guvernul sultanului, la propriu. Conducătorii turci au refuzat cu încăpățânare să țină cont de cererile corecte ale armenilor. Prin urmare, nu este de mirare că, după înăbușirea unei revolte, în curând a izbucnit o alta.

În octombrie 1895, pentru a patra oară în secolul al XIX-lea, locuitorii orașului Zeytun s-au răsculat. Armata turcă de 60.000 de oameni a înconjurat orașul și și-a început asediul. În Zeituns în acea vreme, pe lângă populația sa principală, erau 20 de mii de refugiați armeni din alte locuri. Apărătorii înarmați ai orașului erau o mie și jumătate de oameni.În timpul asediului, 6 mii de armeni au murit de foame și au căzut în luptă. În ciuda acestui fapt, zeptukienii au continuat să reziste și au obținut succes: la 1 noiembrie a avut loc o bătălie decisivă în interiorul zidurilor din Zeytun, care s-a încheiat cu victoria rebelilor.

Lupta încăpățânată a locuitorilor din Zeytun l-a forțat pe Lbdul-Hamid Il să recurgă la medierea ambasadorilor marilor țări.

1 Lepsius]■ Arménien und Europa, Berlin, 1896. SS. 18-19.

≡β≡l

zhav. Negocierile dintre poporul Zeytun, pe de o parte, și reprezentanții celor șase puteri și Turcia, pe de altă parte, s-au încheiat în februarie 1896 cu acceptarea condițiilor înaintate de rebeli, care constau în 15 puncte. Implementarea lor a garantat poporului Zeytun o relativă independență politică și economică. Autoritățile turce aveau dreptul să păstreze un singur regiment în oraș, care nu trebuia să se amestece în treburile interne ale Germaniei.

În lupta de eliberare a poporului armean din această perioadă, autoapărarea armată a lui Van (iunie 1896) a ocupat un loc proeminent. Rezistența eroică a locuitorilor săi a fost înăbușită de forțele superioare ale trupelor regulate turcești și ale cavaleriei kurde, care numarau singure 15 mii de oameni, în timp ce forțele armene erau formate din doar o mie și jumătate de luptători înarmați, mișcarea de eliberare a anilor 90 din Vest. Armenia, care s-a desfășurat în condițiile cruzimii din partea Turciei sultanului, s-a manifestat sub diferite forme - de la spectacole izolate ale demonstrațiilor a IX-a până la revolte victorioase, dorința armenilor de a pune capăt opresiunii urate era și în afara Imperiului Otoman. . Astfel, „Der Sozialist” a scris că armenii

te poţi elibera de jugul lui insuportabil asupra lor.. ei cu curajul că

cu ceea ce se poate compara, ei luptă împotriva violenței”1, trebuie subliniat că marile puteri nu acordă niciun ajutor pentru eliberarea poporului armean, în ciuda promisiunilor repetate făcute de a-i proteja pe armeni de violență de către autoritățile turce. și diverși bandiți. Mai mult, o astfel de poziție a guvernelor marilor puteri pe

«Dei KoziaIist>>, Berlin. Nu. 38, 19. Septembrie 18Pt.

a eliberat în esență mâinile sultanului Turciei în organizarea bătăilor în masă ale populației armene.

Mai ales revoltătoare pe fundalul tragediei unui întreg popor este complicitatea Germaniei Kaiserului cu conducătorii Imperiului Otoman la masacrul armenilor. Într-un efort de a induce în eroare publicul german și mondial cu privire la starea reală a lucrurilor din Armenia de Vest, diplomația germană a recurs la dezinformarea deliberată. Astfel, unele organe ale presei oficiale au difuzat versiunea că nenorocirile armenilor au fost opera britanicilor, urmărindu-le scopurile mercantile1. Uneori, evenimentele tragice din Armenia de Vest au fost expuse... chiar de armenii, a căror luptă justă împotriva tiraniei turcești era considerată ca fiind principala sursă a tuturor tulburărilor9. Dar din moment ce, în ciuda tuturor acestor trucuri, încă nu era posibil să se ascundă adevărul, organele cercurilor guvernamentale germane au început să recurgă la încercări de justificare a acțiunilor barbare ale autorităților turce. Așa a scris Kõlnischc Zeitung, de exemplu, după teribilul masacr al armenilor de la Sasun: „Rasa otomană poate face multe greșeli, dar se caracterizează printr-un mare simț al dreptății și exprimat istoric”1 2 3 *. Și asta s-a spus despre un imperiu în care, după cum știe lumea întreagă, popoarele creștine, inclusiv armenele, au fost supuse opresiunii și asupririi severe de secole!

Dintr-o justificare naivă a acțiunilor pogromștilor turci, unele figuri germane au ajuns în scurt timp să aprobe deschis și chiar să laude politica Turciei sultanului cu privire la genocidul populației armene. Poziția lor, așa cum se menționează în articolul lui F. Gerle „Moral

1 Toynbee Ya. Dcr Λlord eiiɪes Volks. Lausanne, 1916. S. 145.

2 Lepsius J. Arménien und Europa, Berlin, 1896• S. 9.

3 Saclisisches Ilauptstaatsarchiv Dresda, Gesandheit Berlin, Nr-

250, Bl- 11 a-

părere în Germania și fapte”, și-a găsit expresia în exclamația: „Tu faci ce trebuie, brave turc, ești singurul domn din Răsărit!”1.

S-au auzit însă și voci de avertizare în presa germană. Ziarul „Western Tagesblatt”, menționând adâncimea tragediei evenimentelor din Armenia, a subliniat că acestea sunt pline de pericolul unui al doilea Balcani (adică, posibilitatea ca Armenia de Vest să obțină independența ca Bulgaria și alte țări care făceau anterior parte din Imperiul Otoman). „Cu chestiunea armeană, care este... o scânteie care poate exploda butoiul de pulbere al chestiunii balcanice, situația este foarte gravă...”2, se afirma în ediția din 4 mai 1895.

Desigur, în cea mai mare parte, presa germană a aderat la cursul oficial al guvernului german, dar într-o serie de cazuri, organele de presă cu minte progresistă au expus anumite aspecte ale propagandei anti-armene a Germaniei Kaiserului. Așa că, de exemplu, revista Die Hilfe a scris că cercurile conducătoare germane nu au susținut niciodată poporul armean, chiar și în cele mai dificile ode ale istoriei sale – masacrele din 1895-1896. Pentru toate acestea, revista I, Germania va fi chemată la răspundere3. Înalții oficiali germani s-au caracterizat prin înălțimea pe care au cântat așa cum era de așteptat în vest

Arl nu este interesat, ci probleme de asigurare a normalului

Impactul comerțului german în Turcia a însemnat pentru ei viața a sute de armeni și soarta orfanilor. Ezhene-ik „Die çhristliçhe Welt” a citat cuvintele unui oficial german, izbitoare prin cinismul și nesimțirea lor: „...Dacă orfanii armeni mor de foame, atunci bunul Dumnezeu vrea ca ei să moară de foame...”4. A

Harle F. Das Inoralisclie T rteil in DentseliIaiKl Iind die Tat-saclien. „Die cl | ristlicl | e Welt”, Nr. 52. 1898, S. 1239 1210.

2 „Berliner Tagesblatt”, 1895, 4•Mai.

4 *ɪɔie Hilfe”, 1915, Berlin—Sclionelierg, Nr. 36, S. 582.

„Bie elıris | lil• | ɩe Welt”, 1898, Nr. 52, S. 1211.

4—2367

Iată o altă declarație a compatriotului său, mergând și mai departe, publicată în același număr al revistei: „.. Turcii ar fi făcut ce trebuie nimicindu-i pe armeni”1.

Într-o serie de cazuri, presa a remarcat rolul negativ al deciziilor Congresului de la Berlin cu privire la problema armeană, care a dus la noi complicații în Armenia turcă și, în cele din urmă, la masacrul populației acesteia1 2.

Dezvăluind rolul nepotrivit al Kaiserului Germaniei în genocidul armean de la sfârșitul secolului al XIX-lea, profesorul I. Marquart a subliniat că așa-numitul „război sfânt” declanșat de conducătorii Imperiului Otoman împotriva supușilor creștini, inclusiv armenilor, a fost efectuate „cu instigare sau, în orice caz, cu aprobarea guvernului german..”3 *. Ca urmare a unui asemenea război, autoritățile turce au căutat să realizeze „distrugerea completă a creștinilor din Orient, în principal a armenilor”1. Pentru a justifica atrocitățile turcești împotriva poporului, „a cărui singură vină a fost că nu au vrut să renunțe la naționalitatea lor și la tradiția creștină a strămoșilor lor și să accepte mahomedanismul...”5, presa reacționară germană, la conducerea guvernului său. , i-a înfățișat pe armeni „în cele mai sumbre culori, ca o grămadă de comercianți și cămătari sedițioși, în timp ce „aliați glorioși otomani” au fost... lăudați până la cer pentru curajul lor imaginar”. „În realitate”, scrie P. Markwart, „a fost doar un nou val de tobe, în spatele zgomotului căruia au încercat să înece țipetele victimelor bătăilor lui Hammond...”6.

1 Dii· Clirislliclie Well». 1898, nr. 52, S.

2 Teller K. Annenien unită în Europa. «Allgeiueiie Loiiservative Mo ɪɪats`.Iiiift fiu• <las Clirislliclie Deutscliland>>, Leipzig, 1896 iulie-decembrie ber. S-1027.

3 Hnrquurl J. The Reconstruction and Reconstruction of the Aniɪe-Disclieii Xiilion- Berlin-Schoneberg, 1919, S• 46- .

« ll>id.

s Ibid-, p.

6 lb., S

Justificarea acțiunilor pogromiștilor otomani trebuia să fie și versiunea prezentată de diplomația turcă și germană, potrivit căreia întreaga tulburare armeană nu era altceva decât o intriga inteligentă a politicii agresive rusești, iar armenii cu neobosit mișcarea lor națională nu erau nimic. mai mult decât agenții ruși. Pentru a clarifica atitudinea Rusiei față de evenimentele din Armenia de Vest, Wilhelm al II-lea în noiembrie 1895, după ce a primit vești de la ambasadorul german în Turcia despre masacrul armenilor în vilayetul Erzurum, a întreprins o anchetă diplomatică împotriva guvernului rus1. Kaiserul a încercat să ducă negocieri separate cu Nicolae al II-lea asupra afacerilor turco-armene, încercând să nu permită altor puteri europene să se amestece în acțiunile autorităților turce.

Însuși guvernul german a luat imediat o poziție de neintervenție emfatică în legătură cu pogromurile armenești din Turcia, ceea ce a însemnat de fapt aprobarea acțiunilor lui Abdul Hamid al II-lea și a planurilor lui sângeroase. Politica Suttanului s-a bazat pe dorința cercurilor conducătoare ale Germaniei de a-și menține influența politică și economică în Imperiul Otoman.

Una dintre dovezile complicității germane la acțiunile autorităților i X a fost refuzul Germaniei de a participa la flotele militare ale puterilor europene.

în Rai. anell, întreprinsă cu scopul de a forța sultanul să nu mai bată pe armeni.Guvernul german și-a explicat poziția în acest os prin faptul că avea sentimente amicale față de sultan, ceea ce a fost anunțat oficial de secretarul de stat al Ministerului Afacerile externe ale Dumei de Stat-Iarshall von Bpberstein la 15 noiembrie 18952. După părerea mea, aceleași „sentimente prietenoase” față de conducătorii Imperiului Otoman l-au forțat pe William al II-lea

"1>ie Groβe Polilik dee |:un>|)ii,se|,en Kahineile 1871- 1914, Siiiiiii-dei- Iliiiiloiiiaiisclieii Aklen des /uιswarl⅛eιι Aniles." Iierliii, 1923, 1 Band. S. 98.

| l>id , s. 176.

abordează propunerea mamei sale de a oferi Rusiei, în numele marilor puteri, mandatul de a intra în Constantinopol pentru a-i salva pe armeni1.

Atitudinea împăratului german față de evenimentele din Armenia de Vest a fost complet împărtășită și de cancelarul Reichului X. Hohenlohe, care credea că în niciun caz nu trebuie să se implice într-o ceartă cu Turcia pentru armeni. Într-una dintre scrisorile lui H. Hohenlohe către Reichstag se pune direct întrebarea: „Ar trebui să purtăm război cu sultanul din cauza tulburărilor armene?”... „Mi-ar plăcea să văd chipul membrilor Reichstag-ului când voi anunță-i că ne mobilizăm pentru război cu Turcia! Fiecare membru al Reichstag-ului ar fi vorbit împotriva mea cu cuvintele lui Bismarck despre oasele unui grenadier pomeranian...”* 2.

Este destul de clar că poziția elitei conducătoare a Germaniei imperialiste în chestiunea armeană a fost reflectată în întregime și concret în activitățile diplomației Kaiserului.

Ambasadorul Germaniei în Turcia von Saurma, după cum reiese din rapoartele sale la Berlin, la început și-a exprimat doar regretul3 cu privire la incidentele tragice la care a fost martor, apoi s-a limitat la reamintiri blânde adresate guvernului otoman cu privire la indezirabilitatea repetării unor astfel de incidente4 și, în cele din urmă, a venit pentru a oferi sprijin diplomatic direct Sultanului5. Un susținător activ al așa-zisei neamesteci în afacerile armene a fost ambasadorul Germaniei la Londra P. Gatzfeld, care a declarat direct: „Nu avem motive pentru

■ ⅝Die Groβe Politik (1er Eiiropaisclien Kabinette 1871-1914. Sanirn-Iung der Diplomatischeii Aklen des Auswartigen Amtes." Berlin, 1923, 10 Band, S. 110.

2 Hohenlohe-Schillingsfurst Ch Denkwurdigkeiten der Reichskanz-Ierzeit-Stuttgart—Berlin, 1931, S. 264.

Die Groβe Politik der Europaischen Kabinette 1871-1914. Sainmlung der Diplomatischen Akten des Auswartigen Amtos." Zwolf ter Daud. erster Teil, Berlin, 1923, S. 17.

* Ibid., S. 18.

5 Ibid., S. 25.

52

evoluează în !!&complicaţii calculabile care pot creşte... în est..."1.

Treptat, politica germană de „neintervenție" a început să se dezvolte într-o politică de aprobare directă a acțiunilor criminale ale guvernului sultanului . Astfel, familiarizându-se cu memoriul ambasadorului german în Turcia din 19 septembrie 1896, Wilhelm al II-lea, împotriva cuvintelor rostite de ambasadorul la sultan că „suprimarea răscoalei armeane" este „dreptul său suveran", face o notă: „Corect!".

De aici devine clar întărirea anti-armenilor

Shanin în Germania însăși. Guvernul Kaiserului a început să suprime orice proteste deschise împotriva sultanului turc și a slujitorilor săi, iar figurile armene care se aflau în Germania au început să fie persecutate. De exemplu, profesorul Tumanyan, care în timp ce se afla la Berlin a vorbit în apărarea compatrioților săi din Imperiul Otoman, a fost amenințat de poliția politică germană cu expulzarea din țară3. Dar oficialii germani de rang înalt au fost fascinați de personalitatea sângerosului despot Abdul-Gimid al II-lea, ale cărui acțiuni barbare ar fi trebuit să inspire dezgust tuturor. După ce a vizitat Turcia în apogeul masacrului armean, prințul moștenitor german a vorbit despre sultanul turc în următorii termeni expresivi: „A fost ceva fermecător de interesant în întreaga persoană a lui Abdul Tamid al II-lea... A fost extrem de primitor cu noi, și, aș spune, bun ca un tată."4

Pe fundalul apărării active a politicii anti-Parmy a guvernului turc de către cercurile conducătoare ale Germaniei, ipocrizia lor față de guvernul turc pare deosebit de cinic.

1 „Ilio Groβc PoIitik der Eiiropaischen Kabinclte 1871—1914. Sanunlung der Diplomatischen Akten des Auswiirtigen Aniles." Zwolf-Ier Eand, erster Teil, Berlin, 1923, S. 180-181

2 Ibid., S. 26.

3 DeutscIies Zentralareliiv, Hislorische AbteiIung H, Merseburg, Re-P Situr 77, CB. Akten-Nr. 597, Bl. 3.

„Însemnări ale prințului moștenitor german”. M.-L., 1923, p. 49.

evenimentele gncheskkh din Armenia de Vest. Primind în 1895 un raport de la ambasadorul von Saurma de la Constantinopol despre atrocitățile autorităților turcești împotriva armenilor. Wilhelm al II-lea a făcut notițe în marginea ei: „Și toate acestea un creștin și un european ar trebui să le observe cu calm și chiar să spună o vorbă bună sultanului! Uf"1. Mai departe: „Acest lucru depășește tot ce a fost înainte! E ca în noaptea Sfântului Bartolomeu! Ar trebui să vorbești cu Ports într-un alt top. Totuși, noi suntem creștini..” 1 2. Pe un alt raport de la Zaurma (iulie 1896) - însemnările Kaiserului în același spirit de autoflagelare, simpatie pentru armeni și indignare față de acțiunile sultanului: „II puteri creștine. ar trebui să privească cu calm la aceasta (masacrul armenilor.— Ci. S.)!.. Să ne fie rușine tuturor!”3 Cu timpul, această aparentă indignare a Kaiserului crește și ajunge în punctul în care pe telegrama din 28 august, 1896, anunţând războiul sângeros de la Constantinopol, apare nota categorică a Kaiserului: „Sultanul trebuie să fie strămutat!”4. Declarațiile ipocrite ale lui Wilhelm al II-lea au avut ecou cancelarul Reich-ului X. Hohenlohe, care și-a exprimat într-o scrisoare privată și îngrijorarea cu privire la bătăile armenilor, fără a intenționa să facă nimic împotriva repetarea vărsării de sânge5.

Rămânând doar pe hârtie, și în ochii unui cerc foarte restrâns de oameni, astfel de declarații precum BiiTCTCn ale Germaniei imperialiste sunt infinit de departe de poziția lor reală în masacrul armenilor din anii 90 și nu le diminuează vinovăția pentru facilitarea criminalității. acțiunile sultanului. Acest lucru a fost admis chiar și de atât de înflăcărați

1 ɪ)ie Groβe Polilik der Europiiisclieii Kaliiiielle 1871 -1914. SaiiiiiiliiiiK (1er Diploiiialisclieii Aklen des Aiiswiirliffeii Amies." Berlin. 1923, IO. Bd., S-102.

2 Ibid., s. 85.

Il>iıl., 12- Band, ei'sle Iliilfle, S. |8.

4 1 bill., s. 20.

5 Silin .4. Expansiunea germană în Orientul Britanic la sfârșitul secolului al XIX-lea. AV, pagina 208.

apărători ai politicii oficiale germane, precum P. Rohrbach, care a subliniat că guvernul german a oferit în mod deliberat asistență indirectă sultanului la distrugerea a sute de mii de armeni în schimbul concesiilor economice și politice din partea Turciei*. Următoarele cuvinte ale lui L. Rohrbach sună ca o adevărată expunere a lăcomiei imperialismului german: „... recolta de avantaje economice, care în viitorul apropiat va înflori pentru noi în Orient, este fertilizată cu sângele tuturor acestor. ... oameni nevinovați... Trebuie să

recunoaștem cu sinceritate că fiecare tonă de mărfuri, fiecare vagon încărcat cu șine pe care îl trimitem în Anatolia... se plătește cu unul sau două cadavre de armeni”* 2. După II Rohrbach , dacă guvernul turc nu ar fi avut patroni germani puternici, nu ar fi îndrăznit să organizeze măcel de oameni în țară. „Numai atitudinea plină de prietenie a Germaniei față de Turcia a făcut posibilă efectuarea de masacre la o scară atât de terifiantă”3 - aceasta este concluzia la care ajunge până și apologetul înflăcărat al imperialismului german, P. Rohrbach, după o analiză detaliată a evenimentelor.

Alți autori au remarcat și responsabilitatea Germaniei imperialiste pentru crimele sângeroase ale Turciei otomane din Armenia de Vest. Astfel, A. Diev plasează responsabilitatea pentru bătaia armenilor nu numai pe liderii turci, ci și pe profesorii germani de la Berlin, care, la fel ca Bismarck, propovăduiau cultul pumnului. Expert major în istoria modernă a Germaniei, profesorul A. Yerusalimsky a considerat vinovăția cercurilor conducătoare germane în exterminarea populației armene din Imperiul Otoman drept un fapt imuabil, deoarece, „fără a face un singur gest în apărarea nefericiți armeni, sunt un fapt i-

' Horback P. VVeilores zıır Arnienienfrago- •∏io Ciristlicho V́BeII»»

Nu. 52. 1898, S. 1239.

2 Ibid.

3 Ibid

Ei l-au susținut personal pe despotul turc și politicile lui sângeroase.”1

În ceea ce privește poziția celorlalte mari puteri în problema armeană, deși este definită oarecum diferit față de poziția Germaniei Kaiserului, nu a ajutat nici la stoparea acțiunilor lui Abdul Hammond al II-lea. A fost benefic pentru guvernele statelor europene, după cum se spune în „Der Sozialisb”, organul Partidului Social Democrat German, să „încălzească ceaunul armean”, deoarece acest lucru le-ar permite să „intervină constant în relațiile cu Turcia și să rezolve problema. Chestiune orientală, adică să pună mâna pe mai multe țări și să domine noi popoare...”1 2. Totuși, sub presiunea opiniei publice din țările lor, alarmată de ciocnirea sângeroasă a poliției turcești cu populația armeană neînarmată din Constantinopol. , ambasadorii marilor puteri în octombrie 1895 au protestat la Poartă3 și au cerut măsuri viguroase pentru a opri masacrul barbar al armenilor. Sultanul, așa cum s-a întâmplat de mai multe ori în cazuri similare, a scăpat doar cu frică, dându-și cuvântul să facă reforme. Această promisiune făcută puterilor europene a fost suficientă pentru a-l lăsa pe Abdul Hamnd al II-lea în pace.

Cu toate acestea, în loc să-și îndeplinească obligația de a îmbunătăți situația din vilayetele armenești, guvernul turc a organizat și mai multe masacre îngrozitoare ale armenilor, rămânând în același timp complet nepedepsit. Aceasta a durat aproape un an.În cele din urmă, a urmat un nou masacru la Constantinopol (august 18961, după care nu a

mai fost posibil să tacă. În legătură cu acest eveniment, șase ambasadori în numele statelor lor l-au trimis pe Abdul Gampda al II-lea.

1 Yerusalimsky A. Politica externă și diplomația imperialismului german la sfârșitul secolului al XIX-lea. M., 1951, p. 198.

2 „Der Sozialist>>, Hcι•lιιι, Nr. 38, 19. Seploiiiber 1896.

3 Schiccrifeger V. Die diplomatiselieɪɪ Akteii des Auswartigen Arates 1871—1914- Ein Wegweiser dui-eli das groβe Vktenwerkder di Ilscheti Begieriiiig. Zweiter Teil, der iieue Kurs, Berlin, 1924, S. 101

o notă care i-a atras atenția asupra situației grave în legătură cu masacrele armenilor în curs de desfășurare în capitală și împrejurimi. Sultanului i s-a cerut „să dea imediat ordine categorice și precise pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, care ar putea duce imperiul la consecințe foarte nefavorabile”1. În nota sa de răspuns, Poarta a încercat constant să respingă acuzațiile potrivit cărora trupele turcești nu au împiedicat mulțimea musulmană să efectueze masacre de armeni. Masacrele sistematice ale civililor armeni au fost prezentate de guvernul turc ca o acțiune de evacuare a armenilor care ar fi participat la provocări* 2.

Măsurile diplomatice ale puterilor europene față de Turcia în timpul masacrului armenilor au fost, de regulă, pe jumătate și nu au putut, desigur, să ducă la rezultate pozitive. Acest lucru s-a datorat în primul rând contradicțiilor imperialiste agravate dintre marile puteri, care au dus la o ciocnire a intereselor lor în Orientul Mijlociu.

După Germania, Anglia a manifestat un interes deosebit pentru problema armeană, a cărei diplomație fie a recurs la presiuni asupra sultanului, fie a prezentat planuri deschis agresive pentru împărțirea Imperiului Otoman. Astfel, la sfârșitul anului 1894, guvernul britanic a încercat să negocieze cu Rusia împărțirea parțială a Turciei. Pentru recunoașterea de către țarism a dominației Angliei în Egipt, Rusiei i s-a acordat dreptul de a ocupa Armenia de Vest. Un an mai târziu, William al II-lea a primit o propunere engleză similară de a participa la împărțirea posesiunilor turcești, dar a respins acest plan. După ce nu a reușit să obțină consimțământul Rusiei și Germaniei pentru împărțirea Turciei, Brpt.

* „Die Groβc Polilik ¿1er EnropSischen Kabinette 1871—1914. Sammlung der Diplomatisclien Akten des AnswSrtigen Anites.” Berlin, 1923, 12. Band, erster Tcil, S. 21-22.

2 lbid., S-22-23.

Diplomația rusă a recurs la o manevră vicleană, încercând să-l convingă pe sultan că exploziile de nemulțumire dintre armeni erau opera

agenților guvernului rus, urmărind scopul insidios de a invada Turcia, pentru care Rusia era deja pregătită*.

În realitate, Rusia a jucat un rol progresist în raport cu popoarele Turciei, care se aflau sub o crudă opresiune națională. Această poziție a fost subliniată de F. Engels, care a scris că în toate revoltele popoarelor creștine ale Imperiului Otoman împotriva stăpânirii turcești, Rusia a luat invariabil rebelii sub protecția sa, în timp ce „diplomații occidentali au continuat să garanteze și să sprijine, ca un fel de sanctuar, status quo-ul și inviolabilitatea teritoriului Imperiului Otoman!”1 2. De aceea popoarele supuse sultanului turc, inclusiv armeanul, și-au pus speranțele și eliberarea asupra Rusiei. Acest lucru s-a reflectat în activitățile reprezentanților armenilor cu gândire realistă, care au subliniat în mod repetat și sub diferite forme necesitatea vitală a poporului lor de a adera la orientarea rusă, până la reunificarea Armeniei de Vest cu Armenia de Est.

Singura soluție pentru populația Armeniei de Vest ar fi anexarea acesteia la Rusia. Ministrul Afacerilor Externe pentru Copii Stranii, S. Sazonov, a subliniat că popoarele creștine din Asia Mică, și mai ales armenii, gravitează spre Rusia3. Într-unul din actele Comisiei Arheografice Caucaziene citim: „Armenii din întreaga regiune ne sunt cu totul devotați”4. Nu era un secret pentru nimeni, în ciuda faptului că

1 „Die Groβe Politik der Europaischen Kabinctle 1871—1914- Saninilung dcr Diploinalisclien Λkten des Auswarligen Amtes.” Berlin, 1923, 9-Band, S-194.

2 Marx K. și Engels F. Soch, vol. 9, p. 32.

3 AVPR, f. Politarchpv, 1913-1914, d. 3465, l. 69.

4 „Acte culese de Comisia Arheografică Caucaziană/·. Tiflis, 1885, vol. X, p. 97.

Numeroasele vicisitudine ale soartei sale istorice, Khrmenia a rămas întotdeauna un focar de nestins al orientării rusești.

În acest sens, indignarea cu care publicul progresist al Rusiei a reacționat la vestea atrocităților autorităților turce împotriva populației armene este complet pierdută. Una dintre modalitățile de a atrage o atenție mai largă asupra evenimentelor tragice din Armenia de Vest a fost publicarea la Moscova a două culegeri: „Situația armenilor din Turcia înaintea intervențiilor<! puteri în 1895”. (1896) și „Ajutorul fratern pentru armenii suferiți în Turcia” (publicat de două ori în 1897 și 1898). Dacă prima colecție prezintă în principal autori străini, a doua este o colecție de lucrări ale unor proeminenți oameni de știință și scriitori ruși. Bazată pe relatări ale martorilor oculari și pe documente diplomatice, cartea oferă o privire de ansamblu uluitoare asupra masacrului brutal al armenilor din anii '90. Conține, de asemenea, o serie de articole despre poporul armean, istoria sa veche de secole, literatura și semnificația moștenirii culturale a armenilor în viața spirituală a poporului rus.

Publicarea „Ajutor fratern” a fost salutată de Lev Tolstoi, care, din cauza bolii, nu a avut timp să termine articolul european pentru aceasta. Într-o scrisoare adresată redactorului, el scria: „Din toată inima îi doresc (colecției–Sf. S.) succes și atingerea scopului pentru care a fost întreprins.”1 Donațiile primite de editorii acestor colecții au fost transferate ambasadei Rusiei la Constantinopol și consulatului din Erzurum1 2, iar de acolo la dispoziția Patriarhului Armenesc3 pentru a acorda ajutor victimelor masacrului. În capitala Turciei, fondurile strânse în Rusia au fost din

1 „Asistență fraternă pentru armenii care au suferit în Turcia”. M., 1898, p. LXXIV.

2 Acolo ɪke, p. D.

3 Ibid., p. E.

a fost deschis un adăpost pentru orfanii armeni. În plus, 50 de mii de refugiați armeni din Turcia și-au găsit refugiu în Armenia de Est1 2.

Atrocitățile autorităților turce au provocat indignare legitimă în rândul publicului din multe țări europene, precum și în America. Aici ar trebui să-l numim în primul rând pe profesorul irlandez E. Dillon, care, cu riscul vieții, a plecat în Armenia de Vest pentru a se familiariza personal cu evenimentele petrecute acolo. Corespondența sa veridică, publicată în ziarul londonez Daily Telegraf, a stârnit o profundă simpatie în rândul cititorilor pentru suferința armenilor. La întoarcerea în Anglia, E. Dillon a publicat „The State of Affairs in Turkish Armenia”3, o denunțare pasională a politicii barbare a Imperiului Otoman față de poporul armean.

În iulie 1895, în orașul Chester a avut loc un miting în apărarea armenilor, la care Lord W. Gladstone, fost prim-ministru al Angliei, a ținut un discurs. Este interesant de remarcat faptul că a criticat poziția marilor puteri în problema armeană, fără a fi șeful uneia dintre ele. În discursul său, W. Gladstone a remarcat că, dacă statele europene nu își îndeplinesc obligațiile față de populația Armeniei de Vest și se retrag în fața sultanului, atunci „vor fi dezonorate în ochii lumii întregi”4. Rezoluția adoptată la această întâlnire a exprimat speranța că guvernul britanic va lua măsuri pentru a asigura siguranța vieții și a păstra proprietățile armenilor occidentali.”5

1 „Asistență fraternă armenilor care au suferit în Turcia”, M., 1898, p. N.

2 Ibid., p. p.

3 Pentru traducerea în limba rusă a acestei cărți, vezi colecția „Situația armenilor în Turcia înainte de intervenția puterilor în 1895”. M, 1896, p. 325-373.

< „Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor în 1895”. M., 1896, p. XXI.

5   Ibid., p. XXIII.

Misionarul american F. D. Green, autorul unei cărți despre victimele masacrului de la Sassoun din 1894, a făcut și un apel la conștiința guvernelor europene, la conștiința umanității, făcând apel la o voce „împotriva acestei crime împotriva umanității...”. Un alt duhovnic, un preot din Chicago O. Kirkeberg i-a scris lui Wilhelm al II-lea că istoria va condamna acțiunile sângeroase ale sultanului și nu va ierta niciodată prietenia lui Kaiser Wilhelm al II-lea cu el, care profanează memoria a mii de victime nevinovate * 2.

Însuși publicul progresist al Germaniei și-a exprimat și indignarea față de atrocitățile autorităților turce împotriva populației armene. Aici putem nota numele unor oameni de știință precum, de exemplu, directorul Observatorului din Berlin W. Forster, celebrul istoric T. Mommsen și mulți alții. Doctorul II ocupă un loc aparte printre ei. Lepsius, un mare expert în Asia Mică, cel mai mare specialist în problema armeană. Călătorind prin provinciile Imperiului Otoman, I. Lepsius a căpătat o înțelegere completă a scenelor teribile ale masacrului armenilor. El va reflecta aceste impresii în lucrările sale „Adevărul despre Armenia” și „Armenia și Europa”, din care am citat fragmente mai sus.

La inițiativa lui I. Lepsius, la 30 septembrie 1895, s-a înființat la Friesdorf (Harz) „Misiunea Germano-Est” (“Deutsche Orient—Mission”), o societate caritabilă care urmărește în principal scopuri culturale și educaționale în raport cu creștinul. supuși ai Imperiului Otoman. În 1896, pe baza ei, a apărut „Uniunea Germană pentru Ajutorul Armenilor”, care avea două comitete - Berlin și Frankfurt.

* Green F. Criza armeană și stăpânirea turcilor (masacrul de la Sasu). În cartea: „Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor ≡ 1895”. M., 1896, p. 221.

2 Arhivele Centrale Germane, Departamentul Istoric 11, Merseburg, Poziția 89. 2. 2. 1 Dosarul Cabinetului Civil Secret Regal Nr. •3340. Pagina 193.

Activiștii Misiunii Germane de Est au organizat o demonstrație la Berlin, la care au participat aproximativ 2.000 de oameni. Manifestația s-a încheiat cu o întâlnire la care a vorbit dr. I. Lepspus, martor ocular al evenimentelor sângeroase din Armenia de Vest și Constantinopol. În discursul său puternic, el a descris atrocitățile autorităților turce din vilayetele armene ca fiind mult mai crude decât acțiunile împăratului Nero. Din discursurile altor vorbitori, cei prezenți au auzit cu indignare despre închiderea bisericilor și școlilor, arestarea preoților și a profesorilor. Mai multe detalii despre abuzul brutal au atras condamnări pe scară largă din partea celor prezenți. Și cum s-ar putea asculta cu calm faptele de jupuire de la oameni vii, despre disputele soldaților turci cu privire la numărul de copii pe care i-au ucis, despre cum femeile legate de cai erau târâte pe străzi ca capete de oameni, ca nucile de cocos, tăiate în 4

părți din modul în care oamenii vii erau aruncați în fântâni cu ulei și apoi incendiați. Multe astfel de fapte au fost prezentate în discursul profesorului Tkhmanyan. Pastorul Hoffman, în discursul său, a definit pe bună dreptate natura acțiunilor rușinoase ale autorităților turce față de armeni ca o rușine pentru civilizația secolului al XIX-lea1.

Comitetul de la Frankfurt a dezvoltat, de asemenea, eforturi active pentru a atrage atenția publicului asupra situației armenilor din sultanul Turciei. Pliantele pe care le-a emis intitulate „Amintiți-vă de Armenia!” au fost distribuite pe scară largă. și organul periodic „On Post!”, special dedicat treburilor armene.

Societatea și, mai ales, „Uniunea Germană pentru Ajutorarea Armeniei”, prin comitete de schimb, au strâns fonduri în beneficiul victimelor masacrului – înfometați, răniți, orfani și văduve* 2. Suma totală a donațiilor pentru trei ani

ɪ Saclisisclies Haiiptstaatsarchiv Dresda. Gesandtsehaft Deilin, Lk teu —Nr- 251, Bl- 126 a-

2 lbi, l., Bi. 144 b.

(1896-1899) s-a ridicat la circa 2 milioane de mărci1. Aceste fonduri au fost folosite pentru a deschide orfelinate pentru copii, ateliere de meșteșuguri pentru cei fără muncă și școli protestante. De exemplu, în orașul Urfs (Germania de Vest) a apărut un Cămin pentru orfani armeni și o fabrică de covoare, unde lucrau văduve armene. Au fost deschise și două școli. În total, în instituțiile „Unirii” au fost crescuți până la 2.000 de orfani armeni1 2.

Activitățile acestei societăți, ostilă regimului lui Abdul Hamid al II-lea, au fost în mod clar întâmpinate neplăcut de cercurile guvernamentale germane. Presa oficială l-a acuzat pe doctorul I. Lepsius că nu cunoaște adevărata stare a lucrurilor, urmează orbește conducerea agenților englezi ascunși și, în general, este prea sentimental3. Cel mai înalt cler al Germaniei, propovăduind verbal compasiune pentru victimele autorităților turce, a încercat să-l oblige pe pastorul I. Lepsius să-și abandoneze activitățile în favoarea armenilor.

Cu toate acestea, poziția cercurilor oficiale germane a suferit în curând unele schimbări. Serviciul diplomatic al Germaniei Kaiserului și-a îndreptat atenția către „Misiunea germano-estică”, căutând să o folosească ca dirijor al influenței germane în Asia Mică. Acest lucru trebuia să fie realizat în două moduri: în primul rând, prin crearea de sprijin în rândul populației armene pentru activitățile economice ale germanilor din Turcia și, în al doilea rând, prin crearea unui mare prestigiu moral pentru Germania4. Un rol semnificativ în implementarea unor astfel de planuri a fost atribuit propagandei religioase a misionarilor germani, al cărei scop final era convertirea armenilor la protestantism. Deși un număr

1 *Prouβisclıe Jaliriiiiclier>>. Brrlin, 1899, 96. Baud, p. 316 317.

2 Пег masă verde. Prezentarea lui Aklenstuicken despre motive-> seiu |•s Aiislritls ans Deilselien Orient Mission. Potsdam. 1920, p. 77

3 *AHgemeine Loiiservative selirif lunar pentru ehriestlicLe | *',uls< hiand», Leipzig, 1896, iulie-decembrie, p. 1027.

4 <Preußiselıe Jalirbiieher>>, Berlin, 1899, volumul 96, p. 324.

personalități publice și au recunoscut o asemenea atitudine față de un popor care plătise cu sute de mii de vieți omenești pentru devotamentul față de credința lor ca fiind imoral – mulți misionari au continuat să crească copii armeni în spiritul luteran.

Masacrul armenilor, care a început în anii 90, a continuat în următorul deceniu. Condițiile dificile de existență a poporului armean sub stăpânirea turcă în perioada analizată au fost reflectate în documentele celui de-al doilea Congres al RSDLP1. Nimic nu s-a schimbat în mod esențial în poziția armenilor occidentali chiar și după răsturnarea regimului Gampda de către revoluția burgheză din 1908, când partidul Unitate și Progres, care a condus mișcarea Tinerilor Turci, a venit la unitate. Începută sub influența revoluției ruse din 1905, revoluția turcă nu a avut totuși un caracter democratic, așa cum a subliniat V.I.Lenin: „Dacă luăm... revoluțiile din secolul XX, atunci... cea turcească. va trebui, desigur, să fie recunoscut ca burghez. Dar „poporul”... nu este, pentru că masa poporului, marea majoritate a acestora, activează, independent, cu propriile revendicări economice și politice... în... revoluția nu iese vizibil” * 2.

Populația vilaeților armeni spera că noul guvern le va asigura drepturile fundamentale ale omului și, contrar acestor așteptări, în urma introducerii constituției, represiunile împotriva armenilor au început din nou3. Este clar că din aceste motive revoluția din 1908 nu a putut rezolva problema națională din Turcia. Armenii au rămas încă neputincioși. Au continuat crimele sistematice, jafurile, violența împotriva femeilor, politicile crude de impozite și taxe, exploatarea și extorcarea de către vlestep local. Populația armeană,

' „Al Doilea Congres al RSDLP”, protocoale. M., 1959, p. 530.

2 Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 33, p. 39.

3 AVPR, f Pslitarchiv 34;.0, l. 34.

la fel ca înainte, era dezarmat înainte de a cădea. iar impotriva lui tinerii turci pogromisti1. Ultimii Uylp au fost principalii autori ai masacrului armenilor din Cilicia din 1909, organizat la ordinele guvernului central israelian, condus de triumvirat în persoana lui Enver, (Zhemal și Talaat).Numai în orașul Adana, 10.000 de armeni au murit. Cartierul armean, conform mărturiei unui locuitor cecen, era un morman de ruine și gunoaie. Râul a devenit locul de înmormântare a unui

număr imens de oameni, iar majoritatea fântânilor și cisternelor au fost umplute până la refuz. cu solul.

Este de remarcat faptul că o serie de contemporani, nu fără motiv, au văzut influența cercurilor conducătoare germane în creșterea populației armene în timpul Tinerilor Turci (când legăturile turco-germane au devenit și mai puternice). Unul dintre cei mai proeminenți oameni de știință din Franța, academicianul F. Masson a scris în Echo de Paris; „În aprilie 1909, dar la un semnal dat de la Constantinopol, turc tânăr sau bătrân. . a început să-i bată pe armeni.Întrebarea este, de ce, de ce este această agonie veșnică a unui întreg popor? Până la urmă, va fi aproape adevărat dacă înțelegem aceste evenimente teribile ca o consecință a aceleiași instigări a Germaniei de a extermina populația armeană din Cilicia pentru a scoate cumva din sfera de influență asupra Pragului de Fier al Bagdadului o populație care ar putea ușor concurează în zona de influență economică asupra Turciei”3. Conducătorii tinerilor turci și aliații lor Kaiser „au privit populația romă a populației armene în 1909 ca pe o repetiție, un test al „soluției finale” a problemei armeane”4, notează E. Werner.

1 „The New Zeii”, 1913, Nr. 37. 2, Baı |<l S

2 «Deiilscher Hilfsbuiid fiir Cliristliches Liebcswork ini Orioni». Frankfurt a. M., Fcliout. 1919, S 1—2: „Miirz”. Miiiicbcn, 1913, Oklnbor lıis decembrie, S 842.

s „Sheikh of America”, 1916, nr. 16. p. 15.

4 «Jurnal fiir GeschiclitSwissciischafts. Anul XXL, 1973, Hefl 2, p.220.

65 5—2367

Dorința liderilor Tinerilor Turci și a patronilor lor germani de a închide complet accesul armenilor în toate sferele activității umane este confirmată de o serie de alți factori.Iată decizia secretă a partidului „Unitate și Progres” (1910) de a crearea „cea mai proastă unitate a turcilor” în stat prin strămutarea populației creștine, inclusiv a armenilor, și o încercare de a accelera procesul de reorganizare a armatei turce, iar consilierii militari germani au recomandat cu insistență Turciei să restabilească eficiența luptei. a trupelor sale în timpul războaielor balcanice din 1911-1912 prin îndepărtarea creștinilor din armată1 Rudenia spirituală a Kaiserului și a Tinerilor Turci este destul de clară guvernele apare în explicația sinceră a lui Enver Pașa asupra politicii de exterminare în masă a armenilor. scopul prețuit al organismelor guvernamentale turce de atunci era dorința de a sângera poporul armean cu prețul bătăilor, astfel încât partea rămasă să corespundă procentual... mărimii populației evreiești din Germania1 2.

Pe fondul unei politici anti-armene atât de turbate a Tinerilor Turci, partidul burghezo-naționalist Dashnaktsutyun a continuat să coopereze în aceste condiții> . cercurile conducătoare turcești. Aceasta a fost în esență o trădare a Pigueresului poporului armean. Începutul alianței dintre Dashnaks și Tinerii Turci a fost pus în 1907 la Paris, unde Dashnaktsupon s-a angajat să sprijine partidul Unire și Progres în

lupta sa împotriva lui KhbdulTamid I. Promisiunile făcute lor în schimb de Tinerii Turci au fost ulterior neîmplinit3. in orice caz

1 Mnrquurt J. [)ie Eiilsleliiiiig he Wietlerlierslelluiig (1st arιιιc-Iiisclieii Niilitiii Herlin Scliuneberg, 1919, P. 45- 16).

2 *Deiitselier Ililfsbiiiul fur i l>risl |. Iubirea lucrează în Oricui», E. D-Fraiikfurt a. M., Ftbrtiar, 1919 S 3rd.

3 Saejisiselies Ilauplslaatsarcbiv Drestlen, Λuβeιιιnιinislerium, Nr. 1941, Bl. 7a; „Problema ariană”, Berlin Schiineberg, 1918, S-1.

66

[∏uιidкn nu a tras din aceasta concluziile necesare. Mai mult, chiar și după masacrul de la Adana, procesul de convertire a blocului naționaliștilor burghezi armeni ai Tinerilor Turci a continuat. Contactele strânse ale partidelor Dashnaktsutyun ..Unitate în progres sunt evidențiate, în special, de sursele germane din acei ani înseși1. În loc să conducă mișcarea de eliberare națională a poporului armean sub regimul Tinerilor Turci, conducătorii Dașnacilor s-au opus înarmării și răscoalei armenilor* 2. Deloc surprinzător, o asemenea poziție a Dașnacilor a stârnit aprobarea cercurilor conducătoare turcești. și în special călăul poporului armean, Jsmal-paipi, care a recunoscut că partidul Dashnaktsutyup este cel mai prietenos față de guvernul Tinerilor Turci3. O astfel de caracteristică confirmă încă o dată esența anti-națională a tuturor activităților partidului patrioților burghezi armeni.

⅜ 4. POZIȚIA GERMANIEI ÎN REFORMĂ

ÎN ARMENIA DE VEST

După cum sa menționat deja, istoria reformelor din vilayetele sale din Imperiul Otoman datează de când, după încheierea războiului ruso-turc, Poc-o din San Stsfaiskiip un acord preliminar prin care guvernul sultanului să pună în aplicare „fără încetinirea ritmului”. îmbunătățiri și reforme” în Imperiul de Vest .

Un obstacol serios în calea implementării măsurilor pe această cale îl reprezintă deciziile Congresului de la Berlin, adoptate câteva luni mai târziu, care au fost revizuite

Sachsistlics Ilauplstaatsarcliix Ilresdei>. AiiBeiiiiiiiiisIeriiiiii N,• 1941. Bl. 7a.

2 Ibitl.

* „Însemnări ale lui Dzhemal-pashp 1913-1919”. Tiflis, 1923, p. 204 Rezumatul autorului - Art. CU.

67

tratat anterior în favoarea Turciei. Deși Tratatul de la Berlin a vorbit despre implementarea imediată a reformelor în Turcia, problema

acestora a durat până la Primul Război Mondial, care a eliminat-o în cele din urmă de pe agenda zilei.

De-a lungul perioadei lungi de la Congresul de la Berlin până la evenimentele sângeroase din anii '90, puterile occidentale doar de două ori, și chiar și atunci într-o formă foarte delicată, au amintit Turciei de eșecul de a efectua reforme în Armenia de Vest. Reacția guvernului sultanului la aceasta – binecunoscută.

Doar două decenii mai târziu, în perioada sacrificării în masă a armenilor, la 11 mai 1895, Poarta a primit* un memoriu de la ambasadorii Marii Britanii, Franței și Rusiei prin care se cerea reforme pentru Armenia de Vest* 2. Proiectul propunea efectuarea de modificări la conducerea administrativă, poliția, jandarmeria și aparatul judiciar, stabilesc supravegherea asupra distribuției și reglementării colectării impozitelor. Jumătate dintre oficialii din provinciile armene urmau să fie numiți dintre creștini, iar marile puteri își păstrau dreptul de „veto” în cazul desemnării unor candidați nepotriviți; Jumătate dintre jandarmi și polițiști urmau să fie și ei creștini, iar infracțiunile și încălcările legii erau supuse competenței unei instanțe bazate pe principii de paritate. Monitorizarea implementării acestor reforme a fost încredințată unei comisii de control înființată la Constantinopol din persoane de ambele credințe și sub supravegherea ambasadorilor marilor puteri.

* De remarcat că în „Istoria Diplomației” (M, 1963, volumul 11, pag. 441, s-a făcut o greșeală – s-a negat faptul că proiectul de reformă a fost prezentat Sultanului.

2 „Die GrofJe Polilik iler Eurojiiiischen Kabinctte 1871 - 1914. Saiiiinhiiig (1er Iliplomalisehcn Λkten des Aiiswjirligen Amtes.” Berlin, 1923. X FJd. S. 229, Vezi, de asemenea, AVPR, f. Arhiva Polit.

68

Primind acest memoriu, guvernul sultanului a început să recurgă la o politică de întârzieri și întârzieri, sperând în timp să beneficieze de contradicțiile existente între marile puteri. Anglia a manifestat cea mai mare activitate în problemele reformelor din Armenia de Vest în această perioadă, ceea ce s-a explicat prin interesul său de lungă durată pentru crearea Armeniei Autonome sub patronajul britanic. Prin intervenția lor în favoarea armenilor, britanicii au vrut să-l intimideze pe sultan, să-l oblige să se împace cu ocupația britanică a Egiptului și „schimba serviciul regal către britanici”*. Aceste planuri ale englezilor diy-omatpp au întâmpinat rezistență din partea Rusiei și a Franței.

Eu, care am luat măsuri de răzbunare cu scopul de a-l opri pe Anglin să facă presiuni asupra sultanului2. Deci, când engleză-<. Primul ambasador i-a informat pe colegii săi din Franța și Rusia că, în cazul unei întârzieri în răspunsul Turciei la proiectul celor trei puteri, guvernul consideră că este necesar să desemneze în comun un comitet șef european pentru provinciile din Asia Mică în cadrul Partidului; ambii ambasadori și-au declarat „dezacordul”. cu această propunere3.

Guvernul sultanului, sperând și de această dată să facă reforme, a urmat exemplul precedentului și nu a reușit să răspundă. Două memorandumuri turcești, apărute de ceva timp (în mai și 4 iunie 1895), excludeau   principalele puncte de reformă și au fost deliberat

i d într-o formă neclară pentru a oferi Turciei oportunitatea de a avea timp.Același scop a fost urmărit prin transferul a trei ambasadori la cei desemnați

' "Die Groβe Politik (1er laɪnɪɪɪluɪɪg (1er Diploniatisclieu lin, 1923, 10. Baud, S. 91)

2 ɪbid,, 19. Batid, S. 230.

3 lbid., 10. Band, S. 92-93.

4 ɪbid, 9. Band, S 230 231.

Europaisclien Kabinette 1871 - 1914-

Akten des Answartigen Aintes.” Ber-

Sultan al unei comisii speciale. În cele din urmă, Abdul Hamid al II-lea a fost nevoit să cedeze și să accepte un plan de reformă pentru șase provincii armene - Erzurum, Bitlis, Vap, Kharput, Dparbeknra și Sivas. Pentru a atenua insistențele Angliei, sultanul, într-o scrisoare către Lordul Salisbury, a promis că va implementa imediat reformele necesare1, emitând un decret la 20 octombrie 1895.

Conținutul principal al acestui decret se rezuma la următoarele.

În fiecare vilayet, condus de guvernatorul general (wali), era numit un deputat creștin (moavnn), ale cărui atribuții erau foarte vagi: „participarea la gestionarea afacerilor vilayetului și accelerarea mișcării acestora”. Moabipii creștini trebuiau să slujească și sub guvernatorii musulmani în cazurile în care necesitatea unei astfel de măsuri era cauzată de un număr semnificativ de populație armeană.

Toate funcțiile administrative din vilayetele armenești, precum și posturile din poliție și jandarmerie, au fost repartizate proporțional cu numărul de creștini și musulmani. În secțiunea privind supravegherea kurzilor, s-a afirmat că pentru triburile nomade locurile nomazilor lor sunt determinate în prealabil, astfel încât să nu provoace prejudicii populației armene. De asemenea, a fost interzisă transportul de arme și uniforme ale cavaleriei „Gam Idne” în perioadele în afara serviciului.

Decretul le-a permis armenilor care au fost expulzați sau au fugit din locurile natale să se întoarcă în Turcia, dar numai după ce și-au dovedit loialitatea față de sultan și „și-au prezentat dosarul copilăriei de bun comportament”.

AAerii prevăzuți de acest decret sunt supuși distribuirii și în alte vilayete, unde armenii reprezentau o parte semnificativă a locuitorilor (de exemplu, Zey Tun, Gajn etc.).

' "Die Gr<ιβe Polilik d<r Eiiropaisclieii Kabinelle 1871 1914 SamTnliiiig der di | ιlonιatisrlιcn Akten des Aiiswartigeii Amies." Berlin, 1923. 9. Rand, S. 235; l.cpsius J. Arménien nud Europa. Berlin, 1896, S. 10-

70

1 Și la prima vedere se pare că articolele Codului sultanului au oferit populației armene o existență complet diferită. Cu toate acestea, diverse rezerve și claritate au limitat și mai mult măsurile deja slabe ale decretului. Principalul dezavantaj al acestui document a fost că practic tot controlul asupra implementării reformelor a fost încredințat părții turce, și nu puterilor Welp-HiM. Cele mai înalte autorități au fost chemate să o pună în aplicare

OfviHccap, numit de sultan dintre oficialitățile musulmane, precum și o comisie permanentă de control la Constantinopol, prezidată de un musulman. Ambasadele marilor puteri nu puteau transmite comisiei decât sfaturile, mesajele și declarațiile lor cu privire la progresul reformelor1.

Decretul sultanului privind reformele în Armenia de Vest nu a mulțumit marile puteri: corespondența a continuat ceva timp, iar apoi chestiunea a fost interzisă* 2. Această situație a fost rezultatul nu numai al acțiunilor practice ale guvernului turc, ci și al tactica marilor puteri . Evaluând poziția Angliei în perioada analizată, Lloyd George a scris: „Arme-I was added! ca un sacrificiu... Politica guvernului britanic cu fatală inevitabilitate a dus la îngrozitorii ani din 1895 - 1897 și 1909...”3.

Responsabilitatea marilor puteri mijlocii pentru eșecul armenilor și eșecul realizării reformelor revine Germaniei Kaiserului. Este caracteristic că unde Anglia după masacrul armenilor de la Sasun în

J4 a anului a invitat marile puteri să petreacă ziua la locul evenimentelor sângeroase, iar în 1896, puterea supremă pentru reforme în Armenia de Vest – Germania

' "Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor în 189> Iod." M., 1896. pp. 436-443.

2 AVPR, f. Polntharkhpv, 3456, l. 217

Lloyd George D. Adevărul despre tratatele de pace M. 1957 vol. 2 p. 390.

71

guvernul May și aliații săi au refuzat să participe la aceste evenimente1. Mai mult, Germania a arătat cea mai îndârjită rezistență la implementarea oricăror reforme în vilayetele armene

Unii politicieni germani au avansat ideea absurdă că armeanul! poporul nu are propriul teritoriu separat, așa că orice autonomie a armenilor va amenința suveranitatea Turciei. Cât priveşte reformele în sine,

publicistul burghez german K. Krohn, de exemplu, a considerat necesară implementarea lor în tot imperiul turc, fără a le lega direct de situaţia populaţiei armene.I 2. Acest punct de vedere a fost favorabil. a cercurilor guvernamentale din Turcia sultanului, adică K. a subjugat importanța ridicării problemei armeane în general.

Alți lideri germani, dimpotrivă, credeau că Turcia nu are nevoie de noi reforme: era suficient să implementăm pur și simplu legile existente3.

Poziția diplomației germane în această perioadă a fost afirmată fără ambiguitate de ambasadorul Germaniei la Constantinopol, principele von Radolpn, exprimându-și regretul că „sultanul a avut complicații în relațiile cu unele puteri din cauza armenilor”4. Adresându-se lui Abdul-Gampdu al II-lea, ambasadorul a declarat răspicat: „În calitate de reprezentant al unei puteri prietene... pot spune doar că nu este nevoie să se introducă noi reforme în imperiu sau chiar în unele părți ale acestuia.”5

I „Istoria diplomatiei”, M., 1963, vol. I, p. 335.

5 «Supliment Ziir Allgeiiieiiien Zcitiing*- Miiiclien. 1895. Nr. 289. Supliment Nr. 242, p. 6-

3 Saclisisclies Ilanplslaalsarcliiv Dresden, (Iesaiidlscliafl Berlin, No. 250, BI. H b.

4 „Marele Cabinete Polilik dor Buropaisclicii 1871 —1914-SaiiiiTdiing of the Diploiiialiselieii Aklen of the Foreign Aniles”. Berlin, 1923. Volumul 9. p. 225.

5 Ibid

Inspirat de un astfel de sprijin, sultanul, literalmente chiar a doua zi după ce a prezentat Turciei memoriul de trei πocjiob, și-a rezervat dreptul de a recurge la protecția guvernului german în cazul în care opoziția marilor puteri i se părea prea excesivă. . Dacă „Anglia, Franța și Rusia cer de la porturi realizarea de reforme în provinciile armene. Chaloy \zpi”, l-a informat Abdul Hamid al II-lea ambasadorului german, „.. dacă aceste puteri exprimă astfel de dorințe, a căror implementare ar încălca drepturi suverane ale sultinului sau ar fi contrare intereselor statului turc, atunci Sultanul cere Majestății Sale (Kaiserul - Sf. S.) să influențeze statele menționate pentru ca acestea să renunțe la cererile lor nedrepte” * 1.

Politica Rusiei țariste cu privire la problema armeană a suferit schimbări semnificative în anii premergătoare Primului Război Mondial. În această perioadă, Letonia diplomatică rusă a inițiat reforme la Zagreb. fundul Armeniei, văzând în ele un mijloc de influențare a Imperiului Otoman, care mergea în urma politicii germane. În acest fel, s-a urmărit înlăturarea influenței tot mai mari a Germaniei în Imperiul Rus, care era principalul adversar al Rusiei și al întregii Antante. El-

Există dezacorduri în cadrul fiecăruia dintre aceste blocuri,

În același timp, au existat contradicții imperialiste între Ganion, Austro-Ungaria, Italia, pe de o parte, și Franța, Rusia, pe de altă parte.

Octombrie 1912, adiacent Antantei Balcani - formata din Bulgaria, Serbia, Muntenegru si Grecia - l, ɪɪeuɪɪɪo cerand ca Poarta sa indeplineasca articolul

Tratatul de la Berlin privind reformele din Make-dsh, a intrat în război cu Turcia. După ce a suferit înfrângere,

''Die Groβe Politik der Europiiisihcn Kabinette 1871 - 1914

L ung der Diplomatisclien Akten des Auswiirtigen Amies." Berlin. W. Band. S. 227.

73

La 3 noiembrie 1912, guvernul sultanului a apelat la marile puteri cu o cerere de mediere pașnică: o lună mai târziu, a fost încheiat un armistițiu.

Profitând de slăbirea Imperiului Otoman, Rusia în decembrie 1912 a cerut Turciei să efectueze reforme în vilayetele armene. În același timp, guvernul rus, știind despre soarta decretului sultanului din 1895, care a rămas doar pe hârtie, era preocupat în primul rând doar de promisiunile de garanții puternice în implementarea reformelor pentru a le pune sub controlul efectiv al marile puteri. În același timp, s-a ținut cont de faptul că, dacă reformele nu au dat rezultatul scontat, atunci acest lucru ar putea forța trupele ruse să se alăture vilaeților armeni.

Ambasadorul Rusiei a subliniat ministrului turc de externe situația alarmantă creată în Armenia de Vest și inadmisibilitatea unei repetări a evenimentelor de la Sassoun și Adana. El și-a exprimat, de asemenea, opinia cu privire la inadmisibilitatea așezării acestor zone de către refugiații turci din partea europeană a imperiului* 2

Un nou proiect de reformă a fost elaborat la începutul lunii iunie 1913 de către consilierul ambasadei Rusiei la Constantinopol, A. Mandelstam. La intocmirea acestui document s-a folosit memoriul ambasadorilor Angliei, Frantei si Rusiei (martie-aprilie 1895), proiectul era administrativ?; reforme pentru provinciile armene, elaborate de ambasadorii celor trei puteri, decretul sultanului privind reformele în Armenia sau 20 octombrie 1895 și alte materiale.

Conform acestui proiect, cele șase vilayete armene Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Kharput, Spvas – cu excepția unora dintre părțile lor îndepărtate – au format

' "Die Diplonialischeii Aklen des Auswarligeii Aintes 1871–1911 Ein Wegvveiser durch das groβe Aktenvverk der deutschen Rogierung von Bernhard Schwerlfeger>>. Berlin. 1927. Fiinfler Teil, Drille Abtei lung · Europa vor der Kataslrophe 1912-1914, S. 227.

2 „Colectarea actelor diplomatice. Reforme în Armenia. 26 noiembrie 1912 10 mai 1914." Pg., 1915, p. 11-12.

74

oinu regiune armeană, care a fost împărțită administrativ în sanjaks (departamente), kazy (districte), nakhnp (comunități). În fruntea întregii regiuni se afla un guvernator-guvernator creștin, care putea fi supus turc sau european, numit pentru un mandat de cinci ani de sultan cu acordul marilor puteri. Guvernatorul general era șeful puterii executive a regiunii: avea dreptul de a numi și de a revoca toți angajații districtului administrativ al regiunii, dintre care jumătate erau creștini.

Adunarea Regională, aleasă pentru o perioadă de 5 ani. era format dintr-un număr egal de musulmani și creștini și avea drepturi legislative în regiune, iar legile adoptate erau aprobate de sultan. Sub guvernatorul general exista un consiliu administrativ cu drepturi consultative, care includea șefii părților individuale ale administrației regionale, șefii spirituali ai diferitelor comunități religioase, consilierii tehnici europeni și consilierii locali (trei musulmani și trei creștini). Consiliile administrative au funcționat și în sanjaks, kazahi și na.chnyas. La distribuirea posturilor de guvernatori de sanjaks (mutesarifi) și kazaks) s-a luat în considerare numărul de grupuri diferite.

În ɪ toate problemele economice

" yu despre caracterul fiecărui nakhnp (împletit), sa

rI Next au fost instalate în așa fel încât h γó-

ŋ (satele aparținând aceleiași națiuni ar fi aceeași națiune. Fiecare națiune era condusă de un noroi, aparținea grupului etnic care constituia majoritatea într-o națiune dată și cădea altui grup. Fiecare națiune avea un judecător, un guvernator general semnificativ și aparținând religiei majorității locuitorilor din Nakhiya.

Au fost înființate poliția regională și corpurile de jandari-rshi, care erau formate în egală măsură din musulmani și creștini din regiune. Organizarea corpului și conducerea superioară

75

au fost furnizate ofițerilor europeni în serviciul turcesc. Poziția de paznici ai satului a fost introdusă în Nakhpp, care erau numiți de consiliile Nakhpp și erau subordonați mudirilor.

Pe timp de pace, localnicii au efectuat serviciul militar în regiune; Regimentele de cavalerie ușoară kurdă urmau să fie desființate.

Doar rezidenții stabiliți se bucurau de drept de vot, pasivi și activi. Toate legile, decretele, regulamentele, circularele și ordinele guvernamentale care pot fi promulgate în regiune sunt scrise în trei limbi: turcă, armeană și kurdă.

Problema pământului a ocupat și ea un loc important în proiectul de reformă: pământurile luate de la armeni erau supuse restituirii sau trebuiau compensate fie cu bani, fie cu alte parcele. Așezarea refugiaților musulmani turci a fost interzisă în regiune.

Fiecare comunitate științifică o6',acтn, conform proiectului, a primit dreptul de a fonda și administra școli private, precum și de a face fonduri speciale pentru întreținerea acestor școli. Cea mai înaltă supraveghere a școlilor naționale era exercitată de guvernatorul general. Predarea în școlile private trebuia să se desfășoare în limba maternă, dar studiul limbii turce în acestea era considerat obligatoriu.

De asemenea, ar fi trebuit elaborate rezoluții speciale în spiritul acestui proiect de reformă pentru a îmbunătăți situația armenilor care trăiesc în afara regiunii, în special în Cilicia.

Proiectul a fost supus discuției unei comisii speciale formată din reprezentanți ai guvernului turc și ai marilor puteri, care trebuia să elaboreze statutul final al regiunii. Implementarea reformelor a fost controlată de puterile europene.

Dezvoltarea ulterioară a problemei reformelor în Armenia de Vest a fost reflectată în raportul detaliat al ambasadorului german la Constantinopol, baronul von Wangenhey.

Din punctul de vedere al lui Wangenheim, Germania a trebuit să-și schimbe atitudinea indiferentă față de armeni. El a considerat de asemenea de dorit să crească reprezentarea Germaniei în Anatolia. Wangenheim a pornit de la faptul că armenii nu ar trebui să-și vadă singura speranță doar în Rusia1.

Punctul de vedere al guvernului german asupra formelor armene ■ 1) a fost reflectat în circulara Staatsskre-ary von Jagow către baronul von Wangenheim din 22 aprilie 1913®. Potrivit acestei circulare, Germania ar dori să contribuie, împreună cu guvernul turc, la dezvoltarea proiectului de reformă.

Pe 23 mai 1913, Wangenheim a făcut o altă propunere ca Sublima Poartă să se îndrepte către Anglia și Germania cu o cerere de implementare în comun a reglementărilor în Armenia. Astfel, într-un mesaj din 21 mai, el a afirmat că Turcia asiatică pare să nu-și poată crea propria... Ei trebuie să iasă din această situație; Bfiina civilă și anarhia din Turcia vor crea inevitabil un motiv pentru distrugerea marilor puteri și pentru ridicarea problemei împărțirii. „Scopul politicii germane”, a subliniat el, „este

dezintegrarea lgtshiut a Turciei dacă este posibil ni -b >iii v1jok . Pentru aceasta, alianța anglo-germană părea ideală, ca „singura cale posibilă de a rezolva problema loasiană”* 2 3.

Ambasadorul Germaniei la Londra, Prințul Lichnowsky, a fost avertizat pe 31 mai 3 că Germania va fi dispusă să intre într-un schimb de opinii confidențial cu Anglia.

„Die Diplornatisclien Akten des Auswarligen Amles 1871 -1914. ɪɪɪ Wegweiser durch das groβe Aklenwerk der deulschen Regierung von Bernhard Schwertfeger*. Berlin, 1927, 5. Teii, 3 Abteilinig. Europa v'r der Kataslrophe 1912-1914. S. 163.

2 ɪbid,, S. 164

3 ɪbid,, S. 165.

vulpe cu privire la viitorul minorului Azin. „Suntem atât de închiși în Anatolia și Mesopotamia încât nu le putem oferi altora”, au subliniat ei de la Berlin1. Diplomații germani au vrut să înțeleagă că în Turcia asiatică Germania ar dori să lucreze împreună cu Anglia, și nu fără ea. La Londra, ministrul Angliei pentru Alte Afaceri E. Gray a subliniat că Germania s-ar putea alătura Parisului în problemele economice legate de Orientul Mijlociu.

La 3 iunie 1913, Berlinul a decis să dea dovadă de inițiativă în problema armeană. Prințul Likhnovsky a fost însărcinat să pună pe ordinea de zi a reuniunii ambasadorilor de la Londra o propunere de a discuta problema reformelor din Armenia de Vest. Dar din moment ce atât la Roma, cât și la Constantinopol această inițiativă germană a fost percepută neplăcut, partea germană, bazată pe opinia lui Wapisnheim, a considerat cel mai bine să dea vina pentru inițierea acestei probleme pe oponenții Turciei. Prin urmare, la 7 iunie 1913, Yagov s-a abținut de la a-și face propunerea1 2.

Din acest moment, Rusia a preluat inițiativa, cerând ca marile puteri să-și instruiască ambasadorii la Constantinopol cu privire la o conferință privind reformele armene. Potrivit lui G. Wangenheim, mișcarea armeană a fost un mijloc prin care Rusia a ținut Turcia asiatică în tensiune constantă, într-un stat care a permis Rusiei „ca țară interesată să-și asume dreptul de intervenție”3. În timpul discuției despre problema reformelor, G. Vangengame „s-a ținut în rezervă pe spatele Angliei”4. Era de părere că dacă Anglia ar vrea să cadă

1 *Die Diptoinatis< ɪen Akten dos Answiirtigeii Amtes 1871—1914 Ein Wegweiser diɪreh das groβe Aktenwerk der (Ieiitsclien Hcgiornng von Bernhard Schwertfeger*. Berlin, 1927, fiinfter 1927, fiinfter dr. 12 - 1914 S. 165 .

2 Jbid, S. 166.

3 Ibid-

4 Ibid.

I al Turciei, apoi 1 Srmanin nu are de ales decât să-și anunțe oficial pretențiile la moștenire1.

La scurt timp după ce proiectele de reforme au fost gata, Ministerul rus al Afacerilor Externe a prezentat ambasadorilor Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei la Sankt Petersburg un document memorial privind reformele din Armenia de Vest. Caracteristică în acest sens a fost reacția diplomației Kaiserului, care a urmat literalmente a doua zi. La 26 iunie 1913, într-un memorandum de răspuns, partea germană a afirmat că, dacă acest proiect de reformă ar fi implementat, Armenia de Vest ar păstra doar o legătură slabă cu statul turc, iar din moment ce alte părți ale imperiului doreau să urmeze acest exemplu, acest ar duce de fapt la „începutul împărțirii". Turcia, pe care guvernul imperial încearcă cu siguranță să o evite."2

Astfel, guvernul german s-a opus fără echivoc proiectului de reformă rusesc, ascunzându-se în spatele paravanului „conservării integrității Imperiului".

Această poziție a fost concluzia logică a tacticii diplomației germane pe toată perioada pregătirilor, când Germania, prin orice mijloace, a căutat să fie singurul inițiator al deciziei în Rusia.

pe i Miι Armenia de Vest. La 2 ianuarie 1913, la Constantinopol, G. Wangensheim a raportat cu îngrijorare cancelarului Reich-ului Bethmann-Holwey despre mișcarea armenilor în favoarea reformelor3, ulterior

Cie Diplomatischcn Akten des Auswiirtigen Amtes 1871-1914.

X Ogwciscr (Inrch das gτoβe Aktenwerk der deutschen Regiernng von Bernhard Schwertfegcr>. Berlin, 1927, fünfter Teii, dritte Abtei-l || ng • Europa vor der Katastrophe 1912-1916.

2 „Colectarea actelor diplomatice. Reforme în Armenia. 26 noiembrie 1912 10 mai 1914," ∏r., 1915. p. 76-77.

„Marea politică a cabinetului european 1871-1914. Colectarea dosarelor diplomatice de la Ministerul de Externe. Berlin, 1927, Volumul 38, p. 3-4.

Sunteți bineveniți după declarația Rusiei despre necesitatea îmbunătățirii situației populației armene din Turcia. Curând, Wapgengem a făcut o propunere de a elabora propriul său plan german de reformă pentru Armenia de Vest și de a-l contrasta cu planul rus pentru a atrage populația armeană de partea Germaniei. El a recomandat deschiderea de școli germane în vilayetele armene, a sfătuit presa germană „să-și schimbe radical atitudinea negativă față de problema armeană și să desfășoare o campanie în favoarea armenilor..."1.

Pentru a contracara în mod activ Rusia, ambasadorul Germaniei a înaintat o propunere ca guvernul turc, împreună cu diplomații germani, să dezvolte un proiect comun de reformă pentru Armenia de Vest, care să garanteze drepturile fundamentale și securitatea populației armene1 2. Cu toate acestea, chiar și aceste planuri departe de a fi radicale nu au fost întâmpinate cu sprijinul cuvenit la Berlin: în explicația făcută lui G. Wangenheim de secretarul de stat al Ministerului Afacerilor Externe Yagov, s-a subliniat că Germania, fiind fidelă

politicii sale tradiționale, nu poate iniția o îmbunătățire. în situaţia armenilor din Turcia. Numai când alte puteri își vor lua asupra lor curajul de a ridica problema reformelor va suna ora diplomației germane: „cu sfaturi și acțiuni” va ajuta de bunăvoie guvernul turc* în dezvoltarea unui proiect de reformă.”3 Orientarea anti-armeană a cercurilor conducătoare germane este clar vizibilă în declarația lui Jagov că „ar trebui să fie foarte atent

1 "Die Groβo Politik der Enropaischen Kabinette 1871 - 1914. SarnnilungderDipIomatrclien Λkten des Ausvsiirtigcn Anites." Berlin, 1926, 38. Band, S. 14.

2 Ibid., S. 13.

* Cursive de autor.— Art. CU.

3 Ibid-, S. 30-31.

completă la influenţarea presei în favoarea armeanului SHPPZHSNPYa*.

Cu toate acestea, cu toate acestea, ambasadorul german în Turcia a continuat să afirme în mesajele sale către cancelarul Reich-ului. Se presupune că iniţiatorul reformelor este Antanta2. Este adevarat. pentru cei din urmă, problema a fost complicată de dorința guvernului turc de a provoca ciocniri în cadrul acestui bloc de țări, în special între Anglia și Rusia. Astfel, Gurtzpya le-a cerut britanicilor să trimită în Armenia de Vest opt consilieri, precum și ofițeri de jandarmerie, și în secret din Rusia3. Germaniei nu i-a plăcut acest lucru și a protestat în fața guvernului turc4, iar apoi, temându-se să nu fie lăsată deoparte, s-a grăbit să înceapă negocierile cu Anglia.

Pe 26 mai 1913, Wangenheim a telegrafiat la Berlin posibilitatea unui compromis cu Anglia în domeniul reformelor, invocând faptul că și ea era „interesată să păstreze integritatea Turciei”5. În același timp, Germania dorea să se ocupe de reformele privind armata turcă și treburile școlare6. A doua zi, secretarul de stat von Jagow l-a instruit pe ambasadorul său la Londra, Sroy Lichnovsky, să negocieze cu britanicii reformele în Armenia de Vest, dar numai cu condiția ca ambele părți să evite acțiuni separate7. Poziția comună a celor două state europene conform ■intențiilor guvernului Kaiser ar fi trebuit să fie

I io Marea Politică a Cabinetului Fiiropaischeii 1871—1914. Saminluiig dt•r DiploniatiscIieri Aklen des Aiiswarligen Amt", Berlin, 1926. Volumul 38, p. 31.

2 Ibid., p. 32.

3 Ibid.

« Ibid., p. 41.

3 Ibid., p. 49.

„Ibid.

Ibid., p. 54.

să fie o contrapondere puternică a programului de reformă rus. Totuși, diplomația germană a calculat greșit: ministrul britanic de externe E. Gray i-a spus clar ambasadorului german că problema reformelor din Armenia de Vest privea toate marile puteri1. Geraiya a fost nevoită să fie de acord cu această circumstanță. „Atâta timp cât Anglia rămâne în pozițiile sale, trebuie să fim reținuți, iar dacă se pune problema <> divizării Turciei, atunci ne vom cere partea”1 2, scria von Lichnowsky cancelarului Reich-ului. De fapt, Anglia nu a împărtășit proiectul lui A. Mandelstam. Diplomația britanică a pornit de la faptul că o Armenie de Vest unită ar fi prima etapă a dezmembrării Turciei asiatice și că alte popoare non-turce ale Imperiului Otoman ar putea urma acest exemplu.

Schimbându-și tactica, diplomația germană la începutul lunii iunie 1913 a declarat totuși că problema reformelor în Armenia de Vest este urgentă și a cerut ca aceasta să fie inclusă în raportul celor mai apropiați ambasadori danezi la Londra. Guvernul astfel tăiat a încercat să împiedice țările Antantei să rezolve singure problema reformelor din Armenia. „Am decis să facem acest pas”, a scris secretarul de stat von Jagow, „... pentru că altfel puterile neprietenoase cu turcii vor dori să ia problema armeană în propriile mâini, iar noi, în interesele turce, considerăm că este necesar să jucăm. rolul unui patron.”3

Când Germania Kaiserului a trebuit în sfârșit să se mulțumească cu al doilea rol, ea, nevoită să fie practic de acord cu proiectul rusesc, a făcut tot posibilul pentru a-l schimba în favoarea Turciei4. Primul

1 „Die Groβe PoIitik der Europaischen Kabinelte 1871- 19ll-ammlung der Diplomatisrhen Aklen des Auswartigen Amies”, Berlin,

1926, 38. Band, S. 65-66.

2 Ihid., S. 65.

3 Ibid., p. 62-63.

4 Ibid., S. 70.

„2

timp între politica germană şi cea rusă faţă de >

Nu existau punți între Turcia și diplomația germană.La Londra, la 23 iulie 1913, delegații Triplei Alianțe au convenit să dea o explicație combinată care ar putea fi considerată ca un conflict între proiectele rusești prea dornice și insuficientele turcești. La Roma, proiectul LAan-'.iiitama a fost considerat de asemenea inacceptabil. În tratatul lui Vangengenma se observă că Rusia a folosit în principal problema

românească ca pretext, punând întrebarea: Va avea Rusia curajul să se despartă de coaliția europeană și să creeze astfel pericolul unui conflict european? Fără Anglia, este puțin probabil ca Rusia să se decidă asupra acestui pas, iar dacă Anglia vrea căderea Turciei, atunci noi singuri nu o putem salva. În opinia mea neautoritară, există o singură modalitate sigură de a salva Turcia și de a anunța deschis că nu ne vom permite să fim excluși în timpul divizării.”1

În raportul său amplu din 8 august 1913, el a subliniat că simpatiile germane ar trebui să aparțină întregii Turcie „... În interesele noastre, a scris G. Vangen-gsiim, dacă programul este menținut la minimum de la bun început”. * I 2. Anume Aceasta a fost poziția luată de diplomația germană la ședința Comisiei Ehhkchckoh (iulie 1913), unde Rusia și-a prezentat proiectul de reformă spre discuție de către cele șase mari puteri. La câteva zile după începerea ședinței comisiei, guvernul rus a primit un pic de Germania, în care a fost criticată esența proiectului rusesc și care a exprimat

* „Die DipIoniatischen Akten des Answ ırtigen Arntes 1871 -1914.

I în VXegwciser durch das groβe Aktenwerk der (Ieulsclicn Regierung von Bernhard Sehwertfeger>>... ()p. cit., S. 166•

2 „Die Groβe Politik der Duropaischen Kabinetlc 1871 -1914. Samrulung der DipIoinatischen Akten des Auswartigen Amtes", Berlin-1926, 38-Band, S. 73.

dorința ca puterile să țină cont de opinia Turciei cu privire la problema reformelor armene”.

În cadrul comisiei în sine, fiecare dintre punctele proiectului rusesc a provocat o reacție foarte negativă din partea reprezentantului german, iar proiectul, dacă ar fi adoptate numeroase amendamente germane, și-ar pierde în esență orice sens și semnificație practică. Delegații Triplei Alianțe, și în special Germania, au propus să întemeieze Armenia pe legile turcești, în special amendamente la legea vilaeților, elaborate în grabă de guvernul turc la ordinele de la Berlin. Conform acestui proiect, Armenia de Vest a fost împărțită în sectoare conduse de inspectori generali ai străinilor numiți de sultan fără acordul puterilor; Întreaga structură a vilaieturilor a fost păstrată fără modificări, iar inspectorilor li s-a acordat doar dreptul de a controla conducerea și demiterea funcționarilor. După lungi dezbateri și dispute, părțile au ajuns la un acord doar asupra unor chestiuni minore: școală, agrară și egalitatea limbilor1 2.

Opunându-se proiectului de reformă rus, diplomația germană a căutat prin orice mijloace să discrediteze politica Rusiei în problema armeană. Astfel, ambasadorul Germaniei în Turcia G. Wangsheim a înaintat o teză dubioasă că Rusia dorește să subjugă toate vilayeții armeni3. Pentru a minimiza semnificația proiectului rus în ochii populației armene, politicienii germani nici măcar nu au disprețuit să răspândească zvonuri ridicole că Rusia îi incită pe kurzi să-i masacreze pe armeni. De fapt, consulii ruși din Armenia de Vest sunt activi

1 Sazonov C Amintiri. Paris, 1927. p. 172.

2 AVPR, f. Politarchiv, 1914, d. 3465, l. 147.

* „Die Groβe Politik der Europaisclien Kabinette 1871 1914

Sammlung der DipIomatisclien Akten des Auswtirligon Amies", Berlin, 1926, 38. Band, S. 138.

!În acest moment, s-a căutat reconcilierea dintre kurzi și armeni pentru a preveni ciocnirile armeno-kurți1.

Pentru a atrage armenii de partea Germaniei, G. Vangsieheim chiar a sugerat să folosească autoritatea Dr. 11. Dspsius, organizându-și întâlnirea cu reprezentanți ai publicului armean. Cu toate acestea, nu a fost posibil să-i convingem pe armeni să abandoneze proiectul rus și să-i forțeze să se concentreze asupra Germaniei * 2; eforturile postului german nu au fost încununate de succes.

După ce a discutat despre proiectul de reformă în Enpksyskop ko-■inssiíi, Rusia, hotărând ferm să ducă la capăt problema reformei, a invitat Germania să dezvolte un program comun. Negocierile dintre ambasadorul rus în Turcia Gprs și Wangengsime au avut loc la Constantinopol în septembrie 1913. Partea germană a continuat să insiste asupra creării a două sectoare în cioturile Arma de Vest. Prin includerea Trebizondului și a unor zone cu populație musulmană în sectorul nordic, Germania a căutat să transforme această regiune armeană într-un teritoriu cu o compoziție națională eterogenă3. În plus, Germania s-a opus includerii vilayti Diyarbakir în provincia armeană, deoarece aceasta era în afara controlului influenței germane4. G. Wangenheim a fost şi Iipo-GPV al numirii inspectorilor generali cu acordul marilor puteri5.

Negocierile dintre cei doi ambasadori s-au încheiat cu elaborarea unui acord de compromis. Rusia a recunoscut împărțirea Armeniei de Vest în două sectoare, fiind de acord cu propunerea germană cu privire la granițele și componența acestora. Cât despre

• „Die Groβe Politik der Europaiscben Kabinetle 1871—191-1 Siiinmlung der DipToniatischen Aktcn des Answarligen Amies”, Berlin, 1926, 38. Band, S. 23.

2 Ibid., S. 132.

3 Ibid., p. 140 141

4 Ibid.. S. 87.

5 Ibid., S. 101.

În ceea ce privește problema inspectorilor generali, aici Germania a trebuit să recunoască: ei urmau să fie numiți la Porto și supușii creștini străini la recomandarea Marilor Puteri. Inspectorii generali au primit dreptul de a demite toți funcționarii și de a numi angajați în funcții administrative și judiciare superioare, care erau apoi supuși aprobării Sultanului. A fost adoptat și principiul reprezentării egale a creștinilor și musulmanilor în ședințele de sector, precum și în repartizarea posturilor.

În locul controlului special din partea marilor puteri, care a fost propus în proiectul rus, controlul a fost introdus prin ambasade și consulate din Turcia.

La finalul acordului ruso-german s-a indicat că acesta va fi adus la cunoştinţa guvernului turc de către Rusia şi Germania, secţiunea nr1.

Curios este că în timpul discuției despre reformele armene, G. Vliegenhei l-a reunit pe Dr. II Lepsius, cunoscut pentru simpatiile sale față de armeni,1 2 cu Aandelstam, care a negociat cu „Comitetul de Acțiune" armean.

La Berlin, ei au considerat de dorit ca cabinetul de la Sankt Petersburg să ajungă la un acord rapid, astfel încât Rusia să nu creeze sub nicio formă un pretext pentru un atac asupra Turciei și să nu ia altora inițiativa reformei. Prin urmare, G. Vangengenm a convenit cu ambasadorul rus Biers să dezvolte un program comun în care ambasadorii trebuiau să se informeze reciproc despre negocierile cu Marele Vizir. Acest coi dashepie France nie a aprobat,

1 Dic Croβc Politik der Europaischen Kabinette 1871—1911 Saninilunf; der Diploinatischen Akten des Aiiswartigen Amtes", Berlin, 1926, 38. Baud, S. 143; AVPR, f. Politarchiv, 3465, l. 147-150; Sazonov S. Memorii. Paris. 1927, p. 173.

2 „Die Diploiiialischcn Aklen des Auswarligeii Añiles 1871—1914 Ein Wegweiser durch das grnβe Aktenwerk der UeutscIieii Regierung von Bernhard Schwerlfegen>. Berlin. 1927, 5. Teil. 3•Abteilung. Europa vor der KaliisIiOjihe 1912 1914. S. 167.

pentru a-şi ascunde invidia faţă de apropierea germano-rusă1.

În ciuda faptului că versiunea ruso-germană a proiectului a fost un pas înapoi în comparație cu proiectul original rusesc, a pus totuși capăt stăpânirii necontrolate a administrației turce în vilayetele armene și tiraniei nestăpânite a mafiei musulmane. Prin urmare, Rusia a fost de acord cu unele concesii către Germania. Acesta din urmă a făcut compromisuri pentru a-și ajuta aliatul, Turcia și, de asemenea, pentru a nu-și pierde complet prestigiul în ochii armenilor. Adoptarea acestui proiect redus a provocat în mod firesc satisfacții în cercurile diplomației germane1 2.

În timpul unei scurte opriri la Berlin (octombrie 1913) a ministrului rus de externe S. Sazonov, cancelarul T. Botmann-Hollweg a atins și el problema reformelor din Armenia de Vest3. În timpul conversației, a

devenit clar de ce Germania a făcut concesii Rusiei în această chestiune: astfel încât, dacă reformele ar eșua, să nu arate ca principalul vinovat4.

Acordul ruso-german, care a primit aprobarea tuturor marilor puteri, a devenit apoi subiect de negocieri între Rusia și Turcia. După o declarație generală scrisă a dorinței de a face reforme, Poarta a încercat să evite numirea inspectorilor generali străini la recomandarea Marilor Puteri, propunând în schimb inspectori turci, sub care au fost introduse funcțiile de consilieri străini. Deoarece

1 «Fisele diplomatice ale Ministerului de Externe 1871 - 1914 Kiu ghidează prin volumul mare de dosare ale guvernului german | ı de Befnhard Scliwertfeger>>. Berlin, 1927, partea a 5-a, secțiunea a 3-a. Europa înainte de catastrofă 1912-1914. p. 167.

2 „Marea politică a cabinetelor europene 1871-1914-Colectarea Dosarelor DipTomatice ale Amiilor Străini”. Berlin. 1926, al 38-lea volum p. 144-145.

» Ibid., p. 152.

♦ Ibid., p. 154-155.

consilierii nu aveau aproape drepturi semnificative, ambasadorul Rusiei, după negocieri îndelungate atât cu Marele Vizir, cât și cu Patriarhul Armeniei, a supus proiectul Skip turc unei revizuiri radicale, introducându-i o serie de amendamente, asigurând subordonarea efectivă a inspectorilor turci. general pentru consilierii străini1. Convins că planul de reducere la nimic a reformei prin crearea unei instituții de consilieri a eșuat, ducând la un proiect și mai nedorit pentru Poartă decât cel ruso-german, Consiliul de Miniștri al Turciei a decis să renunțe cu totul la acest proiect.

Este evident că Germania s-a arătat conformă doar pentru a crea aparența unui acord între armeni, iar în Turcia, acest lucru a fost perceput în general ca o dovadă a forței Rusiei. Turcia se temea că nu va fi protejată de Tripla Alianță din Rusia. Tripla Alianță, desigur, nu a putut împiedica doar candidații ruso-armeni să fie propuși pentru Inspectoratul General în Anatolia de Est; Țările Antantei și mai ales Rusia erau mai puternice decât Tripla Alianță, așa că Turcia a fost nevoită să negocieze cu Rusia și aliații săi1 2.

Negocierile au avut loc într-un mediu foarte dificil. Diplomația rusă a trebuit să depășească un obstacol după altul. Poarta a persistat multă vreme în special în chestiunile legate de școli și repartizarea posturilor între musulmani și creștini în poliție și jandarmerie, precum și în consiliile generale.

Drept urmare, în ciuda tuturor trucurilor părții turce, Rusia a reușit totuși să pună capăt negocierilor. 2 ianuarie (8 februarie), 1914 la Constantinopol, însărcinat cu afaceri al Rusiei în Turcia Gulkevich și

1 ABITP, f. Politarchiv, 3465, l 148.

2 „Die Diplomatisclien Akten des AuswSrtigen Amtes 1871-1914. Ein Wegweiser durelı das groβe Aktenwerk der deutschen Regierung von Bernhard Scliwerlfeger>>. Berlin< 1927, 5. Teil 3. Abteilung- Europa vor der Kataslropho 1912-1914. S-169•

Marele vizir Said Halim a semnat un acord privind reformele armene, al cărui text urma să fie apoi transferat marilor puteri.

În acest acord, Poarta s-a angajat față de Rusia (de îndată ce puterile au informat Turcia despre numele celor doi inspectori generali) să contacteze guvernele din șase state cu o notă privind reformele elaborate în comun de Rusia și Turcia. Textul notei „fără ființe" repetă acordul ruso-turc din 26 ianuarie 1914.

Acest document indica că doi inspectori generali pentru străini ar trebui să fie în fruntea a două sectoare ale Armeniei de Vest; Sectorul principal include vilayetele Erzurum, Trapezupd si Snvas, celalalt - Van, Bit-tis, Harput si Dnarbekir, in competenta mon spectorilor generali se afla controlul asupra administratiei, justitiei, politiei si jandarmeriei din sectorul lor. În situația în care forțele organelor de securitate publică erau insuficiente, la solicitarea inspectorului general urmau să i se pună la dispoziție forțe suplimentare pentru realizarea măsurilor de competența acestora. De asemenea, inspectorii generali aveau dreptul de a scuti toți funcționarii de fals, în funcție de circumstanțe, și de a-i înlocui cu alții noi, precum și de a desemna candidați pentru funcțiile de înalți funcționari la guvern și Sultan.

Litigiile funciare din vilayetele armene au fost supuse soluționării sub supravegherea directă a inspectorilor generali

Toate legile, decretele și comunicările guvernamentale urmau să fie publicate în sectoare în limbile locale. Fiecare parte avea dreptul de a vorbi în propria limbă în fața administrației și a instanței. Guvernul turc s-a angajat să nu creeze niciun obstacol în calea participării publicului la întreținerea școlilor naționale.

Pe timp de pace, fiecare subiect al PMP-ului turc-

Era obligat să presteze serviciul militar în districtul militar în care locuia. Regimentele „Gam Idie" au fost reorganizate în cavalerie de rezervă, armele lor erau depozitate în depozite militare și urmau să fie eliberate numai în caz de mobilizare sau în timpul manevrelor. Aceștia erau subordonați comandanților corpului de armată în raioanele cărora se aflau.

Proporția reală a reprezentanților diferitelor religii, naționalități și limbi în cele două sectoare ale lui Dodge a fost determinată de un recensământ, care a fost efectuat sub supravegherea inspectorilor generali. Anterior, membrii consiliilor generale și ai comitetelor vilayetelor din Van, Erzurum și Bittis trebuiau aleși în mod egal dintre musulmani și creștini, iar în vilayetele din Snvas, Hariut și

Diyarbakir - pe baza principiului proporționalității. În acest din urmă caz, minorității naționale i s-a asigurat reprezentare în comitete. Consiliile administrative erau alese în mod egal dintre musulmani și creștini; același principiu aplicat în recrutarea poliției și jandarmeriei, precum și în repartizarea tuturor celorlalte posturi din ambele sectoare.

Tktom din 26 ianuarie 1914, au fost finalizate lucrările pregătitoare pentru implementarea reformelor în Armenia de Vest. Deși Legea Jγoγ nu a oferit armenilor drepturi atât de largi în autoguvernare precum proiectul inițial rusesc, cu toate acestea, dacă ar fi implementat, ar putea juca un rol important în soarta poporului armean. Acest lucru a fost bine înțeles de mulți contemporani și martori oculari ai acestor evenimente. Astfel, însărcinat cu afaceri al Rusiei în Turcia, Gulkevich, credea că acest acord făcuse primul pas spre salvarea armenilor occidentali de sub jugul turc. Patriarhul Suprem și Catholicosul tuturor armenilor Gevork al V-lea a apreciat încheierea acordului drept „zile istorice în viața armenilor turci”, când au fost puse bazele dezvoltării pașnice și culturale a poporului,

1 AVPR, f. Politarchiv, 3465, l. 148.

că de-a lungul secolelor a existat persecuție continuă pentru atașamentul față de vechea religie creștină și pentru atracția către marea Rusie...”*.

Acordul din 26 ianuarie 1914 și π,.eι este, de asemenea, de mare importanță pentru întărirea poziției Rusiei. Conținea obligațiile Turciei față de Rusia de a se adresa marilor puteri cu o notă de un anumit conținut. Astfel, rolul principal al Rusiei în problema Vihhckon a fost subliniat oficial și articolul 16 din Tratatul Sin-Stephen a fost, parcă, confirmat. Meritele diplomației ruse în dezvoltarea reformelor în Armenia de Vest au fost chiar recunoscute de reprezentantul plenipotențiar al Germaniei la Sankt Petersburg von Mutzpus* 2.

Este destul de firesc că acordul din 26 ianuarie 1914 a atras și mai mult simpatia armenilor de partea Rusiei. Țarismul a încercat să folosească această împrejurare pentru politica sa externă reacționară și în scopuri interne. S-a presupus că, atunci când imperialismul rus va ajunge la Constantinopol, „se va putea baza pe 30000 de populație armeană a Constantinopolului”3 4. În documentele diplomației țariste din acea perioadă nu exista abundență de materiale care să indice interesele egoiste ale cercurile conducătoare ale Rusiei cu privire la Armenia de Vest „ Problema armeană. . este de o importanță fundamentală, întrucât revendicăm drepturi asupra acestei părți a Anatoliei.” Cât despre armenii ruși, aici rolul principal al Rusiei în problema reformelor ar fi trebuit să fie, în opinia guvernului

* „Colectarea actelor diplomatice. Reforme în Armenia. 26 noiembrie 1912 IO mai 1914", ∏r.. 1915. p. 178 179.

2 „Die Groβι> Polilik <ier Europaischen Kahinetle 1871 1914. Saninihing (1er Diplonialischen ʌkteɪɪ dɪ`s Aiiswaitigen Aniles". Berlin. 1926, 38. Band, S. 180-

s ΛΒΠΡ, f. Polit ιp iв. d. 3465. l. 147.

4 „Relațiile internaționale în epoca imperialismului. Documente din arhivele guvernelor țariste și provizorii din 1878-1917”, seria 111. vol. 1. M.-L., 1911, cg. 335. Cursive de autor.— Art. CU.

va, să-i stabilească pentru totdeauna într-o atitudine loială ⅛ față de sistemul social și statal existent al imperiului și să-i împiedice să intre în rândurile revoluționarilor1.

Poziția lui Kaiser Germania în timpul dezvoltării proiectelor de reforme și a acordului ruso-turc a arătat foarte inestetic în ochii publicului armean, așa că armenii au decis să nu-și exprime recunoștința guvernului german deocamdată, ci să amâne acest lucru până în moment în care patriarhul și-a exprimat oficial recunoștința față de marile puteri1 2.

Prin încheierea unui acord cu Rusia pe problema armeană, Germania a urmărit un dublu obiectiv; în primul rând, să arate Porții că diplomația germană a împiedicat Rusia să efectueze reforme majore, acceptând măsuri mai sigure pentru Turcia; în al doilea rând, să câștige poziția armenilor. Prin urmare, sprijinul Germaniei chiar și pentru Krezanny și pentru sectă a fost de natură pur demonstrativă, iar diplomații germani au continuat să rămână fideli spiritului colegilor lor turci. Această împrejurare este confirmată de celelalte conținuturi ale articolului „Armenia și Turcia;>. autorul căruia, celebrul publicist german F. Wied, scria că Germania a luat parte la discuția despre proiectul de reformă rusă „în interesul Turciei însăși” și pentru „a-i ajuta pe turci”3.

Începutul implementării practice a reformelor în Armenia de Vest a fost discuția de către guvernul turc a cinci candidați pentru funcțiile de inspector general recomandate de marile puteri. Până la urmă, alegerea a fost între olandezul Vsstenenka și norvegianul Goff. La mijlocul lunii mai a anului UM au ajuns la Constantinopol, unde și-au parafat contractele cu ministrul.

1 AVPR. f. Polntar.khiv, 3465, l. 149.

2 Ibid., l. 151

s Winfrid F- Armenier und Tiirken. *Preuβische Jahrbiiclier>>, Uee lin, 1919. 176- Band, 111. Hefl- S- 390-

Afacerile interne ale Turciei de Talent*. Cu toate acestea, profitând de izbucnirea primului război mondial, guvernul turc a reziliat aceste contracte și a schimbat de facto acordul privind reformele din Armenia de Vest.

Astfel, Tratatul de reforme din 1914, ca și rezoluțiile și acordurile anterioare privind problema armeană, începând cu Tratatul de la San Stefano din 1878, a rămas literă moartă, iar Armenia de Vest, rămânând în sfera luptei imperialiste a marii. puteri, a devenit o victimă a terorii domnitorilor tinerilor turci. Până atunci, Germania Kaiserului adoptase o politică de ignorare a chestiunii reformelor din Occident; y Armenia, la o politică de complicitate directă cu tânărul guvern în planurile sale criminale pentru genocidul populației armene din Turcia.

1 „Culegere de documente diplomatice ale Reformei în Armenia, 26 noiembrie 1912–10 mai 1914”, ∏r., 1915, p. 180.

CAPITOLUL H

IMPERIALIST DAR IHTHKA AL KAISERULUI GERMANIA

ÎN RELATIE CU ARMENIA DE VEST ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

§ 1. PENTRU VCII !EHlLE HERM MiCIxOIO ÎN ARMENIA DE VEST

La începutul secolului XX, când pernalismul a luat în sfârșit contur în Germania și în alte mari țări capitaliste, situația din lume s-a schimbat semnificativ. În această perioadă, „țarismul a încetat în mod evident și incontestabil să fie principala fortăreață a reacției... Acum a apărut un sistem de o mână (5-6 la număr) de „mari” puteri imperialiste, fiecare dintre acestea oprimând alte națiuni. .”1. Cele mai semnificative evenimente din istoria diplomatică au fost etape ale politicii agresive a imperialismului mondial, pregătiți-vă! războaiele de cucerire. Din politica „întregului sistem de state europene în relațiile lor economice și politice, a urmat constant și inevitabil războiul”1 2. În condiții de imperialism și război, conducătorii burghezi au o dorință tot mai mare de oprimare a altor națiuni și de anexări. Un exemplu clar în acest sens este politica externă a Germaniei Kaiserului.

Exprimând aspirațiile agresive ale Germaniei Kaiserului, în februarie 1913, orientalistul german Dr. Pitter Mainz și-a permis să reamintească necesitatea „subordonării Turciei și Balcanilor intereselor germane”3 pentru ca acestea să nu cadă în mâinile Rusiei. Planurile imperialismului german nu s-au limitat, însă, doar la

1 Lenin V. 11 Colecția Poly. gol., t. 30. p. 39 40

2 Ibid. t 32, p. 80.

3 Saelisisclies Ilaiiptslaatsarciiiv DreseIen, Aιιβennιιιιisleriιιnι Xk-teɪi–Nr- 1366, Bl 1 a

doar Urzisp și Balcanii: în mai 1915, cancelarului Reich-ului i-a fost trimis un memorandum cu șase mari uniuni monopoliste ale Germaniei, care contura un program clar pentru acapararea teritorială a Germaniei1. Pământurile poloneze și finlandeze, statele baltice,

Ucraina și întregul Caucaz – acestea sunt vastele teritorii revendicate de magnații capitalului monopolist german.

În același an, oamenii de știință germani și-au prezentat memoriul. Sub ea se aflau semnăturile profesorilor universitari și profesorilor instituțiilor de învățământ superior, profesorilor și preoților, oficialităților de rang înalt, preoților și avocaților, deputaților Reichstagului și Landtag-urilor, generalilor și amiralilor pensionari, străinilor, comercianților și bancherilor, marii proprietari de terenuri, aprilie guvern, scriitori, editori și vânzători de cărți. Memorandumul conținea pretenții la o serie de regiuni din Franța, Belgne, Olanda, Polonia, țările baltice, Ucraina, Caucaz, țările balcanice, întregul Orient Mijlociu până la Golful Persic, India și țările din Africa ριι,κπ1 2.

Orientul Mijlociu a fost în această perioadă, potrivit lui Paul Rohrbach, centrul „tuturor problemelor politice care au depășit interesele imediate ale puterilor continentale central-europene”3. Prin urmare, este destul de de înțeles că interesul deosebit pe care l-au manifestat diplomații Kaiserului Germaniei în Orientul Apropiat și Mijlociu, în special în Turcia și Pereppe.

Pătrunderea activă germană în Persia a început în 1908, când germanii au început să creeze școli acolo. si spitale. Profesorii și personalul medical au devenit curând

1 „Relațiile sovieto-germane de la negocierile de la Brest-Litovsk până la semnarea Tratatului Rappal”. Colectarea documentelor. T. 1, M. 1968, p. 699–707

2 Deulsches Zenlralarchiv Pυtsιlanι. DesIaniI Heichskanzlei, Ak-Ii ιι-Nr. 2443.BL 192.

3 Rohrbach P. Războiul și politica germană. M 1915, gr. 10.

semănători activi de ostilitate față de tot ce este rusesc. Hcmhoio, ulterior reprezentanți ai diferitelor firme germane de sport și import au apărut în Persia, iar piața persană a început să se umple rapid cu mărfuri germane. Astfel, vânzătorii ambulanți germani erau interesați nu atât de problemele comerciale și economice, cât de chestiunile legate de optica generală a Persiei, de relațiile sale cu Rusia. Astfel, construcția unei uriașe fabrici de lână în Tavernza, care a costat Germania 5 milioane de mărci1 2, a fost urmărită nu atât prin scopuri comerciale, cât și politice.

„Implementarea planurilor otomane în Persia și vistieria transcaucaziană este... în interesul Germaniei”3, a spus sincer.' șeful de atunci al Statului Major General al Armatei Germane, Hindenburg.

Secretarul de stat al Ministerului German al Afacerilor Externe, von Jagow, la 28 iulie 1913, a dat instrucțiuni ambasadorului său la Constantinopol von Wangensheim cu următorul conținut: Turcia trebuie să existe până când germanii se vor concentra în zonele lor de acțiune pentru a efectua anexări în Mijloc. Est4

Potrivit istoricului Kraft-Bonnard, care a publicat o carte specială despre problema armeană, conform planurilor Kaiserului Wilhelm, cooperarea cu Turcia „ar fi trebuit să facă posibilă acapararea Caucazului și avansarea spre sud”5.

Ca urmare a pătrunderii economice și militaro-politice a Germaniei, „militarismul turc a devenit dependent de militarismul prusac-german și a devenit

1 Deiitsclies Zenlralareliix Polsilain, Beslaail Aiiswiirligcs Vnl.

Aklon–Nr. 57569, Bl 1 -2.

2 Ibid, Bl-3.

3 Memorii din Hindenburg. Pg., 1922, p. 104.

4 Brandenburg Erich. Von Bisniarek 7iını Wellkriege Die dcutsıl | o Politik in den Jalirzelinton vor tlom Kriegc, Berlin, 1924, S. 393.

5 KrafJt-Eonnard .1. Die ITinf Etappon eiiies Dramas.1878-1943.

Ziirieh, 1944, S. 15 16

pilonul politicii germane în regiunea mediteraneană şi „!Asia stacojie”*.

Guvernul Tânărului Turc, care la un moment dat și-a propus sarcina de a elibera Turcia de sub tutela străină, a început în schimb să cadă din ce în ce mai mult în robia completă față de Germania, atât din punct de vedere politic, cât și economic. „Am urmărit cu alarmă”, scrie ministrul rus de externe S. Sazonov, „absorbția treptată a independenței Turciei de către Germania, a tras aceleași concluzii din aceasta și am încercat, în măsura în care ne-a stat în putere, să întârziem cursul acestui proces, încercând să deschidă ochii turcilor asupra inevitabilului rezultat al acestuia sub forma subordonării finale a poporului turc la scopurile politicii germane și a pierderii complete a oricărei independențe. Eforturile diplomației ruse au rămas fără succes. Nu era în puterea noastră să-i forțăm pe turci să scoată de la gât lațul german aruncat în jurul câinelui. Interesele guvernului Tânărului Turc erau deja atât de strâns împletite cu cele germane, încât era imposibil să le despart. Soarta pan-germanismului în tânăra Turcie a fost destinată să primească rezoluția în aceeași zi.”1 2.

Germania și-a acoperit ipocrit politica cu sloganul „eliberarii” popoarelor, dar în spatele acestui slogan stătea de fapt dorința cercurilor monopoliste de a împărți Turcia asiatică în sfere de influență, protejându-și astfel capitalul investit în economiile acestor țări. problema diviziunii economice a Asiei Mici între Germania și Anglia a fost pusă destul de deschis în iunie 1913 de directorul băncii germane von Gwiener în timpul negocierilor cu britanicii3.

1   Luxsemburg P. Ausgewahlt Bedeu uiɪd Sclirifteil. 1 Baud, Berlin, 1951, S-298.

2   Sazonov C Amintiri. Paris, 1927, p. 148.

' "Die Groβe Politik der Europaischen Kabinetlo 1871-1914-Siiiiiniliuig der DiDloniatischen Akteu ue" Auswartigen Amtos", Berlin, 1926. 38-Baud, S. 84.

Totodată, din această perioadă datează și intensificarea acțiunii titanică împotriva Armeniei de Vest. „Cercurile comerciale și industriale din Germania au început recent să se intereseze de Armenia. Ei îl văd ca un nou domeniu de activitate pentru energia germană și un bastion împotriva influenței dinspre nord”, a declarat ambasadorul Rusiei în Turcia, M. Gire.

Istoricul și publicistul burghez german dr. Makai a considerat Armenia „Macedonia asiatică a Turciei”, „o sursă de griji constante, un ghimpe în armura statului, pe care și-ar dori să o tocească cu o politică insidioasă de putere și în același timp. face centrul diverselor i ɪ somn, acesta din urmă ar deveni un motiv de intervenție constantă a marilor puteri în treburile guvernului turc și, în același timp, cauza a tot felul de gelozie unul față de celălalt” * 2.

Armenia turcă a fost pentru Germania Kaiserului o zonă care protejează calea ferată Bagdad de Rusia - cea mai importantă autostradă care a fost folosită; imperialismul german să pătrundă în Orientul Mijlociu. În timpul construcției căii ferate din Bagdad, pătrunderea capitalei germane în Armenia de Vest, în special în Armenia Mică (Cilicia), a crescut semnificativ.

În toate vilayetele din Armenia de Vest, rețelele germane au lansat o mulțime de lucrări pentru a explora rezervele de fier, cărbune, petrol și alte minerale. În regiunile muntoase din Vestul Armeniei, relatează G. Vangepheim, există zăcăminte de minereu excepțional de bogate, iar zăcăminte de cupru au fost descoperite lângă Argana, la nord-est de Diyarbekir. Marele Zab are ulei și

> „Colectarea documentelor diplomatice. Reforme în Armenia 26 noiembrie 1912 10 mai 1914”, ∏p., 1915. p. 23.

2   Siichsisebes Ilauplstaatsarchiv Dres<len, Auβenministerium, Ak Ieu-Nr- 1941, Bl- 7a-b.

- |ec. Acest lucru este foarte important pentru construcția Europei de la Bagdad*.

Pentru a consolida expansiunea economică în Armenia de Vest, directorul Băncii de Est Germane (IJeutsche Orient Bank) Alexandru în octombrie 1913 a făcut apel la cercurile financiare și industriale ale Armeniei

cu o propunere de a-și investi capitalul în întreprinderile germane din Turcia1 2.

Întărirea pătrunderii Kaiserului Germaniei în Imperiul Otoman, în special în Armenia de Vest, a fost facilitată și de crearea comitetelor germano-turce. Acestea au fost create pentru a implementa cooperarea economică, politică și militară dintre Germania și Turcia. Comitetele erau conduse de personalități politice și militare marcante din ambele țări: pe partea germană, feldmareșalul von der Goltz, generalii Liman von Zandere, Mackenzee, diplomații celebri Kühlmann și Neurath, iar pe partea turcă - ministrul de război Enver Pașa, Ministrul Afacerilor Interne Talaat Bey, Dzhemal Pașa, generalul Mahmud Mukhtar Pașa3 și alții.Salutând înființarea acestor comitete, un angajat al ambasadei Germaniei la Constantinopol, contele Lutichau, a spus în discursul său că alianța germano-texc nu a fost întâmplătoare. consecinta unora

) de moment, ci de necesitate istorică4. „Dumnezeu însuși ne-a pus de partea turcilor”, a spus el, „suntem singurii prieteni ai lumii islamului... Bogățiile imense nu sunt

1 „Die Groβe Polilik der Iairopaisclieii Kaiiiietle 1871 1914->aını*ln || g der Diploiiialiseheii Λkten dɪ`s Aiiswartigen Amies”, Berlin, 192b 38 Band, S- 48-

AVPR, f. Birou. 1913, d. Nu, l. 228.

s Deiilsclies Zoiitralareliiv. Ilistorisclie Abteilung II, Mersoburg, Be-j>osilur 89, 2. 2. 1 Kiiiigliclios Gelieiiiies Zivilkabinelt. Akteu Nr. 13349, Bl. 101.

4 Ibid. Nu. 13341 Bl 43

Capitala Germaniei este deja în Turcia. Vor fi construite drumuri și canale. Le dăm cu generozitate turcilor banii, armele, muniția, le irigam câmpurile fertile pentru ca ei să refuze cerealele rusești și bumbacul american.”1

Activitățile industriașilor, consulilor și diferitelor tipuri de misionari ai Germaniei au vizat întărirea influenței germane asupra populației din Armenia de Vest.

Necondiționat, soarta Armeniei, ca și a poporului său, a fost de interes pentru guvernul Kaiserului Germaniei doar în măsura în care a intrat în contact cu propriile interese. Au folosit cu pricepere chestiunea armeană, ghidându-se doar de interesele lor politice din Orientul Mijlociu, apoi s-au întors din nou de la ea până la un nou motiv.

În ajunul primului război mondial, contradicțiile dintre Germania și Rusia în problema armeană au fost clar definite. Diplomația germană a încercat să o folosească pentru a incita ura Turciei față de Rusia. Rusia, la rândul ei, a folosit problema armeană pentru a slăbi și a dezmembra Imperiul Otoman. În același timp, Rusia a înțeles că Armenia de Vest era o trambulină pentru pătrunderea Rusiei în Orientul Apropiat

și Mijlociu. Ghidați de aceste considerații, diplomații țariști au elaborat un plan de reforme în Armenia de Vest.

Poziția Germaniei în conflictul armean a fost exprimată destul de clar: s-a opus categoric acordării independenței Armeniei de Vest și a sprijinit pe deplin programul turc de rezolvare a problemei armene prin reducerea numărului și, în cele din urmă, exterminarea populației armene din Imperiul Otoman.

1 Deutsches Zentralarchiv. Historische Abteilung II, Merseburg Re-positur 89.2. 2. 1. Konigliches Geheimes Zivilkahinett, Akten—Nr.l3341. Bl. 46.

„Este imposibil să ne imaginăm vreo poziție mai formidabilă în raport cu întreaga Asia de Vest decât concentrarea Armeniei, Transcaucaziei și a nordului Persiei în mâinile Rusiei", scrie P. Rohrbach. „De aceea, dacă trebuie să păstrăm Turcia, atunci Armenia trebuie să rămână turcească, și Întrucât trebuie să sprijinim și Turcia în orice mod posibil, pe cât posibil, nu putem permite Armeniei să cadă în mâinile Rusiei"1.

Cu zece ani mai devreme, poziția oficială a Germaniei cu privire la problema armeană era evazivă și chiar a existat un acord „să nu scrie nimic în favoarea sau împotriva armenilor".1 2. În 1902, când reprezentanții armenilor s-au întâlnit cu William al II-lea și au ridicat întrebarea armeană cu el, răspunsul Kaiserul a fost pur diplomatic: „Nu a venit încă timpul să punem problema armeană pe o bază politică"3.

În ajunul Primului Război Mondial, diplomația Kaiserului a recurs la mișcări mai subtile: acum diplomații germani au încercat în toate modurile posibile să se prezinte drept apărători ai intereselor armenilor.

Desigur, Germania nu putea oferi soluții fundamental noi la nicio problemă, dar în această chestiune a fost întotdeauna ghidată de considerații pur politice și economice, care s-au rezumat în cele din urmă la dorința de a împiedica accesul rușilor la Mediterana.

Esența politicii Germaniei în Orientul Mijlociu nu s-a schimbat; a apărut doar dorința de a obține simpatia populației armene din Turcia. Cert este că atât politicienii germani, cât și specialiștii din Armenia erau îngrijorați de creșterea în continuă creștere

1 Rohrbach P. Războiul și politica germană. M., 1915, p. 63-64.

2 Sachsisches Hauptstaatsarchiv Dresda, Auβeιπuinisterium, Ak-ten—Nr. 1952, BI. 33.

3 Amfiteatre A The Armenian Question, Sankt Petersburg, 1906, p. 13.

Speranța Turciei pentru Rusia, precum și temerile că, în cazul unui război cu Rusia, nu se poate avea încredere în această populație. Prin urmare, reprezentanți competenți din cercurile germane au propus schimbarea atitudinii față de armeni, astfel încât aceștia să nu-și vadă singura mântuire în Rusia'.

Diplomații germani, deși au îndemnat ca „pentru a evita pericolul care amenință integritatea Turciei. Germania, în esență, ar fi trebuit să pună pe armeni la dispoziția deplină a turcilor”1 2, dar ei au fost nevoiți să facă socoteală cu Rusia, care a vorbit în apărarea armenilor. În plus, se temeau de posibilitatea unor tulburări armeane, care, la rândul lor, ar putea provoca intervenția Rusiei. Toate aceste considerații au fost motivul pentru care diplomația germană a început o politică de flirt cu armenii, încercând să demonstreze favoarea Germaniei față de ei. În acest scop, cercurile guvernamentale din Germania au început să elaboreze planuri de organizare a școlilor germane în diferite vilayete turcești, inclusiv în zonele cu populație predominant armeană. Diplomații germani au propus chiar guvernului german să subvenționeze predarea limbii germane în școlile armene. Astfel, armenii s-au trezit atrași în sfera de influență germană, au început să fie numiți în mod măgulitor „principalii conducători ai culturii occidentale în Orient”. a rezolva rɔ

1 „Die Diploinaliselioii Akten des Aiiswiirliiten Amlcs 1871—1914 Eiu Wcgweiser duri li das groβe Akteuwerk der deutseheɪi Regierung von Bernhard Scliwertfeger>>- Berlin, 1927, Fiinfler Teil, Eiltte 1927, Fiinfler Teil, E1 de 1928, 1929 12—1914. S. 227.

2 AVPR, f. Cancelaria, 1914, nr.207, pp. 31 32; Vezi și „Relațiile internaționale în era imperialismului”. Documente din arhivele guvernelor ţariste şi provizorii, 1878—¡917 rr., seria III volumul I, M,—L„ 1931, p. 119.

3 Slier E. Das deɪilsehe Interesse an Arménien · „Das Deutschlum im AusIand>> - Hefl 20, 1914, Berlin, S. 83.

chestiunea armeană în lumina intereselor lor politice. II când, în noiembrie 1913, Patriarhul Armenilor de la Constantinopol a înmânat ministrului justiției și culturii al Turciei o notă care conținea o cerere ca guvernului să se asigure că populația armeană poate trimite în parlament un număr limitat de deputați aleși direct de către Alegătorii armeni1, ambasadorul Germaniei la Constantinopol G. Wangenheim a comentat acest eveniment foarte fără echivoc. El a spus că guvernul turc ar face o greșeală dacă ar fi de acord să „organizeze alegeri speciale, ca să spunem așa, pur armenești. Numai Parlamentul este un loc convenabil unde astfel de dorințe ar putea fi exprimate, dar ele trebuie respinse, deoarece punerea lor în aplicare ar provoca dispute naționale aprinse acolo.”* 2.

Intensificarea politicii Germaniei față de armeni a fost observată curând de diplomații ruși. Într-o depeșă din 23 noiembrie 1913, ambasadorul Rusiei țariste la Constantinopol, M. Gire, raporta că guvernul german a făcut recent eforturi pentru a-și consolida și mai mult influența în Imperiul Otoman și mai ales în toate provinciile

Asiei Mici. Potrivit contemporanilor, Edgar Anders, consulul german de atunci la Erzerum, a fost trimis acolo tocmai în scopul „o luptă fără milă împotriva Rusiei pe baza simpatiilor armene și cu influență rusă”3. I s-a acordat „libertate deplină în alegerea fondurilor și i s-a deschis un larg credit pentru agitația antirusă în rândul armenilor”4. A atras imediat atenția cu acțiunile sale active de răspândire a sentimentelor anti-ruse.

' Siiclisischos Hauptstaalsarcliiv Drestlen, AiiPeiiininisterium, Ak-teιι-Nr• 1952, BL 7.

2 ll | i(l.. Bl. 17–18.

'AVPR. f. Politarchiv, d. 1648, l. 137 vol. 138.

4 Acolo.

Diplomații germani, încercând să minimizeze influența Rusiei în Armenia de Vest, au început să susțină activ politica turcă de limitare a populației armene în Imperiul Otoman, conform căreia armenii urmau să fie evacuați din zonele de la granița cu Rusia și relocați la sud în zonele în care erau căile ferate. construit. Se presupunea că armenii, după ce au așezat stepele pustii de-a lungul drumului Bagdadului, vor fi principala forță de muncă în construcția de drumuri, canale de irigații, mine etc. Regiunile armene urmau să fie populate de arabi. O astfel de relocare a populației urmărea să distrugă sentimentele naționale la armeni și arabi, să le distragă atenția de la lupta pentru independență și crearea propriului stat național.

Unul dintre cele mai clare exemple ale politicii agresive a Germaniei în Orientul Mijlociu a fost trimiterea misiunilor militare germane la Constantinopol. În 1909, celebrul militar von der Goltz a fost numit inspector șef al armatei turce. Odată cu pătrunderea tot mai mare a armatei germane a Kaiserului în Imperiul Otoman, în ajunul Primului Război Mondial, a fost trimisă o nouă misiune militară la Constantinopol, condusă de generalul Liman von Sandere, care comandase anterior una dintre diviziile armatei germane. . În același timp, Liman a fost numit comandantul corpului 1 al armatei turce la Constantinopol* 2. Adevărat, după un protest hotărât din partea Rusiei, guvernul german a fost de acord cu cererea ca Liman să nu fie comandantul corpului, ci în locul acesta. a fost numit în postul de inspector general al armatei turce și i s-a dat dreptul de a inspecta toate unitățile și fortărețele militare turcești. generalul von

, Saclisisclies Ilaiiptstaalsarcliiv Dresda, Λιιβenmιnisteriιιrn, Ak-Ien-Nr- 1940, BI. 63 ab.

2 Sanders L. v., Fiinf Jalirc Türkei, Berlin, 1920, S. 9–IO.

Zandere a devenit astfel liderul de facto al armatei turce.

Pe lângă Sanders, misiunea militară germană a inclus generalul-maior Weber, Bronzart von Schellendorff, Posalt și alți specialiști militari germani de seamă. După cum s-a menționat mai sus, scopul misiunii lui von Sanders a fost reorganizarea armatei turcești pe linia celei germane, îmbunătățirea pregătirii de luptă și tactică, precum și rearmarea armatei turce.Totuși, sarcinile misiunii militare germane erau de fapt necomensurat mai larg: trebuia să pregătească condițiile necesare pentru folosirea armatei și a teritoriului Turciei în cazul unui război împotriva Rusiei și Angliei, să întărească și să extindă influența economică și politică a Germaniei atât în Imperiul Otoman, cât și în întreaga Orientul Mijlociu.

Dându-și seama de pericolul planurilor Germaniei în această direcție, Rusia a emis un protest puternic. Pentru a obține recunoașterea misiunii de către Rusia, Germania a trebuit să facă anumite concesii cu privire la problemele de reformă din Armenia de Vest. Ca urmare a politicii viclene a diplomației germane, Germania a reușit să realizeze stabilirea misiunii sale militare la Constantinopol. Kaiserul Wilhelm II b l este foarte mulțumit de aceste acțiuni. „Foarte de la-

„Deci”, a scris el, „că Vangeigsnm va face o treabă bună cu ei”. Telegrafiază-mi aprobarea.”

Misiunea militară a generalului Liman a fost ferm stabilită pe malul Bosforului. Principalele posturi de comandă din armata turcă au fost ocupate de consilieri și specialiști militari germani, care au început să reorganizeze și să rearmeze radical armata turcă. Prin Constantinopol au ajuns ofițeri și soldați germani, arme și muniții. Curând, întreaga armată turcă a fost practic în mâinile ofițerilor germani.

„Dio Groβc Politik der EuropSischen Kabinette 1871-1914. ■ ammlung der Diptomatischen Aklen des Auswartigen Amtes", Berlin, 1926, 38. Band, S. 171.

105

Influența misiunii germane a crescut și mai mult după următoarea schimbare a ministrului de război. Cu totul neașteptat pentru sultanul însuși, Enver Pașa a fost numit ministru de război, care a primit în același timp și postul de șef al Statului Major al Armatei Turciei. Epwer Pasha era cunoscut ca un susținător înfocat al Germaniei. 11 Primul lucru pe care l-a făcut când a preluat această funcție a fost să-i ceară colonelului german von Bronzart ca adjunct și consilier al său. În primăvara anului 1914, Enver Pasha și-a consolidat alianța cu germanii prin căsătoria cu prințesa Kaiserului1. El a fost liderul de facto al Tinerilor Turci, care au văzut Germania Kaiserului drept patroni și campion al integrității țării de la invadarea țărilor Antantei, care susținea în mod deschis împărțirea Imperiului Otoman. Cu toate acestea, conducătorii turci înșiși aveau planuri pentru teritoriile rusești, în special, s-au gândit la intrarea trupelor turcești în Baku și Tiflis și la anexarea Caucazului la Turcia. De asemenea, Enver Pașa prețuia planurile aventuriste: să întreprindă, în alianță cu Germania, ocuparea teritoriilor rusești din Caucaz, regiunea Volga și Asia Centrală. De asemenea, a visat să cucerească Iranul, Afganistanul, Lidia și regiunea Xinjiang din China, spera să

restabilească dominația turcească în fostele posesiuni africane ale Imperiului Otoman și, dacă este posibil, chiar să o extindă în detrimentul coloniilor britanice și franceze. El a visat la o „Mare Turcie” formată din vaste teritorii din Africa și Asia. Nu degeaba, în cercurile partidului Unire și Progres, Enver Pașa a fost supranumit „Napoleon”.

Imperialiștii germani i-au lăudat pe liderii Tinerilor Turci și au considerat alianța germano-turcă un fenomen natural și logic. Diplomații germani, notează Heinrich Vierbucher, „au făcut Bismarck din Talaat, iar turcii ne-au fost prezentați ca un popor care

1   Snnders 7,. V , l•'iini Jalire Tiirkei- Berlin, 1920, S- 17-

ziua înființării lumii, nu aveam altă dorință pasională decât să lupt alături de germani.”1

În ceea ce privește acțiunile comune ale Germaniei și Turciei în raport cu Armenia de Vest, poziția lor în această problemă a fost comună, unită și fermă. Relațiile germano-turce în această perioadă s-au dezvoltat într-un mediu dificil de contradicții agravate între marile puteri. Fiecare dintre ei și-a urmărit propriile scopuri atât în Imperiul Otoman, cât și în Armenia de Vest.

Reprezentanții Angliei și Franței nu au manifestat niciun interes sau activitate deosebit în problema armeană, dar au susținut oficial Rusia. Cu toate acestea, era încă departe de a fi o soluție completă a problemei armeane doar de către Antanta, de care Germania se temea atât de mult. Curând s-au dezvăluit ipocrizia și jocul dublu al aliaților Rusiei: guvernul britanic, prin ambasadorul său în Franța, a făcut clar Germaniei că în niciun caz nu va fi de acord cu poziția Rusiei2. Bopp, însărcinat cu afaceri francez în Turcia, i-a exprimat aproximativ aceeași „opinie personală” ambasadorului german.

În acest moment, politica Angliei în problema armeană s-a intensificat și pentru a preveni întărirea influenței Rusiei în Armenia și pentru a înstrăina Herat în această chestiune. În ceea ce privește Franța, se temea că Poc-I se va bloca în Asia Mică și își va slăbi poziția în Europa; în plus, Franța a căutat ca Turcia să obțină o concesiune feroviară în Anatolia de Est, așa că nu a avut nicio dorință specială să sprijine Rusia în problema armeană. După cum a remarcat corect consiliul -

' I ■ Ierbiicher 11. Was die RaiserJicbe Hcgierung den deutschen

I intertanerl Verschwiegen pălărie. Armenien 1915. Hanrburg-Bergedorf, S. 17.

s «Die Groβe PoIitik der Europiiischen Kabinetto 1871-194. Samniltrng der DipTotnalischen Akten des Auswiirtigen Aniles", Berlin· 1926, 38. Band, S. 100.

a Ibid., S. 103.

Istoricul rus L. Istyagin, „Anglia și Franța au făcut tot posibilul să încurajeze Germania să reziste Rusiei, dar nu au vrut să formeze în mod deschis un front unit cu aceasta. Speranța germană de a stabili o cooperare cu Anglia se prăbușise din nou. Anglia nu avea acum nevoie să lupte împotriva Rusiei când Germania făcea asta pentru ea.”1

Preocupate de această situație, cercurile guvernamentale ale Germaniei Kaiserului au decis între timp să ia măsuri. Liderul Partidului Național Liberal Hermann!! Wasserman a făcut o cerere Reichstag-ului cu privire la un plan care ar fi fost elaborat pentru împărțirea regiunilor armeane, siriene și arabe ale Imperiului Otoman de către țările Antantei1 2. Pentru a preveni această divizare, diplomații germani au decis să încerce să vină la un acord cu Anglia.

În ianuarie 1913, a început corespondența dintre von Jagow, secretarul de stat al Ministerului german al Afacerilor Externe, și ambasadorul german la Londra Lichnowsky, despre presupusa invazie a Armeniei de Vest de către trupele ruse3. În același timp, a fost discutată problema garanțiilor inviolabilității integrității teritoriale a Turciei, în special acțiunea comună a Germaniei și Angliei împotriva Rusiei4. Cu toate acestea, Anglia a evitat promisiunile de „garanție”. Într-o conversație cu Likhnovsky, ministrul britanic de externe E. Gray a vorbit în termeni generali în favoarea păstrării status quo-ului din Turcia asiatică, dar a pus o întrebare neașteptată despre ce ar face Germania dacă anarhia ar domnea brusc în Turcia și

1 Istyagin L. Expansiunea imperialismului german în Turcia și contradicțiile ruso-germane în problema armeană (1912-1914). În cartea „Din istoria politicii externe agresive a imperialismului german”. Rezumat de articole. M., J 959, p. 43.

2 „Die Groβe Politik der Europaisclicn Kabinettc 1871-1914. Saninilung der Diplomatiselien Akten des Auswartigen Amtes.” Berlin

1927, 34. Band. Ersle Halite, S. 229.

3 Ibid., S. 247.

< Ibid-, S. 236, 237, 241-242.

Drumul Bagdadului și toate interesele germane ar fi în pericol1. Fără a aștepta un răspuns la această întrebare din partea ambasadorului german, E. Gray însuși a răspuns că, după toate probabilitățile, Germania va trebui atunci să recurgă la „intervenție armată” pentru a-și proteja pozițiile economice și politice1 2. Aceasta, de fapt, ar fi înseamnă ocuparea Turciei.

De teamă că Rusia, sub pretextul protejării populației armene de acțiunile barbare turcești și kurde, își va întări poziția în Armenia de Vest, guvernul german în 1913, prin ambasadorul său la Sankt Petersburg, a arătat clar guvernului turc „că ar considera introducerea trupelor ruse în Armenia ca de-a lungul apelor spre război”3.

Având în spate o putere atât de importantă precum Germania Kaiserului, Tinerii Turci au crescut presiunea asupra populației armene.În august 1914, au început negocierile cu armenii pentru a-și clarifica poziția în cazul unei ciocniri ruso-turce. În secolul al XIX-lea, ei au stabilit sarcina de a-i câștiga pe armeni de partea Turciei, declarând că „Rusia și aliații săi nu sunt capabili să reziste imperiilor centrale; întreaga lume musulmană, de la Maroc până la Balochistan și Afganistan, s-a adunat în jurul Turciei pentru a lupta împotriva Rusiei, Franței și Angliei; în Caucaz li se vor alătura georgienii și triburile musulmane, pe care Turcia le va uni în forță și aproviziona cu arme. Dar succesul acestor acțiuni în Caucaz va depinde în întregime de noi, iar dacă vom fi de acord să devenim șefii mișcării anti-ruse caucaziene, va fi suficient să trimitem o armată de 200-300 de mii de oameni în Caucaz pentru a împinge înapoi

1 „Die Groβe Politili der Europaischen Kabinette 1871-1914 SammTung der Diplomatischen Aklcn des Auswartigen Arates” Berlin, 1927, 34. Band Erste Halite, S. 242.

2 Ibid.

3 Liebknecht K. Procesul meu conform documentelor. Pg., 1918, p. 24.

să-i forţeze pe ruşi în spatele crestei Caucazului. IIo expulzarea rușilor spre nord-vest, vom organiza Georgia autonomă în cadrul Kutaisi, Tiflis, Batumi și o parte din provinciile Tpa-Jesund.În partea de nord-est vom aloca o regiune autonomă musulmană în Daghestan, Baku și o parte din provinciile Elizavetiol. Și, în cele din urmă, în partea centrală vom forma Armenia Autonomă din Erivan, Kara și părțile de Vest ale provinciilor Elizavetpol cu anexarea părților adiacente ale vilaietelor Erzerum, Van și Btlps.

Delegația armeană a respins propunerea Tinerilor Turci și a afirmat că, în cazul unui război ruso-turc, armenii nu vor urmări scopuri politice, vor adera la o politică loială față de guvernul turc.Armenii au acceptat dorința Turciei de a declara război împotriva Rusiei ca o aventură care amenința existența Turciei. Ei (armenii) au văzut salvarea Turciei respectând o neutralitate strictă. O astfel de declarație a armenilor a fost privită de către mtado-turci ca o trădare a intereselor și idealurilor Imperiului Turc.

La sfârșitul lunii noiembrie 1914, Tinerii Turci au încercat din nou să-i convingă pe armeni să acționeze activ de partea Turciei, în același timp, au început să sosească semnale din Gruznia, Erzerum și Zeytun despre pogromurile populației creștine provocate de turci. .

În ultimele zile ale lunii iulie 1914, participarea Rusiei la război a devenit inevitabilă. În noile condiții create în legătură cu intrarea Rusiei în război și cu posibila unire a Angliei cu Rusia, Germania a decis să încheie un acord cu Turcia, în speranța de a-și asigura un aliat util cu ajutorul căruia s-ar putea crea fronturi suplimentare împotriva Rusia și Anglia. În plus, imperialiștii germani au înțeles

că, dacă Turcia nu intra în război, puterile Antantei aveau, mai devreme sau mai târziu

* AVPR, f. Politarchiv, 1S14, nr.3484, l. 139o6.

DE

va realiza trecerea prin strâmtorile Mării Negre pentru navele care transportă echipament militar pentru Rusia. În același timp, Germania se aștepta la mari beneficii militaro-politice de pe urma oportunității de a folosi autoritatea religioasă a califului turc pentru a declara un „război sfânt” împotriva puterilor Antantei în posesiunile africane și asiatice, unde trăiau milioane de musulmani.

În aceste condiții, la 2 august 1914, la Istanbul, a fost semnat un act între Germania și Turcia, numit oficial „Tratat de Alianță”, care de fapt a constituit ceva asemănător unei convenții militare. Tratatul prevedea păstrarea neutralității Germaniei și Turciei în „conflictul austro-sârb”. Cu toate acestea, în cazul intervenției Rusiei în conflict, dacă astfel s-ar fi creat un „Casus Feoderis” pentru Germania în raport cu Austro-Ungaria, tratatul ar fi trebuit să dobândească o forță similară pentru Turcia. În cazul intrării Turciei în război, Germania s-a angajat să-și lase misiunea militară la dispoziția Turciei, iar Turcia trebuia să ofere misiunii „influență efectivă” asupra conducerii generale a armatei. În cele din urmă, Germania și-a asumat obligația, dacă era cazul, de a apăra teritoriul turcesc cu forța armelor. Nu au existat alte puncte semnificative în acord. De asemenea, nu conținea nicio asigurare din partea germană cu privire la compensarea teritorială în Turcia.

Diplomația rusă a încercat să împiedice Turcia să participe la război de partea Puterilor Centrale. Cu toate acestea, ea nu a reușit, deoarece această întrebare a fost predeterminată de întregul cod al evenimentelor chiar înainte de 1 august 1914 și după încheierea unui acord militar oficial între Germania și Turcia și apariția crucișătoarelor germane Goeben și Breslau în strâmtoare pe 10 august, nu era nevoie să se îndoiască de poziţia Turciei.

Guvernul Tânărului Turc a continuat totuși

înțepătura este să fii viclean și să-ți ascunzi intențiile reale. Pe 5 august, Enver Pașa a început negocierile cu ambasadorul rus la Istanbul M. Gprs cu privire la disponibilitatea Turciei de a intra în război presupus de partea Antantei, deși pe 2 august a fost semnat un acord cu Germania. La 12 octombrie 1914, la o ședință a comitetului central al partidului Unire și Progres, s-a hotărât în cele din urmă intrarea în război de partea Germaniei. Pe 27 octombrie, amiralul Souchon, fostul comandant al crucișatorului Goeben, care a fost numit în fața acestui comandant șef al Flotei germano-turce din Marea Neagră, a ordonat formațiunilor corespunzătoare ale acestei flote să lanseze un atac surpriză asupra bazelor navale rusești. . Navele germano-turce au atacat aproape simultan Sevastopolul, Odesa, Feodosia și Novorossiysk. Atacurile au fost respinse de focul de artilerie de coastă și de acțiunile Flotei Ruse de la Marea Neagră, iar până la 1 noiembrie,

navele inamice s-au întors în Bosfor. Dar acțiunile militare ale Turciei împotriva Rusiei începuseră deja.

Caracterizând planurile marilor puteri în ajunul și în timpul primului război mondial, V.I.Lenin a subliniat că Rusia a luptat „pentru Galiția... pentru Armenia și pentru Constantinopol... pentru subjugarea țărilor balcanice”1. Cât despre Germania Kaiserului, aceasta a ieșit „pentru subjugarea țărilor balcanice și a Turciei”1 2.

În pregătirea Primului Război Mondial, Germania Kaiserului și politicienii săi și-au îndreptat atenția către Est. Este caracteristic că, dacă înainte de Primul Război Mondial, astfel de figuri germane precum Bismarck, Moltke, Schlieffen și alții au avertizat Germania împotriva războiului cu Rusia, atunci în ajunul războiului au decis să-l conteste. Cancelarul Bethmai-Hollweg a considerat Primul Război Mondial „un război al germanismului împotriva slavilor”3.

1 Lenin V.I. Poli, lucrări adunate, vol. 30, p. 185.

2 Ibid.

a „Înfrângerea Prusiei de către trupele ruse. Documentație". M., 19-13, p. 4.

Situația dificilă a populației din Armenia de Vest era cunoscută de toate țările europene și de conducătorii lor, dar aceștia din urmă nu se grăbeau să-i ajute pe armeni. Comportamentul puterilor occidentale față de Armenia s-a manifestat în mod clar în următoarea remarcă ironică a unui diplomat englez: „De îndată ce voi reuși să îndrept corabia spre Ararat, vă voi oferi ajutorul meu”1.

De la începutul Primului Război Mondial, adevărata atitudine atât a Germaniei, cât și a altor puteri occidentale față de armeni a fost pe deplin dezvăluită.

Căutând aprobarea planurilor sale expansioniste în Armenia de Vest în ajunul Primului Război Mondial, Germania a recurs la orice metode și mijloace pentru a îndepărta Rusia din această regiune a Orientului Mijlociu, dar nu a reușit să obțină succes în această chestiune. Orientarea populației armene din Armenia de Est și de Vest spre Rusia s-a bazat pe interesele vitale ale poporului armean, a avut rădăcini istorice și tradiții adânci, ale căror temelii nici Germania, nici Turcia nu erau menite să le zguduie.

§ 2. GENOCIDUL ARMENIAN ÎN IMPERIUL OTOMAN1 2

Orice război, după cum se știe, „este o reflectare a politicii interne pe care o urmează o anumită țară înainte de război”3. Dezvăluind adevărata natură a Primului Război Mondial, V.I. Lenin a subliniat că acest război a fost „cel mai brutal masacru, exterminarea popoarelor neînarmate”4 S. Kon-

1 „Mitleìlungsblalt der Deutscli-Armenischen Gesellschaft>. Gerilin, 1939, Nr. 5-6, S. 18.

s O acoperire științifică profundă a problemei genocidului armean din Imperiul Otoman este oferită în lucrări speciale dedicate studiului acestei probleme. O listă a acestora este dată în bibliografie.

• Lenin V. Și Poli, lucrări adunate.. vol. 39. p. 319.

4 Ibid., vol. 32, p. 80.

S —2367

dovadă falsă în acest sens a fost politica mizantropică a apologeților imperialismului german.

În timpul Primului Război Mondial, vestitorul imperialismului german, Bethmann-Hollweg, a proclamat cinic: „Jos cu umanitatea sentimentală, am uitat cum să fim sentimentali.”1 Acest principiu barbar, implementat consecvent de guvernul Kaiserului Germaniei pe tot parcursul războiului, și-a găsit expresia în raport cu populația armeană a Imperiului Otoman.

Situația populației armenești din Turcia a fost complicată de faptul că însuși teritoriul Armeniei de Vest a fost transformat în principala arena a operațiunilor militare din sud-est. Trupele ruse au reușit să obțină succese semnificative pe acest front: în februarie 1916 au luat Erzerum, iar în aprilie au luat Trapezuid1 2. Documentele diplomatice ale vremii remarcau că „odată cu căderea Erzerumului - capitala Armeniei turcești - întregul munți armean. a intrat sub puterea Rusiei”3. După ce au suferit înfrângerea pe frontul caucazian, Tinerii Turci, promovând activ onoarea Germaniei Kaiserului, au început să ducă o politică de teroare și violență împotriva populației armene din Turcia. Această politică avea ca scop contracararea pătrunderii Rusiei în est. În plus, conducătorii turci se temeau că mișcarea de eliberare, care la acea vreme se extinsese deja pe scară largă în Balcani, ar putea atrage pe orbita sa populația armeană a Imperiului Turc. Pentru a preveni încercările Armeniei de Vest de a obține independența, guvernul Tinerilor Turci a decis să extermine toți armenii din țara sa.

1 „Gândirea Rusă”, M./П., 1915, carte. X, cap. KhN, pagina 13.

2 *Jahrbiiclier Iur die dcʋtsclιe Armce ned Marino.” Berlin, Jannar bis Jtini 1917, S. 81

« Deutsches ZenlraIarcIiiv Potsdam, Bestand Aiiswarligos Arnt Akten-Nr 57725, Bl- 85.

populația sk. 11. Pompankovsky, care a lucrat mulți ani ca atașat militar austriac la Constantinopol, a remarcat că guvernul Tinerilor Turci, chiar înainte de 1914, era gata să profite de orice ocazie de a lichida armenii1. Nu întâmplător așa-numitul „jihad” (războiul sfânt al musulmanilor împotriva necredincioșilor) a fost dus doar împotriva armenilor* 2. Decizia privind deportarea generală a tuturor armenilor

care locuiau în Turcia a fost luată în aprilie 1915 de către Tinerii. Comitetul turc, iar decretul de deportare în sine a fost semnat de ministrul Afacerilor Interne Talaat Pașa cu acordul și aprobarea deplină a ministrului de război Eiiver Pașa3 (care mai târziu a devenit celebru ca organizator al mișcării Basmachi și călăul sângeros al Asiei Centrale).).

Potrivit omului de știință englez D. Lang, liderii mișcării Tinerilor Turci visaseră de mult timp la formarea Marelui Turan de la Istanbul la Samarkand și nu numai, dar principalul obstacol în acest sens a fost poporul armean, numărând 3 milioane de oameni și formând o puternică barieră etnică între Asia Mică şi Marea Caspică pe mare4.

Documentele din această perioadă indică faptul că nu au existat motive militar-strategice pentru deportarea populației armene, iar referințele guvernului turc în acest sens sunt complet nefondate. Astfel, consulul german la Erzurum, Scheuber-Richter, pe baza unor fapte specifice, a susținut că nu au existat considerații militare în deportarea armenilor, deoarece „în principal femeile și copiii sunt deportați”. El a adăugat în continuare că în vilayetul Erzurum „nu au fost revolte armene

' "Zeitschrift fiir Gestiiicl | IswissenschaJl>>, XXI. Jahrgang, 1973, IIefl 2, S. 219.

2 Sanders L. v. Fünf Jahre Tiirkei- Berlin, 1920, S. 35.

3 „Der Prozeβ Talaat Pascha. Slenographisdier Prozcβbericht mil einem Vorwort von Λrmin T. Wegner und einem Anliang.” Berlin, 1921, S. 56.

4 J.ang DM Armenia> eradle of civilization, Londra, 1970, P-287.

este prevăzută, iar din acest motiv ordinul de deportare fără milă este neîntemeiat.”1

Astfel, deportarea a 1,5 milioane de locuitori armeni care locuiesc în Armenia de Vest și în alte zone ale Turciei îndepărtate de teatrul de operațiuni militare nu poate fi în niciun fel justificată din motive militare.

De fapt, guvernul Tânărului Turc și-a stabilit ca scop distrugerea completă a armenilor din Turcia.

„Lichidarea armenilor”, scrie Ts. Laig, „a fost scopul central al politicii Tinerilor Turci.”1 2. Această concentrare pe distrugerea completă a populației armene este confirmată și de faptul că guvernul turc a respins cu încăpățânare. toate propunerile de asistență aduse armenilor făcute de misiuni și persoane de origine europeană care locuiesc în Turcia. Enver Pașa, în prezența reprezentanților publicului din Constantinopol, a declarat că nu se va odihni până nu va nimici pe toți armenii. Scopul deportării, a subliniat el, a fost cântarea întregului popor armean3.

Mai târziu, însuși Eiver Pașa a recunoscut că genocidul armean din Turcia a fost intenția conștientă a autorităților statului turc4.

Potrivit unui program pre-dezvoltat, guvernul Tânărului Turc i-a expulzat pe armeni din casele lor, presupus pentru a-i stabili în alte locuri unde nu ar reprezenta o amenințare pentru imperiul turc. De fapt, decretele Talaat Pashp privind tratamentul armenilor deportați vorbesc destul de sincer despre adevăratele obiective ale guvernului turc. Deci, în

1 Lepsius J. Germania şi Armenia 1914—1918-Sammlnng dıp-Ioniatisclier Aktenstiieko Potsdam. 1919, p. 71.

2 Lang D. M- Armenia; eradle of civilization | Londra, 1970, P-287.

3 «Intrarea în Reichstag. Aliatul Irlandez al Germaniei>>, Berlin, 1932, p. 5.

4 „German IIilfsbund für christl• Opera dragostei în Orient···”, Frankfurt a. M., 1919, p. 3.

O telegramă din 9 septembrie 1915, adresată prefecturii din Alep, spunea: „Dreptul armenilor de a trăi și de a lucra în Turcia a fost complet eliminat. Guvernul, care își asumă întreaga responsabilitate în acest sens, a ordonat ca nici un copil să nu fie lăsat în leagăn. În unele provincii acest ordin a fost îndeplinit. Dar în Alep, din motive necunoscute nouă, se fac excepții și un număr de oameni rămân în loc să fie exilați; În acest sens, apar noi dificultăți pentru guvern. Lăsați femeile și copiii să fie expulzați fără niciun motiv, indiferent cine sunt, chiar și cei care nu pot merge. Și nu dați populației niciun motiv să se apere. Populația, din cauza neștiinței sale, își pune interesele materiale mai presus de sentimentele patriotice și nu este în stare să aprecieze înalta politică pe care o duce guvernul... Ministerul de Război a informat comandamentul trupelor că comandanții de scenă nu trebuie să se amestece în trimiterea persoanelor evacuate. Informați oficialii angajați să atingă acest obiectiv că trebuie să acționeze fără teama de răspundere. Vă rog să mă informați în fiecare săptămână în rapoarte criptate despre rezultatele activităților lor.”1

Într-o altă telegramă, Talaat Bey vorbește și mai sincer: „Prin ordinul lui Jemiyet1 2 guvernul a decis să extermine complet pe toți armenii care locuiesc în Turcia... Indiferent de femei, copii și bolnavi, oricât de tragice ar fi metodele de exterminare, fara a tine cont de sentimente constiinta, pune capat si:<

1 „Der Γrozeβ Talaat Pascila. Stonograrihischer Prozeβbericlıt mit einem Vorwort von Λrmin T. Wegner un<l eiııem Anhaiig”, Berlin 1921, S. 133.

2 Comitetul Tinerilor Turci.

existență”1. El a menționat că „nu este nevoie de așa-zisul orfelinat. Acum nu putem pierde timpul hrănindu-i (orfanii) și prelungindu-le viața, cedând influenței sentimentelor.Trimite-i și anunță-ne despre asta.

Distruge în secret orice armean din provinciile estice pe care îl găsești în zona ta”* 2.

Ordinele de la Istanbul și, în ciuda rezistenței manifestate de către oficialii guvernamentali individuali, și în unele cazuri chiar de către populația turcă înșiși, acestea au fost îndeplinite ferm și inexorabil. Deportarea armenilor a fost însoțită de atrocități incredibile.Nimic nu se poate compara în groaza ei cu această metodă de exterminare brutală a unui întreg popor.

Sursele germane împart istoria genocidului armean din Turcia în următoarele etape:

de la 1 noiembrie 1914 până la 20 aprilie 1915, din momentul în care Turcia a intrat în Primul Război Mondial și până la evenimentele de la Van,

din 20-24 aprilie 1915 până în decembrie aceluiași an, în această perioadă s-a efectuat în principal expulzarea și genocidul armenilor;

din decembrie 1915 până în octombrie 1918; în această perioadă, partea rămasă a armenilor din Armenia de Vest a fost convertită la islam sau distrusă fizic;

din 15 februarie 1918 până în 15-17 septembrie ale aceluiaşi an; această perioadă acoperă evenimentele din Caucaz înainte de ocuparea Bakului de către trupele turce3.

ɪ „Der Prozeβ Talaat Pascha. Stcnographischer Prozeβbericht nπt oineni Vorwort von Armili T. Uegner und eineιn Anhang", Berlin, 1921, S. 133.

2 lbid., S. 134.

3 Lepsitis J. Deutschland und Arménien 1914—19I8, Sammlung dip- Iomatischer Aktenstiicke. Polsdam, 1919, S. IX

Deportarea armenilor a fost efectuată în trei zone diferite în care armenii formau o parte semnificativă a populației: Cilicia și nordul Siriei, Anatolia de Est și Anatolia de Vest.

Regiunea din Cilicia în care au trăit armenii include vilayetul Adana și cele mai înalte părți ale vilayetului Alep, situat pe Taur și Amanus (sanjak din Aarasha). În nordul Siriei și Mesopotamia, armenii s-au stabilit în zonele Alep, Antiohia, Suedin și Kessab. Alexandretta, Kilis, Ayitaba și Urfa. Cele șapte provincii armene din Anatolia de Est sunt Trebizond și Erzsrum. Sebastia, Kharberd (str. Mamuret Azpz), Diarbskir, Val, Bitlis. În Anatolia de Vest, trebuie menționate Izmir și vilayetele Bpycca1 Kastamonu, Angora și Konya.

Deportarea populației armene din Cilicia a început la sfârșitul lunii martie și a continuat până în mai 1915; în vilayetul de est (cu excepția vilaetului Van) - de la sfârșitul lunii mai până la sfârșitul lunii iunie 1915, iar în regiunile Anatoliei de Vest - din august până în septembrie. În nordul Siriei și Mesopotamia, deportarea armenilor a început la sfârșitul lunii mai și a continuat până în octombrie 1915*.

În iunie, toți armenii care dețineau funcții administrative în stat au fost înlăturați din funcții și arestați, iar medicii armeni, care își îndeplineau atribuțiile în spitalele militare turcești de la începutul războiului, au fost închiși. Au fost făcute și arestări în rândul reprezentanților intelectualității armene - deputați, publiciști, scriitori, poeți, avocați, avocați, notari, comercianți, bancheri și alții, și au fost efectuate fără respectarea formalităților judiciare de bază. Niciodată, în nici un caz, acuzația de complicitate nu a fost adusă armenilor

1 Lepsius J. Procesul morții armeanului Volkos. Raport despre soarta poporului Arroenian din Turcia în timpul războiului mondial. Potβ⅛m, 1919, p. 3-14.

staniu în orice act ostil îndreptat împotriva statului sau în planificarea unui astfel de act. Această măsură era menită să priveze poporul armean de figurile sale active și de inteligența, astfel încât deportarea armenilor să poată fi efectuată fără zgomot și rezistență și pentru ca această tragedie să nu devină cunoscută publicului european din timp. Autoritățile turce au vrut să decapiteze poporul armean înainte de a trece la lichidarea acestuia. Expulzarea generală a fost precedată și de recrutarea în armată a părții masculine a populației armene.

Sub pretextul îndeplinirii serviciului militar, au fost mobilizați toți bărbații cu vârste cuprinse între 16 și 70 de ani care au rămas în orașe și sate, indiferent de faptul că au plătit impozit pentru scutire de serviciul militar sau erau inapți pentru serviciul militar1.

În februarie 1915, autoritățile turce au început să dezarmeze soldații armeni, în ciuda rezistenței pe care au manifestat-o la JTOM. Soldații dezarmați au fost folosiți ca forță de muncă pentru repararea autostrăzilor sau ca încărcătoare, mulți dintre ei au murit din cauza oboselii excesive și a malnutriției, iar restul au fost uciși1 2.

Un soldat armean relatează următoarele: „Noi eram 250-300, angajați în construcții după dezarmare. În acest timp, zi de zi, ne-am convins din ce în ce mai mult că suntem la cheremul soldaților turci care păzeau trecătoarea. Ne-au dat atât de mult din ce să trăim, încât abia ne-am putut menține existența. Cu toate acestea, ni se cerea o productivitate ridicată a muncii, iar biciul și fundul ne-au forțat să ne încordăm ultimele puteri. După ce am terminat munca, noi

1 Lepsius J. Procesul morţii al poporului armean. Raport despre soarta poporului armean din Turcia în timpul războiului mondial. Potsdam. 1919, p. 21-23.

2 „Material pentru evaluarea soartei armenilor în 1915”, Basel, 1915, p. 6.

Au legat patru dintre ei, i-au aliniat într-o coloană de marș, i-au condus într-un defileu și i-au forțat să se ghemuiască, dormind cu spatele. După aceasta, versanții munților din jurul defileului au fost ocupați de soldați, jandarmi și kurzi, care au deschis focul asupra noastră. Cititorii își pot imagina disperarea teribilă care ne-a cuprins! Dacă unul dintre cei patru legați era rănit, libertatea de mișcare a celorlalți era constrânsă și nimeni nu se putea elibera de această încurcătură umană. Eu și un alt tovarăș asociat cu mine am reușit să scăpăm de moarte. Noi, răniți, ne-am prefăcut morți și am fugit noaptea.”1 În timpul bătăilor în masă ale armenilor, guvernul turc a anunțat decizia de a-i evacua pe armeni, de a le confisca proprietățile și de a le da populației locale turcești și de a-i reloca pe armenii înșiși dincolo de Eufrat. Tuturor guvernatorilor li s-a ordonat să înceapă evacuarea armenilor și, în plus, li s-au dat instrucțiuni verbale pentru a organiza exterminarea pe scară largă a armenilor. În acest scop, populația mahomedană a fost înarmată și au fost create bande din elemente criminale eliberate din închisoare. Pogromurile armenești, care au început în aprilie 1915, s-au încheiat doar când doar câteva dintre cele două milioane de populație armeană au rămas în viață.

Restul populației armene a fost expulzată în regiunile de nord și de est ale deșertului mesopotamien: Deir el-Zor, Raqqa, Msskne, Ras ul-Ain, până la Mosul. La procesul de la Berlin (iunie 1921) privind uciderea lui Talaat Pașa, I. Lepsius a descris astfel expulzarea armenilor: „Ce a însemnat această expulzare? Ordinul semnat de Talaat Pașa conține următoarele cuvinte: „scopul evacuării este nimic” (adică exterminarea națiunii armene – articolul C). Implementarea măsurilor de deportare a procedat în moduri diferite. În unele zone

1 „Asociația Germană de Ajutor pentru Iubirea de Onoare în Orient”, Frankfurt a• M. 1919, februarie, p. 2.

Nici măcar nu li s-a dat posibilitatea să aștepte copiii care erau la școală. Aveai voie să iei cu tine doar ceea ce puteai căra. Vânzarea alimentelor armenilor sau cumpărarea de proprietăți de la aceștia a fost interzisă. În unele zone, armenilor bogați li s-a permis să închirieze căruțe pentru o sumă mare și să ia cu ei atâtea proprietăți cât li se potrivea. Cu toate acestea, atunci aceste căruțe și alte mijloace de transport au fost luate de la armeni sub pretextul nevoilor militare. Această metodă de transport era foarte convenabilă pentru paznici și soldați de pază. Din moment ce bărbații au fost înrolați în armată, crima i-a afectat în principal pe bătrâni, femei și copii, iar femeile și copiii erau lipsiți de protecția bărbaților, au fost predați fără milă chinuitorilor lor.

Pe pagina IX a presei progresive germane se spunea că „ar fi necesare volume pentru a descrie toate aceste suferințe mentale și fizice, dar totuși condeiul uman nu este capabil să descrie toate chinurile pe care

le-au îndurat aceste sărmane victime ale tiraniei umane". si cruzime. Cine poate înfățișa o astfel de scenă, când jandarmii obligă o mamă să-și abandoneze copilul pe moarte cu lovituri de spaimă? Cine poate exprima durerea de nedescris a unui copil care și-a pierdut ultimele puteri la vederea morții mamei sale chinuite? Cine poate înțelege starea unei mame, în fața căreia fiica ei este violată cu brutalitate?"1.

Din cauza suprasolicitarii continue zi după zi și a epuizării tot mai mari, epidemiile s-au răspândit în interiorul coloanelor, care au luat viața a sute și mii de oameni. Oamenii nu mai simțeau frica de moarte, pentru că fiecare nouă zi aducea cu ea o asemenea abundență de noi suferințe, încât mulți ar accepta cu bucurie moartea ca eliberare. Bătăi

1 *Deutsclier Hilfsbuncl fiir cl | risll• Liebeswerk im Orient", Frankfurt a• M. 1919, februarie, S. 3•

Armenii, săvârșiți cu cinism și cu sânge rece, în această perioadă au fost mai bine organizați și desfășurați la scară mai mare decât toți cei anteriori. Nimic de genul acesta nu s-a întâmplat de pe vremea lui Tamerlan. În orașe, tinerele și copiii erau vânduți turcilor; În timpul călătoriei, soldaților obișnuiți li s-a dat libertatea de a face tot ce doreau cu femeile. În mai multe cazuri, copii, băieți și fete, au fost împușcați de Irod în case obscene.În Trapezuda, 8 sau 10 mii de oameni au fost urcați pe șlepuri și înecați în mare. Au fost cazuri când femeile și bebelușii erau aruncați în Eufrat.În Trapsunds, copiii erau legați cu frânghii și aruncați din mare.1 2. În provincia Traissund, aproximativ 30.000 de oameni au fost evacuați. „Din lipsă de nutriție și lipsa condițiilor de bază au început epidemii de boli, în special în rândul femeilor și copiilor, provocând victime enorme..."3.

Potrivit martorilor oculari germani, inginerii Căii Ferate din Bagdad, turcii i-au legat pe bărbați, i-au împușcat și au plecat râzând, în timp ce victimele lor au murit încet în convulsii teribile. Alți bărbați, cu mâinile legate la spate, au fost rostogoliți pe o pantă abruptă; Turcocei stăteau dedesubt, terminând cu cuțitele pe cei care se rostogoleau4. Cele mai frumoase femei și fete au fost împărțite printre haremurile mahomedane, iar mulți copii, cu sau fără acordul sclavilor, au fost luați în familii turcești. Prin văile de munte pustii ale Anatoliei, sub căldura arzătoare a verii, mulțimi de oameni flămânzi au fost alungați cu lovituri de bastoane și bici, din

1 ΛΒΠΡ, f Departamentul de Presă și Informații, 1915-1916, d G2S T 19-20

Icpsius J- DeiilschIaHd Iind Arménien 1914-1918- Sanimhing Iiplonialischer Akleiisliicke, Polsdam, 1919. S. 377.

3 Siichsisches Ilaiiplslaatsarchiv Dresda, Aιιβeπmiιιisteriιιnι. Ak-Ien Nr- 1952, BI. 14-15-

1 <rEingabc an den Reichslag. Der Iiirkische Bundesgenosse Deut-"chlands", Berlin, 1932, S-4.

123

durereoase de căldură și sete, desculți, plângând femei și copii, ca turmele de oi alungate. Cei care au căzut au fost înjunghiați până la moarte. În regiunea Dersim Kurden au fost cazuri de atacuri, ale căror victime au fost bărbați care mergeau în coloane și multe femei și copii. Caravana deportaților s-a transformat într-o procesiune de atacatori sinucigași. Mai puțin de un sfert dintre deportați au ajuns la destinație. Femeile și fetele au fost duse în hareme mahomedane. Piețele de sclavi au fost înființate în fața orașelor, unde copiii și fetele tinere erau vândute mahomedanilor la prețuri incredibil de mici. Inutil să spun că zeci de mii de femei, fete și copii care s-au găsit în hareme și familii musulmane nu au avut de ales decât să se convertească la islam*.

În unele locuri, armenii au fost exterminați pe loc, alții au fost deportați în deșert, unde au murit de sete și de foame, iar mulți au murit de foame pe drum. Au fost cazuri când mamele și-au vândut copiii pentru a evita foamea1 2. Chiar și germanii înșiși au fost revoltați de comportamentul aliatului lor. Unul dintre martorii oculari germani ai evenimentelor tragice din Armenia de Vest a scris că „turcii au depășit toate limitele cruzimii. În diferite provincii, mii de armeni au fost uciși cu brutalitate: bărbați, femei, bătrâni și copii. Au fost uciși cu toporul sau sugrumați.i. Femeile însărcinate au fost bătute cu patul puștii până au murit. Dădeam fete tinere drept concubine sau le oferim ofițerilor germani...”3 „...În Ephrata puteau fi văzute mii de cadavre armenești și victime ale bătăilor. Nenumărate mase de armeni au fost împinse în zone pustii: bărbați au fost împinși în

1 „Material zur Beurteilung des Schicksals der Armenier ɪm Jahre 1915”, Base!, 1915, S-7.

2 lhid., S. 9.

s Siichsisches Hauplstaalsarchiv Dresda, Auβenministerium Ak-ten-Nr. 1933, Bl. 76.

124

într-o direcție, femeile în altă direcție, fără mâncare. Tinerii soți au fost despărțiți, iar apoi femeile au fost violate în fața soților lor, după care aceștia din urmă au fost uciși în fața femeilor dezonorate'.

Pastorul german Fischer spune: „În regiunea Vapa am văzut ceva ce ar fi bine de văzut pentru cei care consideră armenii vinovați de revolte. Un grup de fete a ajuns la un orfelinat. Au fost agățați cu mâinile de copaci și apoi au început să le smulgă pielea de pe cap. Este greu de imaginat starea acestor nefericiți. O femeie care a venit la noi și-a tăiat copilul în bucăți și aceste bucăți i-au băgat în gură; multe fete din orfelinat au fost dezonorate și erau într-o stare groaznică...

Într-o zi, conduceam de-a lungul graniței cu Turcia și am văzut ceva întunecat atârnat pe un copac... Era un bărbat care fusese jupuit complet.”1 2.

Asistenta germană P. Schaefer depune mărturie despre masacrul monstruos al armenilor din regiunea Marash. Ea spune că pe drumurile din Maraș zăceau cadavrele armenilor peste tot.3 Interesează și relatarea unui martor ocular al evenimentelor, turcul Faiz el-Husein. El spune că „pe ambele părți ale drumului de lângă Diyarbakir totul arăta groaznic: aici un bărbat cu un glonț în piept, acolo o femeie tăiată în bucăți și un copil mic care a adormit în ultimul somn lângă mama lui, o fată. dezonorat în floarea tinereții ei. Așa a decurs călătoria noastră până am ajuns la capalul Kara-Pupar de lângă Diarbe-

1 Sachsisches Ilaiiplslaalsarchiv Dresda> Aupeiiniinisterium Ak ten-Nr. 1953, Bl. 76.

2 Deutsches Zentralarehiv, Ilislorischc Ablcilung II, Merseburg Bepositur 89, 2. 2. 1. Konigliches Gehcimes Zivilkahinette, Akteu-Nr. 13340, Bl. 192.

3 Sommer E. Die VVahrheit über die Leiden des armenischen• Volkes in der Tiirkei wührend des Weltkrieges. Frankfurt, S. 7-5, 32-33.

kira. Acolo am văzut cadavre arse, carbonizate. E, Allah! De a cărui privire nu se ascunde nimic! „Numai tu știi câți tineri și fete tinere care ar fi putut fi fericiți au devenit victime ale flăcărilor din acest loc fetid.”1

Un comerciant german care călătorea de la Bagdad la Alep a raportat că, în timpul unei călătorii de trei săptămâni de-a lungul drumului militar, a văzut multe cadavre mutilate îngrozitor ale armenilor deportați. Un alt om de afaceri german spune că de-a lungul traseului său erau atât de multe mâini tăiate de copii și femei, încât ar fi putut pava strada cu ele1 2.

În cartea lui Heinrich Fnrbukhsr sunt date următoarele fapte înfricoșătoare: „În Gastevans și Salmaz, 850 de cadavre fără cap au fost extrase numai din fântâni. Cât>? Comandantul-șef al trupelor turcești plătea o anumită sumă pentru fiecare cap de creștin. Fântânile au fost umplute cu sânge creștin. Numai din Gastevan, aproximativ 500 de femei și fete au fost trimise la Sauchbulak pentru profanare... Femeile, văzând cum banditii își violau surorile în plină zi, s-au aruncat în râul adânc în sute.”3

Un profesor din Bana scrie: „La mijlocul lunii aprilie toată strada noastră și casa mea au fost arse din temelii. În casa noastră erau 250 de refugiați, femei și copii din satele din jur și 50 din oraș. Toate au fost arse împreună cu casa. În satele devastate nu a mai rămas o singură făptură vie, cu excepția câinilor care au devorat cadavrele.”4

1 „Flugblalt en Dr- Lopsius OrieiH—Mission”, Xr 12> Potsdam, 1922, S. 9.

2 „DeiHsrher Hilfsbund fur chrisll. Liebeswork ini Orient”, Frankfurt a. M.. 1919, februarie, S. 3.

s Vierbiicher IL W as die kaiscrliche Regierung don (Ieutscheu Un-Ierlancu versc! |wiegen liât. Arménien 1915. Ilamburg Bergedorf, S. 68-69.

<Ibid.

126

După ce au capturat orașul Muln cu ajutorul tunurilor, jandarmii au început să-și violeze viața în fața ochilor bărbaților. Mulți dintre bărbați și-au ucis soțiile și fiicele. O familie numeroasă a murit după ce a luat yat.

Nu departe de Angara au ucis 500 de oameni, după ce le-au tăiat mai întâi nasul, urechile și le-au scos ochii.

Dintre armenii care au fost trimiși în oaza Deir el Zor, aproape niciunul nu a supraviețuit. Din când în când, grupuri de câteva sute de oameni erau duse și ucise cu sânge rece... La Baba, 1029 de armeni au murit de foame în două zile și jumătate* 2.

Armenii deportați au fost închiși în lagăre de concentrare din deșert. Treptat, acolo s-a acumulat un număr mare de oameni, care au murit ulterior de foame și bătăi. Când taberele au devenit supraaglomerate, oamenii au fost duși în număr mare în deșert și uciși acolo. Oficialii turci au declarat că au venit cu ideea de a crea lagăre de concentrare folosind experiența britanicilor, care i-au tratat pe boeri din Africa de Sud într-un mod similar.

I. Jlencnyc a vorbit despre „metodologia” genocidului, despre lagărele de concentrare și crime. Mulți armeni au murit de foame, frig și epidemii. Numai utilizarea celor mai inumane metode de crimă poate explica distrugerea unui număr atât de mare de civili într-o perioadă atât de scurtă. Numai datorită intrării trupelor rusești în Armenia de Vest, 250 de mii de armeni care și-au găsit adăpost în diferite regiuni ale Caucazului au fost salvați4.

, VierbHcfier fl. Was die Iaiserlielie Regieriing den (Ienlsclieir Unlertaiien Yerschwiegen liai. Arnienien 1915, Ilaniliurg—Bergedorf, S. 68-69.

2 Ibid, S. 70.

3 < |Der Prozeβ TalaaI Paseha. Stenograiiliischer Prozepborichl mit <,ıııenı Vorwort von Arniin T. VVegner uni! eiɪɪem Anhang·". Berlin 1921. S. 57. Cursive de autor.—Art. CU.

4 lbid., S. 58.

127

La 5 august 1915, Talaat Pașa, într-o conversație cu Hohenlohe-Lapgenburg, care acționa atunci în calitate de ambasador al Germaniei la Constantinopol, afirma că „chestiunea armeană nu mai există”1, deoarece armenii din Imperiul Otoman au fost practic distruși. .

În timpul masacrului armenilor și după încheierea războiului, s-a răspândit pe scară largă o versiune conform căreia unul dintre liderii triumviratului Tânărului Turc, Djemal Pașa, nu a fost implicat în el. Însuși Jemal Pașa a publicat un articol în ziarul german Frankfurter Zeitung în 1919, în care declara că se opune atrocităților și barbarii la adresa armenilor. Cu toate acestea, faptele dovedesc contrariul. Adevărat, a semnat un ordin de atenuare a acțiunilor autorităților turce față de armeni și de a opri masacrele. Ordinul a rămas însă doar pe hârtie. În plus, ordinul conține paragrafe care conțin o cerere nu pentru oprirea și interzicerea masacrului armenilor, ci doar pentru o formă mai convenabilă de implementare a acestuia pentru autoritățile turce. În ordinul lui Jetial Pașa din 29 martie 1915, se afirma demagogic că toate măsurile militare împotriva populației armene s-au datorat faptelor revoltei armenilor din diferite regiuni ale Imperiului Otoman și s-au făcut și asigurări ipocrite despre „protecția interesele populației armene”. Toate acestea au fost o minciună, pentru că, în realitate, Jemal Pașa s-a purtat foarte crud cu armenii* 2.

În realitate, Jemal Pașa nu a fost un dușman, ci un inițiator viclean al masacrului armean. A căutat să organizeze problema în așa fel încât când

* *Eiiropaisclie Staals—urɪd Wortschaflszeilnng>>. 1919, Berlin, Nr-40, i. 41, S. 885.

2 Lepsius J. Deutschliland und Arménien 1914—1918. Snmmlung

<diplomatischer Aktenstiieke-Potsdam, 1919, S. 45.

link ii, distrugerea armenilor, pentru a vă proteja armata de pierderi dacă este posibil.

La 25 august 1915, consulul din Alep ia telegrafat ambasadorului german la Constantinopol că „conform ordinului clar al ministrului de interne, armenii protestanți puteau rămâne în locurile natale, dar Jemal Pașa a dat un ordin total opus”. 1

În acest sens, la 27 august, ambasadorul german Hogsnlohe a trimis o telegramă consulului șef la Ierusalim cu următorul cuprins: „Din ordinul Porții, armenii protestanți nu sunt supuși expulzării. Dar Jemal Pașa, după cum notează consulul local într-o telegramă, a dat ordinul opus vilaiei din Alep. Vă cer ca, dacă îl întâlniți pe Dzhemal Pașa, să aflați gândurile lui și să îl influențați astfel încât să anuleze comanda.”1 2.

În telegrama sa de răspuns (datată 9 septembrie 1915), consulul german la Ierusalim Schmidt scrie: „Djemal Pasha explică că Talaat Bey decide la ce scară trebuie efectuată expulzarea. Însuși Jemal Pașa este chemat să se ocupe de punerea în aplicare a ordinelor ministrului Afacerilor Interne prin mijloace militare.”3

O telegramă de la consulul din Alep, Rösler, din 12 mai 1916, afirmă că Jemal Pașa a emis un ordin strict de expulzare și distrugere a

armenilor rămași din Mapa-sha, argumentând că a existat o conspirație și descoperirea armelor4.

Un membru al societății germano-armene, Ewald Shtip, a expus adevăratele obiective ale lui Dzhemal Pașa, care a încurajat

1 Lepsius). Deutschliland und Arménien 1914-1918. Sammlung diplomatischer Aktensliicke- Polsdam, 1919, S. 142.

2 lbid., S. 143-

3 lbid., S 150.

4 Ibid., S-265.

9—2367

organizarea de orfelinate. „La urma urmei, prin aceste adăposturi armenii supraviețuitori s-au convertit la islam”, exclamă E. Stir1.

Jemal Pașa a acționat și ca apărător al armenilor implicați în construcția căii ferate din Bagdad. Cu toate acestea, după finalizarea construcției, toți armenii au fost exterminați.

I. Jlencnyc furnizează date statistice despre deportarea1 2 (mai precis, despre exterminarea — Art. S.) a armenilor. Din cei 1.850.000 de armeni care trăiau înainte de război în Imperiul Otoman, 1.400.000 de armeni au fost supuși deportării3 Dintre aceștia, doar 10 la sută au ajuns la locul de exil, restul au fost masacrați pe parcurs, au murit de foame și boli, iar femeile au fost vândute. de jandarmi în hareme sau răpite . Dar chiar și dintre cei care au avut norocul să ajungă în locurile destinate așezărilor, doar câțiva au supraviețuit.

Cu toate acestea, datele prezentate de I. Lepsius sunt departe de a fi complete: conform altor surse de încredere, în ajunul Primului Război Mondial, în Imperiul Otoman trăiau aproximativ 3 milioane de armeni4, dintre care doar câteva zeci de mii au supraviețuit după războiul5.

1 .Heutsch-Armenischc korrespondenz", Ieransgegeben von der Deiilscli—Armenisehen GeseIlschaft* (Berlin). Nu. 12, 1. Februarie 1920, S. 2-5.

2 Lepsius J. Dcr Todesgang des ArmeniseJicn Volkes- Bericlit iiber das Sehicksal des Arnienisehen Volkes in der Tiirkei wahrend des V eltkrieges. Botsdam. 1919, S.304-309.

sLepsius J. Deiitschland und Arménien 1914—1918. Sammhing diplonialischer Aktenstiicke-Potsdam, 1919, S. XXXVII.

4 „Al Doilea Congres al RSDLP. Protocoale". M., 1959, p. 530.

* „Viața Naționalităților”, nr.15, 17 iunie 1922; *Offener Brief an den Priisidentcn der Vorcinigten Staaten von Nord—Amerika Ilerrn Woodrow-WiIson iiber die Austreibung des armenischen Vol-kcs in die Wiißlc⅛.

Von Armin T. Wegner. Berlin-Schoneberg, 1919, S-2; *Deutsehe Levante-Zeilung", Hamburg, Marz, 1914, H. 5, S-182.

În condițiile tragice ale genocidului, armenii au recurs în multe locuri la autoapărare. Au luptat eroic și au murit într-o luptă inegală.

Locuitorii din Van și Sasun au scris pagini strălucitoare în mișcarea de eliberare națională a poporului armean. Shtakha, Shabn-Garahisar, Suedpn (pe Muntele Musa), Aintap, Urfa, Ajna și multe alte orașe și sate. Nu erau suficiente arme. Tinerii armeni erau în armată, așa că în principal bătrânii, femeile și copiii au luptat. IIo dorinţa armenilor de a se apăra era atât de mare, încât chiar şi trupelor turceşti obişnuite le era uneori greu să spargă rezistenţa rebelilor.

Celebrul scriitor austriac Franz Werfel descrie rezistența eroică a locuitorilor satului Musaler, care au luptat până la ultima picătură de sânge pentru a-și apăra libertatea*.

Armenii din Urfa au oferit și ei rezistență disperată pogromiștilor turci. La sfârșitul lui august 1915, populația orașului s-a ridicat în luptă armată. Toate cartierele armenești ale orașului au fost baricadate* 2. Orașul a fost împărțit în părți, fiecăruia fiind desemnat un conducător. Aproximativ 2.000 de oameni erau înarmați cu puști, aveau la dispoziție o cantitate suficientă de muniție și grenade de mână de casă3. Cu toate acestea, forțele erau prea inegale. Lupta locuitorilor din Urfa s-a încheiat cu înfrângere. Rebelii supraviețuitori s-au refugiat în peșteri și fântâni, unde au murit4.

Au fost formate detașamente de luptă într-un număr de regiuni din Armenia de Vest. S-au organizat voluntari

* Werjel F. Dio vierzig Tage des Musa Dagli. BerIin Wicn Leipzig, 1933, erster Band, S. IO.

2 Sachsisches HaiiplsIaalsarchiv Dresda, Außenministerium, Ak ten—Nr. 1952, Bl. 26.

3 Ibid., Bl. 27.

4 Ibid., Bl 28-31.

rândurile armenilor din Armenia de Est. Mulți tineri armeni din Tiflis, Baku, Rostov-pe-Don, Moscova, Petrograd, Odesa, Crimeea, precum și din străinătate, au participat la războiul împotriva Turciei în rândurile armatei ruse caucaziene. Printre voluntarii luptați s-au numărat Guy (Hayk Bzhish-kyan), care a devenit mai târziu un erou al războiului civil, remarcabilul poet armean Yeghishe Charents și mulți alții. Celebrul erou Andranik (Andranik Ozanyan) a jucat un rol proeminent în organizarea rezistenței și apărării populației armene. Andranik a înaintat motto-ul: „Fericit este cel care moare pentru cauza națională”1. Figura remarcabilă a PCUS și a statului sovietic A. I.

Mikoyan din memoriile sale indică faptul că Andranik „era la acea vreme deja un războinic celebru. Au existat legende despre comportamentul său eroic în războiul partizan al armenilor din sultanul Turcia și în lupta de eliberare a poporului bulgar. Pieptul lui era decorat cu cele mai înalte ordine bulgare. Printre armeni, numele lui Andranik era înconjurat de o aureolă de glorie... Printre luptători, el se bucura de o autoritate incontestabilă... era considerat . erou popular"1 2.

A.P. Mikoyan însuși a luptat în echipa lui Andranik împotriva trupelor turcești și a mers de la Nahicevan la Van. În aprilie 1915, din cauza bolii, a fost evacuat mai întâi la Erevan și apoi la Tiflis3.

Dar nu numai exterminarea armenilor a fost partea principală a programului pogromștilor tinerilor turci. Ei intenționau să facă același lucru cu grecii. Astfel, într-o scrisoare din 30 iunie 1916 către cancelarul Reich-ului Bethmann-Hollweg, ambasadorul german Wolf Metternich raportează că „imbunătăți de furie fanatică, lupii flămânzi ai comitetului („Unitate și progres.” — Art. S.) cu

1 „Christliche Freiheit>>, 1916, Nr. 27, S. 423.

2 Mikoyan A. Dragă luptă. M., 1971, carte. 1, pagina 42.

s Ibid., pp. 43-45.

Ei așteptau cu nerăbdare un atac asupra grecilor.”1 Ei au realizat acest plan doar parțial. În timpul războiului, Tinerii Turci nu au ratat ocazia de a comite represalii împotriva asirienilor și arabilor1 2.

Astfel, distrugerea în masă a nasteniei armene în timpul Primului Război Mondial a fost primul caz de genocid din istoria timpurilor moderne. Genocidul armean din Imperiul Otoman a confirmat poziția conform căreia genocidul este un însoțitor al capitalismului. Este strâns legată de apariția și dezvoltarea societății capitaliste, a cărei istorie, în expresia figurativă a lui K. Marx, „este înscrisă în analele omenirii în limbajul arzător al sângelui și al focului”3. Turcii Mtado, organizatorii genocidului armean, au fost de fapt predecesorii fasciștilor germani. O analiză obiectivă a evenimentelor arată că există o legătură organică între politicile conducătorilor Imperiului Otoman, pe de o parte, și Kaiserul, și mai târziu Germania nazistă, pe de altă parte.

După cum știți, pogromiștii turci au rămas în cea mai mare parte nepedepsiți; naziștii și-au amintit acest lucru când au comis atrocități nemaiauzite împotriva evreilor și a popoarelor slave. Adolf Hitler a declarat fără ceremonie: „Trebuie să dezvoltăm tehnica depopulării. Dacă mă întrebați ce vreau să spun prin depopulare, voi spune că mă refer la eliminarea unor unități rasiale întregi. Și aceasta este ceea ce intenționez să realizez; aceasta este, în linii mari, sarcina mea.”4 Pentru a rezolva această problemă criminală, au fost create un număr mare de lagăre ale morții, precum

1 Lepsius J. Deulschland und Arménien 1914—1918. Sammlung (Iij)Ioinatischer Aktenstiicke. Potsdam, 1919, S. 277.

2 Ibid-, S. 309.

3 Marx K. și Engels F. Soch., vol. 23, p. 727.

4 „Procesul de la Nürnberg al principalilor criminali de război germani”. Culegere de materiale în șapte volume, M., 1957, vol. 1, p. 483.

Buchenwald, Dachau, Sachsenhausen, Majdanek, Tremblinka. Auschwitz și alții.

Pentru a preveni posibilitatea unui nou genocid, Carta Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg definește natura acțiunilor specifice care sunt clasificate drept penale. Articolul 6 definește drept crime împotriva umanității: „uciderea, exterminarea, înrobirea, exilul și alte cruzimi comise împotriva populației civile înainte sau în timpul războiului, precum și persecuția pe motive politice, rasiale sau religioase”/1.

Prima sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite a adoptat o rezoluție specială (11 decembrie 1946)2, în care genocidul era caracterizat astfel: „Genocidul înseamnă negarea recunoașterii dreptului la existență a unor grupuri umane întregi, la fel cum omucidere înseamnă negarea recunoașterii dreptului la viață al ființelor umane individuale; un astfel de refuz de a recunoaște dreptul la existență jignește conștiința umană, atrage mari pierderi pentru umanitate, care este lipsită de valorile culturale și de altă natură reprezentate de aceste grupuri umane și este contrară legii morale, spiritului și scopurile Națiunilor Unite.”3 Adunarea Generală a ONU a subliniat că „genocidul, din punctul de vedere al dreptului internațional, este o crimă condamnată de lumea civilizată, și pentru a cărei comitere principalii autori și complici sunt pedepsiți, indiferent dacă sunt persoane fizice, de stat

1 „Procesele de la Nürnberg ale principalilor criminali de război germani”. Colecție de materiale în șapte volume. M., 1957, vol. 1, p. 67.

2 „Actele oficiale ale celei de-a doua părți a primei sesiuni a Adunării Generale. Sesiunile plenare ale Adunării Generale. Rapoarte verbale 23 octombrie—16 decembrie 1946.” Floshing Meadow—New York, 1946, p. 226.

3 Ibid.

oficiali dedicatori sau personalități guvernamentale și indiferent dacă infracțiunea a fost comisă din motive religioase, rasiale, politice sau orice alte motive...”1. Având în vedere importanța acestei sarcini,

Adunarea Generală invită statele membre ONU să „introducă măsurile necesare pentru prevenirea și pedepsirea acestei infracțiuni...”1 2.

După un studiu și o discuție atentă a problemei luptei împotriva genocidului, la 9 decembrie 1948, Adunarea Generală a ONU a aprobat „Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid”. Referindu-se la rezoluția Adunării Generale a ONU din 11 decembrie 1946, convenția caracterizează genocidul drept o crimă care încalcă dreptul internațional și este contrară spiritului și scopurilor ONU.

Adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a „Convenției pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid” are o mare importanță internațională. Uniunea Sovietică a votat pentru aprobarea convenției, iar la 18 martie 1954, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a ratificat-o.

Genocidul este cea mai gravă crimă împotriva umanității. Cel mai consecvent luptător împotriva politicii de genocid este URSS. Încă din primele zile ale existenței sale, statul sovietic a condamnat genocidul și, de asemenea, a stabilit un curs pentru pace și prietenie de durată între toate popoarele globului. Întreaga lume știe că primul document de politică externă al unui stat socialist, Decretul lui Lenin privind pacea, a declarat agresiunea, precum și genocidul, drept crimă.

1 „Registrele oficiale ale celei de-a doua părți a primei sesiuni a Adunării Generale. Sesiunea plenară a Adunării Generale. Rapoarte verbale 23 octombrie–16 decembrie 1946.” Floshiig .Meadow–New York, 1946, p. 226.

2 Ibid.

Mănânc împotriva umanității. Fidelă politicii sale externe leniniste iubitoare de pace, Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a salvat și a eliberat popoarele multor țări ale lumii de aservirea fascistă.

Faptele de mai sus din istoria tragică a poporului armean și ororile suferite de omenire în timpul celui de-al Doilea Război Mondial nu au fost în zadar pentru popoarele lumii întregi. Documentele citate din Procesele de la Nürnberg, Organizația Națiunilor Unite și Sovietul Suprem al URSS sunt dovezi clare în acest sens.

§ 3. RĂSPUNDEREA KAISER GERMANIA

PENTRU GENOCIDUL ARMENIAN

Rolul criminal al Germaniei Kaiserului în sprijinirea genocidului armean este absolut clar. Istoricii celebri, publiciștii, scriitorii, diplomații și personalitățile publice scriu despre politica criminală a Kaiserului Germaniei și complicitatea acesteia la genocidul armean. O gamă largă de martori oculari mărturisește obiectivitatea în evaluarea evenimentelor. Cu toate acestea, în istoriografia burgheză modernă au apărut o serie de lucrări care denaturează esența planurilor criminale de exterminare a armenilor elaborate de conducătorii sultanului Turciei

și conducătorii Tinerilor Turci. În majoritatea edițiilor moderne ale literaturii istorice burgheze, pogromurile armene se explică de obicei prin neloialitatea armenilor față de guvernul otoman, prin legăturile lor cu mișcarea revoluționară și prin angajamentul față de Rusia.

Au fost și autori care au încercat să denatureze faptele și au înțeles greșit motivele care au determinat genocidul armean. Revista germană „Die Christliche Welt” nota odată: „Ziarele noastre pro-Turcia au publicat tot felul de lucruri fără nicio restricție.

136

relatări false despre atrocitățile și răscoalele armenilor...”1.

„Însemnările lui Jemal Pașa” sunt, de asemenea, pline de încercări de falsificare a faptelor, în care autorul încearcă să demonstreze că genocidul armean nu a avut loc deloc. Se știe că în procesul genocidului armean, bandele de pogromști nu au suferit pierderi, deoarece tinerii armeni din Armenia de Vest au fost înrolați în armata turcă și ulterior au fost împușcați sau distruși acolo, iar doar bătrâni, femei și copii. a rămas în orașe și sate.În plus, arme A fost confiscat de la toate familiile de armeni chiar înainte de bătăi. De aici rezultă clar că masa neînarmată de bătrâni, femei și copii nu a putut să ofere nicio rezistență serioasă pogromștilor turci înarmați până în dinți. Cu toate acestea, Jemal Pașa susține că 1 milion de turci și kurzi au murit în timpul acestor excese1 2. O declarație similară a fost repetată de unul dintre ideologii Tinerilor Turci, numele său Ziya Gökalp, care a declarat în mai 1919 în fața unui tribunal militar: „Nu defăimează neamul nostru! Nu a existat nici un masacru de armeni în Turcia, ci doar un masacru cu două părți turco-armene.”3

În istoriografia burgheză, există tendința de a justifica politica genocidului armean punând vina pe armenii înșiși. Istoricul turc modern Salahi R. Soniel4 * se opune, de asemenea, faptelor incontestabile, demult dovedite, ale exterminării deliberate a populației armene din Imperiul Otoman, încercând să prezinte deportarea și bătăile ca pe o necesitate militară apărută din vina armenilor. înșiși. Deformând realitatea, Soniel face următoarele concluzii: 1) guvernul otoman a luat doar măsuri

1 „Die Christliche Weltı”, 1919, Nr-12, S. 183.

2 „Însemnări ale lui Dzhemal Pașa 1913-1919”. Tiflis, 1923, p. 237

' „Welt des Islams”, 1964, Nr-9, S. 297.

4 „Zeitschrift fiir Gescliichtswissenscliaft*, XXI. Jahrgang, 1973,

Heft 2 S. 221-222.

137

împotriva naționaliștilor armeni; 2) numai naționaliștii activi au fost arestați și deportați; 3) Ministerul Afacerilor Interne al guvernului Tânărului Turc a interzis categoric masacrul1.

S. Sonpel încearcă în toate modurile posibile să protejeze guvernul Tânărului Turc de responsabilitatea pentru exterminarea în masă a armenilor, dând vina pe „kurzi și bandiți individuali ai bandiților". Într-un cuvânt, totul arată ca „amăgiri, calomnii, exagerări, ca niște basme groaznice ale propagandei armene răuvoitoare!”1 2.

Un proeminent orientalist modern al Republicii Democrate Germane, șeful Departamentului de Studii Balcanice de la Universitatea din Leipzig, doctorul-profesor Ernest Werner, denunță decisiv acest concept fals neștiințific. În 1973, articolul său intitulat „Ororile armene în 1915-1916 — ești o idee armeană?”3 a fost publicat într-o jurnal științific. Bazat pe o înțelegere critică a materialului faptic dintr-o poziție marxist-leninistă, dezvăluie programul criminal al guvernului Tinerilor Turci și implementarea acestuia în timpul Primului Război Mondial.

Falsificând starea de fapt, S. Sonpel încearcă să prezinte evacuarea și pogromurile populației armene „ca o necesitate militară apărută din vina însăși a armatei”4.

E. Werner subliniază pe bună dreptate că S. Sonpel nu este atât de original în argumentarea sa. „Această tortură

1 „Zeitschrift fiir Geschichtswissciischafl>>, XXI. Jahrgang, 1973, Heft 2, S. 222.

2 Ibid.

» Werner E. Die Armeiiergreuel 1915/16-eitι armenisehes Gieuohnarcheii? „Zeitschrift fiir Gcschichtswissoiisehaft>>, Banda XXI Jahr, 1973, Hoft 2.

4 „Zeitsehrift fiir Geschichtswisseiischaft>>, XXI. Jalirgang, 1973, Heft 2, S. 221.

.τιιcb să se justifice membri ai Comitetului Central și ai guvernului Tinerilor Turci în 1918 și mai târziu”, scrie E. Werner.

În general și analizând evenimentele tragice din Armenia de Vest din timpul Primului Război Mondial, E. Werner subliniază că nu este nevoie să cităm multe imagini de groază autentice culese și publicate II. Lepsnus și alți contemporani ai evenimentelor tragice din Armenia de Vest. „Opp sunt cunoscute de mult”, scrie el. Este de remarcat că S. Sonpel nu s-a obosit să le pomenească nici măcar într-un cuvânt. După toate probabilitățile, el consideră această propagandă inamică. În toate cazurile, în opinia sa, guvernul otoman nu este responsabil pentru aceste excese...”* 2.

Deci, întrebarea vinovăției pentru genocidul armean, care îl privește pe S. Sonpel „și la care încearcă să răspundă spunând că responsabilitatea marilor puteri este Rusia, Franța și Anglia, dar în niciun caz poporul turc... ”3, este eronat.

Pj ghidat de metodologia marxist-leninistă, E. Werner caracterizează acest concept prin faptul că „S. Sonpel pornește de la premisa incorectă că guvernul otoman și poporul turc erau una.”4 Criticând aspru această teză neștiințifică, E. Werner subliniază că S. Sonpel „pierde din vedere structura de clasă a „poporului imperiului”, nu observă că dictatura coruptă, nerușinată și crudă a partidului Tânărului Turc n-a avut nimic de făcut . face cu sentimente și gânduri, nevoia și sărăcia țăranii și artizanii anatolieni...”5.

În articolul său, E. Werner critică în același timp aspru conducerea Kaiserului Germania pentru

' *Zeitselirift fiir GeseliiclnswisM iiscliafl>>, XXI Jahrgang, 1973. Heft 2, S. 221.

2 Ibid, S. 223.

a lbid., S. 225.

4 Ibid.

5 Ibid.

complicitate criminală cu guvernul Tinerilor Turci la genocidul populaţiei armene. Autorul dezvăluie esența politicilor criminale ale altor puteri imperialiste în problema armeană.

În istoriografia burgheză există și o

vorbesc despre represiuni împotriva populației armene, ca un fel de răspuns la lupta de eliberare națională a armenilor și pentru orientarea lor rusă. În realitate, lupta de eliberare națională a poporului armean a fost cauzată de o opresiune grea și

violenţei la care a fost supus în Imperiul Otoman. Istoricul sovietic A.S. Silin notează pe bună dreptate că „primul care s-a ridicat... pentru a lupta pentru eliberarea lor a fost îndelung răbdător poporul armean, care a locuit într-o masă compactă vilayetele din nord-estul Asiei Mici. Armenii - locuitori ai Armeniei de Vest... au fost supuși nesiguranței

opresiunea nemiloasă și persecuția acerbă din partea autorităților turcești locale și a feudalilor, ci și a emigranților musulmani care au fost relocați aici din Turcia europeană după războiul ruso-turc din 1877-1878.”* A. S. Splin arată că arbitrariul săvârșit de feudalii turci și kurzi asupra țăranilor armeni a fost cu totul insuportabil.

Istoricul burghez englez și specialist în probleme internaționale Arnold Toynbee notează că din

Responsabilitatea pentru exterminarea în masă a armenilor revine nu numai conducătorilor Tinerilor Turci, ci și Germaniei Kaiserului. „Oricine a fost organizatorul violenței”, scrie el, „este evident că partea germană nu a încercat niciodată să reziste acestor măsuri, deși

un cuvânt a fost suficient pentru a preveni acțiunile violente, deoarece este clar că Turcia, intrând în război, a căzut complet sub stăpânirea Reichului german.

1 Silin A. Expansiunea germană în Orientul Mijlociu la sfârșitul secolului al XIX-lea. M., 1971, p. 206-207.

Guvernul Reich-ului german nu trebuia decât să-și exprime „vetoul", iar supunerea Turciei va fi garantată; Autoritățile din centrul Berlinului ar putea obliga autoritățile turce la această supunere prin reprezentanții lor în diferitele zone în care se află armenii". De remarcat că A. Toynbee, deși critică pe bună dreptate poziția Germaniei Kaiserului în problema armeană, încearcă în același timp să justifice politicile altor mari puteri,

Ziarul din New York Tribune a scris: „Ceea ce a făcut Germania este o retragere și întunericul Evului Mediu."1 2. Acuzând cercurile conducătoare ale Germaniei de complicitate la genocid, G. Fierbucher, un faimos publicist german, a scris: „ Guvernul militar german împărtășește întreaga responsabilitate pentru crimele din 1915"3.

Martor ocular al tragediei, celebrul jurnalist german Harry Sturmer acuză „guvernul german de antig. politica de mană, pentru că altfel este imposibil de calificat acțiunile Germaniei față de populația armeană"4.

În prefața traducerii în franceză a cărții lui I. Jlcncnyca „Der Todesgang des arπιenischcπ Volks", istoricul și publicistul René Pinault spune: „Guvernul german nu s-a oprit la nimic pentru a-și urmări linia politică. În cazurile în care interesele germane au fost afectate, germanii au încercat chiar să-i prezinte pe turci drept victime sărace ale armenilor."5

1 Toynbee 1. Der Mord cines λrolks. Lausanne, 1916, S. 142-143.

2 Ibid, S. 145•

3 VierbHcher H. Was die Raiserliche Regierung den deutschen Unlertanen Vcrschwiegen hat. Arménien 1915. IIamburg-Bergedorf, S. 74-75.

4 Stuermer H. Zwci Kriegsjahre în Koiislantinopol. Skizzen deutsch–Jiingtiirkischer Moral und Politik-Lausanne, 1917, S. 78.

5 *Veratspund", 19 octombrie 1945 (ziar publicat în Iran în limba armeană).

Rene Pinault scrie că influența Germaniei asupra Constantinopolului a garantat complet poziția subordonată a turcilor: „Dacă Germania nu a fost ascultată, a fost doar pentru că ea însăși nu și-a dorit asta. Wilhelm Il spune că nu a vrut masacrul armeanului, dar noi, francezii,

⅛ιo>κe.u îi răspundem. Dacă într-adevăr nu şi-ar fi dorit aceste evenimente, atunci nu s-ar fi întâmplat.”/*.

În discursul său rostit la 9 aprilie 1916 la Sorbona, preşedintele Camerei Deputaţilor franceze, Paul Deschanel, explică motivele pentru care Germania a fost interesată de exterminarea populaţiei armene din Imperiul Turc. El observă că Germania, care încă din timpul Congresului de la Berlin pregătea terenul pentru înrobirea Turciei în Est, l-a sprijinit pe sultanul turc în planul său de persecuţie a armenilor. Văzând pe armeni concurenţi serioşi care blochează calea către dominaţie în spaţiul de la Hamburg până la Bagdad, Germania a devenit complice tăcut al turcilor în organizarea pogromurilor armeneşti. Potrivit lui Deschanel, celebrul ordin al guvernului turc privind deportarea armenilor în Mesopotamia, emis chiar a doua zi după debarcarea Aliaţilor în Peninsula Gallipoli, nu a fost întocmit fără participarea directă a germanilor. Deschanel consideră că Germania ar trebui să-şi asume responsabilitatea pentru toate nenorocirile care s-au abătut asupra armenilor, deoarece, judecând după multe fapte, a fost principalul inspirator al unei serii de măsuri represive luate împotriva armenilor de către guvernul turc. Germania, ca aliat politic al Turciei, nu numai că nu a împiedicat guvernul turc să varsă sânge creştin în Armenia, dar nici măcar nu a protestat împotriva lui, încălcând astfel Tratatul de la Berlin, pe care îl semnat.

În aprilie 1917, ambasadorul SUA la Constantinopol

|1 „Veratsnund”, 21 octombrie 1915

142

Morgenthau a arătat că „masacrul armenilor a devenit posibil doar pentru că aceştia au fost lipsiţi de sprijinul puterilor Antantei şi ca urmare a convieţuirii Germaniei, care, spre veşnica ei ruşine, nu a împiedicat pogromul”1.

Proeminentul orientalist german Posef Marquart dă vina pe cercurile conducătoare germane şi pe Reichstag în special pentru genocidul armean. „Responsabilitatea care cade asupra Reichstagului este mai puţin grea”, scrie el, „Reichstag-ul ştia exact despre toate. Reichstag-ul ar putea oricând să ceară explicaţii suplimentare guvernului.”1 2.

Într-adevăr, multe personalităţi publice din Germania au făcut apel atât la Kaiser, cât şi la Reichstag, cu o cerere de a pune capăt bătăilor armenilor.

Arhivele Reichstagului german au păstrat un raport al unui deputat, fost martor ocular la masacrul armenilor, care spune: „Noi, germanii, vom fi acuzaţi de conciliere penală, orice ar fi”.

sau într-o slăbiciune abjectă dacă închidem ochii la ororile înspăimântătoare generate de urlet şi trecem peste tăcere faptele deja cunoscute în lume.

Chiar şi în afară de datoria noastră creştină comună, noi, germanii, suntem obligaţi să oprim imediat exterminarea celor mai rămase jumătate

de milion de creștini armeni. Suntem aliați ai Turciei și, cu excepția francezilor, britanicilor și rușilor, suntem singurii care avem influență acolo. Dacă ne vor reproșa măcar un singur reproș că teama și slăbiciunea noastră în fața aliaților ne-au împiedicat să salvăm femeile și copiii de la bătaie și foamete, atunci reflectarea războiului german în oglinda istoriei lumii va fi marcată pentru totdeauna cu un pată rușinoasă

1 LVPR, f Departamentul de Presă și Informații, 1917, d. 634, l. 7.

2 Marquart Jos. Dic Eiitstehiing unii WieiIcrherstelhing iler arıne-Iiischen Nailon-Berlin Schoneberg, 1919. S. 53.

Cei care cred că guvernul turc însuși, fără prea multe presiuni din partea Germaniei, va opri exterminarea femeilor și a copiilor se înșală foarte mult."1 /

La 16 august 1915, germanii care locuiesc la Kniin s-au adresat ambasadei germane la Constantinopol printr-un memoriu, în care se spunea că „îndepărtarea cenușii echivalează aparent cu exterminarea completă a armenilor. Această atitudine inumană este o pată rușinoasă de neșters asupra istoriei lumii și nu numai pentru germani, ci și pentru noi, germanii, dacă privim această problemă cu mâinile încrucișate și permitem distrugerea acestui popor."1 2.

Această declarație a fost semnată de șeful filialei Koniy a Societății pe acțiuni industriale și comerciale din Anatolia Willy Seeger, profesorul de liceu Georg Bpgel, maistrul fabricii Heinrich Janson, inginerul J. Maurer. La 15 octombrie 1915, cancelarului Reich-ului Bethmann-Hollweg i-a fost trimisă o scrisoare, semnată de personalități sociale și politice, preoți și oameni de știință. Scrisoarea-memorandum spunea că, în Armenia de Vest, autoritățile militare turce și jandarmeria exterminau în mod barbar populația armeană3 și conținea o cerere „de a rezolva situația cât mai repede posibil"4.

La 29 octombrie 1915, în numele Bisericii Catolice Germane, doctorii Wertmann şi Bachem5 au adresat şi ei o scrisoare Cancelarului. Conducătorii Germaniei Kaiser, în special cancelarul Reichului, au asigurat ipocrit publicul că „guvernul Kaiser va continua să considere în viitor unul dintre principalele sale

1 „Eingabe an (leu Reichstag" Berlin, 1933, S. 5-6.

2 Lepsius I. Deutschland und Arménien 1914–1918. Sammlung (Iiplonialisclier Akleusliicke. Potsdam, 1919, S. 135.

3 Ibid., p. 183.

* Ibid., S-188.

în Ibid., S- 189-190-

obligațiile de a-și direcționa influența pentru a se asigura că popoarele creștine nu sunt persecutate pentru credința lor. Creștinii german-κι^ pot avea încredere că, ghidat de acest principiu, voi face tot ce îmi stă în putere și voi răspunde preocupărilor și dorințelor exprimate de dumneavoastră.”1

Presa a publicat această declarație a Cancelarului alături de o asigurare din partea Ministerului Afacerilor Externe, care sublinia că „creștinii germani se pot baza pe faptul că de acum înainte guvernul german va contribui la îmbunătățirea situației supușilor creștini din Turcia și că aspiraţiile umane de a atenua nenorocirea existentă vor găsi sprijin energetic.” sprijin”* 2. Asigurările guvernului german au rămas însă doar cuvinte. În realitate, s-a întâmplat cu totul altceva.

Desigur, cercurile guvernamentale și diplomatice germane știau cu certitudine despre toate atrocitățile care se întâmplau în Turcia împotriva armenilor. Germanii aveau cele mai detaliate informații despre formele și amploarea atrocităților comise. Pe lângă toate acestea, reprezentanții diplomatici germani în Turcia informau în mod regulat Ambasada Germaniei la Constantinopol despre starea de fapt din Armenia de Vest. Astfel, într-o telegramă din 10 mai 1915, adresată ambasadei Germaniei la Constantinopol, consulul la Alep Rösler relatează că scopul guvernului turc este exterminarea completă a populaţiei armene din toate vilayetele3. Într-o altă telegramă din 26 mai, el

, *Miltcilungsblalt cler Deulscb-Arnienisclien GesseJlscIiafb- Berlin 1939, L® 5-6, S. 5; Lepsius J- Deutschland tind Arménien 1914— 1918. Sammlung dip]oroatiselıer Aklenstiicke Potsdam, 1919, S 191.

2 Jbid-

3 Lepsius J. Deutscheliland und Arménien 1914—1918. Sammlung diplomatischor Aktenstiicke- Potsdam, 1919, S. 66-

scrie că numărul familiilor armene deportate din partea de est a vilaietului, Adana ajunge la zece mii1. /

În mesajele sale, Rösler exprimă ideea că, dacă scopul deportării a fost relocarea sau evacuarea, atunci ar fi necesară o pregătire prealabilă1 2. De aici consulul face ipoteza corectă că nu vorbim de relocare, ci de distrugerea Populația armeană sub pretextul reinstalării. În telegrama sa adresată ambasadei din 3 iulie 1915, Rösler scrie direct: „S-a dat ordin de relocare a armenilor în satele musulmane din vilayetul Llepisk, adică. că de fapt ar trebui să fie distruse”3. El mai spune că „dintre armenii exilați, majoritatea covârșitoare sunt femei. În timpul relocarii, ei vor fi lipsiți de apărare și pot fi supuși violenței. Mulți copii au devenit deja victime ale acestei relocari.”4

Într-o telegramă din 18 mai 1915, consulul la Adana, Bugge, relatează că „toți armenii vilayetului Adana sunt extrem de indignați de

atitudinea guvernului. Sute de familii au fost expulzate. închisorile sunt supraaglomerate. Au avut loc numeroase crime.”5 6.

Unul dintre documentele Ministerului German de Externe intitulat „Armenii mor” (iulie 1917) precizează: „În foaierul ororilor sângeroase ale Armeniei turcești... nu este un secret pentru nimeni că pogromștii, încurajați de guvernul turc , i-a masacrat sistematic pe armeni pentru a intra în posesia lor bunuri”0. Documentul subliniază „un teribil, fără precedent în istorie

1 Lrpsius J- Deiilseliland nuil Arménien 1914 -1918. Sammhiiig diploinatisclior Aktonsliieke. Potsdam. 1919. S. 76.

2 Ibid., p. 81.

2]biιl-

4 Ibid

5 Ibid, S. 73.

6 Deutscbcs Zcntralarcbiv Polsdani. Besland Auswartiges \nit. Akten-Ne. 57569, Bl. 34.

masacru, exil al armenilor pașnici în stepele pustii ale MeSOPO-T^MII"*.

Într-un raport adresat cancelarului Reichului din 4 decembrie 1916, KoAsul din Erzurum, Schopbner-Richter exprimă o înțelegere completă a politicii Tinerilor Turci. El notează că majoritatea membrilor comitetului partidului Unire și Progres sunt de părere că „Imperiul turc este doar pentru musulmani”. „Populația non-musulmană și non-turcă trebuie convertită la islam și, acolo unde acest lucru este imposibil, ar trebui distrusă.”* 2. Scheubner-Richter subliniază că primul punct al programului Tinerilor Turci este exterminarea armenii 3.

Astfel, rapoarte ale contemporanilor, rapoarte ale diplomaților germani din Turcia, documente de la Ministerul Afacerilor Externe demonstrează în mod convingător că Germania poartă întreaga responsabilitate pentru complicitatea sa cu turcii la distrugerea populației armene din Turcia, precum și pentru faptul că nu a luat măsuri eficiente pentru a opri genocidul armean.

Într-un efort de a justifica acțiunile Turciei și politicile sale criminale, diplomații germani se referă la considerente strategice, severitatea timpului de război și recurg adesea la denaturarea deliberată a faptelor. Astfel, în raportul ambasadorului G. Vangsungem din 8 mai 1915, cancelarul Bethmann-Hollweg a fost informat că rebelii Forțelor Armate din Van s-au alăturat rușilor și, prin urmare, era imposibil să „atribuiți vina autorităților turce” 4. El se referă la surse turcești care au susținut că în luptele pentru Van au fost oameni în uniforme militare rusești printre armeni. Argumente similare au fost formulate de ambasadorul G. Wangen-

* Deiilsclies Zeiilnilarcliiv Гols<laιιι. Eeslaiifl Aiiswiirliges Aml Aklon Nr. 57569. Bl. 34.

2 Le |>sias L Deiilscliliiiiitl unti Aririeiiiieii 1914-1918· çaιntιιltιng Cliploniatisclier Akleiisliicke, Po|sdain 1919, S. 307-308.

3 Ibid.. S. 308.

4 Ibid.. S. 63-64.

joc pentru a justifica versiunea turcă că deportarea armenilor ar fi fost dictată de considerente militare și politice1.

Într-o telegramă către Ministerul german de Externe din 31 mai 1915, același G. Wangenheim afirmă: „Pentru a pune capăt spionajului armean și a preveni tot mai multe revolte, Enver Pașa intenționează să profite de armată (excepțional) situație și închiderea unui număr mare de școli armenești, interzicerea publicării ziarelor armene, expulzarea oricărei familii suspecte din centrele rebele ale armenilor în Mesopotamia. El întreabă cu seriozitate (vorbim despre Enver Paşa - Art. C.) să nu-l împiedicăm în această chestiune”1 2.

Desigur, ambasadorul nu a putut să nu înțeleagă că opinia publică mondială va condamna Germania, ca aliată al Turciei, pentru participare. Prin urmare, Wangenheim scrie: „Aceste măsuri sunt, desigur, extrem de stricte în raport cu poporul armean... Vom atenua aceste măsuri, dar nu vom împiedica fundamental deportarea. Protestele armenilor incitate de Rusia au atins asemenea proporții încât amenință existența Turciei.”3

Autorul acestor rânduri, desigur, știa bine că bărbații armeni se aflau în principal în armata turcă, iar în orașe și sate au rămas doar bătrâni, femei și copii. Cu toate acestea, el scrie: „Vă rugăm să informați dr. Lepsius și Comitetul germano-armean că, având în vedere situația politică și militară din Turcia, măsurile menționate sunt, din păcate, inevitabile.”4 La sfârșitul telegramei, Vangenheim raportează că el

1 Le |>sius J- Deutschland unð Arménien 1914—1918• Sammlung diplomatisclier Aktenstiicke. Potsdam, 1919, p. 63-64.

2 Ihid., S. 79.

3 Ibid.

„Ibid.

a informat consulii Erzurum, Adana, Alep, Liosul, Bagdad1.

Într-o altă telegramă către cancelarul Reich-ului Bethmann-Hollweg, ambasadorul G. Wangenheim notează că recent „mișcarea armeană prezintă

o imagine alarmantă, în urma căreia a trebuit luate măsuri pentru a o suprima” * 2.

Astfel, G. Wangenheim încearcă să justifice politica de genocid dusă de autoritățile turce față de armenii occidentali. Într-o telegramă din 6 mai 1915 către Ministerul Afacerilor Externe, el prezintă expulzarea și distrugerea armenilor ca „măsuri preventive extinse privind dezvoltarea mișcării armene”3.

Aceasta a fost atitudinea ambasadorului german față de tragedia poporului armean. Mulți diplomați germani staționați în vilayetele armene au arătat indiferență criminală față de masacrul armenilor, deoarece șeful lor de la Constantinopol G. Wangenheim le-a recomandat să acționeze în acest spirit.

Ambasadorul american la Constantinopol, G. Morgenthau, după o serie de apeluri nereușite adresate guvernului turc pentru a opri persecuția sângeroasă a armenilor, a încercat să recurgă la medierea ambasadorului german, dar a declarat că consideră că este „imposibil să se amestece. în afacerile interne ale Turciei”4.

Dovada complicitatei guvernului Kaiser, a diplomaților săi și a altor oficiali în exterminarea armenilor poate servi drept următoarea declarație a ambasadei Germaniei: „Măsurile opresive duse de guvernul imperial împotriva armenilor din Provincia de Est.

* Lepsius J- Dcutschland und Arménien 1914-1918. Sammlung TliplomatiscJier Aktensliicke Potsdam. 1919. S. 79.

2 lhid.. S. 59.

Ibid. S. 63.

4 Toynbee 1. Der Mord cines Volks. Lausanne, 1916, S• 145•

Anatolia este dictată de necesitatea militară și este o apărare legitimă. Guvernul german este departe de a se opune implementării lor, întrucât aceste acțiuni vizează întărirea poziției interne a Turciei și prevenirea încercărilor de diverse revolte. În acest sens, punctul de vedere al guvernului german coincide în totalitate cu interpretările date de Poartă... „*.

Nu este clar că Tinerii Turci au considerat o astfel de declarație drept permisiunea de a-și continua crimele nestingherite? De fapt, Germania Kaiserului nu numai că a justificat, dar a și încurajat masacrul armenilor organizat de barbarii turci. Având la îndemână un astfel de document, autoritățile turce nu mai acordau nicio importanță protestelor unuia sau aceluia oficial german care au avut loc la acea vreme. Dimpotrivă, în cercurile turcești conducătoare a fost răspândită ideea, iar presa a fost propagată, că germanii nu numai că au fost de acord cu bătaia armenilor, ci au susținut și aceste acțiuni. Nu o dată, atunci când reprezentanții statelor neutre din Turcia au protestat cu privire la situația greșită a populației armene, oficialii turci au răspuns: „Exterminarea armenilor este o măsură militară. Iar armata se

află sub influența germanilor – așa că, mulțumesc germanilor pentru asta.”1 2... Enver Pașa a afirmat că exterminarea armenilor a fost „cel mai semnificativ act de care era capabilă tânăra Turcie. Germanii ar trebui să ne fie recunoscători pentru distrugerea dușmanilor lor.”3

Se știe că odată ce cererea publicului progresist din Germania (de a face presiune asupra turcilor

1 Lrpsias J- DeiilscliIiUKl linii Arménien 1914-1918. Samnilung IlipioiiialisclierAkteiistiicke. Potstlain, 1919, S. 96-97.

2 Siiehsisilies Hanptslaatsarcliiv Dresda. Λuβennιιιιs |eri |ιm, Aklen Xr. 1953. Bl 77.

3 Ibiil

Un guvern pentru a-i proteja pe armeni, secretarul de stat german Zimmermann a răspuns: „Ce putem face? Până la urmă, suntem aliați ai turcilor. Dacă acești trei (Talaat, Enver, Dzhemal) nu ne ascultă părerea, tot ce putem face este să rupăm alianța. Dar nu putem face asta.” 1

Cu toate acestea, această declarație a fost făcută doar ca o diversiune. Germania, desigur, a avut toate oportunitățile de a influența politica guvernului turc în problema armeană. Acest lucru este confirmat de întregul curs al relațiilor germano-turce din Orientul Mijlociu la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În acești ani, Germania a transformat Turcia în vasalul ei. A avut o influență enormă asupra Turciei în rezolvarea problemelor politice și strategice și a controlat complet activitățile economice ale țării.Misiunea militară germană, după cum se știe, exercita controlul asupra forțelor armate turcești. S-a creat postul de Comisar al Înaltului Comandament, care a fost ocupat de generalul von Lossow. A întreținut relații strânse cu comanda armatei turce, în principal cu Enver Pașa2.

„Germania ține Turcia la mai mult de o forță fizică. nu doar „Gobain” (numele navei – St. S.) sau Zanders. A subjugat-o complet ideologiei ei moderne rușinoase, a întărit în ea cultul forței brute, și-a măgulit toate instinctele ei josnice însetate de sânge, a turnat otrava rafinatei barbarii germane în sângele turcilor brutal de primitivi și, în cele din urmă...

1 Vierhiicher U. Was die Kaiserliclie Hegicrungden (Iieutschcn Iiiterlanen versehwiegeυ hat. Anneniini I9i5. Hainburg-Hergedorf, S. 77.

Miihlmann C. Das deulsch-tiirkiscbe Waffenhiindnis. Leipzig, 1910, S. 253.

Imperiul Otoman era deja suficient de corupt pentru a cădea în brațele germane”.

O evaluare similară a aceloraşi evenimente a fost făcută de academicianul E. Tarle: „Un cuvânt din partea autorităţilor germane a fost suficient pentru a-i opri pe ambii lideri ai bătăii - Talaat Paşa şi Enver Paşa. Dar demnitarii de la ambasadă nu au rostit acest cuvânt. Dimpotrivă, ei s-au comportat în aşa fel încât Tinerii Turci să fie destul de încrezători că guvernul german va simpatiza cu modul lor de acţiune.”1 2.

Germania Kaiserului nu a luat nicio măsură pentru a opri săvârşirea ilegalităţii, deoarece interesele imperialiştilor germani au coincis cu planurile criminale ale Tinerilor Turci împotriva populaţiei armene din Turcia.

După ce s-a convins în sfârşit de orientarea rusă a armenilor, Germania Kaiserului a fost pe deplin de acord cu planul de exterminare a întregii populaţii armene din Imperiul Otoman. Poziţia anti-armeană a Germaniei s-a datorat intereselor sale economice, politice şi militare din Orientul Mijlociu şi Caucaz. Considerând populaţia armeană un sprijin important al politicii ruse în Turcia, cercurile conducătoare germane au căutat eliminarea acesteia prin orice mijloace.

În politica externă a Kaiserului Germania, ideea „Armeniei fără armeni” a ocupat un loc special. Călăuzit de această idee, consulul german la Alep Hoffmann, într-o telegramă din 18 octombrie 1915, trimisă ambasadei germane la Constantinopol, a propus organizarea „relocarii armenilor în Siria şi în alte ţări”3.

1 Mandelstam A. Puterea tânărului turc. M., 1915, p. 67.

2 Tarle E. Europa în epoca imperialismului. 1871-1919, M.-L. 1928. p. 391.

3 Lepsius J - Germania şi Armenia 1914-1918. Colectarea documentelor diplomatice. Potsdam 1919, p. 169-

În efortul de a-şi atinge obiectivele, Germania nu numai că nu a protestat împotriva acţiunilor sângeroase ale autorităţilor turce, dar le-a şi aprobat oficial. Acest lucru este dovedit de un memoriu al Ambasadei Germaniei către Marele Vizir al Turciei din 4 iunie 1915.1 Într-o telegramă adresată Ambasadei Germaniei din 18 octombrie 1915, consulul la Alep Hoffmann a notat că „consimţământul Germaniei la acest masacru a devenit cunoscut. . nu numai tuturor creştinilor, ci şi... înzestrarea musulmană a ţării”* 2.

I. Lepsnus şi alţi misionari germani din Turcia, prin intermediul ambasadei germane, au cerut de mai multe ori conducătorilor Germaniei Kaiser să ajute la prevenirea genocidului armean. În acest scop, de exemplu, ambasadorului Wangenheim i s-a cerut să deschidă consulate în Van, Bagsha şi alte locuri care să-şi asume sarcina de a-i proteja pe armeni. Cu toate acestea, ambasadorul nu numai că a respins aceste propuneri, ci i-a transmis cancelarului, prin intermediul unuia dintre diplomaţii săi, Schwartz, că Turcia va percepe un astfel de demers ca o

ingerință în treburile sale interne, mai ales că populația turcă avea o opinie nefavorabilă față de armeni3. .

Așadar, speranța unei posibile protecție a intereselor armenilor de către consulatele germane a fost doar o iluzie. Până atunci, consulatele germane țeseseră toate provinciile asiatice ale Turciei ca o rețea. Se aflau și pe teritoriul acelor regiuni unde a avut loc masacrul și deportarea populației armene. Ghidați de instrucțiunile de la „cartierul lor general” din Constantinopol, diplomații germani au arătat o crudă indiferență față de situația armenilor, iar germanii con-

, Lepsius J. Deutschland unti Arménien 1914—1918. Snmmlung diplomatischer Aktenstiicke. Potsdam, 1919, S. 96 -97.

2 Ibid., S. 169-

3 Ibid., p. 82-83.

Curtea din Trebizond Bergfeld a recunoscut chiar masacrul armenilor ca o necesitate, justificându-l prin faptul că armenii erau neloiali guvernului turc, sprijineau Rusia și contribuiau la mașinațiunile acesteia...1.

Doar contele V. Chetternkh, care a servit ca ambasador la Constantinopol, a luat o poziție umană în această problemă. El, în măsura în care a putut, a încercat să atenueze situația, să găsească soluții de compromis care, fără a afecta interesele politicii Germaniei în Orientul Mijlociu, ar contribui într-un fel la îmbunătățirea situației armenilor. V. Metternich a făcut apel în repetate rânduri cu proteste la autoritățile turce pentru a opri producția de anvelope armenești. El s-a opus închiderii orfelinatelor armenești, înlăturării fetelor armenești în hareme, trimiterii băieților armeni în orfelinatele turcești și împotriva convertirii forțate la islam.

În decembrie 1915, V. Metternich a apelat la cancelarul Reich-ului Bethmann-Hollweg. Menționând că „nu există niciun beneficiu de pe urma protestelor, iar promisiunile turcilor că noi persecuții ale armenilor nu vor avea loc sunt neconvingătoare și lipsite de sens”, ambasadorul a considerat că „sunt necesare măsurile cele mai stricte pentru a le preveni, că... dacă nu ne hotărâm să recurgem la măsuri militare decisive, atunci vom fi martori oculari la faptul că protestele noastre nu numai că nu ajută, ci și înrăutățesc situația, iar aliatul nostru va continua masacrul.”1 2.

Ambasadorul a avut o întâlnire cu Epwer Passy și Khalil Bey și i-a informat că expulzarea și distrugerea armenilor provoacă nemulțumire și îngrijorare în cercurile largi ale publicului din Germania și alte țări străine. Turcii au încercat însă să justifice represiunile împotriva armenilor pe motive de necesitate militară.

1 Toynbee A. Der Mord eɪnes Volks-Lausanne, 1916, S. 145•

2 Lepsius J. Deutschland uɪɪd Arménien 1914–1918 Sanunlung diplomalischer Aktensliicke. Polsdam, 1919, S 202.

În 1916, Wolf Metternich a pus problema necesității de a organiza asistența din partea misiunii germane pentru armenii orfani. O propunere similară a fost făcută și de consulul de la Damasc, Loitved1, dar autoritățile turce, chiar înainte de Jemal Pașa, au împiedicat organizarea asistenței armenilor, percepând-o ca ingerință în treburile interne ale Turciei. V. Metternich a mai sugerat „exprimarea nemulțumirii în presă cu privire la persecuția armenilor”1 2.

Cu toate acestea, astfel de proteste nu au primit aprobarea cuvenită în cercurile oficiale germane. Secretarul de stat al Ministerului german de Externe von Jagow și-a exprimat nemulțumirea față de poziția lui Metternich cu privire la problema armeană. Vorbind la o ședință a Reichstag-ului, el a spus: „Ambasadorul nostru (vorbim despre Wolf Metternich - St. S.) a mers atât de departe încât a stârnit indignarea Marelui Vizir și a Ministrului de Interne. După trei luni de stat în funcție, acești miniștri au spus că, se pare, în afară de a-l enerva pe chestiunea armeană, ambasadorul nu mai avea ce face aici... Alory să spună că am făcut tot ce am putut. Ultima soluție care a rămas a fost să lichidăm alianța noastră cu Turcia. Trebuie să înțelegeți că nu putem lua o astfel de decizie. Oricât de... plângem soarta armenilor, ne sunt mai dragi fiii și frații noștri, care și-au vărsat sângele prețios în lupte grele, iar ajutorul turcilor ne este mai necesar decât armenilor... Trebuie să fiți de acord că putem merge prea departe și să denunțăm alianța noastră cu turcii, a căror nemulțumire le-am provocat deja prin protestele noastre constante pe problema armeană.”3

1 Lepsius I. Deutschlaiid uɪɪd Arménien 1914–1918· Sammlunç Iliploinatischer Aktenstiicke. Potsdam> 1919> S. 250.

2 ɪɪ)id-, S. 202.

3 lbid., S. 294

După această critică din Reichstag, V. Metternich, desigur, nu a mai putut continua să lucreze ca ambasador. Curând a fost înlăturat, iar succesorul său von Kühlmann, spre deosebire de el, nu era deloc înclinat să apere interesele armenilor1.

Dintre diplomații germani, consulul german la Alep, Rösler, s-a remarcat și prin obiectivitatea și umanitatea sa. Într-o scrisoare către cancelarul Reich-ului Bethmann-Hollweg din 16 noiembrie 1915, Rösler a criticat informațiile false despre situația armenilor publicate în ziarul Norddeutsche Allgemeine Zeitung. El scrie: „Nu intenționez să apăr o parte sau să scriu împotriva celeilalte, dar consider că este de datoria mea... în cadrul serviciului meu să prezint evenimentele așa cum sunt cu adevărat”1 2.

Angajații germani care lucrează în Armenia de Vest au aderat la poziția umanității și justiției în problema armeană. Astfel, locotenent-

colonelul forțelor armate ale Germaniei Kaiserului, Ernest Parag-vpn, și-a exprimat indignarea față de barbaritățile turcești demisionând din funcție. Într-o scrisoare adresată lui Khalil Bey, acesta scrie cu indignare despre atrocitățile forțelor armate turcești împotriva populației armene3.

Cu toate acestea, după cum sa menționat deja, acestea au fost doar manifestări izolate ale umanității persoanelor private individuale, deși dețineau funcții oficiale. În general, politica Germaniei Kaiserului a avut ca scop să tacă despre genocid în cuvinte și să-l susțină în fapt.

După cum demonstrează numeroasele rapoarte din Germania

1 Lepsius J. Deutschland und Arménien 1914—1918. Sammlung dıplomaliseher Aklensliicke. Potsdam, 1919, S. 325.

2 Ibid., p. 192-194.

3 Ibid., p. 441-446.

Mai diplomații, conivența lor cu nelegiuirea și cruzimile care au fost comise împotriva populației armene se explică prin orientarea rusă a acesteia din urmă. Politicienii germani i-au văzut pe armeni ca dușmani atât ai Turciei, cât și ai Germaniei Kaiserului. De aceea, uneori chiar au încurajat acțiunile autorităților turce. Astfel, tipomatul german Wilhelm Schwendler, într-o scrisoare din 30 august 1915, adresată consilierului privat la Constantinopol, dr. Beutler, afirmă că „armenii, pe care asupritorii turci i-au disprețuit de mult, s-au arătat în acest război ca trădători. și dușmanii Germaniei. Opp a încercat în toate modurile posibile să ofere asistență și asistență adversarilor noștri, sute dintre ei au trecut de bunăvoie de partea armatei ruse, iar când rușii au intrat în provinciile turcești, locuite predominant de armeni, aceștia din urmă s-au unit imediat cu ei. și i-a atacat pe turci, care au fost uciși în cel mai groaznic mod. Prin urmare, OIP (Armenii—Sf. S.) sunt și ei dușmanii noștri și nu avem de ce să punem în joc tovarășia turcească de care avem atâta nevoie, din cauza lor.”1

Un martor ocular al armenilor, Grigory Palakyap, una dintre figurile marcante ale Bisericii Armene din Armenia de Vest, citează numeroase cazuri de reprezentanți ai intelectualității armene care au apelat la oficialii germani cu cereri de protecție. Răspunsul la ei a fost: „Voi, armeni, meritați o pedeapsă atât de grea. Da, orice stat ar fi procedat exact la fel în raport cu supușii săi răzvrătiți!”* 2. Iar armenii, care au cerut azil ofițerilor germani, au fost predați trupelor turcești3.

Încercând să se justifice în fața publicului, germanului

' Sachsisclies Haiiplstaatsarcliiv Dresda, Aiipenniinisteriuni Ak-ten-Nr. 1952, Bl. 20-21.

2 Palakyap G. Armenian Golgotha, Paris, 1959, vol. 2, p. 36 (în armeană).

3 Ibid., p. 37-38.

Acești diplomați au falsificat și denaturat adesea evenimente și fapte reale. Astfel, într-un mesaj primit de Ministerul German de Externe de la Trebizond în 1915, se afirma că „Armenii ruși, după ce au creat bande, luptă nu numai împotriva turcilor, ci comit și cele mai grave atrocități împotriva musulmanilor. Mii de musulmani care fugeau de ei au ajuns aici și au fost trimiși în principal în interiorul țării. Poveștile suferinței lor îi pot întoarce chiar și pe nemusulmani împotriva armenilor ruși. Mai departe, în acest mesaj s-a afirmat că în Trebizond „a fost descoperită o conspirație împotriva Tinerilor Turci, iar răscoala armenilor din provincia Van, evident, precum și demonul violenței din alte regiuni ale Turciei, i-au determinat pe genial Poartă să ia măsuri excepționale împotriva armenilor” * 2.

Ambasadorul german Wangenheim a încercat și el să speculeze zvonurile răspândite de autoritățile turce cu privire la răscoala ridicată de armeni la Adana, deși consulul german i-a spus de la Adana că acolo nu este răscoală, totul era calm și domnea ordinea3.

În 1921, ziarul Deutsche Allgemeine Zeitung a publicat un articol al șefului de stat major al armatei terestre turcești, Bronzart von Schellendorff, în care se afirma că armenii, fără niciun motiv, s-au răzvrătit împotriva turcilor și au organizat pogromuri atât de groaznice încât turcii au fost forțați. , pe baza securității țării, să-i plaseze în lagăre de concentrare, pentru care s-a ales o zonă fertilă, și că ministrul a făcut tot posibilul pentru ca situația armenilor din lagăre să fie cât mai bună...” 4.

ɪ Sachsisclies Hauplstaatsarcliiv Diesden. Λuβenministerium, Ak-Ien-Nr 1952, Bl- 13-

2 Ibid., Bl. 14.

3 Lepsius I. Deulscliland nud Arménien 1914-1918. Sanimluiig diplomatischer Aktenstiicke, Potsdam, 1919, S. 88-

4 „Deutsche Allgemeine Zeitung”, 24-iunie 1921.

A fost prezentată și o versiune despre o conspirație revoluționară existentă între armeni, organizată de Rusia1.

Faxurile indică faptul că personalul militar german, precum și Statul Major General al Armatei Germane însuși, poartă o responsabilitate considerabilă pentru atrocitățile comise împotriva armenilor în Turcia.

Totuși, din când în când ambasada Germaniei la Constantinopol a făcut încercări de a justifica activitățile misiunii sale militare. Astfel, unul dintre proeminenții diplomați germani Radowitz a asigurat în

scrisoarea sa către cancelarul Reich-ului Bethmann Hollweg că șeful misiunii militare germane în Turcia, Liman von Sander, s-a opus reinstalării armenilor, în special, ar fi protestat împotriva expulzării. a armenilor din Smirna3. Și Liman însuși în iunie 1921, în timpul procesului lui S. Teyliryap, a încercat să se justifice în fața publicului. În declarația sa, el a căutat să demonstreze că în perioada genocidului a jucat rolul de protector al populației armene din Imperiul Otoman4.

În acest sens, mărturia sa la procesul lui Soghomon Teplirian de la Berlin în 19215 6 prezintă un interes semnificativ.

1 AVPR, f Departamentul de Presă și Informații, 1917, d. 634, l. 78.

2 Marquart Jos. Die Entstehung und Wiederherstellung der ar-menischen Nation, Berlin-Schoneberg, 1919, S. 53•

3 Lepsius J. Deulschlaiid und Arménien 1914-1918. Sammlung (Iipiomatischer Aktensliicke. Fotsdam, 1919, S. 300-301.

4 „Der Prozeβ Talaat Pascha. Stenograpliisclier Prozeβberichte mit oincm Vorwort von Armin T. Wegner und einem Anhang", Ber-

lin, 1921, S. 61-63.

6 La 2-3 iunie 1921, a avut loc la Berlin un proces al studentului armean Soghomon Tehlirian, care la 15 martie 1921 la Charlottenburg (Berlin) l-a ucis pe Ta-laat Pasha cu o împușcătură de pistol. Tribunalul din Berlin l-a achitat pe S. Teilpryap. (vezi I>er Prozeβ Talaat Pascha. Stoiiographiselicr I rozepbericlit mit eineni Vorwort von Annin T. Wegner und einem Aiiliang." Berlin, 1921, S-127; "Der Cristliche Orient", 1921, Nr. 1/3, S. 14.).

Generalul Zandere a încercat în discursul său să văruiască complicitatea criminală a comandamentului german în pogromurile populației armene din Turcia și să transfere responsabilitatea pentru aceasta în întregime asupra turcilor1. Adevărat, principalii participanți la luptele de pe frontul caucazian au fost turcii, și nu germanii, dar cine nu știe că turcii au acționat în strictă conformitate cu instrucțiunile consilierilor și conducătorilor militari germani. Zandere a încercat în toate modurile posibile să explice acțiunile comandamentului turc ca măsuri explicate prin faptul unui război religios și care ar avea ca scop doar distrugerea religiei creștine ostile islamului. Pentru a-și susține cuvintele, Zandere a citat exemple care indică rezistența comandamentului german la planurile criminale ale turcilor. Una dintre ele a ilustrat „activitatea nobilă a comandamentului german”: ordinul lui Enver Pasha de a exclude ofițerii evrei și armeni din unitățile generalului de armată Sanders nu a fost îndeplinit de comandamentul german și personal de generalul Sanders. Zandere a dat un alt exemplu. Domnitorul orașului Smirna a ordonat evacuarea a 600 de femei și copii armeni și numai datorită intervenției sale, generalul Sanders, aceste femei și copii au fost salvați1 2. Să remarcăm că au existat într-adevăr ■fapte

individuale ale discursurilor făcute de comandamentul german în apărarea armenilor. Dar aceste cazuri izolate nu au fost, desigur, capabile să schimbe radical direcția politicii guvernului Tânărului Turc.

Cercurile guvernamentale germane au încercat să convingă publicul european că premierul german...

1-----------

1 "Der Prozeβ Talaat Pascha• Stenograpliisclier Prozeβbericht mit einem λ7orwort von ʌrmin T. Wogner und einem Anliang." Berlin, 1921, S. 61.

2 Ibid., p. 62.

Periya nu este responsabilă pentru evenimentele triste din Armenia de Vest. Acest lucru a fost realizat prin publicarea unei colecții în mai multe volume de documente de la Ministerul Afacerilor Externe al Kaiser Germany1. Culegerea de documente diplomatice sus-menționată în 40 de volume a fost întocmită la un moment dat de celebrii experți speciali în afaceri internaționale Timme, Lieidelsoy-Bartholdi și Lensius, în numele Ministerului Afacerilor Externe german. Compilatorii colecției au luat de fapt calea apologeților imperialismului. Ei nici măcar nu ascund faptul că scopul principal al politicii imperialismului german la acea vreme era expansiunea economică și teritorială, achiziționarea „spațiului de locuit”. Ele justifică creșterea militarismului german prin poziția geografică a Germaniei în Europa.

Colecția și-a propus să văruiască politica externă agresivă a Germaniei Kaiserului, să înlăture din aceasta responsabilitatea pentru politica penală în problema armeană și complicitate la genocidul armean de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cu toate acestea, complicitatea criminală a Kaiserului Germaniei la genocidul armean din Imperiul Otoman a fost atât de evidentă încât chiar și documente tendențios selectate despre problema armeană, publicate în 2, 6, 9, 10. 12 (1. 2). 14 (I. 2), .30, 34, 38 volume, nu poate înlătura vina cercurilor conducătoare ale Germaniei pentru participarea la bătăile populației armene.Compilatorii colecției încearcă să transfere vina pentru politica rușinoasă. al Germaniei asupra lui Wilhelm al II-lea, cercul său interior și să văruiască acțiunile guvernului, monopolurile și clicurile militare ale Germaniei Kaiserului.

Diplomații Kaiserului erau foarte îngrijorați de faptul că publicul german nu va putea vedea *2

1 «Die C | roβp PoIitik dcr Europaischen Kabinette 1871 -1914. Saiiiinlung der diploiiiatischen Akten des Auswartigen Anites>. Bd.

2, 6. 9. IO. 12, 71,2). 14<1,2λ 30, 34. 38, Berlin, 1922 1926.

evenimente sângeroase în adevărata lor lumină, pentru ca informaţiile despre unanimitatea germanilor și turcilor în problema armeană să nu se scurgă în presă.' Autorităţile guvernamentale germane au primit în mod repetat instrucţiuni de a informa „presa germană că noi (adică germanii - art. C) suntem complet neimplicaţi în activităţile guvernului turc;” privind exterminarea în masă a armenilor”2 2.

Faptele reale despre situaţia armenilor au fost, de regulă, tăcute. Așa că lui I. JIencnycy i sa interzis să publice o carte de referinţă care să conţină informaţii despre adevărata stare a lucrurilor din regiunile armene.

În 1916, un ordin special din partea guvernului Germaniei Kaiserului a pus capăt discuţiei despre așa-numitele „ororile armene” din presa germană3. Cenzorul german a dat și o explicaţie corespunzătoare. S-a remarcat că „aceste probleme privesc administraţia internă turcă și noi, pentru a nu pune în pericol relaţiile noastre de prietenie cu Turcia, ar trebui chiar să ne abţinem să le luăm în considerare. Prin urmare, trebuie să păstrăm tăcerea. Dacă Germania va fi acuzată ulterior în străinătate de complicitate la bătaie, poate că va trebui să începem să discutăm această problemă, dar cu cea mai mare prudenţă și reţinere, dovedind că turcii au fost provocaţi de armeni. Cel mai bine este să tăcem în chestiunea armeană.”4

Anumite agenţii de presă germane au încercat adesea să prezinte cazul ca iniţiatorii

* <Die Clirislliclie LeVeII”. Ewaiigelisclie Genieiideblatt für gebìlde-Ie aller Sliinde. 1919. Xr. 12, S 184.

2 Lepsius J- Deiitsclilaiid iɪnd Arménien 1914—1918. Sammluiig di | doɪnaliselɪe |• Akleiisliicke. Polsdain. 1916, S. 112

3 Siiclisiselies Ilauplslaalsarcliiv Dresdin, Auβenministerium, Ak-ten—Xr- 1952, Hl- 33.

4 Murquart Jos. Die Enlstehung und Wiederlierstellung der ar Iiieiiisclien Nation, Berlin-Sehoneberg, 1919, S• 48.

Giganţii nu erau turcii, ci armenii. Astfel, unul dintre mesajele apărute în presă spunea: „În timp ce instigatorii propagandei armene se complac cu înverșunare la calomnii îndreptate împotriva turcilor ca persecutori imaginari ai poporului armean, bandele de compatrioţi continuă cu nu mai puţină amărăciune opera de distrugere îndreptată împotriva populaţia musulmană din provinciile răsăritene Transcaucazia”1.

În problema genocidului armean, Rusia a luat o poziţie direct opusă Germaniei. Dacă genocidul armean corespundea planurilor politice specifice ale Kaiserului Germaniei, atunci Rusia era interesată să câștige simpatia armenilor și să-și întărească influenţa în regiunile armene ale imperiului turc. De aceea s-a opus genocidului. Astfel,

exprimând adevărata poziție a Rusiei în această problemă, ambasadorul Rusiei la Constantinopol M. Gere în mesajul său către ministrul Afacerilor Externe S. Sazonov scria că „ar fi de dorit să se ia măsuri hotărâtoare pentru a preveni un masacru provocat doar asupra adversarii noștri pentru a deturna simpatiile armenilor din Rusia”* 2.

Cu toate acestea, niciuna dintre marile puteri nu a luat măsuri semnificative pentru a preveni genocidul armean și pentru a rezolva problema armeană. În mod obiectiv, imperialismul internațional nu numai că nu a împiedicat exterminarea în masă a armenilor, dar a contribuit la aceasta.

În acest sens, revista „Der Orient” scria la figurat că „puterile europene nu ar vedea în nicio altă oglindă reflectarea adevăratei lor chipuri, ca în tragedia poporului armean”3.

j DeuLsehes ZeiHralardiiv. IIislorisdie Milciliuig 11 Merseburg, Hesland 77, NE. fZeιιlralbiiro) S. Sachen. Xklen-Nr 597, Bl-11.

2 AVPR, f. Politarchiv, 3465, l. 125.

3 „Der Orient”, Pα(sdaιιι. 1927, Noveniher Dereinber. S. 128.

În Statele Unite, genocidul populației armene, partidul naționalist burghez Dashnaktsutyun, prin activitățile sale, a trădat interesele naționale ale poporului armean.

Unii istorici explică acțiunile politice ale Dashnak-ilor ca rezultat al miopie politice și al lipsei de experiență. Această viziune este fundamental eronată, din moment ce liderii Dashnak erau în esență dușmani de clasă ai poporului armean muncitoresc.Nu este o coincidență că partidul Dashnak s-a transformat în cele din urmă într-un partid contrarevoluționar și, până în prezent, își continuă activitățile anti-populare în străinătate, slujind interesele imperialismului.

§ 4. PUBLICITATEA PROGRESIVĂ A GERMANII ÎN CELTE ȚĂRI ÎN POZIȚIA DE PROTECȚIE A INTERESELOR POPORULUI ARMEN

Bătăile și fărădelegea comise împotriva armenilor de către Turcia, care s-au intensificat mai ales odată cu declanșarea Primului Război Mondial, au atras atenția profundă a publicului german asupra situației greșite a armenilor. În timp ce poziția Germaniei oficiale în această problemă poate fi definită ca o complicitate rușinoasă, poziția publicului progresist german a fost exact invers. Ea a vorbit cu sprijinul deplin și activ al populației armene din Imperiul Otoman.

În primul rând, ar trebui să ne oprim asupra poziției aripii de stânga a Partidului Social Democrat German, în special asupra activităților Rosei Luxemburg și Karl Liebknecht.

Social-democrația germană s-a opus cu hotărâre genocidului armean, considerându-l drept una dintre manifestările politicilor imperialiste din Orientul Mijlociu.

Rosa Poxembourg a participat la expunerea lei a politicii în lucrarea sa „Criza social-democrației”.

Figură marcantă în mișcarea socialistă internațională, unul dintre liderii clasei muncitoare germane, Karl Liebknecht, i-a susținut activ pe armeni, expunând esența politicilor imperialismului german. Referindu-se la „misiunea eliberată...lhoπ a Germaniei”, K. Liebknecht ipieal: Este aceasta Germania în rolul de „eliberator al cărbunilor popoarelor?”... Germania, sub jugul căreia polonezi, danezi și Alsacienii geme; I'srmtnia, care în 1910 a vândut Persia lui Apglnp și Rusiei la lanini din Potsdam pentru o bună compensație -Ii a fost un slujitor al Ts-'.MJ din timpuri recente, ajutând și Ryu-tatăl chinuiește pe i sclavi, a, și...'. Ascuțind ipocrizia imperialiștilor germani, el vorbește cu ironie despre „eliberatorul Germaniei, „aliatul și prietenul fidel al Austriei, care a suferit doar violența și asuprirea nenumăratelor popoare pe care ea le-a întemeiat.”3 .

La 11 ianuarie 1916, K. Liebknecht a vorbit într-o întâlnire

Iiini al Reichstagului cu următoarea cerere. „Știe domnul cancelar Reich că în timpul războiului actual din HMiep iii turc aliat, populația armeană în sute și mii a fost evacuată din casele lor și a fost exterminată? Ce pași a făcut cancelarul Reich-ului pentru Uniunea Aliată? TsKP.m de către guvern, astfel încât să li se acorde garanții corespunzătoare pentru a îmbunătăți situația părții rămase a populației armene și a interzice repetarea unor astfel de orori?”4.

Luxemburg V. Aiisgewiihlte Reden unii Scliriftcn. Berlin, 1951. EĬ· I. SS. 295 297.

2 Liebknecht K. Procesul meu conform documentelor., ∏r 1918, p. 54.

3 Ti. aceeași

4 / Iebniiechl K. Gesaminelle Heden inul Scliriften Bd. HIV. Berlin. 196G, art. 438.

565

Pentru a răspunde la această întrebare, președintele Reichstag-ului a dat cuvântul regentului departamentului politic al Ministerului Afacerilor Externe, dr. von Stumm, care prin discursul său a încercat să justifice acțiunile criminale ale tinerilor turci și ale cancelarului german. , deși în același timp a fost nevoit să admită faptul „relocarii populației armene într-un nou loc de reședință”1. El a văzut motivul acțiunilor împotriva armenilor în „intrigile scandaloase... ale adversarilor”1 2.

Expunerea politicii imperialiste a Kaiserului Germaniei în problema armeană a fost exprimată și într-una dintre scrisorile lui Karl Liebknecht către „Ligii Spartacus”.

Într-o scrisoare intitulată: „Mica cerere a lui Liebknecht” din 27 ianuarie 191G, autorul scrie: „Guvernul turc a organizat un masacru

teribil al armenilor. Lumea întreagă știe despre asta și peste tot în lume dau vina pe Germania pentru asta, pentru că la Constantinopol ofițerii germani dau ordine guvernului.”3

K. Liebknecht a subliniat că „Germania este un aliat al Turciei, care și-a pătat mâinile cu sângele armenilor și în timpul acestui război și-a sporit nemăsurat păcatul comitând cel mai crud masacru al nefericitului popor armean...”4.

Ca urmare a cererilor și discursurilor lui Karl Liebknecht, Reichstag-ul a trimis în februarie 1916 o delegație a mai multor deputați ai săi în Turcia, care a sfătuit guvernul turc să oprească persecuția și convertirea forțată a armenilor la islam și, de asemenea, să organizeze întoarcerea armenilor în locurile natale5.

1 Liebknecht K. Gesaiiiinelle Reilru inul Sclirifieii Bd Vili.

Berlin. 1966. S. 438

2 Ibid.

3 Ibid., S. 462.

4 Liebknecht K. Muii proces conform documentelor, ∏r.. 1918. p. 54.

5 Arhiepiscopul Zaven. Patriarhul BocnoMiniainin. Documente și dovezi, Cairo, 1947, p. 166 (în armeană).

În cercurile publicului progresist din Germania, a existat ideea de a ajuta armenii prin crearea unei „societăți germano-armene”. A fost publicată o proclamație prin care se cere crearea acestei „societăți”. Apelul a fost semnat de Dr. Jleiciiyca, profesorii Markvert și Gase, Pastor Stir, Dr. Grnnfeld, Avetik Nsaakya și alte personalități politice și publice cunoscute, nuca gels, artiști, ofițeri, clerici și alții.

În iunie 1914, a avut loc prima ședință a acestei „Societăți”, Dr. I. JIen-sius a fost ales președinte, iar Dr. Rohrbach și Dr. Greenfeld au fost aleși ca adjuncți ai săi; grefieri - Shtir și Isahakyan și trezorerie - Dr. Hayranyan. La întâlnire au fost formulate sarcinile noii societăți, care au constat în promovarea ideilor corecte și obiective despre poporul armean din Germania și poporul german din Armenia, întărirea legăturilor culturale și a cooperării dintre Germania și Armenia și dezvoltarea contactelor personale între germani și armenii.

„Societatea” a început cu nerăbdare să îndeplinească sarcinile care i-au fost încredințate și, în curând, a fost publicat primul număr al revistei „Mesrop”, numit după fondatorul limbii scrise armeane Alecpona Mashtots. Revista a fost publicată în armeană și germană.

Curând, „Societatea” s-a confruntat cu sarcini de natură politică: ambasada Germaniei la Constantinopol a invitat conducerea societății să influențeze armenii turci pentru ca aceștia să rămână loiali Turciei.

Conducerea „Societății” a fost de acord cu această propunere, cu condiția ca Ministerul German de Externe să dea asigurări oficiale că după încheierea războiului va întreprinde punerea în aplicare a reformelor armene, pe care Turcia a refuzat să le realizeze. Aceasta este o asigurare de la

nici Germania a fost semnat de secretarul adjunct de stat Zimmerman.

Cercurile guvernamentale au făcut alte încercări de a folosi „Societatea germano-armeană” în propriile lor scopuri. În același timp, ei și-au pus speranțe speciale în principal asupra Dashnak-ilor care au devenit membri ai „Societății”. „Societatea” a jucat un rol semnificativ în protejarea populației armene, în lupta împotriva violenței, ultrajelor și atrocităților.

Trebuie remarcate în special meritele președintelui „Societății”, o personalitate publică proeminentă din Germania I. Lepsius, a cărui viață întreagă a fost dedicată cauzei protejării poporului armean. În anii 90 ai secolului al XIX-lea, a scris cartea mai sus amintită „Armenia și Europa”1 2, dedicată problemei armene în Imperiul Otoman. În 1916, a apărut o altă lucrare a lui I. Lepsius, „Raport asupra situaţiei poporului armean din Turcia”3. Mai târziu a fost republicată sub titlul „Moartea poporului armean”.4 Cartea conținea informații atât de incriminatoare despre situația populației armene din Turcia încât, după publicarea ei, autoritățile germane au început să-l persecute pe I. Lepsius, iar acesta a fost obligat să-l părăsi Germania.

În aprilie 1918, „Societatea germano-armeană” a trimis o declarație Reichstagului, care sublinia că „doar Germania este capabilă să pună capăt acțiunilor distructive ale turcilor. Ea trebuie să-i forțeze să nu mai distrugă un întreg popor”. Declarația a subliniat ideea că „vorbim despre viața și moartea unei națiuni creștine capabile, despre culturale de neînlocuit.

1 Werfel F. Di<' vienig Tage des Musa Dagh. Berlin-Wien-Leipzig, 1933, erster Band, S-224-

2 Lepsius I. Ariuenien und Europa- Berlin, 1896-

s Lepsius 1. Raport despre situația poporului înarmat din Turcia - Potsdam, 1916-

4 Lepsius I. Procesul morţii săracilor. Biticlit despre soarta oamenilor săraci din Turcia în timpul războiului mondial. Potsdam, 1919.

valorile. 11, în același timp, vorbim despre interesele viitoare ale poporului german și despre reputația sa ca națiune creștină.”1 Pentru a afla poziția actuală a Germaniei în problema armeană, societatea s-a adresat Ministerului Afacerilor Externe german cu solicitarea de a-i furniza documentele relevante. În decembrie 1918, președintelui Societății, dr. I. Lepsius, a primit corespondența ministerului pe

problema armeană. Ulterior, a fost publicată de I. Lepsius ca o carte separată intitulată „Germania și Armenia. 1914-1918.”1 2. Cartea conţinea corespondenţă diplomatică şi documente referitoare la genocidul populaţiei armene din Turcia şi complicitatea ruşinoasă a Kaiserului Germaniei în această chestiune. Nu este de mirare, așadar, că cartea a fost interzisă de cenzură. Cartea a II-a, publicată în 1919. Lepspus „Germania și Armenia 1914-1918”. conţine aproape cinci sute de documente diplomatice privind problema armeană. Prefața extinsă a autorului caracterizează evenimentele care au fost direct legate de soarta armenilor în timpul Primului Război Mondial. Anexa la qiga conține materiale suplimentare care indică situația populației armene din Imperiul Otoman. Încercând să înțeleagă motivele apariției unui fenomen atât de complex în natura și consecințele sale precum chestiunea armeană, I. Lei-Ciiyc a considerat-o un produs al diplomației europene. El a subliniat că „pe tabla de șah diplomatică... armeanul a servit drept pion care putea fi mutat înainte, sacrificându-l. Principiile umaniste, „patronajul creștin” sunt doar o mască. Korjii în 1895 Abdul Hamid al II-lea a semnat programul de reformă prezentat de Anglia, Rusia și Franța

1 *Sesizarea German-Arjnenischcii Cesellsrhafb>. Berlin. 1939, nr. 5-6, p. 7.

2 Lepsius J. Deiilscliland și Armenia 1914—1918. Colecția Cliploinatiselier AktctislQcke. Potsdam, 1919.

Tspsy și, ca un fel de răspuns la aceasta, a organizat imediat masacrul armenilor - Lordul Salisbury a declarat că pentru Anglia problema armeană a fost soluționată. Prințul Lobanov i-a spus sultanului că nu are de ce să-și facă griji cu privire la implementarea reformelor în Armenia de Vest... Rezumând aceste fapte, sultanul a ajuns la concluzia de care avea nevoie și a distrus 300 de mii de armeni în anii 90. Nicio putere europeană nu a încercat să oprească aceste acțiuni inumane ale guvernului turc.”1

Analizând politicile Angliei, Franței și Germaniei, I. Lspsius, desigur, nu a fost întotdeauna obiectiv în evaluarea politicilor Kaiserului Germaniei, dar lucrările sale, scrise pe o mulțime de materiale factuale, demasc doar prin conținutul lor complicitate Kaiser-ului. Germania în genocidul armean. Cu toate acestea, Il Lspsius a făcut uneori încercări de a justifica activitățile criminale ale Kaiserului Germania1 2. IÍ. Lepsius ajunge în esență la următoarea concluzie: poporul armean este ultimul popor creștin care lâncește sub stăpânirea Imperiului Otoman (de vreme ce popoarele balcanice și-au câștigat deja independența). În consecință, însăși existența continuă a Turciei asiatice în cazul respingerii Armeniei de Vest este pusă sub semnul întrebării. Singura cale de ieșire din această situație pentru Turcia este distrugerea poporului armean3.

În 1915, când a început evacuarea și exterminarea armenilor occidentali, Lepsius a apelat la comunitatea mondială cu un apel la ajutor. El a scris: „Două treimi din populație (aproximativ 1.200.000) au fost distruse. În provinciile estice, femeile și copiii au fost evacuați în principal în scopul jefuirii.

1 „Der Prozeβ Talaat Pascila · Stenographischer Prozeβberic!ıt mit einem λ,erworl von Λrmin T. Wegner uud eineui Anhaiig” Ocr lin, 1921, S-59.

2 Ibid-, S- 59-60.

3 am ascuns-

Să presupunem că din cei 800.000 -900.000 evacuați, a treia parte se află pe drumuri de țară, împrăștiați prin satele mahomedane sau fugiți în munți, dar mai rămân alți 600.000, majoritatea femei și copii, care trebuie deportați în stepa mesopotamiană pentru scopul distrugerii.”1 II. Lepsius a subliniat că „guvernul turc a caracterizat evacuarea „ca o aşezare în Mesopotamia”, dar pentru aşezare este necesar ca: celor evacuaţi să li se asigure pământ, case, animale, unelte agricole, cereale de seminţe etc. Din păcate, nimic. de acest fel s-a făcut.

Exproprierea a afectat 1,5 milioane de cetățeni turci, care aveau câmpuri, case, ateliere, magazine comerciale, ustensile etc. Au fost nevoiți să părăsească toate acestea. Ei nu așteaptă compensații. Nimănui nu-i pasă să asigure supraviețuitorilor, așa că aceștia sunt condamnați la o existență mizerabilă și mor în număr mare de foame și boli.

Întrucât familiile sunt în mare parte separate, numărul copiilor orfani și lipsiți, abandonați în mila destinului, a crescut nemăsurat.”* 2.

I. Lepspus a reușit să obțină o primire de la Enver-iash.i și s-a îndreptat spre Constantinopol. Apropo, lui Tepsnus i sa interzis intrarea în restul Imperiului Otoman. În timpul convorbirii, Lepsius a citat numeroase fapte de nelegiuire față de armeni, citând nu doar surse armene, de a căror obiectivitate Epwer Pașa s-ar putea îndoi, ci și date primite de la ambasada americană la Constantinopol. II. Lepsius l-a acuzat pe Enver Pașa că, ghidat de planuri criminale, îi distruge pe armenii occidentali3.

* *Der Clirisllielie Orient", 1915, Heft I, X, X. S- 165-166-

2 lbɪd.

Werjel F. Die v'ɪerzig Tage des Musa Dagli. Berlin Wien-Lclp-71S- 1933 ersler Band S. 172 205.

Koria Enver Pașa a povestit despre conversația sa cu Leya Spus Talaat Bey, acesta din urmă a răspuns că nu este nimic de îngrijorat: nu era nevoie să rezolve problema armeană din cauza lichidării complete a populației armene.

Pierdundu-si speranta de a preveni tragedia, Dr. I. .rIencnyc s-a intors in patria sa. La sosirea la Berlin, a raportat la o întâlnire a Societății: ·; fapte şocante despre genocidul armean în Adunarea

Typnnnn şi !stăpânirea Cancelarului Germaniei o scrisoare semnată de cincizeci de reprezentanţi cunoscuţi ai serviciilor secrete germane. Scrisoarea conține o cerere de a preveni masacrul și evacuarea populației armene supraviețuitoare, de a lua măsuri eficiente pentru a păstra viețile femeilor și copiilor evacuați în deșerturile mesopotamiene, pentru a permite societății să ofere asistență armenilor afectați și să le garanteze existența în viitorul.

I. Lepsius a încercat în mod repetat să ridice problema situației armenilor din Typnnn cu cancelarul Reichului Bstman Tollweg, obținând o audiență la acesta. Cu toate acestea, i s-a refuzat admiterea1 2. În articolul „Ce s-a făcut armenilor!” II. Lepsius l-a acuzat pe Kaiser Germania de complicitate directă la exterminarea în masă a armenilor. Adresându-se conducătorilor Germaniei, el le-a spus public: „Dacă nu sunteți vinovați de acest lucru, atunci dovedeți că nu sunteți vinovat.”3

I. JIencnyc a scris: „Nu sunt nici acuzator, nici apărător. Faptele vor vorbi de la sine. Oricine, fie el un dușman sau un prieten, își va crea propria opinie. Dar în prezent, am privilegiul de a deveni apărătorul unui popor care, fără a fi atras într-un război mondial, este înzecit.

1   Werfel F. Die vier/,ig Tage des Musa Dagli. Berli Wiea-Ieip-zig. 1933, Erster Band, S. 200

2   Ibid-, s. 198.

з *Mitteihiiigon ans dor Arbeil von Dr. Johannes Lepsius”, 1918, Nr-11-12, S. 117.

a suferit mai mult decât orice alt popor din lume din cauza blestemului barbariei”.

Scriitorul german și personalitate publică a Armatei, Theodor Wegner, are un mare merit în organizarea asistenței populației armene și în demascarea politicilor criminale ale puterilor occidentale. On a fost membru al misiunii sanitare germane din Turcia și în timpul războiului a călătorit cu cartierul general al feldmareșalului von der Goltz în toată Asia Mică. El a văzut numeroase tabere armene în deșert și a asistat la exterminarea armenilor în aceste lagăre. Tot ce a văzut a fost fotografiat în speranța de a-l arăta publicului progresist al țărilor europene. Autoritățile turce au confiscat unele dintre fotografiile incriminatoare, iar unele s-au pierdut în timpul lungi sale rătăciri. IIo Armin Wegner a reușit să salveze câteva dintre aceste fotografii. Întors în Germania, a organizat expoziții și prelegeri despre crimele odioase ale autorităților turce și ale lor germane ■BITELECH. La scurt timp, A. Wegner a fost eliberat din postul său din Ministerul Afacerilor Externe. Fiind un martor ocular direct la evenimentele din Armenia de Vest în timpul noului război, el în cărțile sale cu nsgodo-your ι <■·)   ținută a autorităților tinerilor turci conform

aplicat populaţiei armene. În același timp, i-a pus la piloți pe liderii Germaniei Kaiserului. În scrisorile sale către președintele

Statelor Unite și guvernele marilor puteri, A. Wegner a condamnat și politica cercurilor conducătoare ale Statelor Unite, Angliei și Franței în problema armeană* 2.

L «'fitleiliingen ans cler ʌrbeit von Br. Joliaunes Lepsius”, 1918, Xr. li—12, S. 118.

2 TZcgner .1. Ofener P>ricf an don Priisidenten der Vereinigton St, | - 1, v,,,l Nord-Amorika Herrn Woodrow Wilson über dio Austrei-

Îl iubesc pe Volkos în die Wilstc. Berlin-Schoneborg, 1919; ʌʌ ■· B. r Sdirei vom Ararat. An die Regicrungon der Sieghaften Volk> r. ! ipzig, 1922.

O scrisoare deschisă trimisă de A. Wegner președintelui american William Wilson în 1919 a devenit subiect de discuție în întreaga lume și a atras din nou atenția opiniei publice. În scrisoare, L. Wegner a cerut lui V. Wilson să întindă o mână de ajutor poporului armean. El a subliniat că „niciun popor de pe pământ nu a fost tratat la fel de nedrept ca armenii... Pentru neamul armean, care a fost atât de îngrozitor de umilit, aș vrea să mijlocesc... cu zelul unui om care a recunoscut cu chinuitul său. suflet rușinea nemaiauzită a suferinței sale. Îmi ridic vocea pentru acei oameni săraci, ale căror gemete disperate a trebuit să le ascult neputincios, a căror moarte cumplită a trebuit să plâng neputincios, pentru oamenii ale căror oase acoperă deșerturile Eufratului, a căror carne din inima mea mă cheamă să vorbesc cu tine . .”1

Într-o altă dintre scrisorile sale, intitulată „Crigătul din Ararat”, A. Wegner, adresându-se guvernelor europene, le acuză de complicitate criminală la masacrul armenilor din Imperiul Otoman: „Ce au făcut puterile victorioase ale Occidentului pentru a proteja acest lucru. oameni mici, torturați, de la distrugerea completă pentru credința și spiritul vostru?” întreabă A. Wegner. „Dați-mi voie, șefii acestor state, să vă amintesc de promisiunile și garanțiile zgomotoase pe care le-ați dat Armeniei în timpul războiului. Dați-mi voie să vă reamintesc vouă și lumii întregi, încă o dată, cuvintele lui Clemenceau adresate Armeniei la 14 iunie 1918, că guvernele aliate vor considera întotdeauna de datoria lor să ordoneze soarta acestei țări după legile umanității și justiției. . Oare aerul este încă plin de cuvintele zgomotoase ale lui Poincaré, cu care s-a adresat Patriarhului Armenilor Catolici din Cilicia...

1 HVgner L. Offener Brief ap den Prasidcnlen der Vereiniglerr Staaten von Nord-Amerika Herrn Woodrow-WiIson über die Auslrei-Iiung des Arinenisclien Volkes in die Wiisle- Berlin Sclioneberg, 1919 S 8.

cuvinte care i-au dispărut atât de repede din memorie3 1 Lloyd George... Briand, Deschanel, Orlando, Sonnnno, Wilson - atât de multe nume mari care, ca o pereche de uniforme magnifice, trec în grabă pe lângă noi, lăsând în urma lor râsul unui ecou gol. în carcase dezamăgite.

Iar rezultatul unor astfel de jurăminte solemne, unul după altul, a fost sfânta cruciada!

Noi jafuri, foamete, masacre au urmat evenimentelor sângeroase ale războiului de la Karaklis și Aleksandropol: în 1921 - ororile de la Pambagh, Sasun, în 1922 ultimul masacru și mutări forțate în regiunea Angora.

În continuare, caracterizând politica criminală a guvernului Europei de Vest, A. Wegner exclamă: „Și aceasta este Europa, care încearcă să înlocuiască o nedreptate cu alta și nu își ascunde bucuria pentru victoria câștigată cu prețul sângelui lui. zece mii de femei și copii nevinovați. Europa, care preferă să salveze de la moarte rămășițele tribului uman persecutat - comerț cămătar cu torționarii lor! Așa își îndeplinesc promisiunile solemne statele învingătoare Zapata.”1 2.

La Berlin, A. Wegner a stabilit legături strânse cu studenții armeni care studiază acolo, inclusiv cu Avetik Isahakyan și Kapo Melik-Ohanjanyan. În timpul primei sale vizite în Armenia, în 1927, A. Wegner s-a întâlnit din nou cu Avetik Isahakyan, Kapo Melik-Oganjanyan, precum și cu liderii tinerei Republici Sovietice Armene - Sahak Ter-Gabrielyan și Askanaz Mravyan.

După venirea lui Hitler la putere, A. Wegner și-a ridicat vocea în apărarea evreilor, vorbind împotriva pogromurilor evreiești organizate de fasciști. A fost arestat de două ori

1 Wegner A. Der Sdirei vom Ararat. Leipzig, 1922, S. 2-3.

a Ibid. S. 5-6.

au fost aruncați în lagăre de concentrare. Cu toate acestea, a fost norocos să supraviețuiască. După ce și-a pierdut cetățenia patriei, s-a stabilit în Italia, unde locuiește astăzi.

Poveștile „Adam Lodge”, „Vistiernicul”, „Mama armeană” scrise de Wegner în anii treizeci și patruzeci. „Invazia băii femeilor”, „Patruzeci de zile și nopți de întoarcere acasă”, „Lacul exilului”, „Mingea de foc” și altele sunt dedicate soartei poporului armean în timpul Primului Război Mondial.

În 1968, în timp ce se afla în Erevan, Armin Wegner, în vârstă de 82 de ani, a urcat pe I Itserpakaberd, unde a fost ridicat un monument al armenilor - victime ale genocidului din 1915 și timp de cinci minute a stat în genunchi în fața flăcării eterne1.

Celebrul om de știință și orientalist german Joseph Marquart a vorbit și el în apărarea intereselor populației armene din Armenia de Vest. În lucrarea sa „Apariția și renașterea națiunii armene”, I. Marquart condamnă politica germană în problema armeană. Pentru organizarea masacrului populației armene din Imperiul Otoman, Joseph Marquart a cerut ca Talaat Pașa, Epwer Pașa și alte figuri ale guvernului Tinerilor Turci să fie transferate la curtea internațională1 2.

Mai sus amintit Harry Sturmer, care a fost la Constantinopol în 1915-1916 ca corespondent pentru ziarul KoI-nische Zcitung, a criticat aspru politica externă a Kaiserului Germaniei față de armeni. Iată câteva ilustrații din această carte: „... e suficient să avem măcar puțină stima de sine ca să nu roșim de rușine să observăm ticăloșia guvernării noastre în problema armeană. Acest

1 „Armenian Digest*, Nr-I, Jııly. 1970. b. 8.

2 Margaret du-te. Nașterea și producția de arme, vezi IXation - Berlin, 1919, pp. 54-55.

combinația tristă de lipsă de conștiință, lipsă stupidă de intelect și ticăloșie a făcut ca guvernul german să fie criminal față de armeni, toate astea sunt destul de bune!.rămând să distrugă loialitatea politică într-o persoană conștientă căreia îi sunt dragi omenirea și civilizația. Din fericire, nu toți nemții sunt în stare să îndure rușinea care va intra de acum înainte în analele istoriei cu atâta ușurință ca acești domni diplomați de pe strada Pera; să se știe că exterminarea prin atrocități atât de sofisticate a unui milion și jumătate de oameni – un întreg popor de foarte înaltă cultură – a coincis cu perioada celei mai mari influențe germane din Turcia.

I-am transmis editorului ziarului meu lungi relatări secrete despre persecuția armenilor și planurile brutale șovine care au provocat această persecuție a Tinerilor Turci. Chiar i-am scris despre asta ministrului Afacerilor Externe. Dar editorii mei nu au răspuns niciodată la mesaje în niciun fel”.

Mai departe, G. Sturmer spune că, de multe ori, după ce obișnuita persecuție împotriva acestui nefericit popor a trecut granița și s-a transformat în atrocități teribile, veneratul patriarh al armenilor a venit să-i ceară cu lacrimi în ochi ambasadorului german un ajutor eficient . El scrie: „De multe ori am asistat la scene similare în clădirea ambasadei și am putut auzi ce spuneau oficialii între ei. Aceasta înseamnă că abia atunci am văzut printre diplomații noștri „autoritate oficială germană”, preocupare pentru satisfacerea vanității oficialilor ofensați, dar nicio îngrijorare cu privire la ceea ce s-ar întâmpla cu poporul armean. De câte ori am auzit de pe buzele germanilor – reprezentanți ai cercurilor de rang înalt – cuvinte de ură împotriva acestei națiuni. Această ură se baza doar pe ignoranță excepțională

1______

1 Siuermcr P. Zwei Kriegsjahre ın Konslanlinopol. Skizzen (Ieutsch-jungliirkisrher Moral uıɪd Politik, Lausanne, 1917, S. 13-14.

1 2–2367

cercetarea faptelor și au repetat mecanic toate invențiile oficiale calomnioase ale autorităților turce.”*

Directorul căminului pentru nevăzători din Malatip (Vestul Armeniei), Ernst Christofsl, care a fost martor ocular la evenimentele tragice ale masacrului armean, într-o scrisoare către pastorul D. Steuer Zandt a numit genocidul armean „cea mai mare crimă din lume. istoria” * 2 și a condamnat poziția criminală a Kaiserului Germaniei în această chestiune.

Celebrul jurnalist francez Henri Barbie, care a vizitat Armenia de Vest în timpul Primului Război Mondial, în cartea sa „În Țara Terorii. Martyr Armenia” a descris imagini uluitoare ale atrocităților comise în țară și a expus caracterul mizantropic al politicilor guvernelor turc și german față de populația armeană din Turcia.

Celebrul om de știință și personalitate publică norvegiană Fridtjof Nanesi, care după război a ocupat postul de Înalt Comisar al Ligii Națiunilor pentru prizonierii de război, a făcut mult și el pentru a organiza asistența refugiaților armeni.

Marele scriitor-umanist francez Anatole France, proeminentul avocat și istoric englez, inițiatorul creării societății anglo-armene James Bryce, istoricul și publicistul american Herbert Adams Gibbons și mulți alții au vorbit în apărarea victimelor pogromurilor turcești. .

Genocidul armean a fost puternic condamnat de bolșevicii ruși. Contrar politicii țariste, poporul rus este sincer interesat de eliberarea Armeniei de Vest de sub jugul despotismului turc. La un moment dat, exprimând aceste sentimente, o figură proeminentă a PCUS și suveranul sovietic

, Stuermer P- Zwei Kriegsjalire în Konstantinopol. Skizzen dcutsch-jungtürkischer Moral und Politik. Lausanne, 1917, S. 69.

2 Lepsius J. Deutschliland nnd Arménien 1914—1918. Sammlung diplomatischer Aklenstiicke. Potsdam, 1919, S. 355.

stvo S. M. Kirov a scris un articol special în apărarea populației armene din Imperiul Otoman.

În cele mai grele zile ale istoriei poporului armean, întregul public progresist al Federației Ruse a ieșit în apărare. Referindu-se la coșmarurile și crimele sângeroase din Armenia, M. Gorki a scris: „În ciuda voinței, memoria reînvie istoria tragică a Armeniei la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea, masacrul de la Kopstaitmiyupol, masacrul de la Sasup. , „marele ucigaș”, indiferența ticăloasă a creștinilor din Europa „culturală”, cu care s-au raportat la exterminarea fraților lor în Hristos,” cel mai rușinos act de tâlhărie de către guvernarea autocrată a proprietății bisericești a Armeniei. , ororile invaziei turcești din ultimii ani - este greu de reținut toate tragediile trăite de acest popor energic.

Domnilor „umaniști”, idealiști, apărători ai „culturii” bazate pe lăcomie, invidie, sclavie și exterminarea cinica a maselor de oameni uită surprinzător de rapid și inteligent faptele de acest fel. Minciunile și ipocrizia apărătorilor acestei „culturi pline de sânge și murdărie” se ridică la o nebunie evidentă, la o crimă pentru care nu există o pedeapsă demnă.”1

Remarcabilul poet rus Valery Bryusov, care a vizitat Armenia în 1916, a fost martor la tragedia poporului armean. În „Cronica destinelor istorice ale poporului armean” (M_, 1918), el a protestat împotriva atrocităților comise împotriva populației armene în Imperiul Otoman.

Poetul și savantul literar rus Yuri Veselovsky, om de știință, avocat, istoric, sociolog și

1 Gorki M. Collected Works, vol. 17, 1952, p. 134.

politicianul Maxim Kovalevsky și mulți alții.

Astfel, în ciuda faptului că cercurile conducătoare ale Kaiserului Hermann ii tse. Ei au tolerat ferm și complet politica criminală a genocidului armean, iar politicienii lui Litapta au vărsat lacrimi de crocodil cu această ocazie – largi cercuri ale publicului progresist din întreaga lume au exprimat un protest cu adevărat puternic împotriva exterminării în masă a poporului armean.

1 Atitudinea figurilor proeminente din publicul progresist din Rusia, Germania și alte țări este tratată în detaliu în studiile multor autori. Aceste lucrări sunt notate în lista literaturii utilizate.

CAPITOLUL H!

ESCĂ”! PLANURI ALE I EPMAHO-TURCĂ1IX INTERVENTORI AI IMPERIALISMUL INTERNAȚIONAL ÎN TRANSCAUCAZUL. VICTORIA AUTORITĂŢII SOVIETE DIN ARMENIA

§ 1. OCUPAREA TRANSCAUCAZIEI DE CĂTRE INVADATORII GERMAPO-TURI LPUiMII

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a provocat o înaltă ascensiune revoluționară în Transcaucazia. Puterea sovietică a fost proclamată în Baku proletar. Baku, cu tradițiile sale internaționale, a devenit un avanpost al revoluției socialiste din Transcaucazia.

Cu toate acestea, în ciuda victoriei puterii sovietice la Baku, partidele contrarevoluționare din Transcaucazia, bazându-se pe sprijinul imperialismului internațional, au preluat puterea în Armenia, Georgia și cea mai mare parte a Azerbaidjanului.

În istoria popoarelor din Caucaz începe o perioadă dificilă. La 15 noiembrie 1917, în Transcaucazia, care încă nu se despărțise oficial de Rusia, s-a format Comisariatul Special Transcaucazian (OZLKOM), care a înaintat sloganul independenței Transcaucaziei. Comisariatul includea reprezentanți ai partidelor burghezo-naționaliste - menșevici georgieni, socialiști-revoluționari, muzavatiști și cadți armeni-!.

Caracteristic este faptul că statele imperialiste, ale căror interese erau strâns împletite în Transcaucazia, au salutat și au susținut activ noul guvern. la fel a făcut și „independența” Transcaucaziei, deși uneori erau ascunse în spatele sloganurilor despre „libertatea națiunilor”. Desigur, aveau nevoie de „independență” doar pentru a smulge Transcaucazia de Rusia și a o transforma într-un feud C3c;o.

3 i · planurile etnice ale imperialismului german h

cu privire la Transcaucaz au fost expuse suficient de detaliat într-un memoriu al ministrului de război de către conducătorul Gărzii de Stat a Kaiserului Germaniei. „Caucazul”, se spunea în acest document, „este situat între Marea Neagră și Marea Caspică, adică leagă Europa de Asia pe cea mai scurtă rută, iar în viitor va juca rolul unei stații intermediare importante în comunicarea cu Turkestanul, Bukhara, Quinon și nordul Persiei... Țara are resurse naturale colosale... Ideea vine involuntar să atragă Caucazul de partea noastră și să-l facă accesibil influenței noastre. Acum a sosit momentul să punem în aplicare acest gând și trebuie să îl folosim astăzi și să nu îl amânăm până mâine: o oportunitate atât de favorabilă s-ar putea să nu se mai repete... Scopul merită efortul! Cu toate acestea, nu trebuie să așteptați până când britanicii înșiși atrag întreaga populație de partea lor și scot cele mai importante materii prime. Timpul se scurge.”1

O continuare a politicii expansioniste a Kaiserului Germaniei a fost recunoașterea imediată a Comisariatului Transcaucazian.

În acest moment, Germania imperialistă, nereușită să ajungă la un acord cu Anglia și Statele Unite, a încercat să încheie o pace separată cu Rusia.

„Imperiiștii germani”, subliniază academicianul P.I. Mintz, „au văzut o cale de ieșire din toate dificultățile în încheierea unei păci separate cu Rusia. O astfel de pace ar trebui, după calculele lor, să uşureze poziţia militară şi economică a puterilor centrale...,”2. Ei încep negocierile pe această temă cu Guvernul provizoriu, iar condițiile de pace pe care le oferă sunt exorbitante.

Politica externă și situația internă a Rusiei sovietice în aceste zile a fost atât de dificilă încât co-g---------

* „Politica germană în Transcaucazia în 1918.” Colectarea documentelor. Comp. Pinia G.. Tbilisi. 1971, p. 107, 109.111.

2   Monetărie I. Istoria Marii Revoluţii din Octombrie. M., 1968, vol. 2, p. 537.

Guvernul rebel în negocieri cu Germania a trebuit să facă anumite concesii teritoriale, inclusiv în legătură cu regiunile armene.

La 3 martie 1918, la Brest-Litovsk a fost semnat un tratat de pace între Rusia, pe de o parte, și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia, pe de altă parte. Potrivit articolului patru din acest tratat, Rusia sovietică trebuia să „asigure curățarea rapidă a provinciilor Anatoliei de Est și întoarcerea lor ordonată în Turcia”1. La semnarea tratatului, delegația sovietică a anunțat o declarație în care era expusă politica agresivă a Germaniei și Turciei în Transcaucazia. Condițiile Tratatului de la Brest-Litovsk au fost dificile pentru toate popoarele Rusiei.

În ciuda caracterului prădător al Tratatului de Pace de la Brest-Litovsk, semnarea acestuia în acele condiții a fost un act necesar și lung de vedere al civilizației sovietice. Descriind semnificația acestui acord, V.I. Lenin a scris: „Brestul este semnificativ prin faptul că, pentru prima dată pe o scară gigantic de mare, în mijlocul unor dificultăți imense, am putut să folosim contradicțiile dintre imperialiști în așa fel încât socialismul să câștige în cele din urmă”. 1 2. Fiind inițiatorul încheierii Tratatului de pace de la Brest-Litovsk, V.I. Lenin a pornit de la faptul că această pace a dat Rusiei sovietice răgazul de care avea nevoie pentru continuarea luptei împotriva imperialismului mondial.

Concomitent cu tratatul principal de la Brest, la insistențele Kaiserului Germaniei, a fost semnat un tratat suplimentar ruso-turc, conform căruia trupele ruse care ocupau zonele din Anatolia de Est urmau să fie evacuate în decurs de șase-opt săptămâni. Detalii despre retragerea trupelor ruse

1 „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1957, vol. I, p. 121.

2 Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 42, p. 56.

AHhi au fost determinate de comandanții armatelor Rusiei și Turciei care operau pe frontul caucazian. Structurile feroviare și materialul rulant au fost lăsate Turciei. Tratatul limita numărul trupelor ruse aflate la granița cu Turcia (o divizie la 150 km de graniță), restul armatei ruse și detașamentele armene au fost supuse demobilizării. Türkiye și-a păstrat armata sub legea marțială. Se preconiza, de asemenea, că, în termen de trei luni de la ratificarea tratatului, vor fi formate două comisii mixte ruso-turce: una pentru a restabili partea de est a graniței ruso-turce din 1914, iar cealaltă pentru a determina granițele a trei sanjak-uri: Kars, Ardahan și Ba Tumi1.

Nevrând să țină cont de complexitatea situației internaționale și neînțelegând caracterul forțat al păcii de la Brest-Litovsk, menșevicii transcaucaziani și alte forțe contrarevoluționare au acuzat guvernul sovietic că a trădat interesele naționale ale popoarelor din Caucaz și a refuzat să recunoască Tratatul de la Brest-Litovsk. Este exact ceea ce doreau cercurile conducătoare ale Germaniei Kaiserului și ale Tinerilor Turci. Refuzul de a recunoaște tratatul a servit drept motiv pentru creșterea agresiunii trupelor turcești și germane în Transcaucazia.

Ofensiva forțelor armate germane a început în acele zile când au avut loc negocierile la Brest-Litovsk. În februarie 1913, aproape simultan cu Germania, Turcia a început să intervină în Transcaucazia.

Guvernul transcaucazian, care a pledat atât de tare pentru „independența Caucazului”, de fapt, nu a făcut nimic pentru a organiza rezistența trupelor germane și turcești.

1 „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1957, vol. J, p. 199-200.

În această situație, trupele turcești și germane au capturat una după alta regiunile și orașele Transcaucaziei.

Politica agresivă a Germaniei Kaiserului a continuat cu o vigoare reînnoită chiar și după încheierea Tratatului de pace de la Brest-Litovsk. Manifestarea sa a fost memoriul lui Ludendorff intitulat „Obiectivele politicii germane”. Conform planurilor lui Ludendorff, Ucraina și Caucazul „ar trebui” să fie în cele din urmă separate de Rusia*. Mai mult, consulul general german F. Thiel a propus un plan de creare a unui așa-numit bloc continental, „care să acopere teritoriul din Germania prin Rusia până în China și Japonia și să devină baza dominației mondiale a imperialismului german”1 2.

Până la sfârșitul lunii mai 1918, trupele turcești ocupaseră deja o parte semnificativă a teritoriului Armeniei, unele regiuni din Azerbaidjan și Georgia. Forțele armate germane și-au lansat ofensiva în principal în regiunile de vest ale Caucazului. Intervenția germano-turcă în Transcaucazia a fost însoțită de aceeași exterminare nemiloasă a poporului armean. Germania Kaiserului, așa cum era de așteptat, a aprobat pe deplin atrocitățile autorităților turce din Armenia. La 13 februarie 1918, la o întâlnire a reprezentanților guvernului imperial și ai Înaltului Comandament Suprem de la Hamburg, Kaiserul Wilhelm al II-lea a dat instrucțiuni directe germanilor să-i trateze pe bolșevici așa cum turcii îi tratează pe armeni3.

Într-o scrisoare trimisă cancelarului german în iulie 1918, generalul german von Kpccc scria: „Politica turcă este clară. Turcii au intenția de a face ceva

1 Pop I. Politica estică a puterilor centrale după Pacea de la Brest. În cartea: „Politica germană orientală în timpurile moderne și contemporane”. Probleme de istorie și istoriografie M., 1974, p. 142.

2 Ibid.

3 „Relațiile sovieto-germane de la negocierile de la Brest-Litovsk până la semnarea Tratatului Rappal”. Culegere de documente M., 19G8, vol. 1, p. 327.

Trăiesc armenii. Armenii sunt persecutați oriunde este posibil, provocați și li se oferă motive pentru noi atacuri. Dacă acest lucru

eșuează, atunci ei sunt forțați să moară de foame și să cerșească.”1 Date von Kpecc notează: „Armenia se află într-o situație foarte dificilă... Populația indigenă a republicii este de 750 de mii de oameni. Mai sunt 300-500 de mii de refugiați într-o țară care nu poate hrăni acești oameni. Acești oameni au fugit cu capul înainte de turci și și-au abandonat toate proprietățile. Micile provizii pe care le-au epuizat demult..."1 2.

După capturarea Alexandropolului, autoritățile turce au organizat un teribil masacru al armenilor în districtul Alexandropol. În același timp, refugiați din Sarykamysh, Kars, Ardahan, Oltu și din alte zone ocupate de trupele turcești până atunci au fost uciși. Invazia bandelor turcești în Armenia de Est a fost însoțită de devastare și jaf.

Refuzând să recunoască Tratatul de la Brest-Litovsk, conducătorii contrarevoluționari ai Transcaucaziei au început negocieri separate cu Turcia pentru încheierea unei alte păci, mai „onorabile”. Negocierile au început pe 14 martie 1918 la Trapsund și s-au încheiat efectiv cu eșec.

Ignorând Tratatul de la Brest-Litovsk pe care îl semnat deja, guvernul transcaucazian a început curând din nou negocierile cu guvernul turc pentru încheierea păcii. Negocierile au început la 11 mai 1918 la Batumi, unde delegația germană condusă de generalul von Doss a fost ghidată de instrucțiuni de a nu da întregul Transcaucaz sub puterea lui Turpin, ci de a încerca să lase o anumită parte din el Germaniei.

Apropo, planurile imperialismului german au inclus

1 Lepsins J- Deulscliland und Arménien 1914-1918. Sammluiig diploɪnatiselier AkLenstiicke. Potsdam, 1919, S. 424.

2 lbid., S. 425-426.

a creat o federație armeano-georgiană, iar Turcia intenționează să creeze o regiune armeano-azerbaidjană, care trebuia să facă parte din imperiul turc1. Dar întrucât Georgia era deja ocupată de trupele germane, autoritățile turce s-au limitat la pretenții în principal împotriva Armeniei.

Delegația transcaucaziană a fost în cele din urmă nevoită să accepte condiții mult mai stricte decât cele oferite prin Tratatul de la Brest-Litovsk. În special, a trebuit să fie de acord nu numai cu capturarea turcă a lui Kars, Ardahan și Batumi, ci și să facă o serie de alte concesii importante. Astfel, reprezentanții Germaniei au cerut anexarea lui Akhalkalaki, Llexandropol și Erevan la Turcia. Comentând această cerere, germanul Pod Bershptorf a scris că „a avut ca scop exterminarea armenilor din Transcaucazia”. ca urmare a acțiunilor forțelor mixte germano-turce, o astfel de situație încât „populația armeană nu va avea unde să locuiască”3. Și după toate acestea, reprezentanții guvernului Dashnak au încercat să obțină patronajul și asistența militară a lui Iermanpi, ceea ce este confirmat de mesajele ambasadorului german la Constantinopol Bernstorf (datate 18 iulie 1918), adresate Ministerului german de Externe, care indica că șeful delegației armene la Conferința

de la Constantinopol Aharonian „a cerut ca Armenia să fie ocupată de jandarmi germani și austrieci! detașamente”4.

Când, în august 1918, conducătorii Dashnak

1 Lepsius J- DeiilscIiIand unii Ariuenien 1914 -1918. Sammlung <li |>lomatischer Akleiisliicke. Polsdain, 1919>S-383.

2 Ibid-

3 Ibid., p. 389.

« lbid•, S- 413-411.

Armenia s-a îndreptat din nou către Germania de Vest cu o cerere de asistență militară; diplomații germani au luat o poziție mai precaută, temându-se să-și jignească aliații tinerilor turci, care revendicau teritoriile armene și efectuau cea mai activă invazie militară a Armeniei chiar în acel moment. moment. Germania Kaiserului nu a promis că va trimite trupe, dar a sugerat foarte transparent că nu va obiecta dacă guvernul armean ar face o cerere similară Austro-Ungariei, ceea ce guvernul Dashnak nu a făcut-o imediat.

În directiva generalului I von Lo North, din 15 iulie 1918, se afirma că „comandamentul german al forțelor terestre?.*” se străduiește ca comandamentul austro-ungar să pună la dispoziție mai multe batalioane și baterii pentru la -şi îndeplinirea sarcinilor în Armenia asemănătoare cu cele îndeplinite de nemţii în Georgia...”1.

Ato, f kipcheekp, însemna ocuparea lui Khrmenpi de către trupele armatei I a Germaniei - Austro-Ungaria.

Liderii noștri au crezut fanatic în Germania până la capăt. și io i < c „abnegație și umanitate” în protejarea intereselor armenilor. Astfel, ministrul Afacerilor Externe al guvernului Dashnak A. Ogaidzhanyan a susținut că „Germania ne apără cauza”2. Mai mult, în scrisoarea sa din 1 septembrie 1018 către Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei, același A. Ogaidzhanyan își exprimă chiar recunoștință Germaniei3.

Toate aceste fapte nu vorbesc despre miopia diplomatică a liderilor partidului Dashnak, ci caracterizează

'JepsiiisJ. DoiHsclilaiiil uɪɪd Ariiwnion 1914 !9 | 8. Snmrnluoff of the |)l<uɩatisɩli(•ɩ• Actensliicko. Polsdain, 1919, S-

2 ЦГПЛ Лрм. ССР, ф. 22, д. 11, л. 54.

3 Jepsius J. DeutscliIaTid Iiud Armenia 1914 1918. Saiueiliiiig dip!omaliscl is Aklensliieke- Polsdam, 1919, S- 43G.

nc | к trădători ai poporului armean. Faptele arată, după cum notează B. Boryan, că „coaliția turco-germană, pe lângă cucerirea

Transcaucaziei, avea un alt scop: distrugerea fizică a armenilor pentru a pune capăt odată pentru totdeauna! Turcia de la invazia rusă sub pretextul formării unei Armenii autonome sau al protecției poporului armean, precum și pentru a asigura viitorul coloniei germane și pentru a se pregăti pentru toate pământurile fertile ale Armeniei, eliberate de armeni. Germanii, evident, intenționau să creeze o Germanie asiatică în Armenia”1.

Cei care au profitat de situaţia dificilă care

În primul rând, intervenţioniştii germano-turci au încercat cu orice preţ să împiedice stabilirea puterii sovietice în Transcaucazia, încercând să realizeze separarea acesteia de Co-

. Tsksp Rusia.

În acest sens, nu este lipsită de interes textul scris de mână a lui Wilhelm H pe raportul reprezentantului diplomatic german la Moscova W. Mirbach-Harff către cancelarul Reichului George H. la 29 aprilie 1918. Raportul afirma că majoritatea burghezilor ruși > \ γob consideră Germania drept aliatul lor „în ' |)pb6e împotriva bolșevicilor”1 2; Kanter scrie în margine: Deoarece ei așteaptă eliberarea de germani, acest lucru este firesc în lume”3 * 5.

După Conferința de la Batumi a început o nouă etapă a intervenției romano-turce în Transcaucazia. În acest moment, Pterele conducătorilor germani și turci erau concentrați asupra Baku.

2 iulie 1918 la Spa, la o întâlnire între nrret-

1 Boryan B Armenia, me.t.iuyarodnaya d.ii Iomatnya și URSS. ML, 1929. Partea a II-a. pagina 57.

2 „Raportul reprezentantului diplomatic german la Moscova

V. Mirbach-Harf către cancelarul Reichului Gertlish din 29 aprilie 1918,”

„Istoria BoiqiOCbi”, nr. 9, 1971, p. 123

5 Ibid.

Reprezentanții guvernului german și ai Înaltului Comandament, care a fost prezidat de însuși Kaiserul Wilhelm al II-lea, au exprimat deschis ideea că Baku este o „problemă de importanță vitală” pentru Germania1. Invadatorii Tinerii Turci se repezi la Baku

Sub presiunea intervenționștilor germano-turci și britanici și ca urmare a politicilor perfide ale musavatilor, socialiști-revoluționari menșevici și dașnaci, Uniunea Sovietică a venit la Baku.

La 20 septembrie 1918, la versta 207 de la Kraspovodsk - pe porțiunea dintre Akhcha-Kuyma și trecătoare, în nisipurile Mării Transcaspice, 26 de comisari de la Baku au fost uciși cu brutalitate de către socialiști

revoluționari și intervenționisti britanici - S. Shaumyan, P. Japaridze, A. Azizbekov, I. Fpolstov, II Malygin, G Korganov, Ya Zevpn și alții.

În situația actuală, nu a existat altă cale de ieșire decât o respingere armată, eroică a trupelor germane și rare.Poporul muncitor din Armenia a oferit o rezistență încăpățânată invadatorilor tinerilor turci. Deci, grație acestei rezistențe a populației, Zangezur a rămas inexpugnabil. Populația din Bash-Aparapa a luptat, de asemenea, cu abnegație împotriva trupelor turcești.

Bătălia de la Sardarapat (22-26.V.1918) a fost de mare importanță, a oprit înaintarea invadatorilor către Baku și a salvat armenii din Armenia de Est de la distrugerea fizică.

Lupta de eliberare națională a poporului armean a adus în față un număr de eroi ai săi. Unul dintre ei era Andranik, care era profund convins că mântuirea armenilor va veni din Rusia1 2 și îi chema pe ruși.

1 „Relațiile sovieto-germane de la negocierile de la Brest-Litovsk până la semnarea Tratatului Rappal. Culegere de documente” M.,

1968, vol. 1, p. 577.

2 „Ararat”, 18 octombrie 1966, Beirut (în armeană).

„frați viteji” care au venit în ajutorul Armeniei turcești asuprite pentru a-i da libertate”1.

După ce a ocupat districtul Nahicevan, Andranik a trimis o telegramă, la 14 iunie 1918, comisarului extraordinar al Caucazului S. Shaumch-II}, în care a anunțat că declară districtul Nahicevan o parte inseparabilă a resiub-IiiKH rusești și anunță S. Shaumyan că „el și detașamentul său se află la dispoziția completă a guvernului central rus și îi este subordonat”1 2. În telegrama sa de răspuns, S. Shaumyan răspunde la următoarele: Julfa. Liderului poporului Andranik. Am primit telegrama ta. Textul integral va fi raportat guvernului central de la Moscova. La mine, salut în persoana ta un adevărat erou...”3.

Ocuparea germano-turcă a Transcaucaziei nu a durat mult. Ca urmare a înfrângerii Cvadruplei Alianțe în Primul Război Mondial, a fost încheiat un armistițiu între Anglia și Turcia la 30 octombrie 1918. Potrivit articolului 11 al acelui armistițiu, Turcia trebuia să-și evacueze trupele din Transcaucazia și Armenia, iar articolul 15 dădea Antantei, în special Angliei, posibilitatea de a ocupa Transcaucazia.

În noiembrie 1918, trupele turcești au fost retrase din Azerbaidjan, iar puțin mai târziu din Armenia și Georgia

Pe 9 noiembrie, clasa muncitoare germană, în alianță cu țărănimea, a răsturnat monarhia din Germania. Lichidarea regimului Kaiserului a creat condițiile prealabile pentru abolirea tratatului prădător de la Brest-Litovsk. Prin decizia lui VShchI1\ din 13 noiembrie 1918, Tratatul de la Brest-Litovsk și toate celelalte consecințe

1 Oterovsky .7. Tragedia refugiaților armeni. Pyatigorsk, 1915, p. 18

2 „Lucrător la Baku”, 20 iulie 1918; Mikoyan A Dragă Bor-Oi. M., 1971, nr. 1, pagina 42.

„ „Lucrător la Baku”, 20 iulie 1918

acordurile suplimentare care decurgeau din aceasta au fost anulate. Această rezoluție, în special, spunea: „Comitetul Executiv Central al Rusiei declară solemn prin prezenta că condițiile de pace cu Germania, semnate la Brest la 3 martie 1918, și-au pierdut forța și sensul. Acordul de la Brsst-Litovsk (precum și acordul adițional semnat la Berlin la 27 august și ratificat de Comitetul executiv central al întregii Rusii în septembrie 1918) în ansamblu și în toate punctele este declarat nul”1.

Descriind înfrângerea imperialismului german, V.I. Lenin a scris: „La început s-a umflat incredibil de peste trei sferturi din Europa, s-a îngrășat, apoi a izbucnit imediat, lăsând o miros teribilă”1 2.

Imediat după retragerea trupelor germano-turce din Transcaucazia, a urmat o invazie a forțelor armate anglo-franceze și americane. În aceeași zi în care trupele turcești au părăsit Baku, trupele britanice au debarcat în oraș, iar la sfârșitul lunii decembrie 1918, conducătorii Dashnak i-au invitat pe britanici în Armenia.

Înfrângerea Germaniei în război a împiedicat implementarea planurilor sale imperialiste privind Armenia și întregul Transcaucaz.

§ 2. XPMEHHfl ÎN PLANURI IMPERIALHCTHMECKiIX ALE ENTENTEI ȘI A SUA

După încheierea Primului Război Mondial, Turcia, nevoită să-și retragă trupele în afara Transcaucazului, a transferat teritoriile pe care le ocupa puterilor Antantei.

Guvernul sovietic s-a opus hotărât acestei mișcări a Turciei. 7 octombrie 1918 V. II. Lenin

1 „Relațiile sovieto-germane de la negocierile de la Brest-Lptovka până la semnarea Tratatului Rappal”. M., 1968. t 1. p. 679.

2 Lenin fí. I. Colecţia Poly cit., vol. 37, p. 159 160

l Ya. M. Sverdlov, într-o telegramă trimisă reprezentantului plenipotențiar al RSFSR în Germania, a raportat poziția lor cu privire la această problemă și anume: „ne acordăm să semnăm protocolul turc până la acceptarea transferului Bakului către autoritățile noastre, deoarece fără acest punct există tot ce există motive pentru a suspecta acorduri secrete cu Antanta privind transferul Bakului în mâinile acesteia”1. Într-adevăr, temerile exprimate de V.I.Lenin și

Ya.M.Sverdlov au fost în scurt timp justificate: la 30 octombrie 1918, la negocierile de la Mudros, Turcia a fost de acord cu ocuparea Bakului de către trupele Antantei.

De data aceasta Anglia a jucat rolul principal. „Acum, Anglia a luat Baku de la turci prin înțelegere pentru a sugruma mac-ul, luându-ne materiile prime", a scris V. I. Lenin.

Pe 17 noiembrie 1918, trupele britanice au debarcat la Baku și apoi au ocupat tot Azerbaidjanul. La 25 decembrie a aceluiași an, după ce au intrat în Tiflis, invadatorii britanici și-au extins regimul de ocupație în Georgia, iar la sfârșitul lunii decembrie 1918 au intrat în Erevan.

După cum notează academicianul I. Mints, Anglia și-a pus sarcina „de a uni contrarevoluția transcaucaziană cu contrarevoluția cazacică din Don și Kuban, urmărind crearea unui stat federal. Forțele combinate ale Donului și ale întregii contrarevoluții caucaziene trebuiau folosite în primul rând împotriva bolșevicilor care amenințau Transcaucazia din nord și împotriva bolșevicilor locali, care se întăreau în Transcaucazia însăși și, de asemenea, se îndreptau împotriva blocului germano-turc. ."3

Comandantul șef al forțelor britanice la Baku

1 „Documente ale politicii externe a URSS". M.. 1957, vol. 1, p. 513.

■' Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 37, p. 163.

„Notele științifice ale Institutului Pedagogic al orașului Moscova poartă numele. V. P Potemkina. M., 1953, vol. XXVl, numărul. 3, p. 25.

Generalul Thomson a trimis un mesaj celor trei guverne ale Transcaucaziei, în care a cerut să se unească în lupta împotriva bolșevicilor, să îndepărteze toți bolșevicii și să ofere asistență pentru stabilirea contactului cu regimentele lui Denikin. Guvernele transcaucaziene s-au grăbit să fie de acord cu aceste cereri ale lui Thomson.

În noiembrie 1918, a avut loc o conferință a organizațiilor transcaucaziene ale PCR (b), care a condamnat ferm politica rușinoasă a guvernelor celor trei republici burgheze din Transcaucazia. În rezoluția adoptată de conferință se afirma că „clasele conducătoare ale Transcaucaziei, aflate în fruntea guvernelor contrarevoluționare ale „republicilor" Azerbaidjanului, Armeniei și Georgiei, se pregătesc să accepte cu brațele deschise... noi stăpâni. .."*.

După cum se știe, în timpul Primului Război Mondial, conducătorii Angliei au făcut promisiuni generoase de independență Armeniei. Când părea că venise momentul să le ducă la îndeplinire, s-au dat înapoi. În Camera Comunelor, în urma acestor promisiuni înmânate de Anglia, Lordul Jorge a declarat: „Toată dificultatea este că în provinciile pe care am

dori să le dăm Armeniei și care corespund tuturor granițelor istorice, nu există populație armeană. Dacă i le dăm, cine va duce la îndeplinire decizia noastră? Franța, Anglia și Italia... nu vor să se deranjeze cu asta. Suntem ocupați în Europa și nu ne putem împărți trupele pentru a cuceri noi pământuri pentru armeni...”1 2.

După ce au intrat în Transcaucazia ca ocupanți, britanicii au comis o trădare deschisă a intereselor armenilor. După ce i-au pus pe conducătorii Dashnak ai Armeniei și pe conducătorii menșevici ai Georgiei unul împotriva celuilalt, în decembrie 1918 au

1 „Marea revoluție socialistă din octombrie și victoria puterii sovietice în Armenia” (Culegere de documente). Erevan, 1957, p. 239.

2 „Der Orient”, 1920, Nr. 6-7, S. 37.

anii au provocat între ei un război fratricid.

Disputa asupra „teritoriilor armene” a agravat contradicțiile dintre Anglia, SUA, Italia și Franța. K;: : Daya din aceste țări a revendicat Armenia și, fără să țină cont deloc de interesele armenilor, a încercat să smulgă kisokh mai mare și mai gras. Anglia, de exemplu, a capturat aproape toată Armenia de Est și a păstrat acest teritoriu până în toamna lui 1919.

Franța a ocupat Cilicia, trecând schimbul drept „ajutor” Armeniei. De fapt, Franța nu numai că nu a oferit nicio asistență eficientă armenilor, dar a contribuit și la distrugerea acestora. Când, după ce s-a anunțat încheierea războiului, 150 de mii de armeni s-au întors în Cilicia, autoritățile franceze nu i-au luat sub protecția lor. Mai mult, cu conivența directă a Franței, au fost distruși de trupele și bandiții turci1.

Armenia a ocupat, de asemenea, un loc important în planurile imperialiste ale Statelor Unite. Nu întâmplător acolo, la sfârșitul anului 1917, s-a creat „Comitetul Americano-Armeni”, iar șeful acestuia a devenit generalul de brigadă D. Gerard. În esență, acest comitet a fost un instrument de mediere în problema expansiunii americane în Armenia, pentru care Statele Unite aveau planuri de anvergură.

Presa americană a publicat rapoarte care mărturisesc interesul economic enorm pe care Armenia îl reprezintă pentru Statele Unite. Un articol publicat în New York Times pe 6 iulie 1919 vorbea despre zăcămintele bogate de fier, cărbune, aur, cupru, zinc, mangan și o serie de alte minerale pe care le are Armenia. Desigur, imperialiștii americani

1 WegnerA. Der Schrei vom Ararat· An die Regierungen der sieghaften Volkcr-Leipzig, 1922, S• 6.

interesat nu numai de resursele naturale ale Armeniei, ci și de semnificația ei militar-strategică. Planurile lor: să transforme țara

într-o trambulină pentru lupta împotriva puterii sovietice și mișcarea de eliberare națională a popoarelor din Orientul Mijlociu.

Organizațiile americane ARA (American Relief Organization) și Comitetul pentru Asistență pentru Orientul Mijlociu, care a funcționat în Armenia, au servit, de asemenea, scopurilor intervenției SUA și politicii antisovietice în Transcaucaz. Sub pretextul de a ajuta populația înfometată a Armeniei, reprezentanții acestor organizații au fost angajați în jaf, speculații, profitând de durerea unui întreg popor.

Pentru a consolida poziția puterilor care invadează Transcaucazia, „Consiliul celor zece” al Conferinței de Pace de la Paris, format din șefi de guvern și miniștri de externe ai Angliei, SUA, Franței, Italiei și doi delegați din Japonia, a numit americani. Colonelul W. Gaskell în calitate de Înalt Comisar în iulie 1919 în Armenia. W. Gaskell, ca noul conducător al Armeniei, a acționat nu numai în numele guvernului său, ci și în numele guvernelor Angliei, Franței și Italiei.

Ca urmare a numirii lui W. Gaskell, poziția Statelor Unite în Armenia și în general în Caucaz a fost întărită semnificativ. Americanii au încercat să extindă puterile lui V. Gaskell în Georgia și Azerbaidjan, dar au întâmpinat o opoziție activă din partea Angliei.

Un eveniment interesant în politica Statelor Unite și a altor puteri occidentale din Transcaucazia a fost încheierea Tratatului de la Sèvres. A fost semnat la 10 august 1920 la Sevres (Franța) pe de o parte de Turcia sultanului, pe de altă parte de „principalele puteri aliate” (Anglia, Franța, Italia, Japonia) și unele țări care au luptat împotriva Turciei . (Dashnak Armenia, Belgia, Grecia, Polonia, Porto

Galiya, România, stat sârbo-croat - Iugoslavia). Prin acest tratat, Turcia s-a angajat să recunoască Armenia ca stat liber și independent*.

Părțile contractante au convenit să supună deciziei finale a președintelui Statelor Unite ale Americii chestiunea determinării granițelor dintre Turcia și Armenia în vilayets Erzurum, Trapsund, Van și Beatles și, de asemenea, să ia orice măsuri pe care acesta le-ar putea prescrie. privind accesul Armeniei la mare, precum și demilitarizarea teritoriului otoman, adiacent frontierei numite* 2.

Potrivit Tratatului de la Sèvres, Turcia a pierdut 438.750 de metri pătrați. mile și aproximativ 12 milioane de locuitori. Teritoriul Imperiului Otoman era limitat la 174.900 de metri pătrați. mile, iar populația este de 8 milioane de oameni3.

Prin încheierea Tratatului de la Sèvres, puterile Antantei au căutat nu atât să creeze un stat armean independent, cât să pună în aplicare planurile lor agresive.

Descriind politica puterilor imperialiste față de națiunile mici, V.I. Denin a scris: „Fiecare dintre aceste țări mici a experimentat deja ghearele Antantei. Ei știu că atunci când capitaliștii francezi, americani și englezi spun: „Vă garantăm independența”, aceasta înseamnă

în practică: „Vă cumpărăm toate sursele bogăției dumneavoastră și vă ținem în robie. În plus, tratăm cu obrăznicia unui ofițer care a venit într-o țară străină să guverneze și să speculeze și nu vrea să țină cont de nimeni.”4

„Tratatul de la Sèvres și actele semnate la Lausanne”. Comp. Klyuchnikov Yu. și SaSanin A. M., 1927, p. 31.

2 gumă.

3 Gurko-Kryazhin V. Orientul Mijlociu și puteri. M., 1925, p. 79.

4 Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 39, p. 349.

Cu toate acestea, la scurt timp după încheierea Tratatului de la Sèvres, situația din Orientul Mijlociu s-a schimbat oarecum în legătură cu succesele obținute de mișcarea de eliberare națională din Turcia. Tratatul care prevedea crearea Armeniei Mari nu a fost ratificat de niciuna dintre părțile contractante, adică a fost de fapt anulat.

Statele Unite intenționau să creeze un stat armean dependent de ei, întinzându-se de la portul Trebizond de la Marea Neagră până la Adana de la Marea Mediterană1. În acest sens, s-a pus problema mandatului SUA pentru Armenia.

Fostul ambasador al SUA la Berlin James Gerald a scris că acest pas „va contribui la extinderea și întărirea dominației turcilor și la încurajarea pan-turcismului, care va duce la distrugerea națiunii armene”1 2.

După cum se știe, conform calculelor comisiei americane, dacă mandatul ar fi fost adoptat, cheltuielile Statelor Unite pentru implementarea acestei măsuri în primul an s-ar fi ridicat la 275 de milioane de dolari. Aceste calcule au predeterminat decizia cu privire la problematica unui mandat pentru Armenia, care, atunci când a fost votată de comisia Senatului, a fost respinsă cu majoritatea de voturi (unsprezece la patru), iar când această problemă a fost ridicată la o ședință a Senatului, 52. senatorii au votat împotrivă și 233 pentru.

Viața a demonstrat în mod convingător că indiferent de ce declarații demagogice se ascund Statele Unite și alte puteri occidentale atunci când își duc politicile în Caucaz și Orientul Mijlociu, ei

1 Kunina A. Eşecul planurilor americane de cucerire a dominaţiei mondiale în 1917-1920. M., 1954, p. 99.

2 Kheifets L. Relațiile sovieto-turce și chestiunea Armeniei în 1918-1921. „Note științifice ale Institutului Pedagogic al orașului Moscova numite după. V. P. Potemkin. M., 1951, vol. XVI, numărul. 1, p. 299.

s Gurko-Kryazhin V. Orientul Mijlociu și puteri. M., 1925. p. 92.

a urmărit „nu scopul” de a salva poporul armean, ci mai degrabă propriile interese.

Adevărata atitudine a guvernului SUA față de poporul armean a fost dezvăluită în timpul revoltelor revoluționare ale muncitorilor din orașele și satele din Armenia. Când în mai 1920 oamenii muncitori s-au ridicat într-o răscoală armată pentru stabilirea puterii sovietice, din ordinul lui W. Gaskell, vagoane cu alimente care se îndreptau spre Armenia au fost reținute la Batumi1.

Tovarășul de arme al lui V.I.Lenin, Alexander Ayaspkyan, a descris astfel politica puterilor europene față de poporul armean: „Cum ne poate ajuta Anglia, care cu trupele sale distruge dorința de libertate și independență a irlandezilor, care a a făcut din indieni cei mai nevoiași oameni din lume? La ce vă puteți aștepta de la Franța, care pune presiune asupra Germaniei învinse cu o mână, iar cu cealaltă mână îi suprimă pe nefericiții arabi din Siria? Ce este America care își asuprește muncitorii din fabrici și fabrici și caută să-și extindă stăpânirea asupra lumii întregi?”1 2.

Cercurile conducătoare din Anglia, Franța și SUA au asociat toate problemele legate de Armenia cu lupta împotriva puterii sovietice. Lord Curzon, ministrul de Externe al Marii Britanii de atunci, a afirmat cu sinceritate că „pentru a rezolva problema armeană, este necesar ca Armenia să intre într-o alianță militară cu Azerbaidjan și Georgia în lupta împotriva bolșevismului”3. Propunând o astfel de alianță împotriva puterii sovietice, imperialiștii britanici au acționat în Transcaucazia conform principiului dovedit „împărțiți și cuceriți”.

1 „Eseuri despre istoria Partidului Comunist din Armenia”. Erevan, 1967, p. 234.

2 Arhiva filialei armene a IML din subordinea Comitetului Central al PCUS, f. 4004, D. 67. l. 3.

» CPIA Arm. SSR, f. 200, d. 311, l. 120.

IEA

Intervenționistii, precum și politicienii Antantei și ai Statelor Unite și-au stabilit ca scop final separarea Transcaucaziei sau a Rusiei.

„În lupta împotriva revoluției ruse”, scrie academicianul I. I. Mints, „imperialiștii Antantei au luat calea intervenției directe în treburile interne ale Rusiei”1. Cu toate acestea, planurile Antantei și ale imperialiștilor americani au fost sortite eșecului; Victoriile strălucitoare ale lui Red Armin au întărit poziția Rusiei sovietice și au slăbit frontul imperialismului mondial.

§ 3. ROLUL DECIS AL RUSIEI SOVIETICĂ ÎN ELIBERAREA SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ A POPORULUI ARMENIAN

În timpul celei mai tragice perioade din istoria Transcaucaziei, Rusia Sovietică, care se afla în acel moment în strânsoarea blocadei

imperialiste, a oferit asistență fraternă poporului armean și l-a salvat de la distrugerea fizică completă.

La 8 noiembrie 1917, Al Doilea Congres al Sovietelor a adoptat cel mai important document al diplomației sovietice - Decretul lui Lenin privind pacea, în care guvernul sovietic se adresa tuturor statelor în conflict cu o propunere de a încheia un MPR fără anexări și despăgubiri. Această propunere a fost însă respinsă de guvernele statelor beligerante, cu excepția țărilor din Cvadruplă Alianță (Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria), al căror acord s-a datorat dificultăților situațiilor lor economice și militare.

Apelul scris de V.I. Lenin la cel de-al doilea Congres panrus al Sovietelor deputaților muncitorilor și soldaților a indicat că puterea sovietică va oferi tuturor națiunilor care locuiesc în Rusia un drept autentic la autodeterminare. i

i Monetărie I. Istoria Marii Revoluţii din Octombrie. M., 1968, t 2, p. 550

Un alt document de program al revoluției - „Dek-daratsin al drepturilor popoarelor Rusiei”, adoptat de Consiliul Comisarilor Poporului la 15 noiembrie 1917, a proclamat egalitatea și suveranitatea tuturor popoarelor Rusiei, dreptul lor de a se elibera de sine. -determinarea, până la secesiune și formarea unui stat independent, abolirea tuturor privilegiilor și restricțiilor naționale și religioase, dezvoltarea liberă a minorităților naționale și a grupurilor etnice.

La 20 noiembrie 1917, președintele Consiliului Comisarilor Poporului V. 11. Lepin și Comisarul Poporului pentru Afaceri Naționalități I.V. Stalin a adoptat un apel istoric către toți musulmanii muncitori din Rusia și Orient. Acesta a afirmat că „de îndată ce ostilitățile încetează, armenilor li se va garanta dreptul de a-și determina liber destinul politic”1.

Partidul Comunist, liderul său V.I. Lenin și guvernul Rusiei Sovietice au arătat o atenție și un interes excepțional pentru soarta poporului armean. În ianuarie 1918, în subordinea Comisariatului Poporului de Naționalități, a fost creat și a început activitatea Comisariatul Armenesc, condus de o personalitate marcantă a Partidului Comunist V. A. Avanesov. Renumitul poet armean Vahan Teryan a fost numit adjunct al acestuia.

Într-o situație excepțional de dificilă, când imperialismul internațional și-a mobilizat toate forțele împotriva Rusiei sovietice, la 29 decembrie 1917 (și ianuarie 1918), Consiliul Comisarilor Poporului din RSFSR a introdus Decretul privind „Armenia Turcă”, care două săptămâni mai târziu a fost aprobat de Congresul al III-lea al Sovietelor al Rusiei.

Decretul a confirmat poziția guvernului sovietic de a sprijini dreptul armenilor de pe teritoriul ocupat de ruși din „Armenia turcă” la autodeterminare liberă până la separarea completă.

1 „Documente de politică externă a URSS”, M., 1957, vol. 1, p. 35.

„Consiliul Comisarilor Poporului consideră”, se spunea în Decret, „că exercitarea acestui drept este posibilă numai sub rezerva unor garanții preliminare absolut necesare pentru un referendum liber al poporului armean.

Consiliul Comisarilor Poporului are în vedere astfel de garanții:

1. Retragerea trupelor de la granițele „Armeniei Turce” și formarea imediată a miliției poporului armean pentru a asigura securitatea personală și proprietății locuitorilor „Armeniei Turce”.

2. Întoarcerea nestingherită a refugiaților armeni, precum și a emigranților armeni împrăștiați în diferite țări, la granițele „Armeniei turcești”.

3. Întoarcerea nestingherită la granițele „Armeniei Turce” a armenilor evacuați forțat de autoritățile turce în adâncul Turciei în timpul războiului, asupra căreia Consiliul Comisarilor Poporului va insista în timpul negocierilor de pace cu autoritățile turce.

4. Formarea Guvernului Popular Provizoriu al „Armeniei Turce” sub forma unui Consiliu al Deputaților poporului armean, ales pe o bază democratică.

Comisarul temporar extraordinar pentru afaceri caucaziene Stepan Shaumyan este însărcinat să ofere populației din „Armenia turcă” toată asistența posibilă în implementarea punctelor 2 și 3, precum și să înceapă crearea unei comisii mixte pentru a stabili data și metoda retragerii. a trupelor de la granițele „Armeniei Turce” (punctul 1)”1.

Decretul prevedea, de asemenea, că granițele geografice ale „Armeniei turcești” ar trebui să fie determinate de reprezentanți aleși în mod democratic ai poporului armean, în acord cu cei aleși în mod democratic.

ɪ „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1957, vol. 1, p. 74-75.

reprezentanți ai districtelor musulmane adiacente și disputate și ai altor districte, împreună cu Comisia temporară extraordinară pentru afaceri caucaziene.

Decretul privind „Armenia turcească” a fost adoptat într-un moment în care ocupanții germano-turci au ținut cu forța regiunile armene sub stăpânirea lor. În situația actuală, Decretul privind „Armenia turcească” a avut o importanță excepțională: în primul rând, a expus politica agresivă a intervenționștilor germano-turci și, în al doilea rând, a explicat poziția Rusiei sovietice în problema armeană.

Întregul popor armean a întâmpinat acest document istoric cu profundă satisfacție, totuși, intervenția ulterioară germano-turcă și politica

perfidă a forțelor contrarevoluționare din Transcaucasia nu au făcut posibilă implementarea prevederilor istorice ale Decretului privind „Armenia turcă”. .

Invazia și înaintarea trupelor turcești pe teritoriul Armeniei a fost însoțită de devastări și atrocități incredibile. Guvernul sovietic, încercând să ajute populația armeană, la 12 aprilie 1918, a prezentat o notă de protest partenerului principal și aliat al puterii Tinerilor Turci - guvernul Kaiserului Germaniei, cerând încetarea imediată a masacrelor și jafului. În notă se spunea: „Ofensiva trupelor turcești și kurzilor pe frontul caucazian este însoțită de exterminarea în masă a populației armene; Populația civilă, femeile și copiii sunt măcelărite în mii, proprietatea lor este dată jefuirii și focului. Acordul pe care am fost forțați să-l semnăm la Brest a lăsat soarta populației din districtele Ardagan, Kar și Batumi în voia populației însăși. Ceea ce se întâmplă în aceste raioane indică faptul că politica de exterminare a poporului armean care a fost aplicată de zeci de ani continuă și astăzi. Pe frontul turc, avantajul era de partea Rusiei, care avea să fie forțată

la să renunțe la Ardahan, Kara și Batum doar pentru că Germania era aliatul Turciei”1. În finalul notei, subliniez că „responsabilitatea pentru ororile la care este supusă populația armeană în zonele ocupate de actualele trupe turcești revine guvernului german, cu ajutorul nemijlocit căruia Turcia și-a asigurat aceste zone. ”* 2.

Guvernul Rusiei Sovietice a cerut ca problema sechestrului de către Turcia a teritoriilor armene să fie luată în considerare în legătură inextricabilă cu alte probleme apărute ca urmare a agresiunii imperialismului german împotriva Rusiei.

Insistând asupra încheierii unui acord general cu Germania imperialistă, care să includă angajamentul de a opri intervenția în Transcaucazia, guvernul sovietic a considerat în același timp important să demască esența lachealǎ a politicii guvernului transcaucazian marionetă.

Comisariatul Poporului pentru Afaceri Externe al RSFSR le-a spus trimișilor Germaniei și Turciei la Moscova că secesiunea Transcaucaziei nu a fost recunoscută de guvernul sovietic și a invitat guvernele german și turc să negocieze punerea în aplicare a Tratatului de la Brest-Litovsk prin reprezentanţii lor la Moscova. La 11 mai 1918, Comisariatul Poporului pentru Afaceri Externe a trimis din nou două note pe această temă reprezentantului diplomatic german la Moscova, Mirbach, în care se menționa că așa-numitul guvern caucazian din Tiflis era o grămadă de oameni care nu nu se bazează pe sprijinul maselor largi și a indicat că negocierile privind punerea în aplicare a termenilor Tratatului de la Brest-Litovsk la granița cu Turcia trebuie să fie efectuate de guvernul sovietic.

* „Documente de politică externă a URSS” M, 1957, vol. I, p. 240 -241

2 Ibid., p. 241.

Aceste acțiuni diplomatice ale guvernului sovietic, întreprinse cu participarea personală a lui V.I. Lenin, au ajutat guvernul Kaiserului să dea ofensivei turcești din Transcaucazia aspectul unui eveniment fără legătură cu politica generală antisovietică a imperialismului german.

Eliberarea Transcaucaziei de sub ocupanții germano-turci a fost una dintre cele mai importante sarcini ale politicii externe a medicilor veterinari ruși. La 3 octombrie 1918, la îndrumarea guvernului Rusiei Sovietice, reprezentantul plenipotențiar al RSFSR în Germania a prezentat ambasadorului turc la Berlin, Rifat Pashs, o notă, care conținea o cerere de retragere a tuturor trupelor turcești dincolo de linia stabilită. prin Tratatul de la Brest-Litovsk, să recheme toți oficialii civili turci de acolo și să predea toate prevederile din Tratatul de la Brest-Litovsk, teritoriu trupelor ruse. Guvernul sovietic a cerut, de asemenea, crearea unei comisii speciale care să stabilească amploarea pierderilor cauzate de trupele turce Rusiei, încălcând Tratatul de pace de la Brest-Litovsk. Căutând să pună în aplicare principiile de bază proclamate în Decretul privind „Armenia turcească”, guvernul Rusiei Sovietice a invitat o delegație a Marii Adunări Naționale a Turciei la Moscova. În aprilie 1920, au avut loc negocieri sovieto-turce, după care a fost publicată în presă o scrisoare a comisarului poporului pentru afaceri externe al RSFSR G.V. Chicherin către președintele Marii Adunări Naționale a Turciei, Mustafa Kemal Pașa. Scrisoarea indica că guvernul sovietic era în favoarea acordării Armeniei turce a dreptului „de a-și determina propriul destin”1. Aceasta a însemnat organizarea unui referendum liber în Armenia de Vest „cu participarea refugiaților și emigranților care la un moment dat au fost forțați să plece.

1 „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1958, vol. 2, p. 554.

patria lor din motive independente de voința lor și care trebuie returnată în patria lor.”1 Scrisoarea sublinia necesitatea stabilirii între Durcia, pe de o parte, și Armenia și Persia, pe de altă parte, a unor limite precise cerute de justiție și de dreptul popoarelor la autodeterminare. Important pentru Rusia sovietică a fost protecția populației armene de noile invazii și amenințarea cu distrugerea fizică. Problema Armeniei a fost din nou pusă pe ordinea de zi în august 1920, la o reuniune a Biroului Politic al Comitetului Central al PCR (b) cu participarea lui V.I. Lenin. Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe G.V.Chicherin a făcut un rezumat la ședință. El a declarat că Rusia sovietică este un prieten dezinteresat al fiecărei naționalități mici, că numai în Rusia sovietică fiecare naționalitate poate găsi protecție și patronaj în lupta împotriva agresiunii împotriva unei amenințări la adresa existenței sale naționale. El a subliniat în discursul său că numai Rusia sovietică, datorită prestigiului și influenței sale asupra maselor largi de oameni, este capabilă să-i țină pe armeni și pe turci de masacrele naționale. „Dar intrăm în relații de prietenie cu Turcia doar în acele condiții, astfel încât să se stabilească demarcarea reciprocă între Turcia și popoarele

vecine, precum armenii, și... masacrul încetează”, a spus G. Chicherin * 2.

Pe baza unei analize cuprinzătoare și aprofundate a evenimentelor din Transcaucazia și Orientul Mijlociu, V.I. Lenin a recomandat guvernului sovietic „să adopte cea mai conciliantă politică față de Georgia, Armenia, Turcia și Persia, adică îndreptată mai ales spre evitarea războiului. „3. În orice caz,

* „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1958, vol. 2, p. 555.

2 Chicherin G. Articole și discursuri de politică internațională M., 1961. p. 168

3 Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 42, p. 47.

În ciuda eforturilor constante și persistente ale guvernului sovietic de a găsi o soluție pașnică a conflictului din Transcaucasia, situația de acolo a continuat să rămână tensionată.

În vara anului 1920, Turcia a decis să declanșeze un război împotriva Dashnak Armeniei; deja fusese emis un ordin de mobilizare preliminară în regiunile de est. Cu toate acestea, războiul a fost evitat datorită eforturilor diplomației sovietice.

Cu toate acestea, la sfârșitul lunii septembrie, poporul armean s-a confruntat din nou cu o nouă catastrofă. Acționând împotriva Rusiei sovietice, imperialiștii Antantei și ai Statelor Unite au provocat un război între Dashnak Armenia și Turcia. Odată cu izbucnirea ostilităților, au reluat pogromurile populației armene. Dar din toate acestea, liderii Dashnak încă nu au tras nicio concluzie și au continuat să se concentreze asupra Turciei. După ce a pornit pe calea trădării directe a intereselor poporului armean, ziarul Dashnak „Arach” a declarat fără rușine că „dacă poporul armean vrea să trăiască... trebuie să aibă orientare turcă, nu rusă”.

În această perioadă dificilă pentru poporul armean, doar Rusia sovietică le-a oferit asistența necesară. La 11 noiembrie 1920, Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe G. Chicherin, în numele guvernului RSFSR, a trimis radiograme părților în conflict, care conțineau o cerere din partea guvernului sovietic de a opri alte acțiuni militare. După cum s-a menționat mai sus, înaintea acestor evenimente, guvernul sovietic a purtat negocieri în mai-iulie 1920 cu reprezentanții Dashnak Armeniei și în iulie-august aceluiași an cu delegația Marii Adunări Naționale a Turciei privind granițele dintre Turcia și Armenia. . Dar din moment ce partidele – Turcia și Armenia – au continuat să insiste asupra teritorialului lor

* „Arah”, 20 noiembrie 1920 (în armeană).

toate susțin că nu s-a ajuns la niciun acord în timpul negocierilor de la Moscova. Guvernul Rusiei Sovietice, în timpul negocierilor de la

Moscova, s-a asigurat că „țarile cu o populație predominantă musulmană... vor merge în Turcia, iar ținuturile în care era majoritate armeană în 1911 vor merge în Armenia”.

La stabilirea posibilei granițe a acestor două state, guvernul sovietic s-a ghidat după acest principiu etnografic.

Între timp, Dashnak Armenia, după ce a suferit înfrângerea pe front, a fost nevoită să se adreseze guvernului turc cu o cerere de încetare temporară a ostilităților.

La negocierile de la Alexandropol, comandantul armatei turce, generalul Kazpm Karabekpr, a fost de acord să înceteze ostilitățile până la 5 decembrie 1920, cu condiția ca Armenia să renunțe la Tratatul de la Sèvres. Guvernul Dashnak a fost de acord cu aceasta, iar la 26 noiembrie 1920, declarația corespunzătoare a fost făcută publică1 2.

În urma acestor negocieri, la 2 decembrie 1920, liderii Dashnak au semnat Tratatul de aservire și rușinos de la Aleksandropol. Conform acestui așa-numit „tratat de pace”, întregul teritoriu al Armeniei, cu excepția regiunii Erevan și a lacului Sevan, a mers în Turcia. Regiunile Nahicevan, Illapypa și Shakhtakht au fost declarate „temporar” sub protecția turcă. Turcia a primit, de asemenea, dreptul la transport de tranzit fără taxe vamale, control asupra drumurilor vitale și a altor căi de comunicație. Autoritățile turce au primit dreptul de a efectua orice inspecții și inspecții.

1 „Documente ale politicii externe a URSS”. M., 1958, vol. 11, p. 726-727. Cursive de autor.—Art. CU.

2 Ibid., vol. 111, p. 674.

gheață și, dacă este necesar, chiar să recurgă la măsuri militare. Tratatul a interzis Armeniei să introducă serviciul militar obligatoriu și și-a limitat puterea la 1.500 de soldați cu 8 pistoale și 20 de mitraliere.

Guvernul Rusiei Sovietice nu a recunoscut Tratatul lui Alexandru al II-lea, deoarece cu câteva zile înainte de semnarea sa, puterea sovietică a fost stabilită în Armenia și, firește, delegația Dashnak nu mai era autorizată și nu avea dreptul să reprezinte Armenia la negocieri.

Guvernul sovietic de la acea vreme ducea un război disperat împotriva imperialismului mondial și a forțelor Gărzii Albe organizate de acesta. Și în această situație tensionată, când toate forțele și mijloacele au fost aruncate în luptă, guvernul Rusiei sovietice a demonstrat în mod clar lumii întregi principiul de bază al politicii sale - internaționalismul proletar.

§ 4. ELIBERAREA ARMENIEI DE JUGUUL IMPERIALISTILOR SI NATIONALISTILOR BURGEZI SI INTRAREA EI IN COMUNITATEA FRATERNA A REPUBLICILOR SOVIETE

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a deschis o nouă eră în istoria omenirii - epoca prăbușirii capitalismului și a instaurării

comunismului, a jucat un rol decisiv în determinarea soartei tuturor popoarelor asuprite și, în special, a poporului armean. , care au fost la un pas de exterminare fizică completă. Prin urmare, în mod firesc, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a găsit cel mai larg răspuns în rândul oamenilor muncii din Armenia. Dovadă în acest sens au fost mitingurile și întâlnirile în masă care au avut loc la Erevan, Alexandropol,

1 „Documente ale politicii externe a URSS". M., 1958, vol. II, p. 675.

Sarikamysh, Kars, Karaklis, Alaverdi, Jalal-Ogly, Akhpat și alte locuri; participanții lor au salutat cu căldură victoria Revoluției din octombrie. /

Farul Marii Revoluții din Octombrie pentru popoarele din Caucaz și pentru întregul Orient asuprit a fost Baku/Clasa Muncitoare Internațională a proletarului, Baku a fost primul din Transcaucazia care a obținut victoria, iar la 2 noiembrie 1917, puterea sovietică a fost stabilită în oraș și zonele înconjurătoare. În Armenia și în alte regiuni ale Caucazului, guverne marionete burghezo-naționaliste au ajuns la putere. Situația din Transcaucazia în acel moment era extrem de grea. Ca urmare a intervenției străine și a politicilor perfide ale partidelor burghezo-naționaliste armean, georgian și azer, Transcaucazia a fost separată de Rusia sovietică, ceea ce a făcut posibil ca dușmanii puterii sovietice să instituie un regim de teroare contrarevoluționară în această regiune.

Dashnakii, cu politicile lor aventuriste anti-popor, au adus țara și oamenii la ruină completă. Economia deja slab dezvoltată a Armeniei a căzut în declin complet. Mai mult de o treime din populația totală a țării a murit de foamete și epidemii. Oamenii muncitori din Armenia au fost supuși violenței nestăpânite din partea bandelor Khmba-Pet-Mauser. Tirania sălbatică, jafurile în masă, profitul, mita, furtul de fonduri publice și tot felul de fărădelegi au atins proporții fără precedent.

„Caucazul este pe marginea unui abis. Salveaza-l! Creați aici un guvern internațional muncitoresc și țărănesc, care, în strânsă unitate cu centrele sovietice ruse și cu Consiliul Comisarilor Poporului, va pune capăt contrarevoluției din Caucaz și va conduce populația muncitoare și țărănească a regiune către un viitor sovietic

Mai mult

„spre regatul socialismului", scria S. Shaumyan, care credea că mântuirea poporului armean este „nu republica juaz-parlamentară condusă de capitaliști și proprietari de pământ, nici „Seim" caucazian condus de beks, nobili, burghezi. -apărătorii naţionalişti, şi republica muncitorească şi ţărănească Sove-TOB...V.

În ciuda regimului brutal instituit în țară, oamenii muncitori din Armenia au purtat neobosit o luptă hotărâtă împotriva guvernului anti-popor al Dashnaks. Această luptă a fost condusă de comuniști.

Sub conducerea Comitetului Regional Caucazian al RSDLP (b), în toamna anului 1918, organizațiile comuniste din Armenia au început să se consolideze. În septembrie 1919, s-a format centrul de conducere al organizațiilor comuniste din Armenia, Armonkom, care includea S. Kasyan, A. Mravyan, S. Alaverdyan, D. Shaverdyan, S. Khanoyan, G. Ghukasyan și alții.

În vara anului 1920, organizațiile comuniste armene au fost formate în Partidul Comunist (bolșevici) din Armenia. Chiar mai devreme, în aprilie 1919, la Erevan a fost creată tineretul comunist „Uniunea Spartak”, care a luat parte activ la lupta muncitorilor din Armenia împotriva guvernului Dashnak și a imperialiștilor străini.

În 1918-1920 O mișcare revoluționară s-a desfășurat în Armenia, care a culminat cu Revolta din mai din 1920. Ca urmare a acestei revolte, puterea sovietică a fost stabilită temporar în Alexandropol, Kars, Sarikamysh, Stagecoach, Zangezur, Nor-Bayazet și în alte locuri. Dar în curând Revolta din mai a fost înăbușită. Mulți lideri au fost arestați, torturați cu brutalitate și împușcați

* Shaumyan S. Lucrări alese. M., 1958, vol. 2, p. 155-156.

2 Ibid., p. 155.

ɪɪ participanți la revoltă, inclusiv S. Alaverdyan, O. Ca Rukhanyan, B. Gharibjanyan, G. Musayelyan, G. Ghukasyan și alții.

Deși revolta din mai din Armenia a eșuat, în același timp a scris una dintre cele mai strălucitoare pagini din istoria mișcării revoluționare din Armenia. A fost o mișcare largă la nivel național care a dat o lovitură puternică domniei lui Dashnak.

În toamna anului 1920, când a început următoarea intervenție turcă, iar Armenia se confrunta cu o catastrofă, în acest moment critic, oamenii muncitori din Armenia, sub conducerea Partidului Comunist, au ridicat o revoltă armată. Glorioasa a XI-a Armată Roșie a venit în ajutorul rebelilor. Puterea Dashnakilor și a stăpânilor lor străini este nala. Steagul roșu al sovieticilor, steagul libertății, fericirii și muncii pașnice, s-a înălțat peste Armenia. 29 noiembrie 1920 a devenit ziua renașterii naționale pentru poporul armean, începutul unei vieți noi, fericite. În această zi, Comitetul Militar Revoluționar al Armeniei, care includea S. Kasyan (președinte), A. Hyrijanyan, A. Bekzadyan, I. Doplatyan, A. Mravyan, S. TerGabrielyan, a proclamat puterea sovietică în Armenia.

Declarația privind proclamarea Armeniei ca Republică Socialistă Sovietică a afirmat: „Din voința și dorința maselor muncitoare insurgente din Armenia, Partidul Comunist din Armenia de astăzi declară Armenia Republică Socialistă Sovietică. De acum înainte, Steagul Roșu al Armeniei Sovietice este chemat să-și protejeze poporul muncitor de jugul vechi de secole al asupritorilor”.

V.I. Lenin a salutat cu căldură victoria puterii sovietice în Armenia. În telegrama sa din 2 decembrie 1920, adresată președintelui Comitetului Militar Revoluționar al Armeniei S. Kasyan, el scria: „Vă salut în persoana lui

1 „Marea revoluție socialistă din octombrie și victoria puterii sovietice în Armenia”. Colectarea documentelor. Erevan, 1957, p. 431.

tu, Armenia sovietică muncitoare eliberată de sub jugul imperialismului”1.

Caracterizând perioada premergătoare victoriei puterii sovietice în Armenia și planurile agresive ale Antantei, V.I. Lenin a scris: „Antanta ne-a săpat o groapă și a căzut în ea însăși, pentru că am primit Armenia sovietică”2.

Datorită instaurării puterii sovietice în Armenia, oamenii săi nu numai că au scăpat de secole de sclavie și de amenințarea exterminării fizice, ci și-au câștigat statutul de stat și independența națională.

Victoria puterii sovietice în Armenia a fost un punct de cotitură în istoria veche de secole a poporului armean. Oamenii și-au îndreptat spatele de secole și, ca adevărat stăpân al destinului lor, țara natală, a început să-și construiască o nouă viață fericită. În familia frățească a popoarelor libere și egale din URSS, poporul armean, punând în aplicare politica națională a lui Lenin, a obținut o adevărată înflorire a economiei și culturii lor, transformând fosta periferie colonială a Rusiei țariste într-o republică socialistă înfloritoare.

„Victoria puterii sovietice în Armenia”, se arată în Rezoluția Comitetului Central al Partidului Comunist din Armenia cu ocazia celei de-a 50-a aniversări a Republicii Sovietice Socialiste Armene și a Partidului Comunist din Armenia, „a fost un punct de cotitură în secolele vechi de ani. istoria poporului armean. „Oamenii muncitori din Armenia au scăpat pentru totdeauna de asupritorii proprii și străini”. Dar nici după instaurarea puterii sovietice în Armenia, forțele contrarevoluționare nu s-au oprit din luptă și nu și-au depus armele. Dovadă în acest sens a fost aventura Dashnak întreprinsă în februarie 1921. Cu toate acestea, aventura din februarie a eșuat curând: în

1 Lenin V.I. Poli. Colectie cit., vol. 42, p. 54.

≡ Ibid., p. 125.

La începutul lunii aprilie 1921, oamenii muncitori din Armenia, sub conducerea Partidului Comunist, cu ajutorul glorioasei Armate a XI-a Roșii, au învins bandele de aventurieri Dashnak.

După ce au fost învinși la Erivan, Dashnak-ii și-au concentrat forțele contrarevoluționare în regiunea Zangezur, dar nici acolo nu au putut rezista mult timp. La 14 iulie 1921, odată cu încetarea ostilităților de la Zangezur, s-a încheiat și războiul civil din Armenia.

Rezumând rezultatele luptei eroice a muncitorilor din țara noastră multinațională în anii de revoluție și război civil, secretarul general al Comitetului Central al PCUS L. I. Brejnev a remarcat: „Clasa muncitoare s-a opus contrarevoluției unite cu marea forță a proletarului. solidaritate născută din revoluție. În regiunile centrale ale țării, în stepele Ucrainei și regiunea Volga, pe Don și Kuban, lângă Marea Albă și în Munții Caucaz, în nisipurile Asiei Centrale și în îndepărtata regiune Amur, sub stacojiu. steaguri ale Armatei Roșii, fiii tuturor popoarelor Patriei noastre s-au luptat umăr la umăr cu dușmanul. Împreună au intrat în luptă pentru pace, pâine și pământ, pentru puterea sovieticilor.În anii războiului civil, ca și în zilele de neuitat ale Marii Revoluții din Octombrie, unitatea internațională a clasei muncitoare, întregul popor muncitor. , a fost una dintre sursele dătătoare de viață ale victoriei noastre.”1

Cu toate acestea, chiar și după eșecul final al planurilor lor în Transcaucazia, imperialiștii occidentali au încercat de mai multe ori să-și recâștige pozițiile pierdute, folosind Turcia. În această direcție a fost activ șeful delegației turce la Conferința de la Londra1 2 Bekir Sami Bey, care s-a adresat premierului.

1 Brejnev L. Cursul lui Lenin. M., 1974, vol. 4, p. 43.

2 A avut loc între 21 februarie și 14 martie 1921. Au participat reprezentanți ai țărilor Antantei (Anglia, Franța, Italia, Japonia, Belgia și Grecia) și reprezentanți ai țărilor învinse (Germania și Turcia). Pe ordinea de zi sunt două probleme: problema estică și problema repatrierii.

ministrului britanic Lloyd George1 cu următoarea propunere: Turcia se angajează să creeze o uniune a popoarelor din Caucaz și Turcia, să organizeze un stat-tampon federal între Occident și Est și, dacă este necesar, să mobilizeze aceste popoare pentru a lupta împotriva bolșevismului. sub conducerea Turciei cu sprijinul Angliei1 2.

Încercarea puterilor occidentale de a agrava din nou situația din Transcaucazia și Orientul Mijlociu, punând Republica Sovietică și Turcia una împotriva celeilalte, a fost fără succes. Guvernul sovietic a urmat o politică consecventă de soluționare pașnică a conflictelor internaționale și a căutat să normalizeze relațiile sovieto-turce. Semnarea Tratatului de la Moscova la 16 martie 1921 de către reprezentanții RSFSR și Turcia a jucat un rol important în acest sens. Acest tratat a definit granițele republicilor sovietice Transcaucazia și Turcia și a confirmat anularea Tratatului de la Brest-Litovsk.

Dar statele imperialiste din Occident nu și-au abandonat pretențiile asupra teritoriilor Transcaucaziei. Intervenționiștii au fost expulzați, dar politica lor tradițională a fost continuată de către Liga Națiunilor, care și-a exprimat în mod repetat dorința de a acționa în „apărarea Armeniei” cu scopul de a ocupa teritoriile ancestrale armene.

Între 20 noiembrie 1922 și 24 iulie 1923 a avut loc Conferința de la Lausanne, inițiată de Anglia, Franța și Italia. Ei au proclamat, de asemenea, teza „restaurării păcii” în Orient,

1 Ataturk M. Calea unei noi Turcie 1919-1927. M., 1934. vol. IV, p. 288; Kuznetsova S. Stabilirea relațiilor sovieto-turce (până la aniversarea a 40 de ani de la Tratatul de la Moscova dintre RSFSR și Turcia). M., 1961, p. 34.

2 În unele lucrări ale autorilor sovietici, această propunere este atribuită în mod eronat lui Lloyd George. Această greșeală a fost făcută în special în lucrările: „Istoria Diplomației”. M., 1965, vol. PI, p. 216; „Victoria puterii sovietice în Transcaucazia”. Tbilisi, 1971, p. 520.

privind înlocuirea articolului din Tratatul de la Sèvres privind Armenia cu o nouă prevedere privind organizarea căminului național armean în Turcia.

Punând problema Armeniei, diplomații occidentali au fost preocupați nu atât de soarta poporului său, cât de cum să forțeze Turcia să facă concesii cu privire la problema datoriei otomane și a petrolului Mosul.

„Vai de poporul armean pentru că s-a implicat în politica europeană. Ar fi fost mai bine pentru el dacă numele lui nu ar fi fost niciodată pe buzele unui diplomat european”, a scris Fridtjof Nansen.

Într-adevăr, diplomația occidentală nu s-a străduit atât de mult să rezolve problema armeană, cât să speculeze asupra ei, folosind-o pentru a-și atinge obiectivele în Transcaucazia și Orientul Mijlociu.

Numai sub puterea sovietică, în condițiile unei societăți socialiste, într-o familie prietenoasă de popoare, toate problemele de importanță vitală ale poporului armean și-au găsit deplina rezolvare. Viața a arătat că fără cea mai apropiată Uniune a Republicilor Sovietice era imposibil să-și apere existența în fața imperialismului mondial. V.I. Lenin a subliniat că crearea URSS a fost cel mai important pas, absolut necesar atât pentru noi, cât și pentru „proletariatul comunist mondial pentru a lupta cu burghezia mondială și pentru a ne proteja împotriva intrigilor sale” * 2.

Rezumând întreaga experiență istorică a formării și dezvoltării URSS, Rezoluția Comitetului Central al PCUS din 21 februarie 1972 constată că fără Uniunea Republicilor Sovietice și strânsa lor cooperare economică, ar fi imposibilă restabilirea economiei distruse de imperialismului, creează o singură economie socialistă reglementată după planul general și asigură raționalitatea

ɪ „Mitteihiiiiigsblatt der Deutsch-Armenischeu GeselIschfifU, Berlin, Nr. 5-6. S 83.

2 Lenin V.I. Poli. Colectie cit.. vol. 45. p. 360.

fapt că

J Izvestia, 1 noiembrie 1973

reînviat-deschis

diviziunea socială națională a muncii și utilizarea eficientă a resurselor naturale în folosul tuturor popoarelor țării. Fără Uniunea strânsă a Republicilor Sovietice, ar fi imposibil să se asigure creșterea constantă a bunăstării oamenilor muncii, dezvoltarea cuprinzătoare și înflorirea culturii tuturor națiunilor și naționalităților țării.

Toate aceste împrejurări au necesitat urgent unificarea republicilor sovietice într-un singur stat unional capabil să asigure securitatea externă, prosperitatea economică internă și libertatea dezvoltării naționale a popoarelor.

Datorită ajutorului generos și altruist al rușilor și altor popoare ale țării noastre, Armenia sovietică a făcut un salt uriaș în anii puterii sovietice.

După ce a vizitat Armenia sovietică, celebrul artist american Rockwell Kent a exclamat: „Dacă m-ar întreba unde pe planeta noastră poți găsi mai multe miracole, aș numi în primul rând Armenia... Transformări în domeniul economiei naționale, științei, culturii, arta sunt cu adevărat ca un miracol. Nu poți să nu fii uimit să vezi că într-un colț atât de mic de lume se găsesc astfel de monumente și astfel de oameni care pot fi podoaba și mândria lumii întregi.”*

Viața a dovedit că singura cale pentru dezvoltarea și prosperitatea poporului armean a fost calea, octombrie, calea prieteniei leniniste a popoarelor.

Viața a confirmat pe deplin acest lucru

Fiecare republică sovietică poate continua să prospere și să se întărească numai în marea familie a națiunilor socialiste fraterne ale URSS.

CONCLUZIE

Întreaga istorie a politicii agresive a imperialismului german este indisolubil legată de dorința sa de a pătrunde în Est. „Drang nach Osten” („Onalt asupra Estului”), în aceste cuvinte scurte, scrie Mareșalul Uniunii Sovietice A. Grechko, „conține principala politică externă și credo-ul strategic al militariștilor germani de la nepomeniții cavaleri IS până la revanchiștii moderni din Bonn”. Politica agresivă și criminală a Germaniei imperialiste față de multe

popoare și, în special, față de poporul armean s-a manifestat cel mai clar în timpul Congresului de la Berlin din 1878, precum și în anii 90 ai secolului al XIX-lea. în timpul masacrului armenilor, când Wilhelm al II-lea, cancelarul Hohenlohe și secretarul de stat al Ministerului de Externe Marshall i-au simpatizat ipocrit cu armenii în cuvinte, dar de fapt i-au încurajat pe inițiatorii pogromurilor în toate modurile posibile. Ambasadorul Germaniei la Constantinopol von Saurma nu numai că l-a susținut pe Ab-dul-Gampd al II-lea, ci chiar s-a consultat cu el în legătură cu acțiunile ulterioare comune în problema armeană* 2. În același timp, guvernul german, după cum reiese din telegrama Ambasadorul Germaniei la Londra, Contele von Hatzfeld, din 20 .XI 1895, trimis la Ministerul Afacerilor Externe

' Grechko .4. Bătălia pentru Caucaz. M., 1969, p. 17.

2 „Die Groβe Politik der EuropSischen Kabinette 1871–19I4-Sammlung der dIploniatischen Λkten des Auswarligen Amtes” Berlin, 1923, 12. Band, erster Teil, S. 24–25

Germania privea cu indiferență criminală masacrul populației armene din Imperiul Otoman1.

evenimentele din Orientul Mijlociu și Armenia de Vest de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea s-au dezvoltat pe fundalul unor contradicții agravate între marile puteri, iar Germania Kaiserului a încercat în toate modurile să reziste încercărilor Rusiei țariste de extindere. influența sa asupra Armeniei și a regiunii Orientului Mijlociu.„Ce îi pasă Rusiei de armeni?” „- a exclamat odată Wilhelm al II-lea într-o conversație cu diplomații săi1 2.

Anglia, la rândul ei, a căutat să se asigure că Germania a rezistat în orice mod posibil „aspirațiilor extreme ale Rusiei”3. În timpul masacrului armenilor din anii 90 și al genocidului populației armene din timpul goților din Primul Război Mondial, puterile occidentale s-au limitat la cuvinte doar despre „umanitatea și protecția” poporului armean asuprit și lipsit de drepturi, dar răspunsul la asta au fost doar noi orori. La urma urmei, vicleanul sultan a înțeles perfect că toate acestea se vor limita doar la cuvinte frumoase și note diplomatice bine concepute de la marile puteri și, prin urmare, putea continua cu calm distrugerea armenilor4.

Rezumând faptele evenimentelor sângeroase din anii '90 din Armenia de Vest, V. Tsnpshev scrie în lucrarea sa „Rușinea civilizației”: „Acum Poarta, în fața Europei, comite cele mai sălbatice arbitrari: arestări în masă, procese nedrepte, execuțiile, întemnițarea și evacuarea armenilor cu totul nevinovați din Constantinopol în provincii, unde ar fi și mai ușor să-i măcelești. Care este rezultatul? Euro-

1 „Die Groβe Politik der EuropSischen Kabinette 1871–(914. Samralung (1er (Iiplomatischen Aktcn des Auswarligen Amies.” Berlin, 1923; 10. Band, S. 188).

2 Ibid., 12-Band, ersler Teil, Berlin, 1923, S. 38.

3 Ibid., Volumul 38, p. 76.

4 *Ziar al Societăţii germano-armene>. Berlin 1939. Nr. 5-6. p. 80.

219

„Situația din Estul Europei este recunoscută ca fiind „gravă”. De fapt, marile puteri au creat chestiunea armeană și au tratat-o în măsura în care aveau nevoie de ea pentru a pune presiune asupra Turciei și ca mijloc de a-și atinge obiectivele imperialiste în Orientul Mijlociu. „Pentru statele imperialiste, armenii erau doar piese de șah, care erau mutate după nevoie, în același mod în care hecatombele de oameni erau arse pe câmpurile de luptă fără să clipească din ochi”* 2.

Cu ajutorul evident a Germaniei Kaiserului, a autorităților nesăbuite și a conivenței criminale a marilor puteri, genocidul armenilor din Imperiul Otoman a continuat ani de zile, însoțit de exterminarea brutală a populației armene din Armenia de Vest, deportarea sa în masă, jaf și agresiune.

Numeroase fapte mărturisesc complicitatea criminală a Kaiserului Germaniei la genocidul armean din timpul Primului Război Mondial. Cu toate acestea, după război, genocidul și masacrul armenilor nu s-au oprit. În această chestiune, Germania a contribuit și Turciei, fapt dovedit de multe fapte incontestabile și însăși presa germană3.

În timpul Primului Război Mondial, diplomații, misionarii, militarii și civilii germani au adus în repetate rânduri în atenția conducătorilor Germaniei Kaiserului „despre masacrele nemaiauzite și nenumărate efectuate după un plan prestabilit, dar nici Wilhelm, nici Bethmann-Hollweg a considerat necesar să intervină”, notează academicianul E. V. Tarle4.

> Tenshiev V. Rușinea civilizației. În ceea ce privește treburile turcești. Sankt Petersburg, 1897, p. 14.

2 „Zeitschrift íür Gcschiclitswissciischaft>>. XXl-Jahrgang 1973, Heft 2, S. 219-220.

3 "Die Grenzhoteii", 25. Juni 1919, Nr. 26, S. 300-304.

4 Tarle E. Soch., M., 1958, volumul V, p. 401.

220

Se știe că în februarie 1918 a început o nouă etapă în politica agresivă a imperialismului german în Caucaz. Prin participarea la intervenția împotriva Republicii Sovietice, imperialiștii germani au căutat să pună mâna pe Ucraina, statele baltice și Caucazul. Imperialiștii germani au încercat chiar să conducă negocieri la Brest-Lptovsk dintr-o poziție de forță. În memoriile sale, Erich Ludendorff scrie că negocierile de pace cu bolșevicii trebuiau să rezolve „întreaga problemă a estului în interesul Germaniei și Prusiei”*. Pe baza acestui fapt și de teamă că Antanta își va putea stabili dominația în Rusia, imperialiștii germani înșiși au plănuit să-și stabilească hegemonia asupra întregii Rusii „până la Oceanul Pacific”1 2.

Astfel, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cercurile conducătoare ale sultanului Turciei, apoi reacționarii Tinerii Turci și germanii care au păreri asemănătoare au dus o politică nu numai de a extermina un întreg popor, ci și de a-i jefui; după cum sa menționat mai sus, ei nu numai că a ucis armeni, dar i-a și jefuit. Numai valoarea proprietății și a numerarului furat de la ei este estimată la multe sute de milioane de mărci de aur. În 1916, Turcia a trimis lui Bertin 100 de milioane de mărci de aur din acești bani furați pentru a le păstra ca monedă. Această sumă a fost confiscată de Antanta după armistițiu3.

În anii genocidului armean din Imperiul Otoman, politica partidului burghez-naționalist armean Dashnaktsutyun și-a demonstrat în mod clar esența anti-națională. Toate activitățile conducătorilor Dashnak sunt sub

1 Ludendorj E. Meine Kriegseriniieruiigeii 1914—1918. Berlin, 1919. S. 436.

2 „Raportul reprezentantului diplomatic german la Moscova W. Mprbach-Harf către cancelarul Reichului Gertlnng din 20 iunie 1918.” „Întrebări de istorie”, nr. 9, 1971, p. 127.

3 Vierblicher II. Was die Icaiserliche Begieruug den deutsclieii Unlertaiien Versclrwiegeii hat. Armenien 1915, Hamburg-Bergedori, S-81.

confirmă antinaționalitatea politicilor lor. Caracteristic este faptul că chiar și atunci când dominația lor necinstită mai avea doar câteva zile, trădătorii Dashnak au preferat să dea pământurile armenești Turciei, tocmai pentru a împiedica stabilirea puterii sovietice în Armenia. Dovadă în acest sens este semnarea Batumi-ului înrobitor și tratatele rușinoase ale Alexandropol.

Politica aventuristă a Dașnacilor a împiedicat atât demersurile diplomatice, cât și militaro-politice ale Rusiei sovietice menite să salveze poporul armean de la distrugerea fizică completă. Cu toate acestea, politica anti-populară a Dashnak-ilor, precum și planurile agresive ale imperialismului internațional, în special ale Germaniei Kaiserului în Transcaucazia și Armenia, au suferit un eșec rușinos.

Experiența istoriei a arătat clar că planurile criminale ale imperialismului german nu erau destinate să devină realitate, dar forțele agresive ale Germaniei naziste nu au învățat o lecție din asta. Este de remarcat faptul că contele von der Schulenburg, care a fost consulul german al Kaiserului la Tiflis în timpul primului război mondial, a devenit mai târziu ambasadorul Germaniei naziste la Moscova. Fiind un politician sobru, a încercat să învețe lecții din înfrângerea Germaniei Kaiserului în Primul Război Mondial și, până la atacul perfid al hoardelor fasciste asupra URSS, în timp ce slujea ca ambasador al Germaniei lui Hitler la Moscova, el l-a avertizat în mod repetat pe Hitler împotriva războiului cu țara sovietică. Așa că, la 25 aprilie 1941, l-a vizitat personal pe Hitler și a încercat să-l descurajeze să atace URSS. Cu toate acestea, Hitler nu numai că a ignorat acest sfat

de la von der Schulenburg, dar ulterior, în 1941, a ordonat executarea acestui Kaiser și diplomat fascist1.

1 „Ultimele zile ale lui Hitler”. Bazat pe povestea ofițerului german Gergard Bolt. Pravda, 31 decembrie 1947.

222

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, politica Germaniei lui Hitler nu a fost în esență altceva decât o continuare a politicii criminale a guvernelor Kaiser și Tinerilor Turci. Nu întâmplător, punând la cale planuri mizantropice, Hitler, chiar și în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, a dat instrucțiuni trupelor sale să distrugă fără milă civilii din țări străine.

la 22 august 1939, la o întâlnire a liderilor armatei fasciste din Imperiul Otoman. orașul Obersalzburg, Hitler a declarat cinic: „Am ordonat trupelor mele ucigașe să distrugă fără milă copiii, femeile și bărbații aparținând tribului polonez și care vorbeau această limbă. Numai așa putem dobândi spațiul de locuit de care avem nevoie. Până la urmă, cine își amintește de exterminarea armenilor?”

Odată cu venirea la putere a naziștilor, sloganul „Drang naclτ Osten” a primit dezvoltarea ulterioară. De fapt, acest slogan notoriu a devenit principala direcție a politicii externe a Germaniei naziste. Scopul acestei politici a fost pregătirea și punerea în aplicare a confiscării teritoriului și, desigur, înrobirea popoarelor din URSS și din Europa Centrală și de Sud-Est. Este curios că la sfârșitul anilor 20, în discursurile sale, Hitler a cerut agresiune împotriva țării sovietice și „lichidarea” puterii sovietice. În același timp, el a susținut că „jugul” de la Versailles ar putea fi aruncat numai după

' Prince M- Un Gpnociile impuni LtArinenocide- Dans le cadre des crimes contre Tliumanile- Paris, 1969, p. 7-; „Aregak”, lunar armean Publicat de Aregak publicity Iimited, Londra, aprilie 1965, p. 65.

223

crearea unui nou Brest, adică agresiunea împotriva „Rusiei bolșevice”1.

Obiectivele expansioniste și criminale ale conducătorilor Germaniei naziste sunt expuse în cartea lui Hitler „Mein Kanipf”, care spune parțial: „Mergem la o politică de cucerire a unor noi ținuturi în Europa. Când vorbim acum despre noi teritorii în Europa, trebuie să avem în vedere, în primul rând, Rusia...”1. Mai mult, Hitler a subliniat că privirea fasciștilor era îndreptată „și către vecinii săi (Rusia—St. S.) și către țările dependente de ea. ."12 *.

Planurile agresive ale liderilor naziști cu privire la Caucaz au fost conturate în 1942 în „Caucazian Punks” de către ministrul Reich-ului pentru Regiunile Ocupate de Est A. Rosenberg. În special, documentul „Despre transformarea Caucazului” precizează că „interesele Germaniei... constau în crearea de poziții puternice pentru ea însăși în întregul Caucaz și, prin aceasta, asigurarea securității Europei continentale, adică asigurarea legăturii acesteia cu Mijlocul. Est. Doar această legătură cu sursele de petrol poate face Germania și

întreaga Europă independente de orice coaliție de puteri maritime în viitor. Scopul politicii germane: dominarea Caucazului și a țărilor care se învecinează cu sudul, atât din punct de vedere politic, cât și militar.”4

Pentru a implementa aceste planuri agresive, în martie 1942, pe baza deciziei lui Hitler, au fost create unități din prizonieri de război, deci

1 Blank A. Motive anti-slave în documentele programului <i propaganda naziștilor (1919-1932) în cartea „Politica orientală germană în timpurile moderne și contemporane”. Probleme de istorie și istoriografie. M.. 1974, p. 177.

2 Hitler A. Mein Kampf. Miinciien, 1939, S. 651.

„Ibid., S. 741.

4 „Procesul de la Nürnberg al principalilor criminali de război germani”, M., 1966, vol. 2, p. 207.

numite „unităţi militare caucaziene”1 Fasciştii germani intenţionau să ia alte măsuri împotriva popoarelor din Caucaz. Astfel, în documentul Ministerului German al Afacerilor Externe din 5 august 1942, era planificată crearea „o administrație civilă germană în Caucaz”.

În ciuda faptului că toate planurile fascismului german au eșuat rușinos, totuși, în Germania de Vest există încă adepți ai politicii criminale a imperialismului german în persoana neofasciștilor și neonaziştilor. Imperialismul vest-german nu a renunțat în niciun caz la politica criminală a predecesorilor săi, conducătorii Germaniei fasciste și Kaiser.Este curios în acest sens că generalul revanșist vest-german Dolf Heusinger în revista „Geonoln-tnk” într-un articol intitulat „The Problema armeană ca a doua problemă” scrie: „Armenia va juca în orice caz rolul unei rute de tranzit către petrolul Baku, indiferent de unde provine atacul din Asia Mică, din Irak sau din Persia”1 2.

Întreaga istorie a evenimentelor tragice din Armenia de Vest și de Est confirmă pe deplin adevărul incontestabil că numai datorită victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a instaurării puterii sovietice în Armenia și a ajutorului dezinteresat al poporului rus, agresivul, planurile criminale ale forțelor germane și ale altor forțe străine au fost în cele din urmă dejucate , invadatorii și poporul armean au fost salvați de amenințarea distrugerii fizice complete.

După instaurarea puterii sovietice, poporul armean, sub conducerea Partidului Comunist, mâna în mână cu toate popoarele marii noastre Patrie în

1 „Procesele de la Nürnberg ale principalilor criminali de război germani”, M., 1966, volumul 2, pag. 211.

2 Ceopolitik*, Xr 7 8, 1953, S 6.

a construit socialismul și acum rezolvă cu succes problemele construcțiilor comerciale.

Dușmanii sistemului sovietic încearcă în toate modurile posibile să denigreze marile succese obținute de oamenii muncitori din Armenia în toate domeniile lumii economice și culturale. Jrn \ cπ< \ π ii al și sunt posibile numai datorită sprijinului și asistenței IiOBcciHeBHOH a popoarelor Brag din marea noastră Patrie Mamă. „În țara noastră”, a spus 1. I. Brejnev într-un raport la o reuniune ceremonială comună a Comitetului Central al PCUS, Sovietul Suprem al URSS și Sovietul Suprem al RSFSR în Palatul Congreselor de la Kremlin pe 21 decembrie , 1972, „o mare frăție de oameni muncitori, uniți în mod independent identitatea lor națională, comunitate de pigere de clasă și scopuri, a apărut fără precedent în istoria i sweat, pe care o numim pe bună dreptate prietenia leninistă a popoarelor... Și această prietenie noi, poporul sovietic, va prețui mereu ca pe niște ochi!

Pentru prima dată în istoria sa veche de secole, poporul armean din familia fraternă a popoarelor sovietice se confruntă cu o înflorire rapidă a forțelor creatoare.

1 Brejnev L. Leninsky curs M, 1974, vol. 4, p. 50

BIBLIOGRAFIE

LUCRĂRILE CTITORILOR MARXISM-LENINISMULUI1

Λlupκc K și Engels F Politica britanică.—Disraeli—Emigranți.—Mazzini la Londra.—Turcia. Soch, vol. 9.

Marx K -Întrebare militară.-Afaceri parlamentare.-India. Soch., vol. 9.

Marx K.—Capital. Cartea întâi, capitolul douăzeci și patru „Așa-numita acumulare primitivă”. Soch., vol. 23.

Marx K. — Critica programului Gotha. Soch., vol. 19.

Marx K. — Declarația de război Despre istoria apariției chestiunii orientale. Lucrări, vol. IO

Engels către F. August Bebel în Borsdorf, 18 august 1886 Lucrări, volumul 36.

Engels F. — Politica externă a țarismului rus. Soch., vol. 22.

Engels F. — lui Joseph Nersesovich Atabekyants din Stuttgart, 23 noiembrie 1894 Opere, vol. 39.

Engels F. - Poate Europa dezarma? Opere, vol. 22

Enge · F Ce se va întâmpla cu Turcia europeană? Soch., vol. 9

Engels F. Engels către Marx la Hanovra, 27 aprilie 1867. Opere, vol. 31.

Engels F. - Engels - Marx la Londra, 23 mai 1851. Lucrări, vol. 27.
Lenin VI - Război și revoluție. Poli, lucrări adunate, vol. 32.

Lenin V.I. – Războiul și „democrația” socială rusă Poli a colectat lucrări, vol. 26.

Lenin V I - VIP Conferința panrusă a PCR (b) 2-4 decembrie

1919 Raportul politic al Comitetului Central 2 decembrie. Poli. Colectie cit., vol. 39.

Lenin V.I. -VlH Congresul Panto-Rus al Sovietelor 22-29 decembrie

1920 Ultimul cuvânt despre raportul privind concesiunile către fracțiunea RCP(b) a Congresului VII al Sovietelor din 21 decembrie. Poly, col. op., vol. 42.

1 Lucrările lui K. Marx și F. Engels sunt date conform celei de-a doua ediții a Lucrărilor, iar V. I. Lepin - după Operele complete.

Lenin V I al II-lea Congres al Consiliilor Muncitorilor și al sutelor de deputați danezi al întregii Rusii 25-26 octombrie (7-8 noiembrie), 1917 Apel către muncitori, soldați și țărani! Deplin Colectie op., t 35

Raportul Lenin V.I. cu privire la cel de-al 11-lea Congres al organizațiilor comuniste ale popoarelor din Orient din 22 noiembrie 1919 Poli, col. op.. vol. 39.

Lenin V I Raport asupra politicii Biieiuneu la unitatea >asului comun al Comitetului Executiv Central al Rusiei și al Consiliului de la Moscova din 14 mai 1918 Poly. Colectie Op., vol. 36

Lenin V.I. - Raport asupra situației interne și externe a republicii la o întâlnire a activiștilor organizației de la Moscova a PCR (b) 9 octombrie 1920 Poly. Colectie cit., vol. 41.

Lenin V I Sarcinile Revoluției. Poli. Colectie op., t 34

Lenin V 11 Reuniunea Comitetului executiv central al întregii Rusii 10 noiembrie (23), 1917 Raport asupra negocierilor cu Dukhonin Poly. Colectie numără 35

Lenin V. Și Nota II Către Stalin cu un proiect de rezoluție a Biroului Politic al Comitetului Central al PCR (b) cu privire la problema formării unei federații a republicilor transcaucaziene. Poli. Colectie cit., vol. 44.

Lenin V.I. Imperialismul ca cea mai înaltă etapă a capitalismului. Poly, col. cit., vol. 27.

Lenin V.I. Rezultatele discuției despre autodeterminare Poly, iobr cit., volumul 30

Lenin V.I. – Despre problema naționalităților sau „autonomizării”. Poli. Colectie op.. vol. 45.

Lenin V.I. Prăbușirea Il International. Poli. Colectie cit., vol. 26.

Lenin V.I. I Câteva teze. Poli. Colectie cit., vol. 27.

Lenin al V-lea și lumea nefericită a lui Poly. Colectie cit..t 35

Lenin V. 11 Ședință comună a Comitetului executiv central al întregii Rusii, a Consiliului de la Moscova, a comitetelor de fabrică și a sindicatelor din 22 octombrie 1918. Rezoluția Poli, lucrări colectate, volumul 37.

Lenin V.I. Despre caricatura marxismului și „economismului imperialist”. Poli. Colectie cit., vol. 30.

Lenin V.I. - Despre copilăria „de stânga” și mic-burghezismul. Poly, col. op.. vol. 36.

Lenin V. Și Despre dreptul națiunilor la autodeterminare Poly. Colectie op, t 25

Lenin V.I. – Despre o lume separată. Poli. Colectie op., t 30.

Lenin V. 11 - Pacifismul burghez și pacifismul socialist Poli. Colectie cit., vol. 30.

Lenin V.I. - Primul Congres panrusesc al Sovietelor deputaților muncitorilor și soldaților 3 iunie 24 (16 iunie - 7 iulie), 1917 Poly. Colectie op., t 32

Lenin V. 7/.– Proiect de rezoluție a Biroului Politic al Comitetului Central al PCR (b) Poli, adunat. cit., vol. 42.

Lenin V.I. - Întâlnirea activiștilor organizației de la Moscova a PCR (b) 6 decembrie 1920. Raport asupra concesiunilor. Poli. Colectie cit., vol. 42.

Lenin V.I. - Întâlnirea lucrătorilor de partid la Moscova 27 noiembrie 1918 Raport despre atitudinea pro-guvernamentului față de democrația mic-burgheză Colecția Poly. op., t 37

Lenin V. //. -Teze la Congresul II al Internaționalei Comuniste. Proiectul inițial al tezelor pe probleme naționale și coloniale. Poli. Colectie .op„ v. 41.

Lenin V.I. - Telegramă către președintele comitetului militar revoluționar al Armeniei. Poli. Colectie cit., vol. 42.

Lenin V //. Tovarășilor comuniștilor din Azerbaidjan, Georgia, Khrmenin, Daghestan și Republica Munților Poli sobr soch, vol. 43.

Lenin V.I. Mărturisiri valoroase ale lui Pitirim Sorokin. Poli. Colectie cit., vol. 37.

Lenin V.I. - Vl Congresul Extraordinar Pantorusesc al Sovietelor Muncitorilor, Țăranilor, Cazacilor și Deputaților Armatei Roșii 6-9 noiembrie 1918 Discurs despre situația internațională 8 noiembrie Poli, col., vol. 37.

LUCRĂRI DE FIGURI ALE PCUS ȘI MIȘCAREA COMUNISĂ MONDIALĂ

a) în limba rusă

Brejnev L. La a cincizecea aniversare a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste conform cursului lui Lenin. M., 1974, vol. 4.

Brejnev L.—Cincizeci de ani de creștinism sovietic TeiiinicKiiM curs M., 1972, vol. 3.

Grechko /1. - Bătălia din Caucaz. M., 1969.

Kirov S. - Un popor care suferă. Gaz. „Terek”, 14 februarie 1916

Liebknecht K. —Procesul meu conform documentelor, ∏r., 1918.

Liebknecht K · Scrisori Pg 1922.

Luxemburg R. Lucrări alese, vol. 1, partea 1, M.. 1928, partea 2, 1930. Mikoyan .4 - Dragă luptă (memorii) M., 1971 ki. 1 Myasnikov A. - Partidele politice armene din străinătate. Tiflis, 1925.

Ordzhonikidze S. - Articole și discursuri. M., 1956, vol. 1.

Shaumyan S. — Lucrări alese. M., 1957, voi. 1; 1958, vol. 11.

6) în germană

Licbknccht K. 13, 1952- - AusgewiihIte Reden,Driefe und Aufsiitzo
Liebknecht K- - Cesauinielte RedonIind SchriftcnBdVIlI
13 1966-
Z Uiemburp Lì. Ausgewiililte Reden ʋndSchriften- BdI, D, 1951.

Zetkin S. — AusgewiiliIte Beden iɪnd Schrifien- Bd. III<B·, 1960-

COLECȚII DE DOCUMENTE PUBLICATE

a) în limba rusă

„Chestiunea armeană la Conferința Lozai”. Extrase din protocoale. Tiflis, 1926

„Marea Revoluție din Octombrie și victoria puterii sovietice în Armenia. Culegere de documente.” Erevan 1957 Al Doilea Congres al RSDLP. Protoka. M-. 1959.

„Tratatul de pace de la Versailles”. Din tratatele de pace M., 1925.
„Al doilea co-joc al Internaționalei Com/Nistice”. M.. 1934.

Genocidul armean la Ocjaiu |ɪ ir piui. Sbe'chk documentov i materiale". Erevan ISiio

„Cartea pivniță germană despre apariția războiului germano-rus-Fraiz Conform nɪ dstav. .,la materialele Reichstag." Pg, 1915.

„Imperialismul german și al Doilea Război Mondial. Materiale ale conferinței științifice a comisiei de istorici ai URSS și RDG de la Berlin (14-19 decembrie 1959). M., 1961.

Documente ale Ministerului German al Afacerilor Externe. Politica germană în Turshi”. Numărul 2 M.. 1946.

„Documente și materiale privind politica externă a Transcaucaziei și Georgiei”. Tiflis, 1919.

„Documente ale politicii externe a URSS”, vol. I -9. M., 1957–1964.

„Din istoria intervenției străine în Armenia în 1918. Documente și materiale.” Greg in, 1970.

„PCUS în rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor și plenurilor Comitetului Central*. M., 1970, vol. 2

„Politica internațională a timpurilor moderne în tratate, note și declarații Coci Klyuchnikov Yu., Sabann A, M, 1925-1929, părțile 1, 2, 3.

„Relațiile internaționale în epoca imperialismului. Documente din arhivele guvernelor țariste și provizorii”, seria 3, vol. 1 M., 1931.

280

„Relațiile internaționale în epoca imperialismului. Documente din arhivele guvernelor țariste și provizorii 1878 1917”. Ser Il 1900 1913, t. 18 20. M, 1940

„Procesul de la Nürnberg al principalilor mijlocitori militari germani”, vol. 2. M, 1900.

Rapoarte oficiale ale celei de-a doua părți a primei sesiuni plenare a Adunării Generale Oessny ale Adunării Generale. Rapoarte textuale 23 octombrie 16 decembrie 1946 Floshiig Meadow - New York, 1946.

„Politica germană în Transcaucazia în 1918”. Colectare documente Comp. Pipia G, Tbilisi, 197).

„Culegere de tratate între Rusia și alte state, 1856–1917.” M.. 1952.

„Tratatul de la Sèvres și actele scrise la Lausanne”. Cocr. K Nochnikov Yu. π Sabanin A M, 1927

„Colectarea documentelor diplomatice. Reforme în Armenia 26 noiembrie 1912 10 mai 1914. ∏r.. 1915.

„Relațiile sovieto-germane. De la negocierile de la Brest-Lntovsk la semnarea Tratatului Gappala.” Culegere de documente, volumul 1. 1917 1918. M., 1968, t 2, 1919 1922 M., 1971.

b) în limba germană

*Akteii zur deıııtscheπ ausxsartigen Politik 1918-1945. Aus dem Arcliiv des (Ieulsehen Auswartigen Aiutes." Serie D. Bd. 1-7, Bailen Baden, 1950-1953.

„Armenien Fin Bericlit der Deutscli-Arinenisclien GeseUscliaft”-PoSdam, 1927-

„Die Iiuswarlige Politi]< dis Ieutscleri Beiclies”. 1871 - 1914, Bd. 1-4. B, 1928

*Deutseliland unii (Tc Turcia 1913-1914». Berlin-Grunexvald, 1929

Un ghid prin marea colecție de fișiere a guvernului german de Bernhard SclixverlIiegciA- B., 1924. Partea a 11-a, cursul 1890-1899- Partea a IV-a, izolarea Niachle-ului Mijlociu 1904-1908- Partea V- Divizia a treia - Europa înainte Calastropul' 1912-1914.

*Documentar de Istorie Politile unii Germane x'de la 1848 la Counterxvarl». Vol-1, 1848-1890. Vol. 2, 1890-1918. Berlin.

«Marea Politică a Cabinetelor Europene 1871 - 1914. Sani Iiiluiig al Actelor Diplomatice ale Ministerului de Externe - Ira Ordinele Ministerului de Externe ed. xo∏ J. Lepsius, A. Men-

231

Ielssolni-Biirdioldyt F Tliiiiiiiie>>, B., Bd. G, 9, 10, 12 14, 30, 34, 38, 1922 1927

*Material zur Beiirleiliiiig des Schicksals der Arnienier im Jalire 1915.” Basci, 1915.

βl)er Prozefi Talaal Pascila. Slenographisclier Prozepberichl mil einem

Xorworl ion Armili T- Wegner ι | ι | d cincin Anliang.” V., 1921-

COLECTII DE MATERIALE SI LUCRARI ALE ECHIPEI DE AUTORI

a) în limba rusă

„Asistență fraternă pentru armenii care au suferit în Turcia”. M, 1898.

„Ostpolitik germană în vremurile moderne și Iioaeimiee”. Probleme de istorie și istoriografie M., 1974.

„Imperialismul și militarismul german”. Rezumat de articole. M., 1965.
„Din istoria politicii externe agresive a imperialismului german”. Rezumat de articole. M., 1959.

„Istoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”. M., 1967.

„Istoria Diplomației”, Vol. I. III. M., 1963, 1965

„În pregătirea pentru cea de-a 50-a aniversare a formării Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.” Rezoluţia Comitetului Central al PCUS din 21 februarie 1972 M ■ 1972.

„Eseu despre istoria Partidului Comunist din Armenia”. Erevan, 1967.

„Eseuri despre istoria organizațiilor comuniste din Transcaucazia”, partea 1 Tbilisi. 1967

„Situația armenilor din Turcia înainte de intervenția puterilor în 1895”. M. 1896.

„Rezoluția Comitetului Central al Partidului Comunist din Armenia cu privire la aniversarea a 50 de ani a Republicii Sovietice Socialiste Armene și a Partidului Comunist din Armenia.” Erevan, 1970.

b) în limba HetwSUKOM

*Das ariueiisclie Problem.” Berlin-Scliiiiieberg. 1918.

sVerhandlungeπ der Gesellscliaft für Erdkunde.” XXVII. Grup. Berlin, 1900.

ARHIVAT!. SURSE

Arhiva Centrală de Stat Militaro-Istorică a URSS (TSGVIIA URSS)

Fond 1300, nr.137

Arhiva Centrală de Stat

Revoluția din octombrie a URSS. (TsGASR URSS)

Arhiva personală a lui P. Milyukov, f. 579, la 1. d. 1957.

Arhiva Politicii Externe a Rusiei (AVPR)

Fundația Cancelariei, 138, 140, Í47, 380

Font „Departamentul de Presă și Informații”, l 247. 278. 628, 630, 633, 634, 635, 900

Font „Politarkhiv”, nr.240, 376.380.546. 709,714, 785,786. 1430, 1431,1433,1625,1627,1630,1644, 1645. 1646,1647,1648,3434,3435,3436. 3437, 3438.3442.3443.3444.3445,3446.·

3447, 34503351.3452.3454.3455,3456.
3457, 34581459.3460.3461.3462.3463,
3464,3465,3466,3467,3469,3472,3473 ,
3474.3475.3476.3477.3478,3479,3480 ,
3481. 3482,3483,3484,3485,3487,3488.
3489.3490.3492.3493,3494.3496.3505 ,
3406, 3507.3508.3510.

Fundația Ambasada la Constantinopol”, nr. 1603, 1605, 2684

Arhiva filialei armene a Institutului de Marxism-Leninism din cadrul Comitetului Central al PCUS

Font 4004, on. 1, nr 67. 74,

op. 2, nr 21.

Fond 1033 op. 1 d. 393. 395. 410 422. 423, 426, 429 439, 714 718. 725. 815. I162a 1265. 1277, 1281

op. 2, nr 911. op. 5, nr 24. 25.

Font 1047, op. I, bloc 1, 223.238.241.251,252.254.260,
261.280.282.283.284.290.313,
329.337.319

233

Arhiva Istorică Centrală de Stat a PCC Armeniei (RSS Armenă TSHIA)

Fond 57, op2, nr.606.668.669.671.671.676.677.680
681.682.683685.687.689.692.691,
699.701.702.604.707.713.716.727,
747.751.758.764.765.770.772,"74.
795.813.825.829.836.840
Fondul 199, op1, casa ɪɪɪ, 199
Fond 200, op. 1, d. 1. 3.4, 7.23.28, 35.56,68.79, 91.97
105.109.112,IZ,120.130.143.144,
158.181,182.183.193.244254.259,
271.278.280.328.342.355.366.395,
420.422.427.437.454.466.480.576

• 586, 618.

Fundația 222, pe. 1, nr 11, 13.

Fundația 223, pe. 1, nr 61.

Fundația 227, pe. 1, d. 387, 409, 439, 479, 487, 590.

Fundația 282, pe. 1, bloc 1, 2, 7, 9, 11, 13, 16, 28, 60, 68, 70, Fond 406, bloc 99.

Arhiva Centrală de Stat a Revoluției din Octombrie și Construcția Socialistă a PCC din Armenia (TsGAORSS Arm. SSR)

Fondul 37, 38, 113, 114, 116.

Fond 114, pe 1, nr 31, 53. 67.

Arhiva Institutului de Studii Orientale a Academiei de Științe a PCC armean E. F. Ludshuveit

Fondul 1, el. 1, nr 8, 24, 25, 32, 38. 41, 57. 58, 64, 68, 80, 84, 88.

Fondul 2, pe. 1, bloc 5, 6, 7, 8, 9 10. 11, 18, 39, 51, 52, 53, 65, 69, 70, 109

A] surse arhivate ale Germaniei Democrate

Republică

DeHlscbes Zentralarchlv Potsdam. Holdings Answartiges Λınt, numere de dosar 31747, 31736, 57569, 57725, holdings Beichskanzlei.

Siiehsi's Haiiptstaatsarclnv Dresda holdings of the Berlin Legation

234

Aklen nr. 250-261, ministrul de externe Besland, dosar nr. 1940, 1941, 1966, 1953, 1952, 1939.

Dcuisches Zerilralarcliiv, divizia istorică H, Merseburg, Bestan 77, CB (Zcntralbiiro), Aklei N 597, inventar 2. 2. !.. kõrngli ches secretɪ-s cabinet civil. Număr fișier. 13340, 13341, 13349.

Arhivele Statului Sehwerin. Besland Minislerinm der Foreign Angele genlieìlen către Seliweiin, dosar nr. 511.

BeriinerMision—AreIiiv ɪ)r Lepsius Deutsclic DrieiitMission (Arme Iisclies Hilfewerk). e V Potsdarn 1914-1926.

«Tiseliul verde. Salubrizarea pieselor mici din Misiunea Germană Orient". Potsdam, 1920.

Eingabe an den Beielislag. Der Iiirkiselie Binidesgeiiosse Deutseh laiids." B., 1932.

MEMORII

a) în limba rusă

Bismarck O. Gânduri și amintiri. M„ 1940. v. 11.

Bulov B. Memorii. M L„ 1935.

Wilhelm al II-lea. Memorii. Evenimente și oameni. 1878 1918, M.-Pg., 1923 Memoriile lui Hindenburg. Pg„ 1922.

Note ale Prințului Moștenitor German. M.-∏v., 1923.

Note ale contelui H. P. Ignatiev despre Sai-Stefano. Pg., 1916.

Notele lui Dzhemal-pashp 1913 1919. Giflis. 1923

Lamzdorf V. - Jurnal (1886 1890). M.-L., 1934, XVI.

Lloyd 1 orge D. - Memorii de război. M, 193- -1938, vol. 1 6.

Lloyd George D. Adevărul despre tratatele de pace. M„ 1957, vol. I, Il
Ludendorff E. Amintirile mele de războinic 1914 1918. M., 1924 vol. I, II.

Moltier G. - Învățături militare. Pregătiri operaționale pentru APE. (Pb, 1913.

Corespondența dintre Wilhelm Il și Nikolai P. M.-L., 1923.

Scrisori de la O. Bismarck către A. M. Gorchakov. „Arhiva Roșie”, 1933 vol. 6 (61).

Sazonov S. Memorii. Paris, 1927

Soloviev Yu. - 25 de ani de serviciul meu diplomatic (1893 1917) M.-L., 1928.

TupnuQ A. - Amintiri. M., 1957.

Chernin V. — În zilele războiului mondial. Giz., 1921.

Erzberger 11. - Germania şi Hntanta. Memorii. M.-Pr., 1923

b) în armeană

Arhiepiscopul Zaven. - Memoriile Patriarhului. Documente și certificate. Cairo, 1947.

c) în limba germană

Bellimann-Hollweg K. - Be | htnaıııı Ilollwegs Kriegsredei). Stuttgart. 1919.

Iluloir U. - Dcilsclie PuIilik, V·, 1916

Bekardxlein H- — Diploiialiselie Eiilliiiiliiiigeii ziiɪɪɪ I Ispriiug des U eltkrieges. V., 1918.

FliigliJalt și Dr. Lepsius Orient — Misiune». Polsdaiii, 1922, Nr.

Ilnninianii O- — Hilder aiiя the·· Împăratul. B., 1922.

Iliitnmiinn O. — Deiilsclie Weltpolitics 1890—1912, B., 1925

Jliimniiinn O- — Deililselilaiid linter Kaiser Willieliii II, Bd И. B.. 1914 .

Jliininiann O. — Recentul Bisniarck ZvvaiizigJahre Deiilsclier Wellpolilik. B., 1921.

Iluinmnnn O. — Nu există Knrs. Eritiiierniigeii. B., 1918.

Hnmninnn O- — La Xorgcscliiclile XXelikrieges. Eriinieriiiigen din Jalirei 1897- 1906, B., 1919.

Iliihenlolie .1. — Λus Iiieiiuni Lelien Frankfurt a M., 1925

Jlolienlohe .4., Scliillings fursl (h Deiikwiirdigkeilen der Beiclis Ieanzlerzeil Stutlgarl—B., 1931.

Ludendorf F. Meine Kriegseriiiiieruriցeii 1914 1918 B., 1919.

Saiiders L. - Fiinf Jahre Tiirkei. B-, 1920.

Mollke H - Eriiuieiinigen. Scurtă. Dokunienle. 1877—1916 Slutlgarl, 1922.

Sluermer //.-Zwei Kriegsjalire in Konstatitiriopol- Skizzen deiitscli - Jiiiigliirkische XloraI inni Politik Lausanne, 1917

MONOGRAFII

a) în limba rusă

Avetyan L. - Imperialismul german în Orientul Mijlociu. M., 1966.
Akopyan <S. — Armenia de Vest în planurile puterilor imperialiste. Erevan, 1967.

Amphiteatrov A. Problema armeană. Sankt Petersburg, 1906

Anonov I. - Soarta Armeniei. M., 1918

Andryukhin M. — Genocidul este cea mai gravă crimă împotriva umanității. M., 1961.

236

Andryukhin ΛJ. — Genocidul în politicile statelor imperialiste. M„ 1967.

Khnuchin II.—Congresul de la Berlin 1878. Sankt Petersburg.. 1912

Arzumanyan A Armenia Rusia Prietenie pentru totdeauna Lpeuau. 1966

Khrkomed S.—Materiale despre istoria căderii Transcaucaziei din Rusia. Í pflis, 1931.

Ataturk M. Calea unei noi Turcie. 1921 27

Barbie A.—Într-o țară a groazei. Mucenița Armeniei. Tiflis, 1919

Berezkin A. SUA organizator activ și participant la intervenția militară în Rusia Sovietică (1918-20). M., 1952

Bondarevsky G—Drumul Bagdadului și pătrunderea imperialismului german în Orientul Mijlociu (1888 1903). Tașkent, 1955.

Boryan B. - Armenia, diplomația internațională și URSS. Partea I. M.-L., 1928; Partea a II-a, M.-L., 1929.

Bryusov V. Cronica destinelor istorice ale poporului armean. M., 1913.
Galoyan G. - Lupta pentru puterea sovietică în Armenia M.. 1957.

Galoyan G. – Revoluția socialistă în Transcaucazia în lumina istoriografiei burgheze. M..I960

Gibbons G. - Ultimele bătăi din Armenia. Fapte și responsabilități. LGG., 1916

Ioloborodko I. —Turcia veche și nouă. M., 1908

Gorki M. Despre Uniunea Sovietelor. Lucrări colectate, volumul 17. M.

Epy Salimsky A. - Politica externă și diplomația imperialismului german la sfârșitul secolului al XIX-lea. M, 1951

Yerusalimsky A. Imperialismul german: istorie și modernitate. M, 1964

Jaurès J. - Împotriva războiului și a politicii coloniale. M. 1961
Kaiser J—Europa și Noua Turcie. M., 1925.

Kirakosyan J.—Armenia de Vest în timpul goților din Primul Război Mondial. Erevan, 1971.

KuuiMuiuee S.—Război în Imperiul Turc. Sankt Petersburg, 1881

Kuznetsova M Stabilirea relațiilor sovieto-turce. M1 1961 Kunina A. - Eșecul planurilor americane de a câștiga dominația mondială în 1917-1920, M., 1954.

Jlydtiiyeetrr E -Turcia în timpul Primului Război Mondial M.. 1966.

Mandelstam A. - Puterea tânărului turc. M., 1915.

Megrelidze LU.—Transcaucazia în războiul ruso-turc din 1877-1878. Tbilisi, 1972.

Lianu I. - Istoria Marii Revoluţii din Octombrie, vol. 2. M., 1968

Mintz II. – Rusia în primul război mondial. M.. 1946.

/!Ordinul lui A. - Lecţii de istorie germană. M., 1948

237

Notovich 1P - Politica agresivă a imperialismului german în Est în 1914-1918, 1947.

Notovich F. – Lupta diplomatică în timpul primului război mondial. M.-L., 1947, vol. J.

Osherovsky L. - Ideea unui sistem autonom în Armenia turcă sub protectoratul Rusiei Pyatigorsk, 1915.

Osherovsky L Tragedia refugiaților armeni. Pyatigorsk, 1915.

Sargsyan E. Politica guvernului otoman din Armenia de Vest și puterea în ultimul sfert al secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Erevan, 1972.

Silin A. – Expansiunea germană în Orientul Mijlociu la sfârșitul secolului al XIX-lea. M., 1971.

Tarle E.–Europa în era imperialismului, 1871 1919. M.-Jl., 1958. v. 5 Tenishev V.–Rușinea civilizației În ceea ce privește afacerile turcești. St. Petersburg.. 1897 Hallgarten G. - Imperialism before 1914 Un studiu sociologic al politicii externe germane. M, 1961

Kheifets A - Rusia sovietică și țările vecine din Est în timpul războiului civil (1918 1920). M.. 1964.

Chicherin G. Articole și discursuri de politică internațională M., 1961.

Echibekyan A Marea revoluție socialistă din octombrie și victoria puterii sovietice în Armenia Erevan, 1957.

Eșchibekchn I Stabilirea puterii sovietice în Armenia. Grevan, 1954.

b) în armeană

Aghayan Ts. - Marele Octombrie și lupta poporului muncitor din Armenia pentru victoria puterii sovietice Erevan, 1962.

Aghayan Ts Revoluția din octombrie și eliberarea poporului armean. Erevan, 1957.

Arzumanyan M. - Armenia. Erevan, 1972.

LG arzumanian. De la dezastru la renaștere. Erevan, 1973.

Badalyan X. - Armenia în războiul ruso-turc (1877-1878).

Erevan, 1959.

Badalyan H. - „Chestiunea armeană” în Tratatul de la San Stefano și Congresul de la Berlin din 1878 Erevan, 1955

Badalyan Y. Ocupanții germano-turci din Armenia în 1918. Erevan, 1962.

Vardanyan A. – Problema eliberării armenilor occidentali și tendințele socio-politice în ultimul sfert al secolului al XIX-lea. Erevan, 1967.

Galochn G - Împotriva falsificării istoriei revoluției socialiste și construcției comuniste în Transcaucasia Erevan, 1961.

Earibdzhanyan G. – În I. Lenin și eliberarea popoarelor din Transcaucazia. Erevan, 1960

Gharibjanyan G. - Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg despre poporul armean. Erevan, 1971.

Lcann A.– „Chestiunea armeană” și diplomația internațională Erevan, 1965.

Yesayan A. Statutul juridic internaţional al IpMCliiiii (1920-1922). Erevan. 1967.

Markosyan C Situația armenilor occidentali la sfârșitul secolului al XIX-lea Erevan, 1968.

Mnatsakanyan A. – Eșecul agenților invadatorilor germano-turci din Caucaz în ajunul primului război mondial. Erevan, 1948.

Mnatsakanyan A, – Tragedia poporului armean în evaluarea gândirii sociale ruse și mondiale. Erevan, 1965

Palakyan G.–Golgota armeană. Viena, 1922, vol. 1; Paris. 1959. vol. 2.

Sargsyan E. - Turcia și politica sa agresivă în Transcaucazia. Erevan, 1964.

Tashyan A.–Exilul poporului armean conform documentelor germane. Viena, partea 1, 1921

c) în limba germană

CliasscJi - Die Tiirkenherrschart unii Arméniens Sclimerzenschrei. Ziirichj 1918.

IIartung F - Deutschlie Geschichle 1871-1919 Stuttgart, 1952.

Ilaselmayer F. – Istoria diplomatică a Imperiului Zweilon din 1871 până în 1918. Vol. 1-6 Munchen, 1955-1963

Ileljferich K. – Politica germană turcă. B., 1921.

IIelfjerich K. - Preistoria Războiului Mondial. B., 1919.

Illtler A. – Bună ziua, München, 1939-

Jagnw G. – Cauzele izbucnirii Războiului Valurilor ∏., 1919.

F· mic – Germania din 1897/98 până în 1917 B, 1963.

Kraft-Donnard A. - Cele cinci etape ale unei drame 1878-1943. Zurich, 1944.

Krishtschian M. — Germania și eliminarea treptată a Armeniei în Ti⅛koi• O recenzie... Potsdam, 1930.

Kumpf-Korjes S. — ɑwire a lui Bismarck către Russiac, B„ 1968-/ epslus 1. — Armcmon și Europa- B., 1896.

239

LepsiusJ- - Raport despre lacul Λrnιeιιιιs>lιcn Volkos în Imperiul Grec. Polsdain, 1916.

Lepsius J. - Fodesgiingul poporului Arnieivian. Discuție despre soarta poporului arian din Turcia în timpul Marelui Război. Poisdani. 1919.

Lepsiiis J.- Deiilsclilnnd unei Arnenien 1914 1918 Sainniliing di] lo Iiiatiselier Aktensliieke. Potsilaiii, 1919.

Marquait J. The Iilsteliiiiig Iind Λ Fiecare producție a Arineischeii \ .ιlioιι B Selioiielieig, 1919.

Measel 1. — Supliment la Gescliiclite dos (Icutselieii Imperialism de la 1890 la 1914. T. 1 B., 1951.

Miihlmann C. — The Oeiitscli-Iiiiikise Weapons Biiiidnis in the Wellkrieg Lpz., 1940 .

Miihlmaiiri (. — Germania și Turcia 1913—1914. Political WK-sensehaft. llf. 7· lì.. — Griinewald, 1929.

Jievenllow G.-Deiilsehland Ausiiι • Tigen Polilik 1888-1914 B, 1918. Hevenllow (! .— Poliliselie vorgeseliiclile des great kricges. B., 19ln. Hiihrliach /'.-The aiialolisclie, Vol. 190.2., H. 190.2.

Ilohrbach 1'-— Calea ferată Bagdad - B., 1902.

Jlohrbach J,.- Deiilsehlaiid unler Arnieniers. „Pro ιβiselιe Jalirbii- mai degrabă”. 1899, 96 voi

Schreiner .1.— Znr Geselichte der (Ieulselieii Auscnpolitik 1871 - 1945 Vol. 1. B., 1952.

Sommer E. - Adevărul despre pierderile poporului armean din Turcia în timpul războiului - Frankfurt a. M., 1919.

Toynbee .1. — Uciderea unui popor. Lausanne, 1916-

Vierbucher II Mas dio Imperial Government den (Ieutsclien Unler-tancn Verscliwiegen). Armenia 1915. IIamburg-Berge-dorf 1915-

IVegncr .4. — Izbucnirea Marelui Război, Vol. 1-2. Hamburg, 1939

Iligner .1. — Scrisoare deschisă către președintele Statelor Unite ale Americii de Nord, domnul Woodrow-Wilson, despre expulzarea poporului armean în deșert. B Schoneberg, 1919.

Wegner Λ. — The Sdirei voui Ararat. Lpz. 1922.

Wcrjel F- – Cele patruzeci de zile ale lui Musa Dagli B,-Wien-Lpz., 1933, Vol. 1.

Zimmermann L – Istoria politicii coloniale germane. B. 1914.

240

ПЕРИОДИЧЕС ЛЯ ПЕЧАТЬ

a) în limba rusă

„Armyansky Vestnik”, 1916, № 16, 23, 25, 27, 29.

„Lucrător la Baku”, 20 iulie 1918.

"Baku". 1903, nr. 71: 1915, nr. 11, 35, 57, 66, 69, 100, 105, 109, 131; 1916, nr. 150, 156, 179, 184, 190.

„Monitorul Consiliului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste”, M, 1954, nr. 12; 1965, nr.10.

„Jurnal istoric militar”, 1960, nr. I.

„Întrebări de istorie”, 1971, nr. 9.

„Renașterea”, 1917, nr. 97.

„Anuarul istoriei Germaniei”, 1968, M., 1969, M., 1970.

„Viața”, 1902, nr. 4.

„Viața Naționalităților”, 7 septembrie 1919, 1920, nr. 18(75);

Кс 35 (92); 1922, nr.15.

„Izvestia” (ziarul), 1946, decembrie.

„Știrile Consiliului muncitorilor, soldaților, marinarilor și adjuncților țăranilor din regiunea Baku”, 21 mai 1918.

„Însemnări istorice”, 1946, vol. 18.

„Istoricul marxist”, 1929, vol. 13.

„Caspian”, 1904, 24.1 1893. 2.V11, 6.VI11, 17.V111, 1905, 16.X

„Buletinul Caucazian” 1900, nr. 9, 1901, nr. 6, 1902, nr. 2. 7, 1905” nr. 2, 3.

„Cuvântul caucazian” 25 mai 1918.

„Comunist” (Erevan nr. 1, 1918; 26 mai 1968).

„Arhiva Roșie”, vol. 4 (59), M., 1933.

„Războinic roșu”, 1924, Ke 87.

„Vocea noastră”, 1918, nr. 33.

„Pravda”, 1912, 27 iulie, numărul. 3; 29 iulie 1960; 23 decembrie 1972.

„Gândirea Rusă”, 1901, nr. 2, 1914, nr. 10, 11, 12, vol. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 1915, Ks 5. 6.

„Cuvântul”, 1920, Ks 242.

„Contemporan”, 1913, Nr. Il

„Notele științifice ale Institutului Pedagogic al orașului Moscova nm. Potemkin." 1953, vol. XXVl, numărul. 3.

b) în armeană

„Doctorul”, 20 noiembrie 1920.

„Aregak”, aprilie 1965 (Londra).

„Veratiound”, 1944-1946.

Gitasard Hayastan”, 29 noiembrie 19CO.

*E kr dz i", 1907 25.

„Jurnal istoric și fizic”, 1959, nr. 2-3 (5 -6).

Mshak”, 1913, nr. 57, 69, 87.

„Ovetakan Hayastan”, 1965; numarul 1

*Khorurdai p Hayastan", 8 air la 192(>

c) în limba germană

* Alldcutsc! e B,al.er⅛, Noxcniber 1898.

Alldeutsclie Itonservalive Monalsseiirift fiir das Clirislliclie Deut-sctuand", 895.

„Armenian”, 1917

Liv de Arbeit des Armciiscl en Hilfswerkoi .898

Beilage ZiirAllgemcnicni Z *itiijug", 1895

«Ber iner Tageblatb>,)895, 1914.

*Christlicbc Freedom», 1916-

Orientul creştin». 1915

„Lumea creștină”, 1898, 1913.

*Deulsclie Levantc-Zeilung.>, 1914

*Ziar german”, 1939.

Deulsclier IIilfsbinid pentru Clirisll-Iibswerk lin Orient», 1919

„Universitatea Germană din Aiislard”, 1914.

*Dresden News>>, 1913

*Europaisclie Staats- und Wirtsrliiflszoiliing>>, 1919 „Frankfurter Zeitung”, 1913.

*Geopolitică», 1953, nr. 7-8.

„The Ililfc”, 1899 1900, 1907, 19 5.

«Anuarele Iiir the doviseli. Armoe and Marine», 1917.

«Misiunile catolice>>, 1890

„Martie”, 1913.

„Das noue Deutschland>>, 1915-

„Die noue Zeit”, 1913.

„Dor Orient”, 1923, 1926, 1927.

Osterreichische Monalsschrift Iiirden (rient", 1917 oPrcuβische Jahrbiichei", 1899 Bd- 96, Bd 176, 1919 "SchWeizerische Orientmission>>, 1917.

„Der Sozialist*, 1896.

„Welt des Islams”, 1914, Bd. 2, IIf. 2/4.

„Zeitschrift fiir Geschichtswissenschaft*, ɪɪʃ. Jahrgang, 1973 - Hefl 2.

CUPRINS

în fratern coıpj}κc |ΓВ > sovietic pc••∏•.6 ipk 2 ! |3 ·■ 1 ' nu 211

В 1. pografie   .22“

Stepan Smbatovici Stepanyan

Armenia în politica Germaniei imperialiste (sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX)

Editor special Editura TC Drampyan Editor L. G. Melkonova

Artistul A. G. Muradyan

Editor Xyi D. D. Sargsyan

ie. \ ıı. redactor R. A. Grigoryan

Corector de control G. Ya Harutyunyan

Predat pentru tipar 11/XI 1971 Semnat pentru tipar 6 111 1975 Hârtie de tipar Ks 1, 84×108izm. Pech. 7,62 l = = 12,81 arb. cuptor l. Educațional și.zd. 11,9 l.

DΦ 08120 Comanda 2367 Tiraj 5000 Pret 91 k

Editura „Hayastan”, Erevan-9, st. Yeryana, 91 Gppografie nr. 6 a Comitetului de Stat al Consiliului de Miniștri al Armeniei. CCP pentru editare, tipar și comerț de carte Erevan, st. Tumanyan, 23/1